

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ÇOCUK YAŞTA VE YETİŞKİN YAŞTA EVLENEN KADINLARIN
EVLİLİĞE VE AİLE KURUMUNA YAKLAŞIMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nuray ÇALIŞKAN

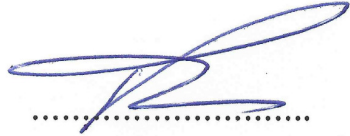

Danışman
Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER

BOLU 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nuray ÇALIŞKAN'a ait "Çocuk Yaşta ve Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Evliliğe ve Aile Kurumuna Yaklaşımları" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

02.11.2018

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Zühal GÜLER	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin TAYLAN	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Çocuk Yaşta ve Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Evliliğe ve Aile Kurumuna Yaklaşımları**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nuray ÇALIŞKAN

27.11.2018

ÖN SÖZ

Kadın sorunu ele alınırken, çocukların karşılaştığı sorunları değerlendirmek konuya daha hassas ve gerçekçi bir biçimde değerlendirilmesini sağlayacaktır. Çünkü çocuğun deneyimleri ileri ki yaşamına yön verebilmektedir. Ayrıca erken evlilikler birçok olumsuz sonuçlar doğururken bu sorunlar ileri ki yaşlarda başkalaşmış olarak karşısına çıkabilmektedir. Buna ek olarak yetişkin yaşta evlenen kadınların farklı deneyimler yaşadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla konuya her iki açıdan yaklaşarak sorunların benzer mi yoksa farklı mı olduğu ortaya çıkarılması düşünülmektedir.

Öncelikle tez danışmanım olmayı kabul eden, yapıcı eleştirileri ile bana yol gösterici olan değerli hocam Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezin mülakat sürecinde bana desteğini esirgemeyen anneme ve bu sıkıntılı süreçte yanımda olan arkadaşlarıma, samimi düşüncelerini ifade ederek benimle mülakat yapan tüm katılımcılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nuray ÇALIŞKAN

27.11.2018

ÖZET

ÇOCUK YAŞTA ve YETİŞKİN YAŞTA EVLENEN KADINLARIN EVLİLİĞE ve AİLE KURUMUNA YAKLAŞIMLARI

Nuray ÇALIŞKAN

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER

Kasım 2018, 183 + xiv Sayfa

Tarihi oldukça eskilere dayanan kadınların çocuk yaşta evliliği Cumhuriyet döneminde 1926 Türk Medeni Kanunu ile yasaklanmıştır. Bu tarihten sonra devlet problemin çözümü için çabalamıştır. Hatta bu amacın gerçekleşmesi için çeşitli uluslararası anlaşmalara imza atılmıştır.

Özellikle günümüze kadar sayıları giderek azalsa da sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle çocuk gelinler hala ülkemizde karşılaşılan bir durumdur. Ancak yetişkin yaşta evlenen bazı kadınlar çocuk gelinlerin karşılaştığı sorunlara benzer sorunlar yaşamakta veya bu tür sorunları boyutu farklılaşarak tecrübe etmektedir. Ülkede kadınların problemleri ve kadın konusunda çeşitli tartışmalar yaşanmaktadır. Birçok kadın, konuyla ilgili muhafazakâr ve dinci erkeklerin, özellikle politikacıların söylemlerinden rahatsız olmaktadır. Bu erkeklerin söylemi çoğu zaman sadece evrensel çocuk hakları ile değil, kadın haklarıyla da çelişmektedir. Dolayısıyla, ilgili konularla bağlantılı, çocuk yaşta ve yetişkin olarak evlenen kadınların görüşlerini incelemek

önemlidir. Bu çerçevede, İstanbul'da niteliksel veri toplama tekniği ile araştırma yapılmıştır.

Bu çalışmada her iki gruptan kadınların deneyimlerinin bazı durumlarda farklılaştığı bazı durumlarda benzeştiği anlaşılmıştır. Hatta grupların kendi içinde de benzerliklerin ve farklılıkların olduğu görülmüştür. Özellikle geleneksel kadın rolleri dolayısıyla çocuk ve yetişkin evliliklerin benzer sorunlar yaşadığını ve kendi kızlarının erken evliliklerini desteklemeyerek gelecekte bu tür sorunların çokça azalacağı sonucu çıkmaktadır. Her iki gruptan kadın eğitimin önemli olduğunu düşünmekte, kız ve erkek çocuklarının eğitime önem göstermektedirler. Kimi zaman çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların verdikleri yanıtlar birbirleriyle paralellik göstermektedir. Her ne kadar birçok problemin kısır döngü şeklinde yaşanmayacağı düşünülse de kadının erkeğe bağımlı olması dolayısıyla önemli konularda son kararı veren kişi yine erkek olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kadın Çalışmaları, Çocuk Gelin, Aile, İstanbul, Türkiye.

ABSTRACT

APPROACHES OF WOMEN WHO GET MARRIED AT CHILD AGE AND ADULT AGE TO MARRIAGE AND FAMILY INSTITUTION

Nuray ÇALIŞKAN

Master Thesis

Department of Sociology

Advisor: Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER

November 2018, 183 + xiv Pages

The child brides as fairly old time's traditional phenomena was prohibited by the Turkish Marital Law in 1926. The Turkish State has been struggled to take it under control since then. Moreover, it had signed various international agreements in order to eliminate the child bride issue.

Until today, child brides whose number is went down gradually, due to social and economic structure, is still one important problem to face our country. But women who married in adult age might experience problems similar to those encountered by child brides or the strength of such problems is changing. In our country, there are various discussions on women's problems and issues. There are many women who are disturbed or uncomfortable by the discourses of conservative and religious men, especially politicians when they are talking on women issues. Indeed, these men's expressions are usually contradict with not only the universal right of children, but of women too. In that respect, it is important to focus on views and experiences of women married in childhood and compare these experiences with those of the women married in adult age. Therefore, qualitative data analysis was conducted to analyse these issues in Istanbul, Turkey.

In this study, it was the case that the women married in various ages had shared similar as well as different experiences and problems. Especially traditional gender roles influence these women similarly. Yet, none of them support early marriage of their own daughters and that's why it could be assumed that the child marriages will be greatly reduced in the future. Women from both groups think that education is important, and they pay special attention to education of their girls and boys. Indeed, the answers given by woman who married or are married in childhood and women who married in adult age are sometimes similar to each other and sometimes different. Although many problems are not thought to be in the form of a vicious circle, since the woman is dependent on men, the final decision is made on men in important matters.

Key words: Woman Studies, Child Bride, Family, Istanbul, Turkey.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODOLOJİSİ	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	3
1.2. Araştırmanın Problemi ve Amacı	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.4. Araştırmanın Örneklemi	5
1.5. Araştırmanın Veri Toplama Yöntem ve Teknikleri	7
1.6. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler	9
II. BÖLÜM	
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Kadının (Kadın Kimliğinin) Tarihsel Gelişimi	11
2.2. Evlilik ve Kadın	17
2.3. Feminist Yaklaşımda Evlilik Kurumu ve Kadın	27
2.4. Türkiye’de Kadın ve Evlilik Kurumu	33

2.5. Türkiye'de Evlilikle İlgili Yasal Çerçevesel.....	36
2.6. Erken Yaş Evlilikleri ve Çocuk Gelin.....	41
2.7. Erken Yaş (Çocuk Gelinlerin) Evlilik Nedenleri.....	46
2.8. Dünyada ve Türkiye'de Erken Yaş Evliliklerin Engellenmesi ve Çocukların Korunmasına Yönelik Alınan Önlemler.....	52
2.8.1 Uluslararası Belgeler.....	52
2.8.2 Ulusal Belgeler.....	55
2.9. Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri.....	59
2.10. Türkiye'de Çocuk Gelin Olgusu.....	62

III. BÖLÜM

3. İSTANBUL'UN FARKLI İLÇELERİNDE YAPILAN SAHA ÇALIŞMASI

VE VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	69
3.1. Örneklemin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	69
3.2. Aile İçi Rollerin Karşılaştırılması.....	88
3.3. Karar Verme Mekanizmalarında Olma.....	99
3.4. Annelik Kimliğine Sahip Olma Biçimleri.....	109
3.5. Kadına Karşı Şiddet.....	131
3.6. Geleceğe Dair Umutlar.....	147

IV. BÖLÜM

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....

4.1. Sonuçlar.....	153
4.2. Öneriler.....	158

KAYNAKLAR.....

EKLER

EK-1: Örneklem Dağılımları.....	171
EK-2: Görüşme Formu.....	179

ÖZ GEÇMİŞ.....

183

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Çocuk Yaşta Evlenenlerin Yaşı, Memleketi, Eğitim Durumları, Çocuk Sayısı, Evlilik Yaşı, Evlilik Süresi	70
Tablo 3.2. Yetişkin Yaşta Evlenenlerin Yaşı, Memleketi, Eğitim Durumları, Çocuk Sayısı, Evlilik Yaşı ve Evlilik Süresi	70
Tablo 3.3. Bütün Katılımcıların Sosyo-ekonomik Özellikleri	71
Tablo 3.4. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi.....	72
Tablo 3.5. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi.....	78
Tablo 3.6. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi.....	86
Tablo 3.7. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	89
Tablo 3.8. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	93
Tablo 3.9. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	96
Tablo 3.10. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	100
Tablo 3.11. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	103
Tablo 3.12. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	106
Tablo 3.13. Bütün Katılımcıların İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtların Ortalamasının Analizi	109
Tablo 3.14. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi.....	111
Tablo 3.15. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi.....	112
Tablo 3.16. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	113
Tablo 3.17. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	114
Tablo 3.18. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	118
Tablo 3.19. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	122
Tablo 3.20. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	127
Tablo 3.21. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	128
Tablo 3.22. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	132
Tablo 3.23. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi	135

Tablo 3.24. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi 142

Tablo 3.25. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi 147

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1: Erken Yaş Evliliklerinin Dünyada Görüldüğü Yerlerin Yaygınlığı	43
Resim 2.2: Erken Yaş Evliliklerinin En Yüksek Oranlarının Olduğu Ülkeler	44
Resim 2.3: 15 ve 18 Yaş Öncesinde Evlenmiş ya da Birliktelik Yaşamış 20-24 Yaş Grubu Kadınların Oranı	45
Resim 2.4: 2006 yılında Kadının ve Erkeğin İlk Evlilikleri	63
Resim 2.5: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı (2006-2011)... ..	64
Resim 2.6: Türkiye’de Bölgelere Göre Çocuk Gelin (TUİK, 2013)	65

KISALTMALAR

AİLEDER	: Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Derneği
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Akt.	: Aktaran
Ark.	: Arkadaşları
BM	: Birleşmiş Milletler
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
Çev.	: Çeviri
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus etütleri Enstitüsü
IPPF	: International Professional Practices Framework
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
md.	: Madde
ICRW	: The International Center for Research on Women
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TAYA	: Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TEA	: Türkiye’de Evlilik Tercihleri Araştırması
USAK	: Uluslararası Strateji Araştırma Kurumu

GİRİŞ

“Evlilik” tek bir tanımı olmayan çoklu anlamları olan karmaşık bir olgudur. En basit tanımıyla evlilik, toplumun cinselliğe ve üremeye onay verdiği ve “kutsal” olarak gördüğü bir kurumdur. Küçük yaşta evlendirilen çocuklar, daha fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimleri tamamlamadan, aile büyüklerinin baskısıyla, var olan olumsuz hayat koşullardan kaçmak adına evlilik kurumuna ya “rıza” göstermekte ya da evliliğe itilmektedirler. Çoğu zaman da “çocuk yaşta evlilik” sorun olarak algılanmamaktadır.

Evlilik, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ’de doğrudan belirtilmese de çocukların evliliği, ifade özgürlüğü, her türlü istismardan korunma hakkı ve şahsi hakların korunması gibi diğer haklarla bağlantılıdır. Bu maddelerden yola çıkılarak çocuğun erken yaşta evlilik yapması ya da yaptırılması birçok hakkının elinden alındığını gösterir. Dolayısıyla buna benzer hakların ihlali uluslararası yasalarca kabul gören sözleşmelerin ihlali anlamına gelmektedir.

Ancak literatür de kimin çocuk, kimin genç olduğuna dair tartışmalar vardır. Bu tartışmalardan bazılarını ifade edecek olursak; kimi çalışmalar, 12–24 yaş grubunu, kimi çalışmalar ise 12–26 yaş grubunu, kimileri ise 15–24 ya da 15–30 yaş grubunu genç olarak ele almaktadırlar. “Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB), 15–24 yaş aralığındaki kişileri “genç” olarak tanımlamaktadır” (UNESCO 2011, World Bank, 2011: Akt Canatan, 2014:60). Bununla birlikte, UNESCO, genç insanların değişen ve heterojen bir grup olduğunu ve genç olma tecrübesinin bölgelere ve ülkelere göre büyük değişiklik arz ettiğini vurgulamaktadır. İngiliz Milletler Topluluğu Gençlik Programı gibi örgütler, genç kişileri 15-29 yaş aralığındakiler olarak tanımlamakta; Avrupa Birliği’nin bazı raporlarında da gençler 15-29 yaş aralığındakiler olarak tanımlanmaktadır (Commission of the European Communities 2011; Commonwealth Youth Programme 2011: Akt. Canatan 2014: 60). Resmî gazetede yayımlanan (2012) Ulusal Gençlik ve Spor

Politikası Belgesi'nde “*gençlik politikalarının hedef grubu, 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler olarak kabul edilmektedir.*” Bu anlatılardan yola çıkarak çocukluk ve gençlik kavramlarının iç içe geçmiş olduğunu ve tek bir tanım yapılamayacağını görmekteyiz. Dolayısıyla “çocuk” ve “genç” kavramlarını ortak bir tanım ve yaş grafiği çerçevesinde değerlendirmek imkânsız hale gelmektedir.

I. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Çocuk yaşta evlilik veya çocuk gelin Türkiye ve birçok ülkede var olan toplumsal bir sorundur. Özellikle ülkemizde çocuk yaşta evlilik Türk Medeni Kanunu'nun çıkarılmasıyla yönetmelik ve yasalar doğrultusunda hükümetler tarafından denetim altına tutulmuş ve evlilikler için 18 yaş sınırı getirilmiştir. Ancak toplumsal cinsiyet rollerinden ötürü çocuk yaşta evlilik hala günümüzde var olan önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ataerkil düşüncenin etkili olduğu ülkemizde belli nedenlerden dolayı çocuk yaşta evlilik azalmasına rağmen, yetişkin yaşta evlenen kadınların evlilik öncesi ve sonrası deneyimleri değerlendirildiğinde bazı noktalarda benzerlik taşımaktadırlar. Yani çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların karşılaştıkları sorun yetişkin yaşta evlenen kadınlarla kıyaslandığında sorunlar benzerlik göstermektedir. Akademik literatürde çocuk gelin sorunu ile kadın sorunu ayrı değerlendirilmekte ancak bunlar birbiriyle ilintili veya benzer olarak ele alınmamaktadır. Aile içinde ve toplumsal hayatta çocuk haklarının gözetilmeyişi evlilikte karşılaşılan sorunlar bakımından evliliğin 18 yaş öncesi veya sonrası olması arasında önemli bir fark göstermemektedir. Dolayısıyla probleme çok yönlü yaklaşmak araştırmanın sağlıklı yürütülmesini sağlamaktadır. Çocuk gelinler ile yetişkin yaşta evlenen kadınların düşünceleri, ev içi ve ev dışı problemleri belirlenerek bunlara çözüm yolları üretilmesinde hiç şüphesiz önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışma, çocuk yaşta yapılan evlilik problemini anlatmaya çalışırken erken yaşta evlilik yapmayan kadınların da yaşam koşullarına bakarak farklı kadınların evlilik

öncesinde ve sonrasında benzeşen ve farklılaşan yönlerini değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede, küçük yaşta ve yetişkin yaşta evlenenlerin evlilikten ne anladıklarını, evlilik ve aile kurumuna yaklaşımlarını, beklentilerini anlamak önemlidir. Bu amaçla, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile evliliğini çocuk yaşta yapmayan kadınların yaşam koşullarına bakarak bu iki grup arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, bu iki farklı grubun evlilik öncesi yaşam koşullarına, evlilik kurumuna, aileye yaklaşımlarına, karşılaştıkları sorunlara, gelecek beklentilerine bakılarak bu karşılaştırma yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Problemi ve Amacı

Çocuk yaşta evlendirilen kadınlar fiziksel, ruhsal gelişimini tamamlayamadan, gelenekselliğin ve ataerkil yapının görüşleri doğrultusunda büyüklerin almış olduğu kararla evlendirilmekte ve hayatlarıyla ilgili konularda karar mekanizmasında yer alamamaktadırlar ya da hayatlarında var olan birçok problemlerden kaçış yolu olarak çocuk yaşta evliliğe “rıza” göstermektedirler. Küçük yaşta birisi her ne kadar evliliğe kendisi isteyerek, rıza göstererek kabul etmiş olsa bile, böylesi bir durumun çocuk yaşta evlenmeyle ilgili bilinçli bir karar vermek için yeterince olgun (Aydemir 2011) olduğu anlamına gelmez. (Akt. TETA 2015: 50) Erken yaşta evlenen/evlendirilen kadın; mağdur edilmekte, birçok haktan mahrum olmakta ve bu durum onu dezavantajlı konuma sürüklemekte yani eğitiminin yarıda kesilmesine, sosyal yönden dışlanmasına, mesleki ilerlemenin olmamasına olanak sağlamaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kızların şiddet, istismar ve zorla cinsel ilişkiye maruz kalma olasılıkları da daha yüksektir. Dolayısıyla kadınların erken yaşta evlendirilmesi/evlenmesi hem insan haklarını ihlal edilmesine hem de kendi hayatıyla ilgili evlilik gibi önemli bir konuda kadının karar mekanizmasında olmayışına neden olmaktadır. Araştırma sorularına bakıldığında;

- Çocuk yaşta evlenenler diğerlerine nazaran ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha fazla sorun yaşarlar ve bu sorunlar devam eder.
- Çocuk yaşta evlenenler diğerlerine kıyasla evlilik kurumuna ve aile kurumuna karşı daha negatif tutum sahibidirler.

- 18 yaşından sonra evlenenler evlenecekleri insanı daha özgür koşullarda belirler ve ailenin karar alma mekanizmalarında daha fazla etkilidirler.
- 18 yaşından sonra evlenenler geleceğe daha umutlu bakarlar” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu araştırmada evlilik öncesi ve sonrası; 18 yaşındaki küçük yaşta evlenen kadınların yaşam koşulları ile 18 yaşından büyük yaşta evlilik yapmış kadınların yaşam koşulları kıyaslanarak bu iki grubun evlilik kurumu ve aileye yaklaşımlarındaki farklılıklar ve benzerlikler ortaya koymak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma görüşülen bireyler ve mekânlarla sınırlıdır. Evrenin tamamını kapsayacak niteliğe ve güven aralığına sahip değildir. Yine de sağlamakta olduğu veriler bakımında çalışmanın amaçlarına erişim imkânı tanımakta ve bilimsel yeterliliğe sahip değerlere ulaşmaktadır. Bu alanda çalışma yapan akademisyenlere yardımcı olacağı ve kısmen de olsa politikalara yön verici olabileceği düşünülmüştür.

1.4. Araştırmanın Örnekleme

Veri toplama kısmında daha detaylı anlatılacağı üzere bu araştırmada nitel teknik kullanılmıştır. Nitel araştırmada çok sayıda bireyin araştırma kapsamına dâhil edilmesi güçtür; çünkü toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması gerekmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin sayısı az olmakla birlikte sonuçta elde edilen verinin miktarı ve ayrıntısı oldukça fazladır. Ayrıca, “nitel araştırmada odak insan ve temel yaşamın dinamikleri vardır. Bu olay ve olguları nicel araştırmalardan elde edilen bulgularla açıklamadaki yetersizlik ve nicel araştırmanın sonuçlarının gerçek yaşamda yönlendirici olmaması gibi birtakım kısıtlar nitel araştırmayı zorunlu kılmıştır” (Gürbüz, Şahin 2015: 373). Buradaki asıl amaç okuyucuya gerçekçi bir resim sunmaktır. Bu araştırma İstanbul’un farklı (Bağcılar, Güngören, Bahçelievler)

ilçelerinde ikamet eden her iki grup kadınlardan oluşmaktadır. Görüşmecilerden bazıları evliliğini İstanbul ilinde gerçekleştirirken, bazıları yaşadıkları memleketlerinde evliliklerini gerçekleştirerek göç yoluyla İstanbul'da ikamet etmeye başlamışlardır. Buna ek olarak evliliklerini İstanbul dışında yapan görüşmecilerden bazıları evlilikle beraber İstanbul'a gelirken, bazıları ise evlendikten bir süre sonra İstanbul'a göç etmişlerdir. Ayrıca çalışmada 17 yaş ve altı çocuk olarak değerlendirilirken, 18 yaş ve üstü yetişkin olarak değerlendirilmiştir. Görüşülen kişilerin 40 yaşını aşmamasına dikkat edilmiştir. Bunu yapmadaki amaç, çocuk gelin konusu akademi dünyasında üzerinde durulan bir konudur ve geçmişte bu tür deneyimlerden bahsedilmesi ve analizlerinin yapılması dolayısıyla konuyu tekrar etmemek, olaylara ve olgulara günümüz dünyası perspektifinden yaklaşmak hedeflendi. Katılımcıların evlilik sürelerinin en az 3 yıl olmasına dikkat edilmiştir. Böylece kadınlardan daha fazla veri ve gerçekçi yanıtlar alınmasında çalışma açısından olumlu bir durum ortaya çıkacaktır.

Göç olgusunu göz önünde bulundurarak araştırma sorunsalımıza en uygun örnekleme bulabileceğimiz İstanbul'da üç bölgeye yoğunlaştık. Şöyle ki, “kentlerin nüfusu, göç sonucu artmış ve fiziksel olarak daha genişlemiş ve kalabalık hale gelmiştir. Buna göre, İstanbul, ülkemizde yaşanan göç dalgasından en fazla etkilenen şehrimizdir. Bu durumu en iyilatan tablo ise Bağcılar'dır. Bağcılar, bugün 750 bin nüfusu ile İstanbul'un en büyük ilçesidir.” (<http://kentseldonusum.bagcilar.bel.tr/guncel/detay/Baskanin-Mesaji/10/68/0> 15 Nisan 2017'de erişildi.)

Ayrıca Bağcılar ilçesinde sosyal yardıma başvuran bireylerin büyük çoğunluğunun işsizliğin yarattığı yoksulluk nedeniyle İstanbul'a göç ettiği yapılan gözlemler sonucu bilinmektedir. (Küsmez 2018: 44) Dolayısıyla sosyal yardıma başvurmak yoksullukla ölçülebilir. Bağcılar ilçesi için ifade edilen bu durum aynı zamanda çocuk gelinlerle ilişkilendirilebilir. Şöyle ki çocuk gelin sorununun nedenlerine bakıldığında en önemli sebeplerden biri yoksulluktur. Bu açıdan yoksullukla ilişkilendirilen çocuk gelin sorunsalı en çok veri elde edilebileceği düşünülmektedir.

“Güngören’in nüfusu 1950 yılından itibaren İstanbul’a olan yoğun göç nedeniyle hızla artmıştır. Güngören, 1997’ye kadar azalan bir hızla da olsa sürekli göç almıştır. Nüfusun özellikle 1970-1975 yılları arasındaki artışı dikkat çekicidir. İlçe, bu dönemde nüfus artışı açısından İstanbul’da beşinci sırada yer almıştır. Güngören’in gelişiminde, sanayi tesislerinin kurulması ve gecekondulaşma birbirini tetiklemiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı kayıtlarına (2015) göre toplamda 302.066 kişi burada ikamet etmektedir.” (<http://www.gungoren.gov.tr/nufus> 15 Nisan 2017’de erişildi.)

Yukarıda sayılan özellikleri dolayısıyla Bağcılar ve Güngören’de göçle beraber farklı kültürlerden insanların ikamet ettiği yerler olmuştur. Dolayısıyla, araştırma kapsamında çocuk yaşta evlilik yapmış kadınların bu bölgelerde fazlaca görülmesi ve ayrıca araştırmaya referans olacak kişinin burada çalışması ve ikamet ediyor olması araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesini sağlayacağı için bu bölgeler seçilmiştir. Araştırma devam ederken yine önemli bir referans sayesinde araştırmanın amacına uygun olarak Bahçelievler’de de görüşmeler yapılmıştır.

Bu bölgelerde yaşayan kadınlar zamanlarının çoğunu ev içinde geçirmekte, çocuğunun eğitim sürelerine göre günlük işlerini yürütmekte yani çocuğu okuldayken, evdeki ve dışarıdaki işlerini rahatça yapmaktadır. Hayatının odak noktasını çocuk oluşturmaktadır. Kadının eğitim seviyesinin artmasıyla doğru orantılı belediye hizmetlerinden, özel sektörlerin olanaklarından faydalanma oranı artmakta, sosyal ağı daha da genişlemektedir. Bazı kadınlar düşük gelirli, sosyal güvencesi olmayan, mesleki beceri istemeyen işlerde çalışabilmektedirler.

1.5. Araştırmanın Veri Toplama Yöntem ve Teknikleri

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilenler, evliliğini çocuk yaşta yapmayanlara nazaran ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha fazla sorun yaşarlar. Çalışmanın en temel sorunsallarından biri olan bu tanım araştırmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla konuya bu açıdan yaklaşmak araştırmanın derinlemesine incelenmesini

gerektirerek nitel araştırma tekniğini kullanılmasını gerekli kıldı. Yıldırım'ın belirttiği gibi (1999), “nitel araştırma sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. İnsan davranışı ancak esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırılabilir ve bu yaklaşımda araştırmaya dâhil olan bireylerin görüşleri ve deneyimleri büyük önem taşır.” (Yıldırım, Şimşek 2013: 41)

Nitel araştırmanın açık ve kendiliğinden gelişen doğası, standartlardan uzaklaşmayı gerektirir. Araştırma basamaklarını düzenli bir biçimde sıralayan birtakım ölçütler yoktur. Açıklık, araştırmacıya, karmaşıklığı yüceltmeye ve açık olma hakkına saygı göstermeye izin verir. Eiser (1981)'in belirttiği üzere, “Gülü Latince adıyla bilmek ama kokusunu duyumsamamak, gülün anlamının çoğunu fark etmemektir.” (Glesne 1992: 35). Dolayısıyla, bu tezde ortaya konulan araştırma sorunsalı nicel teknik kullanılarak değil, nitel teknikle daha iyi ve daha açık anlaşılacaktır.

Nitekim nitel araştırmanın diğer bir özelliği bütüncül bir yaklaşım içermesidir. Buna göre, bir bütünün kendisini oluşturan parçaların toplamından daha fazla anlamı olduğunu kabul eder. Ele alınan olay ve olgularla ilişkili değişkenlerin bağımsız olarak incelenmesi yerine bu değişkenlerin karşılıklı etkileşimi ve birlikteliği nitel araştırmalarda esastır. (Gürbüz, Şahin 2015: 375-376) Bu amaçla, araştırmada, görüşme soruları açık-uçlu olup, yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Görüşmecilere sorularla ilgili ve araştırmanın amacı ile ilgili bilgiler önceden sunulmuştur. Araştırmada gönüllülük esas olup, katılımcılar kartopu tekniği kullanılarak araştırmaya katılmışlardır.

Bu bölümde son bir nokta olarak araştırmacının rolününse altının çizilmesi gerekmektedir. Nitekim nicel araştırma geleneğinde olduğu gibi araştırmacı bir olayı ya da olguyu uzaktan ve dışarıda incelemeye çalışsa bile, kullandığı veri toplama araçları ya da veri analiz biçimi ile bir ölçüde kendi bakış açısını yansıtır. Yani araştırmacının ortamda yer alması, denekler ile etkileşim içerisine girmesi bu durumun olayların veya olguların doğal akışı üzerinde etkili olmasına neden olsa da (öznel olsa da), araştırmacının bu süreci mümkün olduğunca gerçekçi ve açık bir şekilde tamamlayabilmesi önem kazanmaktadır. (Gürbüz S., Şahin F. 2015: 375) Ayrıca

araştırmacının söz konusu ilçelerde bir dönem ikamet etmesi ve çevresinde bazı kadınların çocuk yaşta evlenmesi/evlendirilmesi ve ilgili konuya merakı dolayısıyla çocuk yaş evliliği ana tema olarak seçmiştir.

1.6. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler

Görüşmecilerden bazıları, referans vasıtasıyla, ihtiyacı olan konularda yardım talep ederek (çocuğunun ingilizce ödevine yardım gibi) katılım sağlamayı kabul etmiştir. Bazı görüşmecilere ise akraba ağı kullanılarak ulaşılmıştır. Bunun sebebi kadınların “acaba bir hırsızlık olayı mı? Acaba pazarlamacı mı? Acaba başım derde girer mi?” gibi kaygılar taşımalarıdır. Görüşmecilerden birisine ulaşmam eşinin aşırı kısıtlaması dolayısıyla imkânsız olmasına rağmen, referans (erkek) olan kişinin eşini tanıması ve araştırmacının kendilerine herhangi bir zarar getirmeyeceğine dair ikna olmasıyla görüşmeci samimi ve içtenlikle görüşlerini paylaşmıştır. Araştırmayla ilgili görüşmecilerin rahat olabileceği bir ortamda görüşme yapılmış, kimlik bilgilerinin gizli kalacağı teminatı verilmiştir. Böylece görüşmecinin rahat olması sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada kişilerin isimleri kullanılmamış bunun yerine, takma isimler kullanılarak, görüşmeler de ses kaydı kullanılmıştır. 2 görüşmede ise ses kaydının yapılmasına izin verilmiş, ama teknik sorun dolayısıyla ses kayıtları kaybolmuştur. Görüşmeler sırasında herhangi bir problem olmamıştır ancak görüşmecinin küçük çocuğuyla (0-5 yaş arası) ilgilenmek zorunda olması ya da kadının görüşme yaparken işlerini (mutfak işleri) devam ettirmek zorunda kalması dolayısıyla ses kaydı bazen durdurulmuştur. Görüşmeci ile yalnız görüşülerek çalışmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak görüşmecilerden 3 kişinin çocukları (0-5 yaş aralığında) küçük olması dolayısıyla yanımızda bulunmak zorunda kalmışlardır. Daha sonra, ses kaydına alınan görüşmelerin analizi yapılarak, konuşmaların araştırmacının amacı kapsamında dokümanlar tasnif edilmiştir. Hedeflenen amaçlar doğrultusunda edinilen veriler çalışma amaçları doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır. Her iki örneklem grubunun yaşamakta oldukları zorluklar ve farklı problemleri değerlendirilerek karşılaştırmaları yapılmıştır.

Sonuç olarak, araştırmanın odağı, çocuk yaşta ve yetişkin yaşta evlenenlerin hangi koşullarda evlendikleri ve kurdukları ailenin karar alma mekanizmalarındaki etkilerini anlamlandırmak, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak ne gibi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymak ve evlilik kurumu ile aileye yaklaşımlarını anlamak, sonrasında ise geleceğe dair umutlarına bakmaktır. Çalışmanın çerçevesine bakıldığında; birinci bölümde araştırmanın konusu ve metodolojisi belirtilmiştir. İkinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçeve çizilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırma bulguları tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise bulgularımız genel kavramsal ve kuramsal çerçeve içinde değerlendirilmiştir.

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kadının (Kadın Kimliğinin) Tarihsel Gelişimi

Kadın kimliğini tarihsel gelişimi irdelendiğinde kadına farklı konumların atfedilmekte olduğu görülmektedir. Kadın kimliği tarihsel süreçte değişim sergilediği gibi toplumlara ve kültür gruplarına göre de farklılıklar sergilemektedir. Kadının günümüz toplumlarındaki yeri geçmişten bağımsız şekilde bir gelişim göstermemiş aksine geçmişten gelen toplumsal kurallar günümüz kadın kimliğinin ailede ve toplumda ki konumunu etkilemiştir.

Sanayi öncesi dönemde toplumlarda kadın kimliğine bakıldığında başlangıçta anaerkil bir toplum yapısına sahip olan Hint toplumunun zaman içinde farklı bir eğilim sergileyerek ataerkil bir yapıya büründüğü görülmektedir (Tümer 1994: 173). Bu toplumda bir uygulama olarak ölen eşin ardından kadın, eşinin ona ihtiyacı olacağı inancıyla yakılmaktadır (Donuk 1991: 290-291). Yine aynı coğrafyada etkinlik göstermekte olan Budizm kutsal kitabında kadın tasvirine bakıldığında; kadına bu toplumda atfedilen değer daha iyi anlaşılmaktadır. Budizm'in kutsal kitabı Vedalar, kadını kasırğa ve ölümden daha kötü bir varlık olarak tanımlamıştır (Temir 2011: 14).

İnsan medeniyetinin beşiği sayılan Mezopotamya da kadınların durumuna bakıldığında Babil' de Hammurabi Kanunları'nda kadınların aile yaşamına ilişkin olumlu nitelikte hükümler bulunmaktadır (Topaloğlu 1992: 17). Bununla birlikte kısas olarak kızların kullanılmasına izin vermekle birlikte erkeği ailede ön planda tutan yaklaşımları bulunmaktadır (Esad ve Seydişehri 2012: 61-62). Pers toplumunda

kadınların yerine bakıldığında oldukça kötü bir tablo görülmekte ve kız kardeşle evliliğe imkân tanımının yanı sıra erkeğin, karısı ve çocukları üzerinde icra ettiği zalimane tutumu göstermektedir (Donuk 1991: 290) Diğer yandan bu dönemde Uzakdoğu 'da kadınlar benzer nitelikli uygulamalara maruz kalmakta olduğu görülmektedir. Doğu toplumunun kadim milletlerinden olan Çin'de kadın birey olarak kabul edilmemekte ve kadınlar adlandırılmadan sayılarla yâda küçümseyici adlarla nitelendirilmektedir (Topaloğlu 1992: 18). Bu toplumlarda kadınlara yönelik fiziksel şiddetin mazur gösteren yaklaşımın olduğunu söz konusu toplumlara has atasözleri ve deyimler olduğu anlaşılmaktadır (Tümer 2009: 173). Ayrıca Doğu İspanya'da cinsel organların ve göğüslerin saptandığı ve kadınlarla erkeklerin farklı av sahnelerinde görüldüğü kimi kaya resimleri, cinsiyete dayalı bir iş bölümünün olduğu ifade edilmektedir. (Connell 1987: 204)

Eski Mısır toplumunda kadının konumu hem aile hem de toplumsal yaşamda iyi bir nitelikte olmakla birlikte toplumsal yapıyı oluşturan sınıflara göre kadına yönelik tutumlar farklılık göstermektedir (Tayanç 1981: 83). Eski Mısır toplumunda kadınların mülkiyet ve miras hakları bulunmakta, kadınlar kendi eş seçimlerini yapabilmektedir. Bunun yanı sıra aile yaşamını ve çocukları korumaya yönelik uygulamaları daha sağlıklı bir aile yapısının ve toplumsal düzene imkân tanımakla birlikte çok eşliliğe de imkân vermektedir (Kırkpınar 2001: 38). “Ayrıca hem Sümerlerde hem de Mısır'da kadınların prestij ve otoriteye sahip olduklarına dair birçok kanıt vardır. Sözelimi, Sümer mitinde etkin ve güçlü tanrıçalar varken, özellikle Tanrıça İştâr etrafında örülen efsane çevrimi düşünüldüğünde, kadınlar mülk edinebiliyorlardı. Mısır'da da hemen hemen aynı durum söz konusudur. Mısır'ın askeri iktidarı zirveye ulaştığında kadınların prestiji de İmparatorluk döneminde yükselme devrini yaşıyordu. (Connell 1987: 207) Yine bir başka topluma Roma İmparatorluğu'nda ise, kadınlar siyasal haklardan yoksundurlar ve üst düzey görevlere erişemezler; aşağı ve küçük görülen, önemli tarih metinlerinde yer almayı hak etmeyen varlıklar olarak kalırlar. Yalnızca siyasal olaylar ve büyük askeri harekâtlar bunu hak edip bellekte kalma iddiasında bulunabilir. Ölümsüz şöhret, kamusal onurlar, toplumsal başarı erkeklere aittir. Kadınların payına ise alt düzey kişilere layık karanlık ve unutulma düşer. Perikles'e atfedilen deyişe göre, “*kadınların en iyisi hakkında en az konuşulandır*”. İnsanlık tarihinde bu böyle olacaktır. Erkekler

kadınlar hakkında çoğunlukla kusurlarını kınamak için konuşurlar: Aristophane'ten Secus'a, Plautus'tan Hristiyan kahinlere kadar aldatıcı ve düzen bozucu, istikrarsız ve cahil, kıskanç ve tehlikeli kadına karşı bir yergi ve hiciv geleneği baskındır.” (Lipovetsky 1997: 177)

İslam öncesi Arap toplumunda kadının konumuna bakıldığında bu toplumda kadın önemsiz bir meta olarak görülmenin ötesinde bir utanç sebebi olarak algılanmakta ve kız çocukları öldürülmektedir. Bununla birlikte Arap toplumunda erkek evlat önemli bir öge olarak algılanmakta ve babalar erkek çocukların isimleri ile çağrılmaktadır. Bu toplumda kadınların miras ve mülkiyet hakları yoktur. Bununla birlikte İslam Öncesi Arap toplumunda Hanefilik dinine mensup kişilerin kadınlara yönelik yaklaşımı daha ılımlıdır. Diğer yandan toplum içindeki sınıflar ve asil soydan gelmesi durumunda kadınların toplumun genelinden farklı olarak çeşitli haklara ve imtiyazlara sahip oldukları bilinmektedir (Topaloğlu 1992: 19).

İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadın haklarına bakıldığında kadınların ve erkeklerin soy olarak birbirlerine denk olarak görülmektedir. Kadını ev hanımı olarak tanımlayan yaklaşımlar bulunmaktadır (Gökalp 1950: 119). Türk tarihine ışık tutan önemli yapılardan olan Divan-i Lügati-t Türk, Orhun Anıtları ve Oğuz Kağan Destanı gibi eserlere bakıldığında, eşlerin birbirini serbestçe seçtikleri ve annenin önemli olduğu açık bir şekilde görülmektedir (Akkutay 1991: 55). Bununla birlikte Türklerin sözlü edebiyatın önemli figürlerinden olan destanlar incelediğinde her kahramanın bir kadına duyduğu minneti ifade edilmesi bu toplumda kadınların değerini görülmesi bakımından önem taşımaktadır (Eröz 1997: 15).

Antik Yunan ve Roma toplumu günümüz Kıta Avrupa'sının kültürel temellerini oluşturmakla birlikte insanlığa kazandırmış olduğu pek çok kazanımları medeniyet kavramının gelişmesine olanak sağlamış özellikle Avrupa da reform hareketlerine kültürel zemin sağlamış olmasına karşın kadın, aile ve sosyal yaşamda oldukça düşük bir konumdadır. Bu dönemde kadınlar, medeni haklara ait her türlü hürriyetten mahrum bırakılmıştır. Bununla birlikte kadın figürü cinsel bir obje olarak değerlendirilmiştir. Bu toplumda erkek her alanda kadınların önünde yer almakta hatta güzellik yarışmaları

dahi erkekler arasında düzenlenmektedir. Ataerkil bir aile yapısına sahip olan Yunan toplumu kadına aile yaşamında söz hakkı tanımamakta ve evlilik ve boşanma gibi aile yaşamın en önemli kararları sadece erkeğin inisiyatifine bırakılmaktadır (Tümer 1994: 173). Roma toplumdan Antik Yunan toplumunda farklı olarak aile yaşamını koruyan kanunlar vardır ve evliliği zorunlu kılmaktadır. Roma toplumunda hedeflenen aile yaşamın korunmasından çok neslin devam ettirilmesidir. Bu sebeple baba istemesi durumunda kız erkek farkı olmaksızın evladını ret edebilmektedir (Berktaş 2014: 21).

Ortaçağ Hıristiyan Avrupa'sında kadının konumuna bakıldığında Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin getirmiş oldukları sınırlar kadınların konumlarını belirlemektedir (Ünal 2001: 28). Hıristiyan Avrupa da kilise her konuda olduğu gibi aile ve kadın üzerinde de belirli ölçüler getirmiştir. Evlilik kurumuna ilişkin olarak başlangıçta yaşanan fikir ayrılıkları ve tartışmalar zaman içerisinde kilisenin denetimine bırakılmış ve toplumsal ahlâkın bozulması engellemek adına evlilik teşvik edilmiştir. Bununla birlikte Orta çağ da feodalite, kadınları köle olarak görmekle birlikte ataerkil toplumsal yapı kadının temel haklarında mahrum tutmakta ve soyluda olsa kadının evlenmesi durumunda kendi ailesinin sağlamış olduğu bütün haklardan azat olarak görülmektedir. Bu dönemde eşler arasındaki evlilik daha çok ekonomik ve statüsel edinimler doğrultusunda gerçekleşmektedir (Sarıca 1980: 36). Bu dönemde ticaretin ve meslek grupların gelişimi kısıtlı olsa da kadınların, toplumsal hayatta kendilerine yer bulabilmesine imkân tanımakta ve kilisenin kadınlara çeşitli mesleklerin kazandırılmasına imkân tanımaktadır (Bock, 2004: 48).

Rönesans'la birlikte meydana gelen değişim furçasında insan ilk olarak kendi kimliğinden başlamış ve bedene karşı tavır değişmiştir. Medenileşme gayretinin bir sonucu olarak insan bedeni tekrar konumlandırılmakta ve bunun yansıması ilk olarak kadın üzerinde gerçekleşmektedir. Bunun eğilimin yansıması olarak ilerleyen süreçte medeniyet, kadın bedeni üzerinde tanımlanmıştır. Bu kapsamda medeniyetin gelişmesi adına Afrikalı kadın giydirilmeye, doğulu kadın soyundurulma gayretine girilmiş ve kadın bedeni üzerinden medeniyet seviyelerine yönelik eleştiriler getirilmiştir. Hâlbuki bu dönemde Avrupa genelinde kültürel özelliklerini korumuş toplumlarda kadın giyim tarzı doğu toplumu ile benzerlik göstermektedir (Kasapoğlu 1994: 56). Avrupa da

değişimin öznesi haline gelen beden iyi ve güzel olan kadın bedeni ile tanımlanmıştır. Rönesans'ta beden güzel, iyi, mahremiyetten uzak bir kişisellik ve özellik olarak tanımlanmaktadır. Rönesans'ta yaşanan bu değişim kadının metalaştırılmasının ilk adımı olarak tarih sahnesinde yerini bulmakla birlikte artık güzel ve bedenin kutsanmasıyla “kadın” ve “çıplaklık” ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu durum kadının bir birey olarak kabullenilmesinin ötesinde sahip olduğu uzuvlar ya da bu uzuvların nitelikler üzerinde anlamlandırılmasına neden olmakla birlikte kadının toplumsal yaşamda ön plana çıkması adına olumlu bir adımdır (Işık 1995: 153).

Erken modern dönem olarak tanımlanan Rönesans döneminde ailelerin özelliklerine bakıldığında kadınların evlenme yaşının ortalama 26 olduğu, yaşam koşullarından dolayı çocuk sayısında az olduğunu bu dönemi araştıran bilim insanları ifade etmektedir. 16. ve 17. yüzyıl Avrupa'sında aristokrat ailelerinde mahremiyetin seviyesi, mimariye yansiyarak koridorları olmayan şatolarda mahrem kavramı olmadan ve evliliği aile mallarını koruması olarak görülmüştür (Akın 1991, 47). Bu dönemde aristokrat ailelerde çocukların eğitimleri hizmetçiler tarafında verilmekte ve anneliğe ve sevgiye çok az değer verilmektedir. Kırsal alanda aile yapılarına bakıldığında otorite babada ve rahiplerde toplanmakta, aile yapısı birbirini tamamlayan çekirdek ailelerden oluşmakta olduğu görülmektedir. Bu dönemde kırdan kente doğru yaşanan göç hareketi, mahremiyet alanının kısıtlı olduğu yoğun yerleşim bölgelerinin oluşmasına neden olmuştur (Goldberg, 1988: 115).

Kadınların endüstriyel devrimle beraber çalışma yaşam koşullarına dair analizlere bakıldığında, “XIX. yy'da Fransa'da, yüzyıl içinde kadınların çalışma oranı %29'dan, Birinci Dünya Savaşı öncesi %36'ya çıkar. Kadınlar o sırada etkin nüfusun üçte birinden fazlasını temsil eder. 1906'da etkin kadınların yaklaşık %36'sı evinde, %17'si ise hizmetçi olarak çalışır. %25'i işçi, %8'i memurdur. Kadınların çalışması çoğu kez geçicidir; çocuk sahibi olur olmaz, tam günlük işten ayrılıp yan etkinliklere uğraşır, yakın çevrede ya da evde çalışırlar.” (Lipovetsky 1999: 155) Ayrıca 19. yüzyılda Aydınlanma devrimi sonrasında yaşanan gelişmeler kadınların yaşam koşullarının değiştiği zaman olarak değerlendirilmektedir (Fraisse ve Perrot 2005: 13).

Bilgi toplumuyla birlikte kadının toplumda ve ailedeki rolü olumlu yönde farklılaşmaya ve gelişmeye başlamıştır. Bu süreçte kadın toplumsal yaşamda kendi kimliğini kazanmış olmakla birlikte vermiş olduğu kimlik kazanma ve toplumsal yaşamda yer alma gayreti ailede kadının etkisinin zayıflamasına neden olmuştur. Bu süreçte eşlerin tutumları ve konumları farklılık göstermiş ve aile genişlikleri daralma eğilimi sergilemiştir. Bilgi toplumunda kadın yaşamın her alanında varlığının göstermekle birlikte vermiş olduğu mücadele farklı nitelikte de olsa devam etmektedir.

Ayrıca “Britanya’da ve belki de Batı Avrupa’da birçok yerde gözlemlenen bir olguyu tanımlayalım. İçinde yaşadığımız toplumlardaki kadınlar arasında bir kutuplaşma vardır. Bazı kadınlar, kadın hareketinin 20 sene önce talep ettiklerine erişmişlerdir. Bu kadınların bir işi, ailesi, çocuklarına bakım yerleri, bedenleri ve üretme yetenekleri üzerinde kendi karar verme yetkileri, eğitim şansları, ekonomik yönden (erkeklerden) bağımsızlıkları ve boş zamanları vardır. Öbür uçta köleleştirilmiş kadınlar vardır. Geceleri kalkıp işe giden kadınlar vardır. Geceleri kalkıp işe giden, kız kardeşlerinin gündüzleri çalıştıkları, tüketimde buldukları büroları, işyerlerini, lokantalarını, otelleri temizleyen kadınlar. Taban ücretten daha düşük ücret alırlar, sendikanın koruyuculuğunda değildirler, sosyal sigortaları ve emeklilik sigortaları, tehlikeli madde ve hastalıklara karşı koruyucu iş elbiseleri yoktur; işyeri değiştirme özgürlükleri, evleri ve sosyal güvenceleri hatta ailelerini yanlarında bulundurma hakları yoktur.” “Binlerce kadın eve iş almakta, dar oturma odasında bacaklarına dolanan çocuklar arasında iş işlemektedir. Ruhsuz ve monoton olan bu işleri için onlara parça başı para ödenir. Çocuk bakım olanakları yoktur. Belirli bir ücretleri ve belirli iş saatleri yoktur. Bu kadınlar çoğunlukla en fakir, en düşük eğitim seviyeli ve eski kent merkezlinin en berbat yerlerinde son derece kötü evlerde yaşayan Asyalı kadınlardır. Kocalarından ayrılma özgürlükleri yoktur.” (Bourne 1991: 65-66) Şeklinde tamamen olumsuz koşullarda yaşayan kadınlar bulunmaktadır.

Ayrıca cinsiyetler arasındaki farklılık; bilgi iktidar ve siyaset alanlarında yeni yüzyılın en önemli sorunlarından birisi olduğunu ilan etmektedir. Kadın tarihi de kendini kararlı bir biçimde bu çerçeveye içine yerleştirmektedir. (Hırata vd. 2000: 323)

Aksoy'a göre "son yıllarda kadının ileri toplumlarda politikaya girmesi, askerlik yapabilmesi, astronot olabilmesi, eşit muamele görmesine rağmen hala bu toplumlarda erkek, kadını zayıf cins olarak görmeye devam etmektedir. Ne var ki, bu toplumlarda kadın artık bir seks aracı, bir esir muamelesi görmekten kurtulmuştur." (Arat 1996: 88)

Sonuç olarak kadının tarihsel sürecine bakıldığında bazı toplumlarda kadın değerliken bazı topluluklarda kadın aşağılanmaktadır veya birçok farklı deneyimleri aynı toplum içinde yaşayan kadınlar bulunmaktadır.

2.2. Evlilik ve Kadın

Evlilik, toplumsal yaşamın çekirdeğini oluşturan ailenin merkezini oluşturmaktadır. Evlilikle ilgili olarak literatür de farklı nitelikte tanımlamalar yapılmıştır. Yapılan bu tanımlarda izlenen farklılıklar genel olarak evliliğin sağladığı edinimler üzerinedir. Eşlerin evlenme sürecinin gerçekleşme şekline göre çeşitli başlıklar altında sınıflandırmaktadır.

Evlilik, belki de en dikkate değer toplumsal dönüşümlerden biridir. Böylesi önemli dönüşüm olarak kabul edilen evlilik, kavramına çok çeşitli anlamlar yüklenmesiyle beraber; Giddens (2008), evliliği; "*iki erişkin insan arasında toplumsal olarak tanınan ve onaylanan bir cinsel birleşme*" diye tanımlayabilmektedir. Marshall (1999) geleneksel olarak evliliği, "*yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişki*" olarak ifade etmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1989)'na göre evlilik, "*sosyal yapı içinde mevcut normlara uygun bir biçimde örfi veya medeni hukuk açısından meşru bir bağın kurularak, aile müessesesinin o topluluk tarafından kabulünü sağlayan bir olgu*" olarak tanımlamaktadır. Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği, "karıkoca" olarak birbirine bağlayan doğacak çocuklara belirli bir statü sağlayan toplumsal yönden "devletin" kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir (Özgüven 2014: 289). Budak ise evliliği, iki veya daha fazla insan arasında hukuken kabul edilen ve/veya toplumca onaylanan, taraflara çeşitli hak ve yükümlülükler veren

ve genellikle cinselliği de içeren bir ilişki türü olarak yorumlamıştır (Budak 2009: 271). Bu tanımlardan yola çıkarak; evlilik kadın ve erkeği yasal olarak birbirine bağlamakta ve cinselliği meşru göstermektedir.

Balaman (2002), ailenin oluşturduğu topluluk içerisinde evlilikle ilgili; seks yasağı, soy izleme, yörel yerleşme, otorite, miras vb. konularda bir dizi kurallar, adetler, töreler ve düzenlemeler yaptığını ileri sürmektedir. Ona göre bunların tümünün birer kurum olarak gelişmesi ve yaygınlaşması yanında topluluklardan topluluklara kimi değişiklikler göstermesi, toplulukların yaşam biçimlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. (Taçoğlu 2011: 115)

Belirtilen tanımlamaların en geniş anlamıyla evlilik şu şekilde tanımlanabilir: Kadın ve erkeğin hem sosyal ve kültürel hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları toplumda hâkim olan kurallara uygun olarak; “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir (Özgüven 2000: 56).

Evlenme çağına gelmiş bireylerin toplum içindeki statüleri aile ve evlenme biçimlerine de etki etmektedir. Evliliğin başlangıcında ekonomik durumun kararlarda etkisi yüksek olmakla birlikte, ekonomiye ek olarak insan hayatının devamı için gerekli diğer koşulların da etkisi göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Bununla birlikte toplumlar sahip oldukları kültürlere bağlı olarak farklı evlenme biçimlerine sahiptirler (Türkaslan ve Demirkan 2007: 27).

“Toplumsal değişme sürecinde, endüstrileşme ve kentleşme önemli rol oynamaktadır. Türkiye’de kültürel değişmelerin yoğun görüldüğü büyük kentlerde tanışıp evlenme giderek yaygınlaşırken, gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde çok farklı evlenme biçimlerine rastlanılmaktadır” (Sezen 2005: 186). Sezen evlilik çeşitlerini farklı başlıklar kullanarak 33 evlilik çeşidi olarak belirtmiştir. Ancak araştırmanın amacına uygunluğu ve araştırmada karşılaşılan evlilik çeşitlerine göre aşağıda belirtilen 6 adet evlilik çeşidi ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

- 1) “Görücü Usulü ile Evlenme; gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde görülen bir evlenme biçimidir. Bu evlenme biçiminde kız seçme girişimi, doğrudan doğruya evlenecek gencin annesi, babası veya diğer yakınları tarafından başlatılmaktadır. Gencin kızı beğenmesi yeterli değildir. Diğer aile bireylerinin de onayını alması gerekmektedir.
- 2) Yakın Akraba Evliliği; akraba evliliklerine dayalı geniş aile, köysel ve geleneksel toplumların bir kurumudur. Kişinin özgürlüğünü kısıtlayıcı ve buna bağlı olarak toplumsal gelişmeyi önleyici olduğu tezi ileri sürülmüştür. Bu evlenme biçiminin sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlere dayalı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Mirasın bölünmemesi, yakın akraba ve kardeş çocuklarının yaşlılık döneminde kayın valide ve kayın pedere daha iyi bakabilecekleri ümidi vb. sebeplerle bu evlenme biçimi tercih edilmektedir.
- 3) Rastlantı Evliliği; rastlantı sonucu, başı sonu düşünülmeden gerçekleştirilen evliliklerdir. Bir yolculuk sırasında karşılaşma, arkadaş, eş dost, akraba evinde karşılaşma, telefon konuşması sırasında sesteki etkilenme, gözden, bacadan göğüsten etkilenme gibi nedenlerle bu evliliğe karar verilebilmektedir. Eşler, birbirlerini yeterince tanımadan, evliliğe karar verdiklerinden, çoğu kez boşanma ile neticelenmektedir.
- 4) İlan Yoluyla Eş Seçme (Evlenme); son zamanlarda, gazete, dergi, televizyonların teleteks sayfalarına ve internete ilan vererek eş seçme yoluna gidildiği sıkça görülmektedir. Ortak noktalarda birleşenler, ilanı gerçekleştiren aracı kurumun desteği ile bir araya gelip konuşup anlaştıktan sonra, evlilik kararı verebilmektedirler.
- 5) Tercihli Evlilik; bu tür evlilik, genellikle ana baba, büyük anne, büyük baba gibi aile büyüklerinin onayı ile gerçekleştirilmektedir. Genellikle komşu ve yakın akraba grupları arasında gerçekleşir. "Topluluk içinde ekonomik güçleri aynı olan aileler arasında bu evlenme biçimi yaygındır. Görücü usulü ile evlilikten farklı yönü, kız ve oğlanın aynı çevreden olmaları ve önceden birbirlerini tanımalarıdır.
- 6) Tanışıp Anlaşarak Evlenme; büyük kentlerde ve eğitim düzeyinin yükseldiği çevrelerde en yaygın olan evlenme biçimidir. Kız ve erkek belli bir süre

arkadaşlık yaparak birbirlerini iyice tanıdıktan sonra gerçekleştirdikleri evlenme biçimidir” (Sezen 2005: 186-193).

“1960’lı yıllarda dünya genelinde D. Cooper, Batı toplumlarında ailenin ölümünden bahsediyordu. Gerçekten de özellikle batılı ülkelerde insanların evlilik hayatına bakışlarında, kadın ve erkeğin aile içinde oynadıkları roller konusunda, çok büyük değişiklikler olduğu müşahade edilmektedir. Mesela tek ebeveynli aile tanımının ortaya çıkması bunlardan biridir” (Şişman 2003: 52). Burada bahsedilen tek ebeveynli aile tanımı ve onun başka tarzları çalışmada karşılaşılmadığı için ayrıntılı olarak ifade edilmeyecektir.

Çok farklı evlilik türleri olmasına rağmen, özünde ülkemiz gibi ataerkil toplumlarda kadının evlenmesinde kadına yönelik geleneksel beklentiler ön plana çıkmaktadır. Caner durumu şu şekilde ifade etmektedir; “Erkek evi geçindirir, kadın ise bunun karşılığında kocasına emeğini ve dişiliğini sunar” görüşü, ataerkil paradigmanın tam merkezine yerleştirildi. Böylece üretimden ve artı ürünün kontrolü sürecinden dışlanan kadın, ilk önce baba evinden daha sonra da koca yatağından erkeğin hizmetine girmiş oldu. Ataerkil düzende kadına verilen en hayati görev, mülkiyet zincirinin devamını sağlamak için erkeğe yasal mirasçılar doğurup, onları yetiştirmektir” (Caner 2004: 40).

Ailenin cinsiyetçi yaklaşımının Kandiyoti (2007) de altını çizmiştir; kadın cinselliğinin toplu denetimi, kendilerini kadınların uygun cinsel davranışını sağlamaktan doğrudan sorumlu gören, çok sayıda farklı bireylerde göze çarpacak biçimde ortadadır. Anne-babalar, kardeşler, yakın akrabalar ve hatta komşular, ergenlik sonrası kızların davranışlarını yakından izler, cinselliklerini denetleme işinin kızların kendilerine ait olmadığı fikri, zihinlerine iyice yerleştirilir. Evlilik için eş seçimi gibi kritik bir anda bu açıkça görülür (Kandiyoti 2007: 73). Ayrıca ataerkil toplumlarda Aksoy (1996) kadın “mal” olarak görülmesi sonucu “sahiplik” anlayışı egemen olmaktadır. Bu anlayış içinde “kadın saklanması ve örtülmesi gereken bir nesne olarak görülmektedir. Kadının başarılı olması erkeği rahatsız etmektedir. Bu yüzden kadının iş hayatına girmesi erkekler tarafından istenmemektedir” (Arat 1996: 87-88). Buna ek olarak diğer bir

görüŖ; ev içinde ve toplumda erkek egemenliğinin sağlanmasıyla, mirasın erkek soyunun çizgisini izleyerek devam etmesinin kadın bedeninin ve cinselliğinin denetim altına alınmasıyla mümkün olacağı düşünceci hakimdir (Caner 2004, 41-42).

Gelenekçi toplumlarda kadının yeri çoğunlukla kamusal alanın dıŖında kendisi için toplumsal normların belirlediği alan içinde Ŗekillenmektedir. Bu tarz toplumlarda evlilik kadından çok erkeğin talebi ve beklentileri doğrultusunda gerçekeŖmektedir. Ailenin kadından beklentisi, erkeğin yaŖam konforunu sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında ailenin huzur düzeyi erkeğin yaŖam konforu ile doğrusal bir eğilim sergilemekle birlikte aile içindeki iliŖkilerde bu durum kendisini göstermektedir. Geleneksel toplumun kadından beklentilerine karŖın modern toplumda bu rol dağılımı hızlı bir geliŖim ve deđiŖim göstermektedir. Buna karŖın kiŖileri akademik birikimleri ve eğitim düzeyleri aile içinde rol dağılımında önemli olan bir diğer etmen olarak karŖımıza çıkmaktadır (Meriç 2004: 124).

Kısacası, aile kurumunun temeli olan evlilik akti kadına ataerkil çerçevede geleneksel roller yüklemektedir. Nitekim aile, Türk Dil Kurumu'nun tarafından "*evlilik ve kan bağına dayanan, karı koca, kardeŖler, çocuklar arasındaki iliŖkilerin oluŖturduđu, toplum içerisindeki en küçük birlik*" olarak tanımlanmaktadır. Aynı soydan gelen kimselerin tümü veya birlikte oturan kimselerin tümüne de aile dendiği gibi halk ağzında kadını ailenin merkezine alarak, aile ve eŖ aynı manada da kullanılmıŖtır (Canatan, Yıldırım 2011: 53-54).

Akçay aile ve birey açısından anneliği Ŗu duygulu ifadeleriyle her annenin ve evladın yüreğini okŖayacak Ŗekilde "bizleri anlatılması güç çilelerle büyüten, besleyen yaŖam kaynağımız. Sesini duyduğumuz, sevgisini tattığımız, göğsüne baŖımızı dayadığımız, tutunduğumuz ilk insan. Gözleri ilk ıŖık kaynağımız, dudakları ilk sevgi pınarımız, sözleri ilk ses kaynağımız. Sazımızın telinde ses, gönüllerimizin uçsuz bucaksız denizlerinde sevgili, çocuğun dilinde ana, beŖiđimizin baŖında, torunun dilinde masal anlatan nine, emeğin dilinde çile, sağ gözümüzün yanında sol gözümüz, sol elimizin yanında sağ elimiz, atardamarlarımızın yanında toplardamarlarımız, yiyeceklerimizin tuzu, giyeceklerimizin düğmesi, ciğerlerimize doldurduğumuz havanın

oksijeni, kısacası canımızın bir parçası. Yaşamımıza anlam katan bir parçadır” ifade etmiştir (Özbudun 2007: 148-149). Bu düşüncenin aksini iddia eden fikirlerde bulunmaktadır. Buna göre “kadın “üstün ve ilahi yaratık, “erkeğin hedefi” (Novalis), yüce anne, “erkeğin geleceği” (Aragon), esin perisi, “erkeğin en büyük esin şansı” (Breton) olan kadın, erkeği büyüten, onun donuk evrenini aydınlatan ve ısıtan ışık huzmesi olarak övülür. Geleneksel değer düşürme düşkünlüğünün yerini, kadının kutsanması alır.” (Lipovetsky 1999: 178) Dolayısıyla kadın değerlendirildiğinde farklı kimlikler ve farklı söylemler (tamamen birbirine zıt) görülen durumlardır.

Ayrıca Goldberg yaptığı bir çalışmaya göre, belirli hormonların, ortalama kan yoğunluğu açısından erkekler ve kadınlar arasında farklıdır. Bu açıdan kadınlar hormonları yüzünden sürekli zayıf düştükleri bir iktidar çekişmesinde tüketmektense, tabii kılındıkları bir konumu kabul etmek kadınlar için akılcıdır. İşte bu yüzden kadın işi. Erkek işi şeklinde toplumsal düzenlemelerimiz var. (Connell 1987: 105) Dolayısıyla bu farklı olma anlayışı ailenin birey üzerindeki etkileri mikro ve makro boyutlarıyla üzerinde durulması gerekmekte olan bir kavramdır. Ailenin sosyo-kültürel özellikleri birey üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Birçok farklı disiplin ailenin insan yaşamına ve toplumsal hayata olan etkilerini kendi bakış açıları doğrultusunda incelemekte ve aile kavramını gerek fert gerekse toplum açısından önemi üzerinde durmaktadır. İşlevselci sosyolojik bakış açısına göre, aile kavramı sadece bireyi etkileyen bir ünite olmasının ötesinde toplumda sosyal denetimi görevini yapan toplumun en küçük çeperini oluşturmaktadır. Bundan dolayıdır ki, yaygın bir kanı olarak bilinen aile ve toplum arasındaki doğrusal etkileşime ışık tutana “eğer aile sağlamsa toplum da sağlam olur” görüşü toplumun her kesimi tarafından dillendirilmektedir (Erkal 1983: 77).

Aile, bireylerin sosyal varlık olmayı öğrendikleri temel etkileşim merkezi olması nedeniyle bireysel ve toplumsal hayat bakımından en temel kurumdur. Aile, bireye toplumun devamlılığını sağlayan kültürel mozaiklerin ve davranış şekillerinin aktarması bakımından önem taşımaktadır.

Aile birey açısından birçok misyonu bünyesinde barındırmaktadır. Aile yaşamında birey doğumuyla birlikte başlayan ve yaşamında bir devamı olarak çocukluk,

ergenlik ve yetişkinlik evrelerinde hayatının yönlendirecek cinsellikten ebeveyn olmaya kadar uzanan birden farklı süreçten geçmektedir. Bu süreçte ruhsal tatminin sağlandığı alan, sevgi, şefkat, merhamet, himaye, güven duygularının ilk devamlı sığınağıdır. Aile soyun ve kültürün devamlılığının sağladığı geçmiş şuurunun, örf ve geleneklerin aktarıldığı alandır. Aile bireylerin sorumluluk ve hak dengesini, kimlik belirleyebilmesini sağlayan unsurdur (Sezen 2004: 258).

Aile kurumunun doğasında yer alan neslin devamı, ihtiyaçların ve beklentilerin karşılanması, eğitilmesi gibi birçok özellik aynı zamanda toplumsal bir işlemdir. Birey toplumsal yaşama dair normları ve değerleri aileden öğrenmektedir. Özetle aile birey ve toplum açısından önemli ve temel bir kurumdur. Literatürde toplum ve birey açısından ailenin önemini savunan yaklaşımların yanı sıra aile kavramını eleştiren düşünsel yaklaşımlarda bulunmaktadır. Marksistler, radikal feministlerin aileye karşı olduklarının belirtilmesinin yanı sıra aileyi reddetmekten çok, eleştirel yaklaştığını da ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımlarda eleştirilen hususlar kadının doğasını ve anneliği bir tehdit olarak görüşüdür. Bununla birlikte çocuğun yetiştirilmesinde ve aile hayatının devamında liyakat ve ebeveynlerin akademik donanımları üzerinde kurgulanmaktadır (Gökçe 1991: 212).

Kadın toplumsal yapıdaki mevcut kültürel ve geleneksel kurallar çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Bu zorunluluğu Rousseau'ya borçluyuz. Şöyle ki Rousseau kadınları tamamen doğallaştırır. Özellikle “kadın ve anneyi birbirinin eritmek suretiyle kadınların bağımlılıklarını ve toplumsal görünmezliklerini inşa eder. Ona göre anne, genel iradenin kurulması için gerekli olan tarafsızlığa ulaşamayacağı için toplumsal sözleşmeye katılamaz.” (Hırata vd. 2000: 247)

Öte yandan, işlevselci ve muhafazakâr bakış açısına eleştirel yaklaşımlarda mevcuttur. Berktaş'a göre bazı İslamcı feministler, kadının fitne kaynağı sayılmasının ardındaki anlayışı sorgulamaksızın yalnızca bunun aşırı yorumlanmasının ve uygulanmasının doğurabileceği olumsuz sonuçlara karşı çıkıyorlar. Ayrıca “İran Devrimi”nden kaçan Tara'nın yaşadıkları ve gördüklerini şöyle ifade etmektedir. “Örtünmeyene hakaret, örtünmeyene dayak, örtünmeyene jilet müstehaktır.” Bu ve

buna benzer suçlamaları kılabilmek ancak, bütün kadınlar gibi İslamcı feministlerin de kendilerine empoze edilen kadın ve erkek “fıtrat”ı konusundaki ataerkil dinsel önkabulleri ve hiyerarşiye dayanan farklılık anlayışını sorgulamalarıyla mümkün olabilir. (Arat 1996: 170)

Benzer bir şekilde, Mackinnon (2003) aileyi tanımlarken şu ifadelerle yer vermektedir “Aile genellikle babaerkil düzeni koruyan, cinsiyet ayırımına dayalı toplumsal işlevleri öğreten, otoriter toplumsal ilişkilere örnek oluşturan anahtar bir kurum olarak kabul edilmektedir” (akt. Yöney ve Yücesoy 2003s:62).

Kadın açısından ataerkilliğin etkileri ailede baba ve eş ile başlamakta iken toplumsal hayatta ise bu durum daha kolektif bir eğilim sergileyerek birçok erkeğin davranışlarından kaynaklanmaktadır. Ataerkilliğin kadın üzerindeki genel izlenimi, kadının özel alanda sınırlandırmak ve sosyal yaşamdan, kamusal faaliyetlerden uzak tutmak ve dışlamaktır. Toplumsal ataerkilliğin kadına etkileri bakıldığında ayrımcı ve kısıtlayıcı bir tutum sergilemektedir (Schroeder 2007s:48, Akt: Altınay 2004:49).

Toplumsallar ve toplumların meydana getirmekte oldukları medeniyetler durağan değildir. Sosyal ve teknolojik gelişmeler ışığında toplumlar ve medeniyetler gelişim ve değişim sergilemiştir. Toplumsal yaşamda yaşanan bütün değişimlere ve gelişmelere karşın ataerkillik az ya da çok olsa da bütün toplumlarda varlığını korumakta ve kadının aile ve toplumsal yaşamdaki rolünü, etkinliğini belirlemektedir.

Ataerkilliğin varlığını sürdürüyor olmasıyla ilgili olarak Caner (2004) yapmış olduğu çalışmasında şu şekilde bir yorumda bulunmuştur; Uygarlığın doğmasından bugüne kadar geçen binlerce sene içerisinde diller değişti, mimari değişti, sanat değişti, metafizik inançlar değişti ama ataerkil temel hiç değişmedi. Uygarlık tarihinin başlıkları bize her zaman erkek egemen bir hikâye anlatır. Bu nedenle erkek egemenliği sanki ezeli bir sonuçmuş gibi düşünülür. İktidar erkektir, mülkiyet erkektir, din erkektir, ahlak erkektir (Bilican Gökaya 2015: 338).

Ataerkilliğin modern toplumlarda varlığının hala korumakta olduğunu düşünen ve bu kapsamda çalışmalarda bulunan Güleç ataerkil düzeni tanımlarken şu ifadelerle yer vermiştir; “kadının, toplumda sadece saygın olmakla kalmayıp, birincil konumda olduğu evrelerden geçmiştir insanoğlu. Üstelik de teknolojinin gelişmediği, doğa koşullarına karşı insanın bugünkünden çok daha güçsüz olduğu dönemlerde kadının toplumdaki saygınlığı gösteriyor ki, kadının ikincil konuma oturtulmasının bir doğa olayı değil toplumsal ve tarihsel bir vakıa olduğunu gösteriyor. ...Kadının birinci konumdan uzaklaştırılmasında başat rolü ise tek tanrılı İbrahim’i dinler oynamıştır. Tevrat, İncil ve Kuran’daki mitolojik öykülere göre İbrahim (Abraham), İbrani kavminin ataerkil sembolüdür. İbrahim’in torunu Yakup, kavminin sadece güçlü bir lideri değildir. Tevrat’a göre dişi bir melek ile dövüşmüş ve onu yendikten sonra kavmi kendisine “İsrael” lakabını takmıştır. Böylece Yakup’tan sonra devam eden egemenlik hakkı, ataerkil bir hanedana dönüşmüştür” (Güleç 2006:186).

Güleç ataerkilliğe yönelik ortaya koymuş olduğu ifadeler her ne kadar olayı İbrahim’i dinlere dayandırsa da dinlerin ortaya koymakta olduğu öğretiler kadar bu öğretilerin gündelik yaşamdaki yorumlamaları da bu durum üzerinde etkiye sahiptir. Toplumsal yaşamda kadınlara yönelik olarak negatif yaklaşımlar kadınların toplumsal yaşama katılımlarını sağlayıcı olumlu öğretilerin görmezden gelinmesi bu durum üzerinde etkisi bulunmaktadır. Nitekim Özbay’ın da yer verdiği gibi Gilman ataerkilliğin kaynağını tarım toplumu ve yerleşik yaşamla birlikte ortaya çıktığını savunmaktadır. Gilman yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte ortaya çıkan özel mülkiyetin ataerkilliğin kaynağı olduğunu ifade etmektedir.

Bununla birlikte artı ürün sağlanmasıyla birlikte erkeğin kadının ürettiği artı ürüne el koyması, kadını tarihsel boyunduruğu olarak tanımlamakla ve bu boyunduruğun ilk biçimi olmasının yanında daha sonra sömürü için bir model oluşturduğunu belirtmektedir. Bu süreç tarihsel olarak kadının gelişimini engellemiş ve kadınları toplumun dışına itilme sürecini başlatmıştır. Toplum nazarında erkek özelliği olarak tanımlanan aslında bütün insanların ortak özellikleri olan cesaret, güçlülük, yaratıcılık, cömertlik ve dürüstlük gibi özellikler kadınlarda esirgenmenin ötesinde kadınlara bu durum kabullendirilmeye çalışmıştır (Gilman 2007: 14).

Toplumsal cinsiyetin belirlediği kurallar çocukluktan itibaren kadınları kısıtlamaya başlamaktadır. Bu dönemde bireylere cinsel kimlikleriyle ilgili temel bilgiler aileleri tarafından kazandırılırken erkek çocuklara cinsel organlarını gösterme özgürlüğü tanınır, ilerdeki rolleri açısından cesaretlendirilirken kız çocuklarına bedenlerini saklamaları gerekliliği öğretilmeye başlanmaktadır. Ailelerin sergilemekte oldukları bu tutum erkek çocukta cinsel kimlik olarak daha üstün olduğu kanısı oluşturmakta iken kızlar açısından bedeni ile arasına örülecek duvarın temelini oluşturmaktadır.

Ayrıca “Singly’e göre, “evlilik yaşamının erkeğin profesyonel kariyerinde bir hızlanmayı beraberinde getirmekte birlikte, kadının içinde bir yavaşlamaya neden olduğu gösterilmiştir” (Lipovetsky 1999: 192).

Kısacası bu bölümde, toplum ve aile yaşamında kadının kimliğinin toplumsal normlar ve ataerkil tutum tarafından kısıtlandığı anlatılmaya çalışılmıştır. Geleneksel toplumlarda kadın varlığı erkekle ilişkilendirilmekte ve inanılan dini değerlerin buna imkân tanıdığı yaygın olarak karşımıza çıkan toplumsal bir fenomendir. Buna karşın tek tanrılı dinlerin kadına vermekte oldukları değerden bihaber olarak olumsuz nitelikte ki örneklerle ve ataerkilliğin normatif dokunmalarına sığınarak kadın aile ve toplum yaşamından sistematik olarak pasifleştirilmektedir. Bu tutuma karşın kadın hakları savunmaya adanmış ve toplumdaki önyargı ve normları kırmayı amaçlayan sivil toplum kuruluşları ve kamu faaliyetleri, kadının toplumsal ve aile yaşamındaki yerinin iyileştirilmesine yönelik adımlar atmaktadırlar. Kadınların hak mücadelesi geçmişte şahıslar üzerinden sürmekte iken günümüz toplumunda bunun kurumsal bir yapıya kavuşması kadın hakları bakımından önemli bir gelişmedir.

Bu araştırma bağlamında, yukarıda saydığımız evlilik türleri karşılaştırma yapacağımız iki grup yani çocuk yaşta evlenenler ile reşit yaşta evlenenler için ne anlama geliyor onların evliliklerinin doğası nasıl benzeşiyor ve ayrılıyor bulgular kısmında detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Yine bu kuramsal çerçeveye uygun olarak, bulgular kısmında, iki grubun evlilik kurumuna yaklaşımları, beklentileri, kadınlık

rolleri tartışılacaktır. Ama bulgular kısmına geçmeden, çalışmamızın izleyen bölümünde, kısaca Türkiye’de aile kurumu ve kadının rolüne değinilecektir.

2.3. Feminist Yaklaşımda Evlilik Kurumu ve Kadın

Orta çağ Avrupa’sı toplumunda hukuk, felsefe, kilise gibi kavramların kadını düşük konumda tutmakla kalmayıp erkeğe öncelik tanınmanın ötesinde kadınsız bir ailenin oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Rönesans’la sağlanan özgürlük ortamı kadınların tepki göstermesine olarak sağlamış ve feminist hareketlerin doğuşuna imkân tanımıştır (Caporal 1982:13).

Feminizm bir kadın hareketi olarak ancak 19. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Kadın mücadeleleri, “kadınların özgül sistematik bir ezilmeye tabi oldukları kabulüne; erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilerin doğadan kaynaklanmadığı ve dolayısıyla dönüştürülmelerinin siyasal bir imkân olduğu iddiasına dayanır. Hak talepleri, evrensel eşitlik ilkelerinin ileri sürülmesiyle, kadınlarla erkekler arasındaki açıdan doğar” (Hırata vd. 2000: 172)

Feminizmle ilgili diğer bir ifadeyi Hırata (2000) şöyle aktarmaktadır. “Feminizm, kadınların özgül ve sistematik ezilmeye tabi oldukları kabulüne; erkeklerle kadınların arasındaki ilişkilerin doğadan kaynaklanmadığı ve dolayısıyla dönüştürülmelerinin siyasal bir imkân olduğu iddiasına dayanır. Hak talepleri, evrensel eşitlik ilkelerinin ileri sürülmesiyle, kadınlarla erkekler arasında güçlerin eşitsiz olarak paylaşılması gerçeği arasındaki açıdan doğar. Bu anlamda, feminizm bir siyasal talep olarak ancak evrensel bir insan hakları anlayışıyla ilişkili olarak ortaya çıkabilir. “ (Acar-Savran 2015: 155)

Feminizm, aile içindeki iktidar eşitsizde yaygın, aktif ve genellikle de şiddet içeren bir yüz yüze politikasıdır der. (Connell 1987: 347) Bu ifadenin farklı biçimleri de mevcuttur. Buna göre Arat (1991) çalışmasında Feminizmi “Feminizm, cinslerin (kadın ve erkeğin) eşitliği kuramına dayanan ve kadınlara eşit haklar isteyen bir akımdır. Bu

akım, insanlığın yarısını oluşturan bir demografik grubun ve uygarlık tarihi boyunca hep ikincil konumda yaşamak zorunda kalan bir cinsin (kadınların), bu durumdan kurtuluş hareketinin öğretisidir” şeklinde tanımlamaktadır (Arat 1991: 12).

Toplumda kadın annelikle beraber daha dezavantajlı duruma düştüğünü savunmaktadır. Özellikle “anneliği kadınların özgürlüğünün en önemli engel olarak gören Beauvoir’ın tezlerini izleyen radikal feministler, onu erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinin merkezi bir ögesi, bir “denetleme” boyunduruk altına alma, hatta kölelik biçimi olarak görüyorlar.” (Les Chimeres 1975; Tabet 1985: Akt. Hırata vd. 2000: 42) Christine Delphy (1991a) ise annelik kimliğine karşı çıkmaktadır. Ona göre annelikte yalnızca olumlu davranış biçimleri ve değerler görülmekte, kadınların çıkarları annelerin çıkarlarıyla, öte yandan çocukların çıkarları da annelerin çıkarlarıyla özdeşleştirilmektedir. (Hırata 2000: 42)

Her alanda kadın ve erkek eşitliğini savunan Feminist teorinin meydana gelmesinin ardında kadınlara yönelik uygulamalar ve tutumlar vardır. Bir önceki bölümde kadınların toplumsal yaşamda konumları tarihsel bir hiyerarşide verilmiş ve kadınların karşılamakta oldukları toplumsal tutumlar ve bu akımın oluşmasının sebepleri ifade edilmiştir. Bununla birlikte Sanayi devrimi ve Aydınlanma toplumun dinamiklerini değiştiren ve yeniden düzenleyen etkenleri feminist teorinin temelini oluşturmaktadır. 17. ve 18. yüzyıllar feodal ekonomiden sanayiye dayalı ekonomiye geçiş dönemini oluşturmaktadır. Bu değişim süreci sadece ekonomiyle sınırlı kalmamış ve birçok siyasi ve toplumsal değişimi beraberinde getirmiştir.

Feminist yaklaşım kendi içinde farklı motiflere ve görüşlere sahiptir. Bu ideoloji içinden her yaklaşım kadına farklı çözüm yolları sunmuştur. Feminist söylemin kadın tanımlarına bakıldığında; kadın iktidarı elinde tutan erkekle boğuşan bir varlık bazen ise ben varım mücadelesinin neferi olarak tanımlamıştır (Berktay 1994: 12).

Feminist söylemin ortaya koyduğu bu kadın profilleri bir varlık olarak kadının dünyaya kendi gözleriyle bakmasını amaçlamış ve kadınların özgür, eşit ve adil

muamele görebilme mücadelesinde kadınlara cesaret veren gücün feminizm olduğunu savunmuştur (Mitchell ve Oakley 1984: 32).

Toplumsal yaşamda kadının konumunda önemli değişim getiren Sanayi devrimi sürecinde kadınlar ekonomik bağımsızlıklarına kazanmış gibi görülse de bu aslında kadınların kocalarından ve babaların hegemonyasından çıkarak işverenlerine girmesidir. Kadınlar çalışma haklarına rağmen sektörde sömürü kaynağı olarak görülmüştür. İş yaşamında kadınların sömürü odağı olarak görülmesinin altında yatan etmenler daha düşük ücretlere uzun süreli çalıştırılabilmesinin yanı sıra demokratik rejimlere kadının temsil hakkının olmasından dolayı dışlanma sürecidir. Aslında *Sufrajat* (Kadınların seçme ve seçilme hakkını savunur) hareketi temelde kadınların oy hakkı için vermiş oldukları mücadelenin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Fraisie ve Perrot 2005: 42).

Kadınların vermiş oldukları eşitlik mücadelesinde Fransız kadınları aktif bir rol oynamaktadır. Özellikle Fransız kadınların devrim sürecinde rol almaları 17. yüzyılda Fransa da kadınların toplumsal yaşamda oturmuş bir düzenlerin olmasına imkân tanımıştır (Kırkpınar 2001:72). Bununla birlikte birinci feminist dalga 1791’de Aubry olan Olympe de Gouges beyannameyi olarak da bilinen Kadın Hakları Beyannameyi ile başlamakta ve söylem olarak “Kadınların giyotine gitme hakları varsa kürsüye çıkma hakları da vardır.” savunmaktadır (Coşkun ve Öztürk 2009:118). Bu dönem yer alan ve ilk feministler olarak da bilinen Mary Wollstonecraft, Frances Wright, Sarah Grimké, Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony gibi isimler, mülkiyet, oy hakkı, eğitim hakkı gibi kadınların eşitliğini sağlayacak unsurlar üzerinde durmuşlardır. Birinci kuşak feminist yazarlar siyasi sisteme odaklanmış ve kadınların ve erkeklerin akıl ve ruh olarak eşit olduğunu savunmuş ve ataerkil sisteme karşı çıkmışlardır (Özsöz 2008:51).

Liberal feminizmin bir yansıması olarak kabul edilen kültürel feminizm liberal feminizm sonrasında ortaya çıkmıştır. Liberal feminizmden farklı olarak siyasi değişime odaklanmadan, geniş bir kültürel değişim sağlaması gerekliliğini savunmaktadır. Kültürel feminizmde kadın ve erkek benzerlikleri üzerinde durmaktan uzaklaşarak kadın vasıfları üzerinde durmaktadır. Kültürel feministler din, evlilik ve aile

kurumlarının niteliklerini kaybetmiş kurumlar olarak görmüş ve farklı öneriler ortaya koymuştur. Bu ekolün söylemlerine bakıldığında kadınların evlerinde çıkararak dünyayı şekillendiren insanlara dönüşmesini gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte anneliğin kutsal olduğunu ama bu kutsal durumu baskın toplum tarafından anne ve çocukları hapsedmek için kullanıldığını savunarak aile kuruma karşı çıkmaktadır. Evlilik kurumunu eleştirerek evlilikle birlikte kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kaybetmekte olduklarını savunmaktadır (Gilman 2007:22).

Sosyalist Feminizm üretim tarzları ya da kapitalizm ile kadınların statüsü arasında bir ilişki kurmaktadır. Kadınların yaşamakta oldukları sorunun kaynağını sınıfsal baskıda ve ekonomik bağımlılıkta kaynakladığını savunmaktadır.

Feminizm, özellikle radikal feminizm; “aileyi ataerkilliğin yeniden üretildiği bir kurum olarak kabul eder. Kate Miller ve Shulamith Firestone gibi radikal feminizmin öncü isimlerine göre aile, kadın erkek arasındaki eşitsiz ilişkinin, sömürü ilişkisinin eğitim ve ekonomik ilişkilerle yeniden üretildiği kurumdur. Çünkü ailede kadının rolü, biyolojik fonksiyonlarla tanımlanır ve Firestone’a göre kadınların ezilmesinin temelinde, kadınların çocuk doğurma fonksiyonları yani biyolojik rolleri yatar. Bu nedenle feminist devrimin başta gelen hedefi, “biyolojik aile diktatörlüğünü” sona erdirmektir.” (Şişman 2013:101) Marksist feministler ev işlerinin toplumsallaştırılması, ücretlendirilmesi gibi öneriler ortaya koymuştur” (Şişman 2013: 55).

Radikal Feminizm liberal yaklaşımdan farklı olarak kadının ve erkeğin doğuştan farklı olduğunu savunmaktadır. Erkek her zaman kadını kontrolü altına almaya çalışmaktadır. Erkeğe ihtiyaç duyulmayan bir dünya oluşturarak birbirine yönelerek soruna çözüm yolu getirmek, kadın kadına ilişkiler, erkeksiz üreme yollarının araştırılması ve erkeklerin hormonlarına yapılacak bir müdahaleyle çocuk emzirebilmesini öngören öneriler savunmaktadır. Radikal feminizm aile kavramını bir yönüyle reddetmektedir (Özsöz 2008: 52). Başka bir deyişle; kadınlar üzerinde etkileri artan radikal feministler, evliliğin kadınlar üzerinde baskı oluşturduğuna inanmaktadır. Ayrıca kadınların cinsel köleliğe zorlandıkları için evliliğe karşı çıkmaktadırlar (Demir 1997s: 68).

“Ev işlerinin (ya da cinselliğin) emek ve sömürü kavramlarıyla tahliline dayalı bu yaklaşımlarda, evde harcanan emeğin (ya da cinsel ilişkinin ve anneliğin) kadınları bir toplumsal sınıf haline getirdiği düşünülür. Dolayısıyla, cinsiyet ilişkileri birer sömürü ilişkisi olarak nitelenebilir. Cinsiyet ilişkileri ile sınıfa ilişkin bir başka açıklama ise sosyalist feminizmdir. Üretim ilişkileri sınıfsal sömürüye, yeniden üretim ilişkileri ise cinsel ezilmeye yol açar. Böylece, bütün kadınlar cinsiyetler nedeniyle, proleter kadınlar ise bir de sınıfları nedeniyle ezilirler. Dolayısıyla, orta sınıftan kadınlarla alt sınıftan olanlar arasında ortak bir mücadele alanı vardır: yeniden üretim (ya da cinsiyet ilişkileri)” (Bora 2005: 51).

Feminist teorinin genel eğilimlerinin yanı sıra tarihsel gelişimine de bakıldığında 1980’ler sonrası süreç feminizmin ikinci dalgası olarak görülmektedir. Bu süreçte kadın sorunları uluslararası düzeyde değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 1975 yılında Birinci BM Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansı yine BM bünyesinde düzenlenen 1980’de Kopenhag’da, 1985’te Pekin’de, 1999’da ICDP+5, 2000’de Pekin+5 olmak üzere peş peşe 6 konferans izlemiştir. Bununla birlikte BM 1975-85 yılları arasının “kadın on yılı” olarak ilanı etmiştir. Bu durum kadınları artık uluslararası alanda daha görünür olmasına imkân tanımakla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanması açısından önemli adımlar olarak görülmektedir. Bu süreçte kamusal alan ve özel alan kavramlarının evrenselliği, aşk kavramı, aşka ve evliliğe karşı çıkma, çocuk bakımına karşı çıkma, çocuk yetiştirmeye alternatif olarak sosyal annelik gibi kavramlar ortaya çıkmıştır (Coşkun ve Öztürk 2009: 120)

Feminizm anneliği reddetmesi kadınların annelik duygusunu hiçe saymakta ve sadece bir öğretiye indirgemektedir. Feminizmin birçok ekolünün ortak noktası toplumda ve ailede ataerkil ilişki ve değerlerin varlığıdır. Bu noktadan hareketle bazı düşünürler ailenin uyumsuz, eşitsiz ve dengesiz olduğunu savunmakla birlikte aile ve evlilik erkeği mutlu etmeye yönelik lehte bir kurum olarak görmekte, kadın bu döngü içindeki konumun yalnızca eşinin ve çocuklarının mutluluğunu sağlamak olarak görmekle birlikte tek taraflı mutluluğa dayanan bu döngüde mutlu olan tarafın kadın olmadığını savunmaktadır (Canatan, Yıldırım 2011: 42).

Feminizm, tarihine bakıldığında erkek tahakkuku altında ezilen, birey olmaktan çok uzak bir muamele gören kadının bu düzene karşı bir başkaldırısıdır. Aydınlanma dönemi, Sanayi Devrimi, Fransız Devrimi, modernleşme gibi büyük ölçekli olayların gölgesinde ortaya çıkan bu hareket önceleri taleplerle kendisini göstermiş kültürel feminizm ile birlikte kadının içinde bulunduğu durumun sebebinin aile ve kadınlık olarak görmeye başlamıştır. Radikal feminizmde bu yaklaşım kadınlığın reddine kadar uzanmış hatta erkeklerin cinsiyetsizleştirilmesini savunan oluşumlara girmiştir.

Feminizme ilişkin tartışmaların odağında kadına ilişkin söylem ve pratiklerin öncelikle aile ortamı ve ataerkil sistemin egemenliğinde olduğu gerçeği yatar. “Aile her yeni kuşakta yeni yöneten erkekler ve yönetilen kadınlar üretir. Eve, aile içine kapanmaya zorlanan ve orada çok önemli birçok görevi yüklenmekle sorumlu tutulan kadın aile içinde ona verilen cinsiyeti benimserken evcilleşir. Ancak bu evcilleşme süreci kadın açısından acı ve aşağılanmalarla doludur. Kadın çeşitli baskılar altında ezilerek sınırlar içinde yaşamayı öğrenir. Kadını ezen bu ekonomik ve politik sistem bitmez tükenmez bir monotonlukla sonsuz çeşitlilik göstererek kendini ortaya koyar” (Doltaş 1995, Akt: Bilican Gökkaya 2015: 346).

Türkiye’de ise feminist hareket “1980-1990 arası, kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin varoluş problemlerinin tartışıldığı, kadın olmanın ve kadınlığın anlamlarının belirginleştirdiği, feminizmin bir toplumsal proje olarak tartışıldığı, farklılıkların tarif edildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemi anlatan en uygun tanımlamalar ise “bilinç yükseltme”, “güçlenme” ve “duyarlılık yaratma” olarak tarif edilebilir.” (Timisi, Gevrek 2002: 14-15)

Sonuç olarak feminist bakış açısı aileyi erkek ve çocuğun kahrını çekmek olarak görmüştür (Canatan, Yıldırım 2011:257).

2.4. Türkiye’de Kadın ve Evlilik Kurumu

“Türk Aile Ansiklopedisinde “Kadın” ve “kadınlık” her şeyden önce bir niteliktir. İnsanın cinsiyetini belirleyen, fizyolojik bir farkla başlayıp yaşamı boyunca kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olarak, onun gelişmesi ile bütünleşen bir özelliktir. Kadınlar kendilerini her şeyden önce anne ve eş olarak görmek üzere yetiştirilirler. Kadın dışarıda çalışan erkeğin rahatını sağlayan, aile ahlak değerlerine bekcilik eden bir varlık olarak algılanmaktadır.” (Türk Aile Ans. 1991: 537: Akt. Sağ 2001: 11). Her ne kadar bu şekilde bir tanımlama yapılmış olsa da Türk kadının tarihsel gelişimine ve Türk toplumunda kadının konumu bu tanımdan daha fazlasını taşıdığı göstermektedir. Bazı durumlarda ise ilgili durumun daha aşağıda olduğu ifade edilebilir.

Türk toplumunda kadının konumu tarihsel bir terminoloji ile bakılması gerekmektedir. İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadın haklarına bakıldığında kadınların ve erkeklerin soy olarak birbirilerine denk olarak görülmektedir. Kadının ev hanımı olarak tanımlayan yaklaşımlar bulunmaktadır (Gökalp 1950: 119). Kadın Osmanlı’da cinsel açıdan kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Buna göre, “Osmanlı toplumunda evliliğin temel amacı cinselliğin toplumun öngördüğü meşru dairede yaşamayı sağlamanın yanında çocuk yapmaktır” (Araz 2013: 34).

Osmanlı Devleti’nde Avrupa’nın yakından takip edilmesi ve özellikle kadın haklarının daha iyi olduğu Fransa’nın rol model olarak alınması, Osmanlı aydınları tarafında aile ve kadının aile içindeki konumun gündemde olan bir konu olmasını sağlamıştır. Kadınları kanuni hakları ve aile içinde kadınlara yönelik tutumlar katı bir şekilde eleştirilmiş ve özellikle maddi beklentilerden dolayı kızların zorla evlendirilmesi sert bir şekilde kınanmıştır (Caporal 1982: 52-80). Bu dönemde yapılan hukuksal düzenlemeleri kadın hakların dolaylı yoldan da olsa iyileştirilmesine imkân tanımıştır. Kanunun değişmesi kızların mirastan pay almasını olanak sağlarken, gelinlik vergisi kaldırılır. Bununla birlikte Osmanlı da köleliğin kaldırılması cariyeliğin ortadan kalkmasını sağlamıştır. Bu dönemde kadınlara yönelik okullar açılmıştır. Bununla birlikte kadının sosyal yaşamının iyileştirilen düzenlemeler yapılarak geçmiş dönemde

uygulanan kadınların aleyhinde ki uygulamalar yumuşatılmıştır (Göksel 1993b: 133-134).

Osmanlı da kadınların haklarını ve aile kurumunu düzenlemek üzere 1917 yılında, Aile Hukuku ile ilgili hazırlanan ilk kanun metni olarak kabul edilen “Hukuk-i Aile Kararnamesi” kabul edilmiştir. Aile kararnamesiyle Türk kadını dönemin şartlarına göre çok iyi sayılabilecek yeni haklar elde etmiştir. Bu kararname ile evlilikle ve evlilik süreciyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre evliliğe yaş sınırlanması getirilerek erkek için 18 kız için 17 yaşını esas kabul edilmekle birlikte nişanlılığı hukuksal olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte nikâhın yapılabilmesi için bir memur ve iki şahit koşulu getirilmiştir. Kadınlara boşanma hakkı verilerek çok eşlilik sınırlandırılmıştır. Yapılan kanuni düzenleme ile kadınlar hukuk güvencesine alınmış ve aile kurumuna yönelik ilk devlet düzenlemesi getirilmiştir (Çaha 1996: 102).

Çarkoğlu ve Kayacıoğlu tarafından 2013 yılında yapılan Türkiye’de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet konulu çalışma, kadına günümüz toplumundaki konumuna ışık tutmaktadır. Türkiye genelinin kapsayan geniş bir ölçekte hazırlanan bu çalışmada kadınların iş ve aile hayatına yönelik toplumun tutumları belirlenerek aile içinde görev dağılımları, çalışan annelerin aileye etkileri gibi kapsamlı konular irdelenmiştir. Yapılan çalışmanın neticesinde de Türk Aile Kurumu’nun temel bileşenin çocuk olduğu vurgulanmakla birlikte kadınların çocukların yetiştirilip büyütülmesinde de ana aktör olduğu kadınların yükümlülüğünün daha fazla olduğu toplumda yaygın bir kanı olarak erkek ve kadınlar tarafından kabul edilmiştir. Kadınların ailede temel rolü çocuk yetiştirmek olarak görülmekle birlikte, tek ebeveynlik durumunda kadınların çocuk yetiştirmesi genel kabul görmemektedir. Kadın evli ise çocuk yetiştirmede yetkin olarak görülmektedir (Çarkoğlu ve Kayacıoğlu 2013: 28-29)

Yapılan çalışmada ailenin mali yükümlüsü olarak erkek *doğrudan sorumlu* olarak görülmekle birlikte kadınların aileye mali katkı sağlamasının gerekliliği yaygın bir kanı olarak kabul görmekte iken erkeğin ev işlerine yardımcı olması gerekliliği kabul görmemekte ve kadınlar çalışan kadınların ev işlerinden sorumlu olduğu kabul edilmektedir. Araştırmaya katılan çalışan kadın denekler taşımakta oldukları bu ağır

yükümlülükten dolayı işlerine yorgun olarak gittiklerini ve işlerine odaklanmakta zorluk çekmekte olduklarını ifade etmektedir. Bu durum kendisini eşler arasındaki uyumda da göstermesi kaçınılmaz bir durum olarak kendisini göstermektedir. Aile içinde yapılması gereken işlerin adil olmadığı kanısı erkekler tarafından kadınlara oranla daha yüksek olarak görülmüştür. Bu durum kadınların bu adil olmayan düzenin kanıtsadığını göstermektedir (Çarkoğlu ve Kayacıoğlu 2013: 67-68).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2013 yılında gerçekleştirilen Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) Tespitler, Öneriler başlıklı 2006 ve 2011 yıllarını karşılaştırmalı olarak konu alan çalışma mevcut aile yapısını çok yönlü olarak araştırmıştır. Bu araştırmada konu başlığı olarak irdelenen “Toplumsal Cinsiyet ve Aile” Çarkoğlu ve Kayacıoğlu çalışmasını doğrular niteliktedir. Bu Araştırmaya göre, ailede çocukların bakımı %88’lik oranla kadının görevi olarak görülmektedir. Çalışmanın ortaya koymuş olduğu oran kır ve kent nüfusuna göre farklılık sergilemekle birlikte kırılma noktasını eğitim durumu belirlemektedir. Buna göre ailede çocukların bakımından sorumluluk oranı kadınların eğitim oranının artışıyla ters bir eğilim göstermektedir (Taya 2013: 239).

Aile içinde görevlerin dağılımına bakıldığında 2006 yılına ait verilerde; yemek (%87), ütü (%84), çamaşır (%89), bulaşık (%87), basit dikiş (%89) gibi işler, evde temel olarak kadınlar tarafından yerine getirilmekte ve kadın işi olarak görülmektedir. 2011 yılına bakıldığında bu oranlarda yukarı yönde bir eğilim sergileyerek kadının ailedeki yükünü artırdığını göstermektedir. Bununla birlikte çalışmanın verileri kız çocuklarının erkeklere oranla daha fazla ev işine yardım ettiğini göstermesi kadınlara yönelik bu adaletsiz düzenin kısır bir döngü haline geldiği göstermektedir. Çalışmada deneklere ailede karar alma mekanizmasını belirlemeye yönelik olarak; ev seçimi, ev düzeni, çocuklarla ilgili konular, alışveriş konuları, akraba ilişkileri, komşularla ilişkiler ile tatil ve eğlenceyi kapsayan konularda karar vericilerin kim olduğu sorusuna katılımcıların büyük bir kesimi birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Bu durum kadının aile yapısında karar verici konumda olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır (Taya 2013: 246). Ancak ev emeği harcayan kadınların işleri kimse

tarafından görünür değildir. Bu açıdan aile kurumu içinde yaptıkları ücretsiz ev işinde kadınlar maaş alamıyorlar ve emekli olamıyorlar.

Kısacası Türkiye’de kadının düşünsel gelişimine bakıldığında; ataerkil yapıda geleneksel kadın rolleri çok etkin olmakla beraber bu durum geleneksel kadın rollerinin eğitimle kırılmasıyla kısmen azalmıştır denilebilir.

2.5. Türkiye’de Evlilikle İlgili Yasal Çerçeveseler

Tarihte bilinen en eski evlilik belgesi milattan önce 5. yüzyıla dayanmaktadır. Yahudi geleneğinde bulunan bu belge Aramca kalemle alınmış papirüs üzerine yazılmıştır (Emiroğlu 2002: 25).

Modern evliliğin ilk örneği 1830’larda Amerika’da gerçekleştiği toplum tarihçileri tarafından yaygın olarak kabul edilen bir kanıdır. Türkiye’de ise modern evlilikler 17 Şubat 1926 kabul edilen Medeni Kanun’la başlamıştır. Yürürlüğe giren bu kanunla evlilik kurumuyla ilgili birçok düzenleme hayata geçirilmiştir. Yapılan düzenlemelerle çok eşlilik kaldırılmış, evlenme alt yaşı için düzenlemeler, evlenme şekli vb. alanda düzenlemeler yapılmıştır (Akdemir, Karaoğlu ve Karakaş 2006:122-127).

Türk Medeni Kanunu’nun 185. Maddesine göre evlilik olgusu; “Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar.” şeklinde yer almaktadır (TMK 2001: madde 185).

Türk Medeni Kanunu’nda evlenmeden önce yapılacak olan işlemler başvuru makamı, şekli ve başvuru sırasında verilecek belgeler net olarak belirlenmiştir. Buna göre Türk Medeni Kanun’u 134. (md)’ye göre, “*Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.*” İbaresini

yer almakla birlikte Türk Medeni Kanun'u 135. (md)'ye göre, "*Başvuru, evlenecekler tarafından yazılı veya sözlü olarak yapılır.*"

Kanunda başvuru makamı, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtar olarak belirlenmiştir. Yapılan başvurular Türk Medeni Kanun'u 137.(md)'ye göre usule ve nitelik bakımından değerlendirilmeye tabi tutulur. Kanuna aykırı bir durumda başvuru mahkeme yolu açık olmak üzere iptal edilmektedir.

Türk Medeni Kanun'u evlenme sözleşmesini sıkı şekil şartlarına tabi tutmuş evliliğin geçerli sayılabilmesi kanun koyucunun belirlemiş olduğu asli ve tali şartların varlığına bağlı olarak geçerli olarak kabul etmiştir. Aksi durumda evliliğin yokluğu, evlilik işleminin en başından beri geçersiz olduğu evliliğin hukuken hiç olmadığı kabul edilmektedir. Türk Medeni Kanun'u 142.(md.)'ye göre, "*Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur.*" Her iki tarafın evlenme yönündeki olumlu iradelerini sözlü olarak beyan etmeleri gerekmektedir.

Türk Medeni Kanun'u 142. maddesinde düzenlendiği üzere, evlilik tarafların sözlü olarak olumlu irade beyanlarını açıklamalarıyla kurulur. Bu sebeple, evlendirme memurunun evlenecek olan taraflara birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorusuna tarafların irade beyanlarını sözlü olarak açıklaması gereklidir. Bununla birlikte taraflar tanıyan iki tanığın bulunması gerekmektedir. Evlendirme işlemi gerçekleştiren memur ilgili mevzuatın gerektirmekte olduğu işlemleri tamamlaması gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nda evlenme ehliyetine sahip olabilmek için ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir. Bununla birlikte kanunlar tarafından düzenlenmiş evlenme yaşına erişmiş olmak gerekmektedir. Ancak, ayırt etme gücüne sahip olmasına rağmen küçük veya kısıtlı olan kişilerin evliliği yasal temsilcilerinin ebeveynlerinin rızasının alınması zorunludur.

Türk Medeni Kanun'u 125. maddesi: "*Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.*" Hükmünden de açıkça anlaşılacağı üzere evlenmenin geçerli olarak

kurulabilmesi için evlenecek olan kişilerin öncelikle ayırt etme gücüne sahip olması gereklidir. Buna göre ayırt etme gücüne sahip olma kavramı, evlenme sözleşmesinin taraflarının evlenmenin sonuçlarını, kapsamını, anlam ve önemini anlayabilecek yeteneğe sahip olmak olarak açıklanmaktadır. Ayırt etme gücü Türk Medeni Kanun’u 13. maddesinde: *“Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.”* hükmü ile tanımlanmaktadır.

Kanunda evlilik yaşıyla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Buna göre Türk Medeni Kanun’u 124. maddesinin 1. fıkrasına göre: *“erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez.”* hükmü kadın ve erkekler için evlenme yaşının alt sınırı belirlenmiş olmakla birlikte ergenlik yaşı kanunda on sekiz olarak belirlemiştir. Bu sebepten kişi olağan evlenme yaşını doldurmuş olsa da genel ergenlik yaşı olan on sekiz yaşını doldurmadığı için yasal temsilcisinin izni olmadan evlenemez.

Türk Medeni Kanunu’nda *“Evlenme Engelleri”* 129-133 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Evlenmek isteyen kişilerin geçerli bir evlilik yapabilmeleri için evlenme ehliyetine sahip olmaları ve evlenme engellerinin bulunmaması gerekir. Evlenmeye engel durumlar iki temel başlık altında değerlendirilmektedir. Kesin evlenme engelleri, hısımlık, önceki evlilik ve akıl hastalığıdır. Bunlardan bir tanesinin var olması halinde yapılan evlilikler mutlak butlan ile sakattır. Kesin olmayan evlenme engelleri, evlenmenin geçerliliğini etkilemez. Yani, evlilik gerçekleştikten sonra bu engellerden birinin evlilik gerçekleştiği sırada var olduğunu ispat etmek kurulmuş olan evlilik sözleşmesini geçersiz kılmayacaktır.

Kesin evlenmeye engel durumlarında ilki akıl hastalığıdır. Türk Medeni Kanun’u 133. maddesinde düzenlendiği üzere: *“Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.”* hükmü bulunmaktadır.

Taraflardan birinin ayırt etme gücüne sahip olmasına rağmen akıl hastası olması ve bu hastalığın evlenmeye engel olacak şekilde tıbbi sakıncalar doğurması kesin olarak evlenme engelidir. Bununla birlikte Türk Medeni Kanun'u 133. maddesinden de açıkça ifade edildiği üzere resmi sağlık kurulundan alınacak raporda kişinin akıl hastalığının evlenmesinde tıbbi sakınca yaratmayacağı yazıldığı takdirde kişinin evlenmesine mâni bir durum kalmaz.

Türk Medeni Kanunu'nda da tek eşlilik geçerlidir. Bu sebepten Türk Medeni Kanun'u 130. maddesine göre, "*Yeniden evlenmek isteyen kimse, önceki evliliğinin sona ermiş olduğunu ispat etmek zorundadır.*" hükmü uygulanmaktadır. Bununla birlikte Türk Medeni Kanunu'nun 131. Maddesinde "*Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez.*" şeklinde düzenleme bulunmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nda kan hısımlığı evliliğe kesin engel durum olarak görülmekte ve bu evlenme yasağını koyarken hem ahlaki düşüncelere uygunluğu hem de yakın hısımlardan doğacak sağlıksız, özürlü çocukların dünyaya gelmesini önlenmesi amaçlanmıştır. Türk Medeni Kanun'un 129. maddesi hısımlığın kesin evlenme engeli olduğunu belirtilmektedir. İlgili kanuna göre; sınıflandırmaktadır.

1. *Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında,*
2. *Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu arasında,*
3. *Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenmek yasaktır.*

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan ve kesin olamayan evlilik engellerine bakıldığında kadınları için bekleme süresi, bulaşıcı hastalıklar evliliğe kesin engel olmayan durumlar olarak görülmektedir.

Kanun koyucu soy bağıını korumak ve olası bir karışıklık durumunun engellenmesi adına kadının önceki evliliği ile yeni evliliği arasında belirli bir bekleme

süresi koymaktadır. Buna göre Türk Medeni Kanun’u 132. maddesi: “*Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Doğurmakla süre biter. Kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi kaldırır.*”

Türk Medeni Kanun’u 154. maddesinde: “*Kadının bekleme süresi bitmeden evlenmesi, evlenmenin butlanını gerektirmez.*” Hükmünde yer verdiği üzere, kadın için bekleme süresi kesin olmayan bir evlenme engelidir. Bu nedenle süre dolmadan yapılan yeni bir evlilik geçerli bir evliliktir.

Türk Medeni Kanunu’nda kanun koyucu tarafında bazı hastalıklar kesin evlenme engeli sayılırken bazıları ise kesin evlenmeye engel olarak kabul edilmemiştir. Bu duruma rağmen bir şekilde evlenen bireylerin evlilikleri geçerli olarak kabul edilmektedir.

1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununun 123 (md)’e göre; frengi, bel soğukluğu, cüzam ve yumuşak şankr gibi bulaşıcı hastalıklar kesin olmayan evlenme engeli olarak görülmüştür. Hastalığa sahip olan bireyler iyileştiğine ya da bulaşma riski kalmadığına ilişkin rapor alması gerekmektedir. Verem hastalığı durumunda evlenme altı ay ertelenir. Kanun getirmiş olduğu bütün kurallara rağmen taraflar bulaşıcı bu hastalığın sakıncaları hakkında bilgi sahibi olarak evlenme talebinde bulunması durumunda evlendirme memurunun işlemlerin yapılması gereklidir.

Sonuç olarak Türk Medeni Kanun’u tarafların ve toplumun zarar görmesinin önüne geçmek adına evlilik ve aile ile ilgili düzenler yapmıştır. Yapılan düzenlemeler evliliğin sağlanması adına üzerinde durulan en önemli husus bireyin özgür irade sergilemesidir. Bununla birlikte Türk Medeni Kanunu’nun kadınlara yönelik eşitsiz tutum sergileyen hususları, kabul edildiği tarihten günümüze değişim göstermiştir. Yapılan düzenlemeler kanun önünde bireylerin eşit şartlara sahip olma imkânı tanımıştır. Diğer yandan Türk Medeni Kanun’un ilgili hükümleri toplumda aile

kurumunu korunmasını amaçlamakta ve kadın-erkek eşitliğinin her alana ulaşmasını hedeflemektedir.

2.6. Erken Yaş Evlilikleri ve Çocuk Gelin

Erken yaşta evlilikler uzun yıllardan beri ülkemizde var olan bir sorundur. Bu duruma rağmen toplumun büyük çoğunluğu tarafından bir sorun olarak görülmemektedir. Erken yaş evliliğin toplum tarafından meşru olarak görülmesi ve bu durumu toplumsal mutabakat olarak algılanması bu tür evliliklerin yaygın olarak görülmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte ataerkil ve geleneksel toplum yapısı erken yaşta evlilikleri normalleştirmiş ve meşrulaştırmış olması yaşanan sorunun temel etkeni olarak karşımızda durmaktadır. Konuyla ilgili aşağıda farklı kuruluşların tanımına yer verilmektedir.

Türkiye'nin de tarafı olduğu uluslararası Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nde (1989) "*Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*" ibaresi mevcuttur. Başka bir ifadeyle 18 yaşından önce yapılan evlilikler çocuk evlilikleri veya erken yaş evliliği olarak adlandırılmakta ve on sekiz yaşından önce evlenen kız çocukları ise çocuk gelin olarak nitelendirilmektedir.

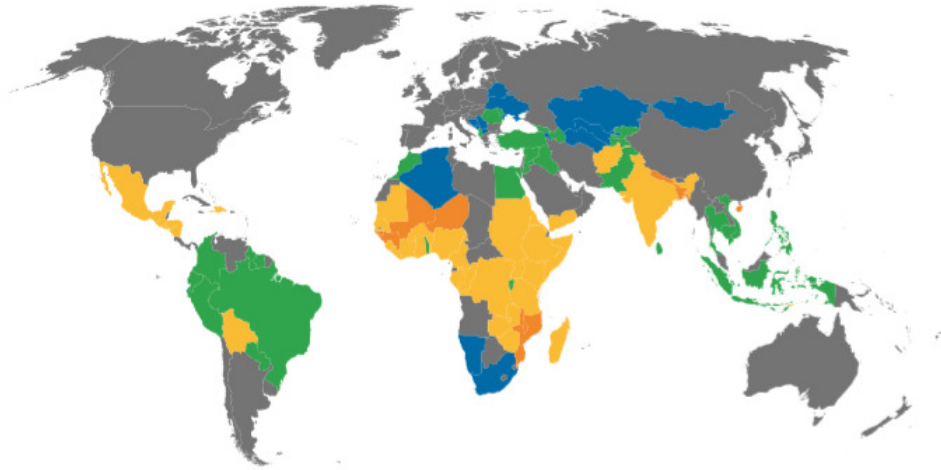
Yaş kriteri ile birlikte bedensel ve ruhsal gelişim odaklı yaklaşımlarda vardır. Buna göre, *çocuk evliliği, kadın ve erkek bireylerin çocukluk ve ergenlik dönemleri sona ermeden, ruhsal ve bedensel açıdan evlilik için gerekli olgunluğa ulaşmadan baskı, şiddet, tehdit ve yıldırma yoluyla 18 yaşını tamamlamadan evlendirilmesidir.* (Doğan ve Kılınç 2013: Akt. Ova 2014: 241)

Başka bir ifadeyle çocuk evliliği UNICEF tarafından 2007'de fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılardan evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır olmadan ve genellikle 18 yaşından önce gerçekleşen evlilikler olarak tanımlanmaktadır (UNICEF 2007).

Erken yaş evlilikleri tanımı üzerinde gelen bir uzlaşma olmakla birlikte bu durumu kavramsal ifadesine yönelik olarak farklı adlandırmalar yapılmaktadır. Nitekim bazı çevreler “erken evlilik” teriminin yaşanan sorunu ifade etmesi bakımından sorunlu olarak görmektedir. Bununla birlikte uluslararası örgütler ve kuruluşların yanı sıra Birleşmiş Milletler ‘erken evlilik’ yerine “çocuk evliliği” terimini kullanmaktadır (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), 2014; UNICEF 2014, TETA 2015: 30).

Uluslararası kuruluşların kullanmakta olduğu çocuk evliliği terimi kavramların taşımakta oldukları olumlu anlamlar bakımında eleştirilmektedir. Nitekim bu durumu savunan araştırmacılar çocuk evliliği ve benzeri kavramları yaşanmakta olan sorunu meşrulaştırıcı bir tavır sergilemekte olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan yaşanan bu sorunun tanımlandırmak üzere akademik çalışmalarda kullanılan terimlere bakıldığında karşımıza; “çocuk gelinler”, “çocuk yaşta evlilik”, “çocuk yaşta ve zorla evlilik” gibi terimler çıkmaktadır (The International Center for Research on Women (ICRW) 2010; Kaptanoğlu ve Ergöçmen 2012, 2014: Akt: TETA 2015: 30).

Erken yaş evliliklerinin araştırmasına yönelik olarak hazırlanan TBMM araştırma komisyonu raporu 18 yaş altını “çocuk” ve bu yaştan önce yapılan evlilikleri de “erken evlilik” olarak değerlendirmektedir. Her ne kadar Türk Medeni Kanunu’nun 124’üncü maddesi evlenme ehliyeti için 17 yaş sınırını belirlemiş olsa da “erken yaşta evlilikler” terimi söz konusu raporda 18 yaşın altında yapılan evlilikleri tanımakta kullanılmıştır (TBMM 2009: 4). Ancak uluslararası antlaşmalarda belirtilen 18 yaş ve altı sınırlamasını kanunlarımız kabul etse de çeşitli şekillerde bu yaş sınırının aşağıya çekildiği, yapılmakta olan uygulamalarda gözlenmektedir. Nitekim “Türkiye’de hamilelik gibi bazı özel durumlarda, 16 yaşını doldurmuş olan kız çocukları bir ebeveynin izni ile evlenebilmektedir. Her ne kadar konuyla ilgili yasal sınırlandırmalar getirilmişse de geleneksel yöntemlerle 18 yaş altı evliliklerinin yapıldığı çeşitli çalışmalar tespit edilmiştir.” (Akpan 2003; Dagne 1994; Lane 2011; Malhotra ve Tsui 1996; Akt Burcu ve diğ. 2015: 64).

Sources: UNICEF, www.childinfo.org/marriage_countrydata.php, and PRB analysis.

Resim 2.1: Erken yaş evliliklerinin dünyada görüldüğü yerlerin yaygınlığı

Kaynak: <https://plan-uk.org/file/breaking-vows-efm-3462225pdf/download?token=RIE5iobL> 20Eylül 2017’de erişildi

Mavi ile gösterilen yerlerde %10’dan az erken yaş evlilikleri görülmektedir.

Yeşil ile gösterilen yerlerde %10 – 24 arası erken yaş evlilikleri görülmektedir.

Sarı ile gösterilen yerlerde %25 – 49 arası erken yaş evlilikleri görülmektedir.

Turuncu ile gösterilen yerlerde %50 ve daha fazla erken yaş evlilikleri görülmektedir.

Gri ile gösterilen yerlerde data mevcut değil

Dünyada erken yaş evlilikleri sıklığını gösteren üsteki şekilden de kolaylıkla görüleceği gibi dünyada en yoğun olarak gelişmemiş Afrika ülkelerinde erken yaş evlilikleri görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda da olsa gelişmiş ülkelerde erken yaş evlilikleri görülmektedir. Diğer yandan gelişmiş dünya ülkelerinde Fransa gibi ülkelerde %10’dan az erken yaş evlilikleri görülmektedir (PLAN 2011: 5). Batı ülkelerinde çocuk evlilik sıklığının düşük olduğu görülmektedir. Ancak bazı Afrika ülkelerinde çok yüksek yüzdelere çıktığı görülmektedir. Sahra altı Afrika’da yapılan bir çalışmada kadınların %40’ının 15-19 yaşları arasında evlendiği söylenmektedir (Çakmak 2009).

“Birleşmiş Milletlerin yaptığı bir araştırmada Mali, Bangladeş, Etiyopya, Uganda, Hindistan, Nijer, Endonezya, Mısır, Nepal ve Afganistan gibi ülkelerde 18 yaşından küçük çocukların ortalama yüzde 20 ila 24’ünün evli olduğu saptanmıştır.” (Rife ve diğerleri 2012: 288 Akt: Şen 2014: 25)

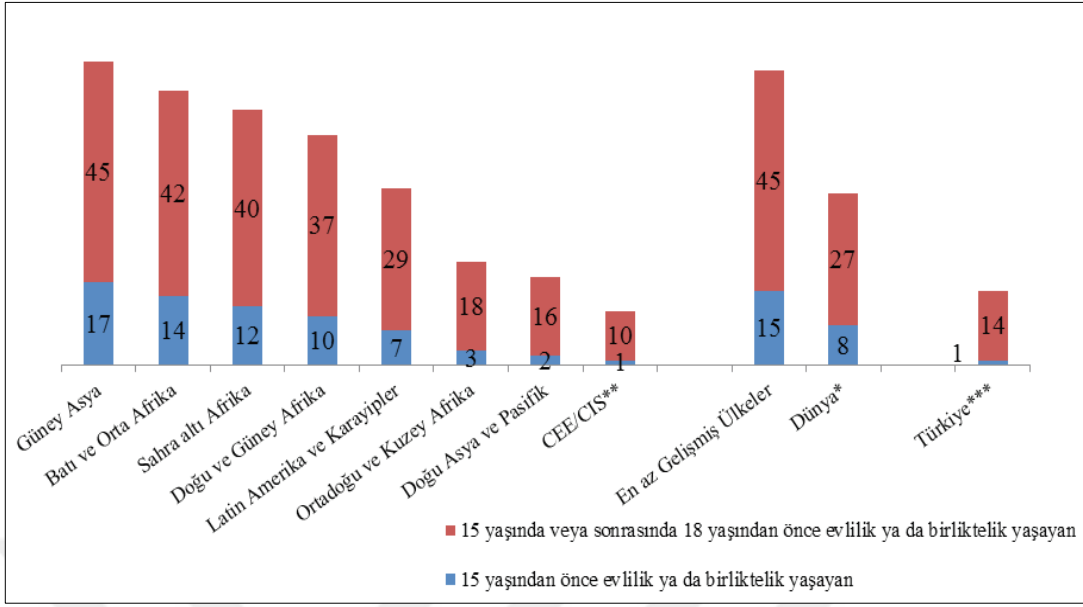
Erken yaş evlilikleriyle ilgili olarak uluslararası mahiyette yapılan büyük ölçekli çalışmalar göstermektedir ki ülkelerin sosyo-ekonomik özellikleri erken yaş evlilikleri arasında bir bağlantı bulunmaktadır. BM tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda erken yaş evliliklerin yoğun olarak görüldüğü toplumlar ekonomik ve sosyo-kültürel olarak geride kalmış toplumlardır. Bu durumun somut bir örneği olarak 2011 yılında PLAN-UK tarafından paylaşılan ve erken yaş evliliklerin dünya üzerindeki yoğunluğunu gösteren çalışma, erken yaş evliliklerin en yoğun olduğu Afrika ülkelerinin gelişmişlik düzeyi ile erken yaş evlilikleri arasındaki ilişkiyi belirtmektedir (PLAN 2011).

Nijer	75%
Çat	72%
Mali	71%
Bangladeş	66%
Gine	63%
Orta Afrika Cumhuriyeti	61%
Mozambik	52%
Nepal	51%
Malavi	50%

Resim 2.2: Erken yaş evliliklerinin en yüksek oranlarının olduğu ülkeler (PLAN-2011)

Kaynak: <https://plan-uk.org/file/breaking-vows-efm-3462225pdf/download?token=RIE5iobL> 20 Eylülde erişildi

Dünyada en yaygın olarak erken yaş evliliği görülen ülkelere bakıldığında Nijer %75'lik oranla ilk sırada gelmektedir. Bu oranı %72 ile Çat %71'lik oranla Mali, %66'lık oranla Bangladeş %63'lük oranla Gine izlemektedir. Bunun yanı sıra Orta Afrika Cumhuriyeti'nde erken yaş evlilik oranı %61dir. Bu ülkeleri %52 ile Mozambik, %51 ile Nepal ve %50'lik oranla Nepal izlemektedir. Erken yaş evliliklerin en yaygın olduğu bu ülkeler ekonomik olarak geri kalmış olmasının yanı sıra eğitim seviyesinin düşük olduğu toplumlardır. Bununla birlikte kültürel özellikler bu ülkelerde erken yaş evliliklerin yaygın olarak görülmesinde etkiye sahiptir (PLAN 2011: 5)

Resim 2.3. 15- 18 yaş öncesinde evlenmiş ya da birliktelik yaşamış 20-24 yaş grubu kadınların oranı (%)

Kaynak: (UNICEF 2014, Akt: Türkiye’de Evlilik Tercihleri Araştırması (TETA) 2015: 33)

*Dünya için verilen oranlara Çin dâhil değildir.

**CEE/CIS: Orta ve Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri

***Türkiye’ye ilişkin değerler HÜNEE (2014a)’den alınmıştır.

Resimde sunulan göstergeler dünya nüfusunun %76’sını oluşturan 108 ülkeden derlenmiştir. Çin bu veri tabanına dâhil değildir. Bölge göstergeleri bölge toplam nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturacak şekilde bir araya getirilmiş olan ülkelerden hesaplanmıştır. (TETA 2015: 33)

Resim 2.3’te dünyada erken yaş evlilikleri inceleyen UNICEF’in 2014 yılı çalışmasında 20-24 yaş aralığında ki kadınların 15 yaş öncesi ve sonrası evlilik ya da birliktelik ilişkisini konu alan verilere yer verilmektedir. Buna göre Güney Asya ülkelerinde araştırmaya konu olan kadınların %17’si 15 yaşından önce evlendiğini ortaya koymakta iken, bu oran 15 yaş sonrasında %45’e yükselmiştir. Toplamda bakıldığında Güney Asya ülkelerinde yaşayan 20-24 yaş aralığındaki kadınların %63’ünün 18 yaşından önce evlendiği görülmektedir. Söz konusu çalışmada 15 yaş öncesi verilerine bakıldığında az gelişmiş ülkelerde %15 Batı ve Orta Afrika’da %14, Sahra altı Afrika’da %12 olarak görülmekte olduğu ayrıca bu bölgede yaşayan kadınların 15 yaşından önce evlendiği ya da evlendirildiği belirtilmektedir. 15 yaş sonrası ve 18 yaş öncesine yönelik veriler incelendiğine söz konusu çalışmada en yüksek oranlar Güney Asya %45, Batı ve Orta Afrika %42, Sahra altı Afrika %42 ve az gelişmiş ülkelerde %45 şeklinde izlenmektedir. Türkiye’ye ait veriler HÜNEE (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü) verilerine göre, Türkiye’nin durumu

bölgesel ölçekte değerlendirildiğinde 15 yaş altında %1 iken, 15 – 18 yaş bandında %14 olarak ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere, uluslararası tanımlamalarda 18 yaş altı evliliklerin erken evlilik ve veya çocuk gelin evlilikleri olarak adlandırıldığını ve bu tür evliliklere de çoğunlukla dünyanın sosyo-ekonomik açıdan az gelişmiş bölgelerinde rastlandığını söyleyebiliriz. Şüphesiz, gelişmiş ülkelerde de erken yaş evliliklerine azda olsa rastlanmaktadır, ama bu tür evlilikler daha çok göçmen nüfus arasında görülmekte ve dolayısıyla erken yaş evlilikleri göçmenlerle ilişkilendirilmektedir (Gangoli 2009, Ngo 2002, Shaw 2001, Akt: Burcu 2015: 66). “Dahası, gelişmiş ülkelerde erken yaş evliliklerinden ziyade ergen hamilelikleri ve ergen ebeveynleri konu alan çalışmalar görülmektedir” (Owen 2008, Arai 2003, Akt: Burcu 2015: 66).

Çocuk gelin olgusu üzerine yapılan araştırmalar, bunun birçok ekonomik, sosyal ve kültürel kaynaktan beslenerek ortaya çıktığının altını çizmektedir. İzleyen bölümde çocuk yaşta evlendirilmelerin nedenlerine odaklanılacaktır.

2.7. Erken Yaş (Çocuk Gelinlerin) Evliliklerin Nedenleri

Erken yaşta evlilikleri günümüzde birçok ülkenin görüş birliğine vardıkları sosyal bir problemdir. Toplum nazarından tanımlana sosyal problem toplumu oluşturan bireyleri ve toplumun kendisini oluşturan bazı değerleri ve menfaatleri tehdit altına alan bir olgu olarak görülmektedir. Diğer yandan sosyal problemler bireyler arasında toplumda dezavantajlı durumlar oluşturmaktadır. Çocukluk evresindeki kızların bir toplumda yaygın olarak evlendirilmesi ve bunun toplumdaki varlığını geleneklerle sürdürülmesi o toplum içinde kadının konumunu tehdit eden ve toplumun geleceğini etkileyen sosyal bir problem olarak kabul edilmektedir.

Erken yaş evlilikleriyle ilgili çalışmalar yapan birçok araştırmacı erken evliliğin insan hakları ihlali olduğunu vurgulamaktadır (Davis vd. 2013, Akt: Burcu 2015: 64). Erken yaş evliliklerini önlenmesine yönelik birçok uluslararası yaptırım ve

sınırlandırmasına olmasına karşın bugün milyonlarca kız çocuğu erken evlilik riskiyle karşı karşıyadır. Erken yaş evliliklerinin bireyleri üzerindeki etkilerini inceleyen birçok araştırmacı söz konusu bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimini tamamlayamadığını vurgulamıştır. Bu durumun topluma yansımaları olduğunu belirten araştırmacılar çeşitli sosyal, kültürel ve ekonomik risklere neden olması bağlamında bir sosyal problem olarak tartışmışlardır (El-Hamamsy 1994; Otoo-Oyortey ve Pobi 2003; Somerset 2000, Akt: Burcu vd. 2015: 65). Ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerden dolayı çocukluklarını yaşamadan kendilerinden büyüklerle evlenmeye zorlanan çocuklar toplumsal olarak büyük bir soruna sebebiyet vermekle birlikte toplumsal yaşamda sorunlara meydana getirebilecek birçok problemin oluşmasına neden olmaktadır (USAK 2011: 24).

Dünya’da vuku bulan çocuk evliliklere dair çeşitli nedenler sıralanabilir. Dünya genelinde karşılaşılan bu problemin görüldüğü toplumlarda sorunun sebebi farklılık göstermektedir. Yani bazı toplumlarda sosyo-kültürel nedenler ön plana çıkarken bazı toplumlarda ekonomik kaygılar ön plana çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında ataerkil aile yapısının yanı sıra ekonomik yoksunluk, refah seviyesinin düşük olması, eğitim seviyesinin düşüklüğü erken yaş evliliklerinin yoğun olarak görüldüğü toplumların genel özellikleridir. Ayrıca Calp şu ifadelerle yer vermektedir. “Ford Vakfı, Batı Afrika’daki çocuk evlilikleri üzerine 2013 yılında yayımladığı raporunda, çocuk evliliklerinin devam etmesiyle ilgili olarak “kültürel gelenek, siyasi kırılganlık, başarısız eğitim sistemi ve çetin ekonomi ile yüz yüze gelen ailelerin çocukların geleceğine dair yaşadıkları belirsizlik ve kafa karışıklığı” gibi nedenler üzerine durmuştur.” (Calp 2014: 9)

Erken evliliklerin nedenleri üzerine literatürde, Ford vakfının Afrika özelinde ortaya koyduğu nedenlerin her birine odaklanan birçok çalışma bulunmaktadır. Özellikle erken yaş evliliklerinin yaygın olduğu toplumların refah seviyesine bakıldığında ekonomik bakımdan yoksul bölgelerde erken yaş evliliklerin yaygın olduğu görülmektedir. Nitekim çalışmamızın bir önceki başlığında dünyada erken yaş evliliklerinin dünyada dağılımı harita üzerinde sergilenmiştir. Erken yaş evliliklerinin dağılımı bu harita üzerinde izlendiğinde göze çarpan ilk husus bu tür evliliklerin daha

çok refah seviyesi düşük ülkelerde görüldüğüdür. Ayrıca, konuyla ilgili yapılan araştırmalar erken yaş evliliği yapan bireylerin ailelerinin genellikle ekonomik açıdan yoksul olduklarını ortaya koymaktadır (Gottschalk 2007: 51).

Ekonomik koşullar ve yoksulluk erken yaş evlilikleri için itici bir etken olmaktadır. Yoksulluk nedeniyle aile geçim sıkıntısı yaşamakta ve erken yaşta kız çocukların evlendirilmesiyle hem ailede bir nüfus azalması söz konusu olmakta hem de kız çocuğunun bu kötü ekonomik koşullardan erken yaşta çıkmasının mümkün olacağı düşünülmektedir (Malhotra 1997, Akt: TETA 2015: 44).

Ekonomik yokluk çeken ailelerde kız çocukları ailesi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak baskıya maruz kalmakta ve ekonomik olarak daha iyi koşullara sahip kişilerle zorla evlendirilmektedir. Hatta bu evliliklerde kız çocukları çoğunlukla yaşça kendilerinden büyük kişilerle evlendirilmektedir. Bu durum altında kız çocuğunun evliliği karşılıklı sevgi ve saygı, karşılıklı rıza ve talep gibi evliliğin temel ilkelerinin uzağında tamamen ailelerinin zoruyla evlendirilmektedir. Bu tabloda kız çocuklarına düşen ailelerinin kararları boyu eğmeiktir (Kağıtçıbaşı 1990, Akt: TETA 2015: 45).

Ekonomik nedenli erken yaş evliliklerinde karşılaşılan diğer bir hususta kız çocuklarının başlık parası nedeniyle evlendirilmesidir. Örnekleri farklı toplumlarda da görülen bu tutumda kız çocukları bazen borç karşılığı olarak zorla evlendirilmektedir. Bu durum ülkemizi konu alan çalışmalarda da gösterilmiştir (Sen 1998: 61). Ekonomik koşullar erken yaş evlilikleri bakımında itici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Türkiye’de erken yaş evliliklerin yaygın olduğu bölgeler ekonomik olarak geri kalmış refah seviyesinin düşük olduğu bölgelerdir. Ülkemizde ekonomik olarak geçim zorluğu yaşamayan ailelerin ister kırsal ister kentte olsun kızlarının erken yaşta evlendirilmesine karşı çıkma eğiliminde olduğu, dahası kızların okutulması ve belli bir yaşın üzerinde evlendirilmesini desteklemekte olduğu yapılan çalışmalarda izlenmiştir (TBBM Komisyon 2013: 13)

Bir kısım araştırmada erken evlilikleri kültürel ve bölgesel özelliklere bağlamıştır (Dagne 1994, El-Hamamsy 1994, Malhotra ve Tsui 1996, Saxena 1999, Akpan 2003, Ji

2013, Lane, 2011, Akt: Burcu vd. 2015: 64). Bu araştırmalara göre, erken yaş evliliklerinin nedenleri bölgesel ve kültürel özelliklere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Toplumun sahip olduğu kültürel özellikler ve değer yargıları meşruiyet algısı, dini inanış vb. birçok faktör evlilik olgusu üzerinde belirleyici olan etmenlerdir. Erken yaş evliliklerinin dünya üzerindeki dağılımını incelendiğinde bu evlilik oranlarının yüksek olduğu toplumların ataerkil aile yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Ataerkil aile yapı düzeninde, kadın ya da kız çocuklarının aile içindeki statüsü, çalışmamızın ilk bölümünde de tartışıldığı üzere, erkek çocuğa kıyasla daha aşağıdadır. Bu nedenden dolayı bu toplumlarda kız evlada daha az değer verilmektedir. Kız çocukları aileleri tarafından evlendirilmeye zorlanmakta hatta sıklıkla kendilerinden yaşça büyük erkeklerle zorla evlendirilmektedir.

Ataerkil toplumlardaki kadının aile ve sosyal yaşamdaki konumu, kız çocuğuna yönelik algı, ocuk yaşta evlilik yapmayı toplumsal anlamda meşrulaştıran bir zemin hazırlayabilmektedir. Nitekim bu tutum eğitim seviyesi düşük ailelerde evlilik olgusuna bakış geleneksel inanışlar ve algılar doğrultusunda şekillenmektedir. Ataerkil toplumsal sistemde kız çocuklarının birincil görevi eğitim almak, ekonomik bağımsızlığını kazanmak, toplumda kendine yer edinmekten ziyade, kocasına iyi bir eş olmadır. Kızların erken yaşta evlendirilmesi gelin alacak aile için de daha kolay uyum ve kabullenme sağlayacağı düşüncesi ile tercih sebebi olarak görülmektedir. (UNICEF 2005; IPPF (International Professional Practices Framework) 2007, Akt: TETA 2015: 45).

Erken yaşta evlilikleri kültürel değerlerle açıklayan bir başka araştırmacı Dagne 1994 yılında Kuzey Etiyopya'da yapmış olduğu çalışmasında, kız çocuklarını erken evliliğe iten nedenleri, bekretin koruma altına alınması, ebeveynler yaşlanmadan ve ölmeden önce kızların geleceğinin güvenceye alınması, akrabalık bağlarının güçlendirilmesi, ailenin statüsünün yükseltilmesi, evde kalması durumunda kızların toplumda dışlanmasını engellemek olarak vurgulamıştır (Dagne 1994: 35-38). Benzer bir şekilde, Akpan tarafından 2003 yılında Nijerya'da yapılan araştırma erken yaşta yapılan evliliklerin, kültürel ve dini inançtan kaynaklanmakta olduğunu savunmuştur

(Akpan 2003: 70-76). “Erken evliliklerin en yoğun görüldüğü bölgelerde farklılaşan nedenlerden biri de meydana gelen savaşlar ya da doğal felaketlerdir. Kenya’da yaşanan kıtlık, Afganistan’da yaşanan savaş ve kuraklık ve Endonezya’da yaşanan tsunami gibi doğal afetler de erken evliliklerin ortaya çıkmasında etkili olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır” (Aydemir 2011: 22).

Türkiye’de de özellikle Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde kızların okulu 15 yaşında ve hatta daha erken yaşta terk etmeleri ve ebeveynlerinin kendileri için seçecekleri erkeği reddetme hakkına sahip olduklarını bile bilmeksizin sebatla kısmetlerini beklemeleri normal sayılmaktadır. Bu tür bölgelerde aileler, kızlarının evlenmesini, kızlarının bir erkeğin himayesi altına alınmasını sağlamanın ve böylece onu cinsel saldırılardan veya başka çeşit istenmeyen cinsel ilgi biçimden korumanın (ve böylece ailenin namusunu korumanın) veya kızlarının çocuk doğurma süresini uzatmanın bir yolu olarak görmektedirler. (Türkstat/ Başbakanlık Aile ve Toplumsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü: Aile Yapısı Araştırması 2006, Akt: UNİCEF, 2011) Ayrıca TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapan üyeler (2009) TÜİK verileri katılımcılar tarafından değerlendirilmiş ve İzmir’in erken evlilikler konusunda Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Yüksek olan bazı köy ve beldelerin ise büyük ölçüde Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden göç aldığına, ailelerin burada da sosyal ve kültürel değerlerini devam ettirdiğine, işsizlik ve ekonomik nedenlerle kız çocuklarının eğitiminden feragat ederek, evliliklerini bir kurtuluş olarak gördüklerine değinilmiştir. (TBMM 2009: 26)

Ataerkil ailelerde evlilikleriyle ilgili bireylere karar verme veya tercihte bulunma hakkı tanınmamaktadır. Bu bakımdan ülkemizde görülen başlık parası, berdel, beşik kertmesi ve kan bedeli evliliği gibi geleneksel uygulamalar kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesine neden olmaktadır (Aydemir 2011: 18). Berdel, gelin değiş tokuşunun gerçekleştiği bir çeşit evlilik şeklidir.

Bu durumla ilgili olarak Aydemir (2009) göstermektedir ki erken yaşta evlilik yaşayan bireyler kadercı ve kabullenici tavırlar sergilemektedir. “Erken yaşta evlilik yapan bireyler bu durumun nedenleri ve evliliklerin sebeplerini sorulduğunda verile

cevaplar; “Amcaoğluna yok denilemez”, “Kısmetmiş”, “Büyüklerin sözünden çıkılmaz, söz hakkı yok”, “Ailesi istediği için berdel oldu”, “Arap geleneğinde erken evlenilir”, “Ağabeyim âşık olduğu kıza kavuşsun diye berdel gittim”, “Adetlere göre 14 yaşında evlenilir”, “Başlık parası için berdel yapıldı”, “Ailemin zoruyla başlık parası için evlendim” şeklindedir” (TBMM 2009: 15).

Diğer yandan üzerinde durulması gereken konu imam nikâhının gayri resmi evlilikleri meşrulaştırıcı etkisidir. Nitekim özellikle eğitim seviyesinin düşük olduğu, küçük, kapalı toplumsal yapılarda evliliklerin sadece imam nikâhı ile gerçekleştiği, ancak çocuk olduktan sonra hastane, okul gibi resmi gereksinimler söz konusu olduğunda resmi nikâh yapıldığı gözlenmektedir. Bu yaklaşım erken evliliklerin imam nikâhı yolu ile meşrulaştırılmasına sebebiyet vermektedir.

Ekonomi veya kültür gibi yapısal nedenlerin yanında, çocuk gelin olgusunun bir nedeni de bu çocuk gelinlerin özellikle aile içinde yaşadıkları bireysel tacizlerdir. Aile içi şiddet, geçimsizlik, baskı, çocuk sevgisinin yokluğu erken yaş evliliklerinin ailesel nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailesinde şiddet ve baskıya maruz kalan çocuklar evliliği bir kurtuluş olarak görebilmektedirler. Bununla birlikte küçük yaşlarda anne veya babadan birinin kaybedilmesi ve üvey anne veya babaya sahip olunması çocuklarda bu eğilimi tetiklemektedir (Özcebe ve arkadaşları 2013:90).

“Gerekçesi ne kadar değişirse değişsin çocuk gelin olmanın sonuçları değişmemektedir. Mutsuz olmak, fiziksel, sözel, cinsel, ekonomik şiddete uğramak, eğitimden kopmak, psiko-sosyal problemler, anne-bebek ölümleri, kalıcı bedensel hastalıklar, istihdam dışılık gibi ciddi zorluklar yaşanmaktadır. Çok az istisna insan dışında çocuk gelin evlilikleri mutsuz ve problemlili evliliklerdir” (Arslan 2015: 21) “Erken evliliklerin olduğu yerlerde kız çocuğunun eğitim hayatı daha onlu yaşlarda sona ermekte, kızların orta, lise ve yükseköğretime devamları gerçekleşmemekte onların sosyal, ekonomik, kültürel fırsatlardan yararlanamamaları kaçınılmaz bir sona dönüşmektedir.” (Otoo ve Pobi 2003: 42, Akt: Arslan 2015: 21)

Sonuç olarak bakıldığında, dünyada erken yaş evlilikler her ülkede görülmekle birlikte, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak gelişmemiş ya da az gelişmiş bölgelerde ve ülkelerde yaygındır. Dünya genelinde yaşanan bu problemin çözümüne yönelik olarak her ne kadar uluslararası toplum ve örgütler girişimde bulunsa da ülkelerin gelişmişlik düzeyleri artmadığı sürece erken yaş evlilikleri yaygın olarak görülmeye devam edeceğini tahmin edebiliriz. Ayrıca, toplumların kültürel özellikleri ve inanç sistemleri bu durum üzerinde etkilidirler. Dolayısıyla ekonomik gelişmişliğin yanı sıra sosyo-kültürel olarak da gelişimin sağlanması gerekmektedir. (Aydemir 2011: 2)

2.8. Dünyada ve Türkiye’de Erken Yaş Evliliklerin Engellenmesi ve Çocukların Korunmasına Yönelik Alınan Önlemler

2.8.1. Uluslararası Belgeler

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi: Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1948 yılında ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Türkiye’de 1949 yılında Resmî Gazetede yayınlanmıştır. Beyannamenin 16’ncı maddesine göre; *“Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır...”*

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW): Birleşmiş Milletlerce 1979 yılında kabul edilen ve Türkiye’nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nin 16’ncı maddesine göre; *“İşbu Sözleşme ’ye göre taraf devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır: Evlenmede erkeklerle eşit hak; Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı; Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar; medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda*

gözetilecektir...” “Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır.” hükümleri bulunmaktadır.

BM Üçüncü Dünya Kadın Konferansı Kadının Gelişmesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri: “15 – 26 Temmuz 1985 tarihlerinde Kadın için Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında BM Kadın On Yılı'nın gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla Nairobi'de toplanan 3. Dünya Konferansında kabul edilen strateji belgesinin 158. Paragrafında *“Hükümetler, ergenlik çağındaki (15 – 20) hamileliklerin ana ve çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini göz önünde tutarak, çocuk yetiştirmeye başlama yaşını yükseltici politikalar geliştirmek zorundadırlar. Evlenme yaşının küçük olduğu ülkelerde bunun yükseltilmesi için çaba harcanmalıdır...”* denilmek suretiyle çocuk gelin sorununa çözüm getirme görevinin başta hükümetlere ait olduğu vurgulanmıştır” (Moroğlu 2015: 22).

BM Bin Yıl Kalkınma Hedefleri: 2000 yılında BM genel kurulunda kabul edilen Bin Yıl Kalkınma (Millenium Development Goals) hedefleri arasında çocuk ölümlerini azaltmak, kadını güçlendirmek, anne sağlığını iyileştirmek, toplumsal cinsiyet eşitliği, herkes için ilköğretimi sağlamak yer almıştır. Bu hedefleri ulaşması için ülkemizde yasal düzenlemeler yapılmışsa da tam anlamıyla yaşama geçirilememiştir, Bin Yıl Kalkınma hedeflerine ulaşamamıştır. (Moroğlu, Serin 2015s,14)

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS): Birleşmiş Milletler tarafından 1990 tarihinde yürürlüğe konan Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye’de 1995’te uygulanmaya başlanmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1’inci maddesi ile 18 yaşına kadar olan her birey çocuk sayılmıştır. Sözleşmenin 12’nci maddesine göre; *“Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar...”* Sözleşmenin 36’nci maddesinde; *“Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek*

başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.” denilmektedir. ÇHS'nin özünde yer alan dört ana ilke şunlardır.

- 1) ”Ayrım Gözetmeme ve Evrensellik (md. 2): Irk, renk, cinsiyet, din, dil, siyasal ya da başka görüş; ulusal, etnik ya da toplumsal köken, mülkiyet ve engellilik durumu; doğumla ilgili ya da başka bir statü ne olursa olsun tüm çocuklar haklara sahiptir.
- 2) Yüksek Yarar (md. 3): Çocuğun yüksek yararı, kendisini etkileyecek tüm kararlarda birinci derecede gözetilmelidir.
- 3) Yaşam, hayatta kalma ve gelişme (md. 6): Tüm çocukların yaşam, hayatta kalma; fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaki, psikolojik ve toplumsal açılardan tam potansiyellerine ulaşacak şekilde gelişme hakkı vardır.
- 4) Çocuğun görüşlerine saygı (md.12): Çocukların kendilerini etkileyen konularda görüşlerini ciddiyetle dikkate alınmasını sağlama hakları vardır. “(UNICEF 2014: 4)

Yukarıda ÇHS özünde bu dört ilkeyi belirterek; çalışmanın da amacı kapsamında olduğu için özellikle belirtilmiştir.

Dünya Kız Çocukları Günü: BM Genel Kurulu, 2012 yılından itibaren 11 Ekim “Dünya Kız Çocukları Günü” olarak kabul edilmesine oy birliğiyle karar vermiştir. Amaç çocuk haklarından kız çocukların eşit olarak yararlanması ve kullanması için, öncelikle kız çocukların desteklenmesi güçlendirilmesi ve onlara yatırım yapılması, kız çocuklarının kendilerini etkileyecek kararların alınmasına katılımın sağlanmasıdır. Ayrıca kararda kız çocuklarına verilecek her desteğin kız çocuklarına karşı ayrımcılık ve şiddeti önleyeceği, kız çocukların, insan haklarından tam ve etkili bir şekilde yararlanabilecekleri belirtilmiştir. BM 2012 yılı Kız Çocuklar Gününün ana temasını “Çocuk Gelinler” sorunu olarak belirlemiştir. (Moroğlu, Serin 2014: 14)

Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi: Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nde erken yaşta evlendirmeler, çocuğa yönelik şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Sözleşmeyi onaylayan devletler, *çocuk evliliklerini ve zorla gerçekleştirilen evlilikleri önlemek; bu evliliklerin geçersiz kılınmasını ve suç olmasını sağlayacak hukuki ve diğer*

tedbirleri almakla yükümlü tutulmuşlardır. (Sözleşme md. 32. ve 37) Ayrıca sözleşmenin 75. Maddesi gereğince, sekizi Avrupa Konseyi üyesi olmak üzere on devlet onayladıktan sonraki üç aylık sürenin sonunu takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girmiştir. Buna göre, sözleşmenin 10. Ülke olarak 22 Nisan 2014 tarihinde Andorra tarafından onaylanmasından sonra yürürlük için aranan 10 ülke koşulu tamamlanmıştır. Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Moroğlu, Serin 2014: 15)

2.8.2. Ulusal Belgeler

Türkiye çocukların korunmasını amaçlayan birçok uluslararası anlaşmanın üyesidir. Bununla birlikte kendi içindeki kanunları ve kuralları çocukların korunmasına yöneliktir. Bununla ilgili olarak çalışmamızın bu bölümünde yasal olarak erken yaş evliliklerinin engellemesine yönelik olarak atılan adımlar ve uygulamalar değerlendirilmektedir. Erken yaş evlilikleri ya da çocuk gelin olgusu farklı nitelikte değerlendirilmekte bazı düşünürler bu durumun insan hakları ihlali olduğunu savunmakta iken; bir kısmı ise toplumsal problem olarak görmektedir.

Türk Hukuk sisteminin genel değer yargılarına bakıldığında çeşitli kanunlarla toplumda eşitliğin sağlanmasını amaçlamakta ve temel haklar olan sağlık eğitim vb. gibi hakların bütün paydaşlara erişimini mümkün kılmaya çalışmaktadır.

Türk Hukuk Sistemi'nde her şeyden önce bakılması gereken nokta eşitlik ilkesidir. Nitekim anayasanın temel kurallarında bir tanesi olan eşitlik ilkesine göre *“Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etmek zorundadırlar.”* Bununla birlikte toplumda cinsiyet dayalı ayrımcılığı ve uygulamaların engellenmesine yönelik olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan ve 21/5/2004 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle *“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.”* hükmü eklenmiştir.

Bununla birlikte erken yaş evliliklerinin nedeni ve aynı zamanda sonucu olan eğitim probleminin çözümüne yönelik olarak eğitim hakkı anayasal güvence altına alınmıştır. Nitekim evrensel bir hak olan eğitim hakkı Anayasanın 42'nci maddesine göre; *“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...”* *“İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır...”* *“Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar...”* şeklinde düzenlenmiştir. Ülkemizde maddi zorluklar çeken aileler için eğitim devlet tarafından desteklenmektedir. Bu kapsamda kız çocukların eğitilmesini teşvik etmek amacıyla erkek öğrencilerin iki katı oranında aylık maddi yardım verilmektedir. Yapılan bu düzenlemede hedeflenen kız çocukların eğitilmesi ve maddi imkânsızlıklardan dolayı kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin önüne geçebilmektir.

Erken yaş evliliklerinin önlenmesine yönelik olarak atılan en somut adım Cumhuriyetin ilk yıllarında kabul edilen ve zaman içinde olumlu yönde değişim gösteren Türk Medeni Kanunu'dur. Bu kanununla evlilikle ilgili belirli standartlar kabul edilmiş, yaş sınırlaması, bireylerin özgür iradesi vb. gibi şartların kabul edilmesi erken yaş evliliklerin önlenmesine katkı sağlamaktadır. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nda fiil ehliyetinin genel koşullarını düzenleyen 10'uncu maddesine göre; *“Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.”* *“Erginlik”* başlıklı 11'inci maddesine göre; *“Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.”* *“Ergin kılınma”* başlıklı 12. maddesine göre; *“On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”*

Yukarıdaki hükümlerden de anlaşılacağı üzere, Medeni Kanunu'muza göre ergin olma yaşı on sekizdir. Ancak bazı hallerde “erken ergin olma” dediğimiz durumlar da söz konusu olabilmektedir. Erken ergin olma iki şekilde olur:

- a) Evlenme ile ergin olma,
- b) Mahkeme ile ergin kılınma.

Yukarıdaki Türk Medeni Kanun'u evlenme ehliyetinin koşullarından biri olan yaş konusunu 124'üncü maddesinde düzenlemiştir. Buna göre; *“Erkek veya kadın on*

yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” Söz konusu kanun maddesinde geçen olağanüstü durum ve pek önemli sebep kavramlarından kasıt genellikle kadının hamile veya çocuk sahibi olduğu durumlardır. Hâlihazırda bir arada yaşamaya başlayan çiftlerde veya kadının mağdur olduğu diğer hallerde de hâkim on altı yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilir. Burada anne-babanın rızası şart değildir, sadece mümkünse görüşleri alınır. Bu bakımdan konu ele alındığında erken yaş evliliklerinin önlenmesine yönelik olarak adımlar atılmış olmakla birlikte hamilelik durumunda evlilik tercihi bulunan bireylerin hakkı korunmaya çalışılmıştır. Bu tutumda yaşanacak yanlış tutum ve davranışlar, kız çocuklarının kendisinden yaşça büyük kişilerle zorla evlendirilmesini gibi, konu üzerinde tartışılması gereken bir tutumdur.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun konuya yaklaşımına bakıldığında ceza kanunun “Çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103'üncü maddesine göre; *“(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;*

- a) *On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,*
- b) *Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar.”* olarak tanımlanmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun “Çocukların cinsel istismarı” başlıklı 103'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, *15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel istismar suçu üç yıldan sekiz yıla kadar, ikinci fıkrasına göre istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleşmesi durumunda ise sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilebilecektir.* Bununla birlikte 15 yaş altında gerçekleştirilen evlilikler bir şekilde fark edilmesi durumunda

kadın mağdur olarak görülmekte eş sanık annesi ve babası ve mağdurenin annesi ve babası hakkında bu suça iştirakten dolayı adli işlem yapılmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun "Reşit olmayanla cinsel ilişki" başlıklı 104'üncü maddesine göre; "*Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" Söz konusu maddede kastedilen reşit olmayan kişiyle cinsel ilişki bir suç olarak tanımlanmakla birlikte on beş yaşını doldurmuş bir çocuk gayri resmi olarak (imam nikâhı vb. benzeri) evlendirildiğinde, bu çocukla cinsel ilişkiye giren eş, şikâyet edilmediği sürece cezalandırılmamaktadır. Burada şikâyet hakkı sadece mağdura tanınmıştır. Mağdurun şikâyeti yoksa kişi cezalandırılmayacaktır şeklinde düzenlenmiştir. Burada üzerinde durulması gereken nokta 18 yaşından küçük kadınlara kanun her ne kadar şikâyet hakkı tanımış olsa da bu hakkın bu bireyler tarafından ne derece kavrandığıdır. Nitekim 18 yaş altındaki kişiler yasal olarak ergin olarak kabul edile bilseler bile çocuk olmalarından dolayı şikâyet hakkını ne şekilde algılayabilecekleridir. Diğer yandan kendisine eş olarak seçilen kişiyi hapse girmesi pahasına şikâyet etmesi çok zordur; zira bu durumun sonucu en çok söz konusu kızı mağdur edecektir. Bu durumda kanunun küçük yaşlarda evlenmeye zorlanan bireylerin haklarına koruyacak şekilde düzenlemesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte cezalandırıcı önlemlerin yanı sıra korucu ve engelleyici önlemlerin daha etkin bir şekilde alınması ve uygulanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun erken yaş evliliklerin engellenmesine ya da caydırılmasına yönelik olarak hükümler içermektedir. Buna göre Çocuk Koruma Kanununun 3'üncü maddesine göre; "*Çocuk: daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu...*" olarak kabul edilmektedir. Bu durumda 18 yaş altı yapılan evliliklerin sakıncalı olduğu vurgulanmakta ve önleminin gerekliliği ifade edilmektedir.

Genel olarak bakıldığında Türk hukuk sisteminde, erken yaş evlilikleri ya da çocuk gelin tanımının kanunlara göre değiştiğini söylemek mümkündür. Nitekim Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanunu'na göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanununa göre 18 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin olarak kabul etmektedir. Bu durum kanunlar arasında var olan çelişkili bir durumu göstermektedir. Bu nedenle kanunda bu tutumlar kesin bir sınırlılık içinde net olarak düzenlemesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası hukuk mevzuatı açısından erken yaş evliliklerine bakıldığında Türkiye'nin taraf olduğu bazı anlaşmalar bulunmaktadır. Söz konusu olan bu sözleşmeler erken yaş evliliklerinin tanımlanması ve engellenmesin yönelik olarak genel çerçeveleri belirlemesi açısından önem taşımaktadır. Bu anlaşmalar sayesinde toplumda görülen bu sorunu değiştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmaktadır. Sonuç olarak; kanunlar kendi için erken yaş evliliklerin engellenmesi ya da caydırılmasına yönelik olarak hükümler içermektedir. Bununla birlikte kanunların aynı konuya yönelik farklı uygulamaları suiistimallerin yaşanmasına neden olmaktadır. Diğer yandan özellikle kanun düzenlemelerinde şikâyet hakkının sadece mağdur olarak görülen kadınlara verilmesi, baskı altında evliliğe zorlanan çocuklara açısından etkin bir şekilde uygulanabilirliğini engellemektedir. Sonuç olarak cezalandırıcı uygulamaların yanı sıra koruyucu ve destekleyici düzenlemelerin önemi bulunmaktadır. Nitekim 15 yaş altında evlendirilen çocuklar zorla evlendirildiği kişiyi şikâyet etmesi durumunda mağduriyeti artmakta, ailesi ve sosyal çevresi tarafında dışlanmaktadır. Bu bakımdan probleme sebep olan etkenlerin ortadan kaldırılması toplumun bilinçlendirilmesi erken yaş evliliği sorunun çözülmesi adına atılması gereken temel adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.9. Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri

Sivil toplum kuruluşları toplumda karşılaşılmakta olan pek çok problemin çözümünde etkin bir rol oynayan aktörler olarak görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları konu odaklı olarak vermekte oldukları mücadelelerle içerik olarak karmaşık

bir yapıya sahip pek çok problemin çözümüne ışık tutması bakımından önem taşımaktadır. Nitekim toplumda kadına karşı şiddetle mücadeledeki genel stratejilerin önemli bir parçası olmakla birlikte ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi açıları ile çocuk evliliği çocuklar ve kadınlara karşı her çeşit eşitsizlikle mücadele etmektedir. Sivil toplum kuruluşları yapmış oldukları faaliyetlerle toplumda yaşanan bu sorunlara çözüm yolları getirmesinin yanı sıra kamuoyu oluşturmada, yaşanmakta olan sorun toplumun diğer kesimlerine duyurulması adına önemli yükümlülükler gerçekleştirmektedir.

Nedenleri ve sonuçları bakımından karmaşık bir yapıya sahip olan ve aynı zamanda toplumsal dinamiklerden kaynaklanan ve kültürel özellikleri itibariyle toplumsal bir kabulleniş görmekte olan çocuk evlilikleri, çocuk hakları gibi konularla ilgili çalışmaların ortaya konabilmesi toplumun her kesiminin ve devletin güçlü bir katılımıyla gerçekleştirilebilir. Bu bakımdan sivil toplum kuruluşların erken yaş evlilikleri ya da çocuk evlilikleri kapsamında ortaya koymuş oldukları çalışmalar sorunun çözümlenmesi ve etken nedenlerin ortadan kaldırılabilmesi adına önemlidir.

Çocuk evliliği tanımı her ne kadar kız ve erkek çocuklarını kapsamış olsa da sivil toplum kuruluşları tarafından yoğun olarak çocuk gelinler perspektifinde ele alınmış ve kamuoyuna çocuk gelinler ve kadın mağduriyetleri olarak yansıtılmıştır. Konuyla ilgili olarak yapılan akademik çalışmalar ve farklı kaynaklardan elde edilen veriler bu tutumu destekler niteliktedir. Nitekim Türkiye örneğinde bakıldığında erken yaşta kadın evliliklerin erkeklerin oranının iki kadından daha fazla olduğu gözlenmektedir. İzlenen bu tablonun oluşmasında etkili olan faktör toplumsal kültür karakterinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarını izlemiş oldukları bu politikalar kamu kurumların ve yetkililerinin sivil toplum kuruluşlarıyla daha fazla iş birliği yapmasına imkân tanımıştır. Bu tutum sorun sorunun çözümünde sivil toplum kuruluşlarının daha rol almasına imkân tanınması bakımından önem taşımaktadır. Nitekim bu Türkiye de oluşturulan bu birlikteliğin bir sonucu olarak Uçan Süpürge kadın örgütü tarafından bir saha araştırması yapılmış ve sonuç raporu çeşitli faaliyetler, toplantılar, katılımlar ile

Türkiye'deki çocuk evliliğine karşı bir girişim başlatılması için kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Çocuk evliliklerin engellenmesin yönelik faaliyetlere birçok farklı amaçlı kuruluna sivil toplum kuruluşu destek vermektedir. Bu kapsamda Sabancı Vakfının finansal desteği ve Uçan Süpürge'nin girişimleriyle Türkiye'nin 11 şehrinden 50'den fazla sivil toplum örgütü ve üniversitenin bir araya gelen bir etkinlik düzenlenmiştir. Yapılan bu etkinliğin neticesinde Türkiye genelinde etkinlik gösteren elliden fazla sivil toplumun bir araya gelmesiyle oluşan Çocuk Gelinlere Hayır Ulusal Platformu 11 Ekim 2012 BM Kızlar Günü'nde ulusal bir ortaklıkla kurulmuştur.

Çocuk Gelinlere Hayır Ulusal Platformu yasal çerçevelerdeki eksiklikleri göstermek, konuya ilişkin öneriler getirmek ve çocuk evliliklerin önlenmesi için lobi faaliyeti ile politika yapıcıları etkilemeyi amaçlayan bir birlikteliktir. Platformun ilk etkinliği geniş bir katılımı Ankara'da yapılmıştır. Platform kurulduğu günden bu yana çocuk evliliklerin önlenmesi adına kapsamlı çalışmalar ortaya koymaktadır.

BM, Kadın Dostu Kentler-2 Yerel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Güçlendirilmesi Ortak Programı Çerçevesinde desteklenen 2. Bilgilen Güçlen Projesi, Antalya Adliyesi Aile Mahkemeleri ve Aile Danışmanlığı Derneği iş birliğinde gerçekleşmiştir. Buna göre, erken evliliklerin gerçekleşmesinin önlenemediği durumlarda, erken evlenen çiftleri; evlilik sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında bilgilendirip baş becerilerini artırmak, erken yaşta çocuk sahibi olmanın riskleri konusunda bilinçlendirmek, evlilikte üstlenecekleri sorumluluklar hakkında bilinçlendirmek ilerde sahip olunacak çocuklar için iyi bir anne baba olmaları yönünde bilinçlendirmektir. Ayrıca genç kadınları, cinsel, sosyal, hukuksal, ekonomik hak ve özgürlükleri konusunda farkındalıklarını artırmak, erken evlilik nedeni bıraktıkları eğitimlerine devam etmeleri veya meslek edinmeleri konularında yönlendirmek amaçlanmıştır (AİLEDER 2015: 37).

Sonuç olarak sivil toplum kuruluşları çocuk evliliklerinin topluma duyurulmasına ve toplumun genelini kapsayacak mahiyette bilinçlendirme adımlarının atılmasına olanak sağlamaktadır. Nitekim Türkiye’de çocuk evliliğinin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında; geçmiş yıllarda %50’linin üzerinde oranlar izlenmekte iken toplum bu durumu bir sorun olarak görülmemekte aksine toplumsal bir kabulleniş ve erken yaş evlilikleri açısından sakıncalı bir durum olarak meşru bir davranış olarak görülmekteydi. Sivil toplum kuruluşların konuya ilgili olarak atmış oldukları adımlar ve bilinçlendirme faaliyetleri toplumun bakış açısını değişmesini sağlamıştır. Bununla birlikte bu durumdan mağdur olan insanların hikayelerinin paylaşılması zor yaşam koşulları altındaki bu bireylerin seslerinin topluma ve ilgili mercilere duyurulması bakımından önem taşımaktadır. Sonuç olarak birincil amacı çocukları ve aileyi korumak olan Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının 2016’da çocuk tacizini ve tecavüzünü “...*bir kere rastlanmış olması kurumumuzu (Ensar Vakfı) karalayamaz...*” şeklinde açıklama yapması çocuğu korumaya yönelik anlayıştan öte; kurumu korumaya ve kollamaya yönelik bu görüşten dolayı Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına duyulan ihtiyaç ve düşen görev her zamankinden daha fazladır.

2.10. Türkiye’de Çocuk Gelin Olgusu

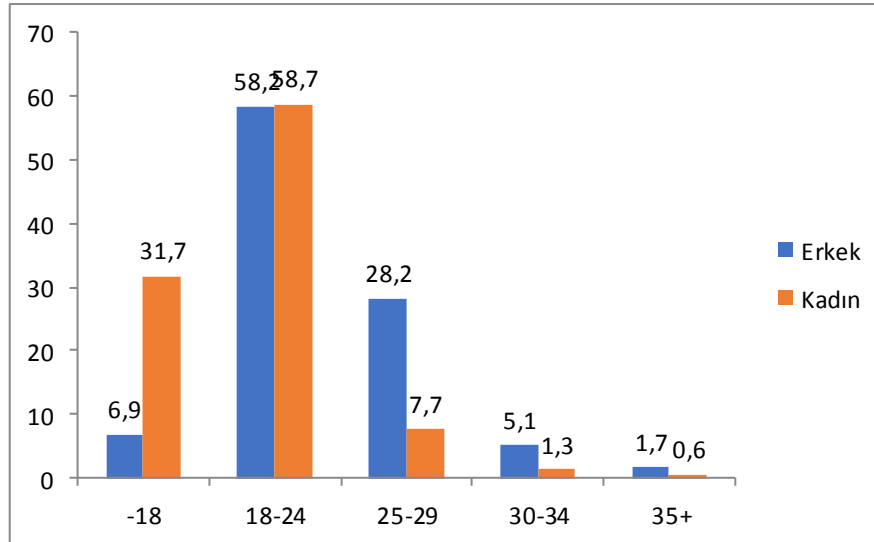
TBMM araştırma komisyonu, ülkemizde erken yaş evliliklerinin, tıpkı dünyadaki benzer örneklerinde olduğu gibi, ekonomik yetersizlik, yanlış ve eksik bilgilerden kaynaklanan geleneksel ve dini inançlar, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplum baskısı, mülkiyet unsuru gibi sebeplerle ortaya çıkmakta olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte söz konusu rapor bu durumun sosyolojik arka planına atıfta bulunarak ataerkil toplum yapısının yanı sıra toplumun bu durumu içselleştirmesinin temel problemlerden birisi olarak ifade etmektedir (TBMM 2009: 4).

Yasal engellemelere rağmen halen özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde olmak üzere sadece dini nikah ile yapılan evlenmelerin oldukça fazla olduğu tahmin edilmektedir. Dini nikah ile oluşan evlenmeler istatistiklere

yansımadığından evlenme olayları olduğundan az görülmektedir. Araştırmacılar dini nikah ile meydana gelen evlenmeler hakkında bilgi edinmek istemekte ise de bunların sayıca saptanması bile olanaksız olmaktadır (DİE 1982: 3).

Yine de Türkiye’de, sayıları azda olsa, erken yaş evliliklerine yönelik olarak yapılan araştırmaların sonuçları konuya dair birtakım ipuçları vermektedir. TBMM tarafında 2010 yılında yayımlanan rapora göre, ülkemiz genelinde yapılan her dört evlilikten birinin, bazı bölgelerimizde ise her üç evlilikten birinin çocuk evliliğidir (TBMM 2009: 4).

Yine TBMM araştırma komisyonunun yaptığı tespite göre, “Türkiye’de de erken yaşta evlendirilen çocukların öncelikle eğitim yaşamları kesintiye uğramaktadır. Eğitim haklarından mahrum edilmiş olan çocuklar, üretime katılma yani bir meslek sahibi olma ve çalışma haklarından da yoksun bırakılmaktadır. Bu durum özellikle kızların ekonomik özgürlükleri olmadan eğitimsizlik, yoksulluk ve bağımlılık döngüsüne hapsedilmesine yol açmaktadır” (TBMM 2009: 15).

Resim 2.4. 2006 yılında kadının ve erkeğin ilk evlilikleri (TÜİK)

Kaynak: TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, 2006

Yukarıdaki şekilde kadınların %31,7’si, erkeklerin 6.9’u ilk evliliklerini 18 yaşından önce evlilik yapanları belirtirken, kadınların %58.7’si, erkeklerin %58.2’i ilk

evliliğini 18-24 yaşlar arasında yaptıklarını belirtmektedir. (TÜİK 2006: 35) Erken evliliklerin gerçek sıklığının belirlenmesi resmi olmayan evliliklerin kayıt dışı olması ve evlenme istatistiklerini belirlemek için kullanılan veri toplama yöntemleri sebebiyle mümkün değildir (Boran ve Ark. 2013, Akt: Aktepe, Atay 2017: 411) Ancak “özellikle yerel düzeyde güncel gelişmeleri takip edebilmek için farklı türden veri kaynaklarına ve veri derleme yöntemlerine başvurulması yerinde olacaktır. Bu veri kaynakları arasında bugüne değin önemli ölçüde kullanılmayan: Sağlık Bakanlığının gebelik kayıtları; Adalet Bakanlığının UYAP’taki 16 yaşında evlenme izinlerine dair hukuki kayıtları; İçişleri Bakanlığının nüfus ve vatandaşlık kayıtları, Milli Eğitim Bakanlığı’nın e-okul sistemindeki devamsızlık nedenlerine dair verileri; Emniyet Genel Müdürlüğü’nün karakollardaki ceraim defteri kayıtları gibi idari kayıtlar gelmektedir. Ayrıca bu kayıtların yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının bildirimleri de dikkate alınabilir. Dolayısıyla kamu ve sivil toplum kuruluşlarının bir ağ ilişkisi içinde, bu konularda sahip oldukları verileri paylaşacakları ve sistematik hale getirecekleri bir iletişim sisteminin kurulması önem arz etmektedir” (TETA 2015: 92-93).

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (Taya)’nın 2006 ve 2011 yılları için ilk evlilik yaşını vermesi, çocuk evliliği olgusunu bir nebze aydınlatmaktadır. Bu çalışmada 2006 yılında Türkiye’de ilk evlenme yaşının 18-24 yaş aralığında yoğunlaşmakta olduğu vurgulanmaktadır. Bu yaş aralığındaki evlilik oranı 2006 yılında toplam evlilerin %59’unun oluşturmaktadır. Bununla birlikte söz konusu olan çalışmada vurgulanan ve konumuzla bağlantısı olan 15-17 yaş aralığındaki evlilikler 2006 yılında yapılan evliliklerin %20’sini oluşturmaktadır. Resim 2.5’te de bu durum sergilenmektedir.

	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
	2006		2011	
14 yaş altı			4.1	0.6
15 – 17	31.2	6.5	23.9	5.2
18 – 24	59.5	58.5	59.7	54.0
25 – 29	7.6	28.5	9.4	31.6
30 – 34	1.2	5.1	2.0	6.8
35 – 39	0.5	1.4	0.5	1.3

Resim 2.5: Cinsiyete göre ilk evlenme yaşı, (TAYA) 2006-2011 (%)

Kaynak: (Beşpınar 2014: 121, Akt. TETA 2015: 32)

“Tüm bu veriler eşiğinde, Türkiye’de kadın ve erkeklerin ağırlıklı olarak ilk kez 18-24 yaş aralığında evlendikleri görülmektedir. Kadınların yine büyük bir oranı da 18 yaşın altında evlenmektedir (%31)”. “2011 yılında ise ilk evlenme yaşı 14’ün altında olan kadınların oranı %4’tür. İlk evlenme yaşı 15-17 olan kadınların oranı ise %24’tür. Bu oranlar Türkiye’de ‘çocuk gelin’ olgusu tartışılırken erken evlilikler için önemli bir veri sunmaktadır” (Beşpınar 2014: 121, Akt. TETA 2015: 32).

TÜİK’in 2014 yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre; ülkemizde 2012 yılında yapılan toplam resmi evlenmeler içinde 16-17 yaşında evlenen kız çocuklarının oranı %6,7 olup, sayıları 40.428’dir. Resmi kız çocuk evliliklerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı yıllara göre incelendiğinde, kız çocuk evliliklerinde azalma eğilimi olduğu görülmektedir. Kız çocuk evliliklerinin toplam evlenmeler içindeki oranının 2003 yılında %8,1, 2008 yılında %7,7 olduğu ve 2012 yılında %6,7’ye düştüğü görülmektedir. (TÜİK 2014: Akt: Süleymanov, Sönmez, Ünver, Akbaba 2017: 238) Yaş grubuna göre evlenmelerin yıllara göre değişimi incelendiğinde 20 yaşına kadar evlenmelerin oranında azalma eğilimi olduğu, 20-29 yaş grubunda ise artma eğilimi olduğu gözlenmektedir. Bu durum evlenme yaşının yükseldiğini vurgulamaktadır. (DİE 1995s, 48) Bunun nedenine bakıldığında; Türkiye’de yaşanan demografik dönüşüm, kentleşme, eğitimin yaygınlaşması, gelirin artması, yaşam ve tüketim tarzlarında farklılaşma gibi toplumsal dönüşüm süreçlerine bağlı olarak erken evliliklerin yaygınlığı giderek azalmaktadır (TETA 2015: 7).

Güney Doğu Anadolu	6.601
Akdeniz	5.774
Ege	3.947
Orta Anadolu	3.724
Batı İstanbul	3.068
İstanbul	2.973
Ortadoğu Anadolu	2.888
Batı Karadeniz	2.305
Kuzeydoğu Anadolu	2.073
Doğu Marmara	2.048
Batı Marmara	1.208
Doğu Karadeniz	872
Toplam	37.481

Resim 2.6: Türkiye’de bölgelere göre çocuk gelin (TÜİK 2013)

Kaynak: TÜİK (2013) Akt:Arslan, 2014: 5

Tabloya göre, Türkiye’de en çok çocuk evliliği Güneydoğu Anadolu bölgesinde gerçekleşmektedir. Bu durum çocuk evliliklerinin neden Güneydoğu Anadolu’da yüksek olduğunu açıklanmasını zorunlu kılmaktadır. Burada çocuk gelin vakalarının çok olmasının sebepleri; kız kaçırma, aile içi şiddet ve baskı, töre ve gelenekler, yoksulluk, eğitimsizlik, aşiret (aile-akraba) ilişkileri, yanlış dinsel anlayış, isyanlar, 1990’lardaki gelişmeler, koruculuk sistemi ve diğer nedenler (başlık parası, beşik kертmesi, üvey anne baskısı) olarak ifade edilmektedir. (Arslan 2015:26).

Çocuk gelin olgusunda töre, gelenekler, yoksulluk, eğitimsizlik, dinsel anlayış gibi unsurların etkisini genel olarak yukarıdaki bölümlerde tartıştık. Ancak Güneydoğu Anadolu’da gerçekleşen çocuk gelin olaylarında bunlara ek olarak, aşiret, isyanlar, 1990’lardaki gelişmeler, koruculuk sistemi gibi nedenlerde öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tür nedenleri açıklamak çalışma için uygun olacaktır.

“Güneydoğu feodal özelliklerin halen sürdüğü bir yerdir. Burada dediğim dedik ağalar ve onlara hizmet eden marabalara eskisi gibi rastlanmamaktadır ancak bunun yerini aile-akraba ya da aşiret dayanışması şeklinde normatif yapı almıştır. Aşiret ve akrabalık kandaşlık temelinde örgütlenmiş yapıdır (Ökten 2010:185: Akt: Arslan 2015: 31). Erkekler arasında, kızların aşiret dışından (*exzogamik*) biri ile evlendirilmesini önlemek için onları küçük yaşlarda bir akraba ya da aşiretten biri ile (*endogamik*) evlendirmek şeklinde bir anlayış mevcuttur. Bu, soya dayalı evlilik anlayışı olarak tarif edilmektedir. Soya dayalılık bir kıstas olarak belirlenmiş olduğundan kızların eş seçim hakkı, kadının mülkiyet olarak belirlenmesi ve ona böyle davranılması ile cinsiyetler arası eşitsizlik sıradan kabul edilir. Bu da “*erkeklerin akraba kızlar üzerinde hakkı olması*” şeklinde bir kurala dönüşmüştür. (Arslan 2015: 32) İsyarlarda bölgede çocuk gelin olgusunu tetiklemektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi tarih boyunca kargaşanın eksik olmadığı bir bölge olmuştur. 1924 Nasturi Ayaklanması, 1925 Şeyh Sait, 1927 Mutki, 1930 Oramar, Zilan, Savur, Sason ayaklanmaları olmuş ve çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Bu olaylar ailenin birlik ve yapısının temelinden sarsılmasına ve dağılmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda kız çocukları henüz 10’lu yaşlarında evlenmek zorunda kalmışlardır. Yaşı 86 olan bir kadın “*bütün ailem Dersim olaylarında öldü. Ortada kaldım. Ben 10 yaşındayken bizim uzaktan bir akrabamız ile*

evlendirdiler. Benim gibi evlenen çok kız oldu.” diyerek bu evliliklerin bir aşk evliliği değil ölümden kurtulan kimsesiz çocukların “ortada kalmamak” amacı ile kendilerine bir “sığınak” bulmak biçiminde zorunlu çocuk evlilikleri olduklarını göstermektedirler.” (Arslan 2015: 34-35)

“Özellikle 1990’lı yıllarda bölgede yaşanan huzursuzluklarda çocuk gelin vakalarını arttırmıştır. Kürt sorunu olarak bilinen sorun 1990’larda artış gösteren olaylarda 30 bin insan ölmüş, birçok insan tutuklanmış, bazıları kaçak durumuna düşmüş bazısının akıbetinden ise halen haber alınamamıştır. Aileler bu olaylardan çeşitli şekillerde çocuklarını korumaya çalışmışlardır. 12 yaşında evlenmiş Siirtli bir kadın “*çocuklarım dağa gitmesinler, olaylara karışmasınlar diye hepsini erken yaşta evlendirmek zorunda kaldım*” diyerek dağa çıkma korkusundan dolayı erken yaşta çocuklarını evlendirdiğini söylemiştir. Bu ve buna benzer örnekler ailelerin çocuklarını erken yaşta evlendirerek olaylardan koruyacaklarına inandıklarını göstermiştir. Birçok aile bu nedenle çocuklarını erken yaşlarda evlendirmiş, evlendirmeye de devam etmektedir (Arslan 2015: 36). Bölgedeki huzursuzluğa bağlı olarak, 1985 yılında terörle mücadele etmek için devlet belli bir ücret karşılığında köylüleri paralı asker yapmıştır. Bu sistemin adı koruculuk sistemidir. (Arslan 2015: 37)” Ancak sistem içinde yer alan korucular birçok olumsuzluğa neden olmuştur. Geçici Köy Korucuları çok sayıda insan hakları ihlaline yol açmıştır (Kurban ve Yolaçan 2008: 33, Akt: Arap, Erat 2015: 94). “Güneydoğu’da kız çocuklarını kaçırıp zorla evlenmek bu insan hakları ihlallerinden biridir. Örneğin; 2013’te Diyarbakır’da M.Y. adlı bir kız öğrenci okula giderken kaçırılmış, yine 5 Temmuz’da Batman’da N.B. isimli genç kız korucular tarafından kaçırılarak 27 gün boyunca alıkonulmuş ve imam nikahı kıyılmıştır. Bu veriler bazı korucuların küçük kızları zorla alıkoyarak onlarla evlendiklerini ortaya koymaktadır. (Arslan 2015: 37). “

Son olarak, bu bölümde, erken yaş evlilikleri ve eğitim ilişkisi üzerinde durulacaktır. Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşunda kadına verilen haklar yöneticiler tarafından etkin bir şekilde kadınlara uygulanamamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak anayasal temel bir hak olarak verilen eğitim hakkı yetkin bir şekilde kadınlara ulaşmamıştır. Günümüz Türkiye’inde yaklaşık olarak kadınların %20’sinin hala okur-

yazar olmaması bu durum en net resmi olarak karşımızda durmaktadır (TBMM 2009: 16).

“Eğitimlerinden koparılan ve küçük yaşlarda evlendirilerek evlere hapsedilen kız çocuklarının aynı zamanda toplumsal hayata entegre olmalarının yolu da kapanmaktadır. Kadınların iş hayatında yer almasını tasvip etmeyen zihniyet, böylece çok sayıda kadın iş gücünün önünü kesmekte, onları küçük yaşlardan itibaren sosyal hayattan tecrit etmektedir” (Aydemir 2011: 30).

Kadınların toplumsal hayata katılmalarını etkileyen en önemli unsur eğitimidir. Cumhuriyetle birlikte kadınların eğitimine başlanmakla birlikte, eğitime erişim konusunda kadın ve erkek arasındaki farklar 1980’li yıllara kadar bariz biçimde devam etmiştir. 1980’li yıllar, Türkiye’de eğitim alanında önemli adımların atılmaya başlandığı yıllardır. Bu adımların sonucunda kadınların okullaşmasında belirgin gelişme görülmüştür. 1980-81 eğitim öğretim yılında, ilkokulda okuyan öğrencilerin sadece yüzde 39’u kız öğrenci iken, bu oran 2010-2011 eğitim yılında yüzde 49’a yükselmiştir. Aynı eğitim öğretim yılında genel liselerde okuyan kız öğrencilerin oranı da yaklaşık olarak yüzde 49’dur. (TÜİK 2012: 65-69) Günümüz Türkiye’sinde yaşanan bu problemin çözümü fertlerin eğitilmesinde geçmektedir. Bir başka ifadeyle, “Kağıtçıbaşı (2005) Türkiye’de eğitim düzeyi yükseldikçe hem evlilik yaşı hem de çocuk yapma yaşı ertelenmekte, çocuk sahibi olma konusunda, düşen bir eğilim göstermektedir” (Çaha Aydın, Çaha 2014: 58) der.

Sonuç olarak Türkiye genelinde erken yaş evlilikleri incelendiğinde genel olarak bir azalma eğilimi izlenmektedir. Erken yaş evlilikleri içinde kadınların oranı genel olarak erkeklerin oranının iki katı dolaylarındadır. Zaman içindeki değişimi göz önünde bulundurulduğunda olumlu yönde bir gelişme olduğu gözlemlenmekle birlikte güncel duruma bakıldığında arzulanan hedeflerde uzak olduğu görülmektedir.

III. BÖLÜM

2. İSTANBUL'UN FARKLI İLÇELERİNDE YAPILAN SAHA ÇALIŞMASI VE VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde görüşme yoluyla toplanan verilerle elde edilen bulgulara yer verilmekte ve çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların alt problem cümlelerine dair görüşleri yer almaktadır. Mülakat gerçekleştirilen Bağcılar, Güngören ve Bahçelievler ilçelerinde ikamet eden iki farklı gruptan kadınların evlilik öncesi ve sonrası karşılaşılan durumların kıyaslaması yapılarak çocuk yaşta evliliğin problemlerini anlamaya ilişkin yöneltilen sorular aşağıda tablolar halinde sıralanmaktadır.

3.1. Örneklemin Sosyo - Ekonomik Durumu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili sınırları içerisindeki, farklı ilçelerde ikamet eden 17'si çocuk yaşta evlenen/evlendirilen ve 23'ü yetişkin yaşta evlenen toplam 40 kişi oluşturmaktadır. Ayrıca aşağıda belirtilen isimler gerçek değildir rumuz kullanılmıştır. Görüşülen kişilerin çocuk yaşta evlilik konusuna ilişkin bakış açıları ve evlilik hakkında deneyimleri ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Aşağıdaki tablolarda bir bölümü çocuk yaşta evlenen/evlendirilen diğer bölümü yetişkin yaşta evlenen kadınların çeşitli özellikleri verilmiştir.

Tablo 3.1. Çocuk yaşta evlenenlerin yaşı, memleketi, eğitim durumları, çocuk sayısı, evlilik yaşı, evlilik süresi

Rumuz	Yaş	Memleket	Eğitim	Çocuk Sayısı	Evlilik Yaşı	Evlilik Süresi
Ayşe	34	Çankırı	İlkokul	4	17	17 yıl
Fatma	40	Kırşehir	İlkokul	3	17	23 yıl
Nergiz	39	Kırşehir	İlkokul	3	17	22 yıl
Pınar	24	Erzurum	Lise Terk	1	17	7 yıl
Nazan	38	Sivas	İlkokul	3	17	20 yıl
Saliha	24	Van	Okur ama Yazamaz	2	16	7 yıl
Hacer	33	Çankırı	İlkokul	1	17	7 yıl
Döne	32	Şanlıurfa	İlkokul Terk	3	15	17 yıl
Zeynep	38	Sinop	Ortaokul	2	17	6 yıl
Zeliha	31	Van	Okur-Yazar Değil	5	17	14 yıl
Döndü	40	Malatya	Açık Lise	2	16	24 yıl
Fadime	30	Çankırı	İlkokul	3	17	12 yıl
Duygu	24	Niğde	Orta Okul	2	17	7 yıl
Meryem	38	Batman	Okur-yazar değil	4	15	21 yıl
Meral	40	Adana	Ortaokul	3	17	23 yıl
Deniz	29	Batman	Ortaokul terk	0	16	13 yıl
Kübra	29	Malatya	İlkokul	1	16	13 yıl

Görüldüğü gibi katılımcıların yaş aralığı 24-40 yaş arasındadır. Kadınların eğitim düzeyi genel olarak ilkokul, memleketleri İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri en fazla olan bölgelerdir. Sahip olunan çocuk sayısı 1-5, evlilik yaşı 15-17, evlilik süreleri ise 6-24 yıl aralığındadır.

Tablo 3.2. Yetişkin Yaşta Evlenenlerin Yaşı, Memleketi, Eğitim Durumları, Çocuk Sayısı, Evlilik Yaşı ve Evlilik Süresi

Rumuz	Yaş	Memleket	Eğitim	Çocuk Sayısı	Evlilik Yaşı	Evlilik Süresi
Aygül	27	Iğdır	Lise	1	22	6 yıl
Belkıs	26	Tokat	Lise	2	19	5.5 yıl
Beren	34	Konya	2 Yıllık Üniversite	1	29	6 yıl
Begüm	39	Sivas	İlkokul	2	19	20 yıl
Derya	38	Trakya	İlkokul	2	23	14 yıl
Çiçek	39	Çorum	İlkokul	1	20	5 yıl
Aslı	32	Malatya	2 Yıllık Üniversite	2	26	7 yıl
Dilara	39	Sivas	İlkokul	2	21	17 yıl
Emel	40	Adana	İlkokul	2	22	18 yıl
Elif	32	Yozgat	Ortaokul Terk	1	20	12 yıl
Melike	32	Yozgat	İlkokul	2	22	11 yıl
Filiz	32	Sinop	Lise	2	21	11 yıl
Harika	41	Diyarbakır	İlkokul Terk	3	28	12 yıl
Hayat	28	Çankırı	2 Yıllık Üniversite	0	25	9 yıl
Türkan	32	Mardin	İlkokul	5	19	13 yıl
Hale	28	Tekirdağ	4 Yıllık Üniversite	2	23	5 yıl

Tablo 3.2 (devamı): Yetişkin Yaşta Evlenenlerin Yaşı, Memleketi, Eğitim Durumları, Çocuk Sayısı, Evlilik Yaşı ve Evlilik Süresi

Rumuz	Yaş	Memleket	Eğitim	Çocuk Sayısı	Evlilik Yaşı	Evlilik Süresi
Hande	33	Konya	İlkokul	2	19	14 yıl
Reyhan	40	Sivas	Ortaokul Terk	3	25	15 yıl
Yasemin	24	Tokat	2 Yıllık Üniversite	1	21	3.5 yıl
Nagehan	28	Kayseri	Lise	0	23	4 yıl
Yeşim	30	Van	Okur-Yazar	3	20	12 yıl
Şeyda	28	Batman	4 yıllık Üniversite	2	21	7 yıl
Sevda	33	Yozgat	İlkokul	2	22	11 yıl

Görüldüğü gibi katılımcıların yaş aralığı 24-41 yaş arasındadır. Kadınların eğitim düzeyi en fazla ilkokulken ardından üniversite ve lise gelmektedir. Memleketlerine baktığımızda, İç Anadolu en fazla bölge iken, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri eşit ancak sınırlıdır. Sahip olunan çocuk sayısı 1-5, evlilik yaşı 19-29, evlilik süreleri ise 3.5-20 yıl aralığındadır.

Aşağıdaki tabloda her iki gruptan kadınların farklı ilçelerde (Bağcılar, Güngören ve Bahçelievler) ikamet eden görüşme yapılan kadınların çeşitli özelliklerinin ortalaması verilmiştir.

Tablo 3.3: Katılımcıların sosyo-ekonomik özellikleri

Ortalama	Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri
Evlilik Yaşı	16.5	22
Eşi ile Arasındaki Yaş Farkı	6.5	3.5
Evlilik Süresi	14	10
Çocuk Sayısı	2.4	1.8
Çocuk Doğurma Yaşı	17	23
Aylık hane gelirleri	2200	2600
Eğitim düzeyleri	En çok İlkokul	En çok sırasıyla ilkokul ve üniversite

Görüldüğü gibi çocuk yaşta evlenen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenenler eşiyle arasındaki yaş farkı, çocuk sayısı, evlilik süresi gibi sosyo-ekonomik dinamiklerde benzerlikleri; evlilik yaşı, çocuk doğurma yaşı, aylık hane gelirleri (aralarında büyük makas olmamakla beraber) gibi sosyo-ekonomik dinamiklerde ise farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında yetişkin yaşta evlenen kadınların ilkokul

ve üniversite mezunu olması bu iki grup kadının eğitimi açısından hem benzer hem farklı olduğunu görmekteyiz. Dahası, derinlemesine yapılan mülakatlarda özellikle evliliklerinin başlangıcında ortaya çıkan farklılıkların yanında benzerliklerde göze çarpmaktadır. Bunlar aşağıda tablolarda ayrıntılı olarak ifade edilecektir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların “*Evlenmeye nasıl karar verdiniz*” şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.4. Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Cocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
a) Sevdiğim ve Evlenmek İstedğim İçin	
İstemeye geldiklerinde, ailem kararı bana bıraktı, iyi insanlar oldukları için bende olur dedim.	3
Tanıştırdılar, sevdim sandım, istemeye geldiler oldu.	2
Çok sevdim, babamla da bu konuda çok sertti, istemiyordu, ama yine de ısrar edince evlendim	1
Sevdiğim için gözü kara davrandım	1
Evlilik oyun gibi geliyordu tanımadan sevdim sanmışım	1
Çevremde evlilik olunca çok özeniyordum, istemeye geldiklerinde de ısrarla istedim	1
Toplam	9
b) Ailemin Baskısı ve Yönlendirmesiyle	
Ailem baskı yaptı, çok karşı çıktım ama evlenmek zorunda kaldım	2
Ailem olur dedi bende sesimi çıkarmadım	1
Ailem baskı yaptı, bende boyun eğdim, evlendim	1
Toplam	4
c) Geleneksel Olarak Yaşadığım Toplumun Beklentileri Bu Yönde Olduğu İçin	
Bizim oralarda kız çalışmıyorsa, okumuyorsa evleniyor	5
Evde kaldı demesinler diye	3
Akraba olduğu için, babamla araları bozulacak diye kendimi zorunlu hissettim	1
Toplam	9
d) Evdeki Baskıdan Kaçmak İçin	
Yengem kötü davranıyordu, ablam evlenince de evde kendimi yalnız hissettim	1
Toplam	1
Ara Toplam	23
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
a) Sevdiğim ve Evlenmek İstedğim İçin	
Sevdim, sevgiliydik	4
Akrabaydı, tanıyordum, sevdim evlendim	3
İstemeye geldiklerinde, ailem kararı bana bıraktı, iyi insanlar oldukları için evlendim	2
Daha 19 yaşındaydım, evlenmeyi istedim, ama cehalet işte	2
İstemeye geldiklerinde ailem uzak yere gideceğim için istemediler ama ben ısrar ettim, evlendim	1
Facebook'ta tanıştık sevdim, maddi durumu da iyiydi, işi vardı, mantıklı geldi	1
İstemeye geldiler, aracı kişiler güvenilir olunca, bende olur dedim	1
Eşime evlilik teklifini ben yaptım, onu sevdiğim için	1
Tanıştırdılar, sevdim sandım, istemeye geldiler oldu.	1
Çok sevdim, ailem anlayışlıydı fakat eşim hasta diye evlenmemi istemediler ben yine de ısrar ettim	1
Eşimle beni tanıştırdılar, yaşım gelmişti, mantıklı davrandım evlendim	1
Toplam	18

Tablo 3.4 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

b) Ailemin baskısı ve yönlendirmesiyle	
Annemin evde kalacaksın laflarından, baskısından kurtulmak için	2
Toplam	2
c) Geleneksel Olarak Yaşadığım Toplumun Beklentileri Bu Yönde Olduğu İçin	
Yaşım gelmişti evlendim	12
Evde kaldın, demesinler diye	1
Okulum yoktu, istemeye geldiklerinde olur dedim evlendim	1
Belirli bir yaşa gelince evliliği ciddi düşünüyordum, eşimle tanıştırdılar, sonra oldu	1
Toplam	15
d) Evdeki Baskıdan Kaçmak İçin	
Annem-babam yoktu, yengemden kurtulmak için istemeye geldiklerinde evlendim	1
Toplam	1
Ara Toplam	44
Genel Toplam	67

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların sevdiğim ve evlenmek istediğim için ile geleneksel olarak yaşadığım toplumun beklentileri bu yönde olduğu için sınıflandırmaları eşit düzeyde olmakla beraber, diğer gruptan kadınlar sevdiğim ve evlenmek istediğim için sınıflandırması görece en fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar sevdiğim ve evlenmek istediğim için evlendim sınıflandırmasında 1. alt sınıflandırma istemeye geldiklerinde, ailem kararı bana bıraktı, iyi insanlar oldukları için bende olur dedim şeklindedir. Diğer alt sınıflandırmalarda çocuk yaşta evlilik deneyimi yaşayan Hacer ise;

...Evlenmek isteyişimde babam sadece “kızım, erken daha.” dedi ama ben o kadar çok seviyodum ki. Yine de evlenmeyi istedim. Israr edince de babam “tamam” dedi. Başka bi şey demedi... Evlendim ama 4 yıl evli kaldım onunla, çok problemim oldu, sonra boşandık zaten... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

Aile kızının yaşının küçük olduğunu ve evlilik konusunda kendisini uyarmalarına rağmen, yine de kız evliliği istemektedir. Benzer bir çocuk gelin deneyimi yaşayan Meral;

...Dedim ya sırf “özendiğim” için. Çevremde evlenenler oluyodu onları görünce çok özeniyodum... Hatta annem “bununla evleneceğine etlerini doğra köpeklere at daha iyi kızım” dedi. Anneme bende “anne başkaları kötü olduysa bende kötü olacam

die bi kural yok” dedim ona karşı çıktım. Annem öyleyse tamam kızım dedi. Ama çocukluk, cahillik işte... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 40 yaşında Meral) şeklinde ifadesiyle evlilik deneyimini “özenti” olarak belirtmektedir. Zeliha,

...Birbirimizi sevmiştik, sevince de evlenmeye karar verdik... Ama benim ailem istediğim kişiyle evlenmemi istemedi. Bende sevdiğim için kaçtım...Tabi buna karar verirken anlamıyosun, sevdiğin için gözüün kara oluyo, her şey oyun gibi geliyordu... (17 yaşında evlenen, okur-yazar değil, 31 yaşında Zeliha) ifade ederek çocuk gelin deneyimini kaçarak yaşadığını ve bu süreci oyun ve cahillik olarak tanımlamaktadırlar. Ancak bu yaş grubunda kızlar kendi iradeleri ile evliliği istemelerine rağmen, psikolojik ve fizyolojik gelişimlerini tamamlamadıkları için verdikleri kararın sağlıklı olmadığı düşünülmektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtları geleneksel olarak yaşadığım toplumun beklentileri bu yönde olduğu için sınıflandırması önemlidir. Bu grupta 1. alt kategori olarak bizim oralarda kız çalışmıyorsa, okumuyorsa evleniyor ifadesi görece en fazladır. Meryem;

...Çalışmayınca, okumayınca oluyo yani... Onlar bu kişi iyi, evlen dediler. Bende itiraz etmedim olur dedim. Evlendim. Ama şimdi düşünüyorum da o dönem çocukmuşuz. Şimdiki aklım olsaydı hemen evet demezdim. 15 yaşında evlilik mi olurmuş...(15 yaşında evlenen, okuma yazması yok, 38 yaşında Meryem) sözleriyle evlenme nedeni olarak geleneksel beklentiler dolayısıyla ve diğer nedenler olarak belirtmektedir.

Bir diğer alt kategori sınıflandırmasına örnek olan Deniz;

Babamla amcam anlaşılabilir. Benim okula gitme hevesim vardı. Okula gidemedim... Babam evlenmek istiyomu? istemiyomu? diye sordu. Bende kendimi “zorunlu” hissettim. Babamla amcamın arası bozulsun istemedim. Eğer yok istemiyorum deseydim, amcamla babamın arası açılacaktı. Bunu bilince de “zorunlu olarak” olsun istiyorum dedim... ama gerçekte istemedim...(16 yaşında evlenen, Orta okul terk, 29 yaşında Deniz) diyerek evliliğin kıza danışıldığı görülmesine rağmen, toplumun kendisinden beklentisi bu yönde olduğu için evlilik kararı kız tarafından istemeyerek “rıza” gösterilmiştir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların geleneksel olarak yaşadığım toplumun beklentileri bu yönde olduğu için sınıflandırmasına baktığımızda Hande;

...Bir an önce evlenelim yuva kuralım dedim. Kısmetim çıktı. Bende tamam dedim evlendim. Ama şimdi acele etmişim, tanımadan evlenmişim diyorum...(19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hande) sözleriyle evlilik deneyimini “acelecilik” olarak tanımlamaktadır. Emel;

Ailem tek kız olduğum için üzerime çok düşküdü, bizim oralarda küçük yerlerdi. Aman kızım bize laf getirme derdi bu yüzden onlara laf getirmemeye çalıştım. İstemeye geldiklerinde de bizimkiler olur diye bakınca bende tamam dedim. 1 sene nişanlı kaldım. Sonra nişanı attım. Nişanlımı ben istememiştim çünkü. Bi bahane bulunca da yüzüğü attım... Eşimin olmasını istiyordum... o dönemde eşim Adana’da değildi. Uzun yıllar İstanbul’daydı. Akrabaydı, onu seviyordum...(22 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 40 yaşında Emel) şeklindeki ifadesiyle evlilik deneyimini kendisinden toplumun beklentileri üzerine yaptığını ancak yine de kendi istediğini yaptığını belirtmektedir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların evlilik kararı sevdiğim ve evlenmek istediğim için sınıflandırması ise en fazladır. Bu sınıflandırmanın alt kategorisi olarak verilen yanıt sevdim, sevgiliydik şeklindedir. Buna göre Hale;

7 yıl flört ettik, 2 yıllık üniversite okudum, eee yaşında gelmişti zaten, okul bitince de evlendik...(23 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 28 yaşında Hale) ifadesiyle evliliklerinin sevdiği için ve diğer nedenler olarak belirtmektedir.

Belkıs;

Birbirimizi facebook vasıtasıyla tanıdık. Görüşmeye başladık, daha sonra mantıklı davrandım... Maddi durumu iyiydi, işi vardı. Evlendik...(19 yaşında evlenen, lise mezunu,26 yaşında Belkıs) sözleriyle ilan yolu ile eş seçme (evlilik çeşitleri kısmında sıralanan bir madde, ilan yoluyla eş seçme evliliğidir) evlilik çeşidine uygun olarak evliliği kendisi istemektedir.

Türkan;

Annem-babam evlendirmek istemiyolardı. Uzaktaydılar. Babam yakın yerde olsun dedi. Çünkü evin en küçüğüydüm. Evde olan tek kızlarıydım. Ablalar evliliklerinde hep bi sorun yaşamışlar...onların yaşadıklarını benim de yaşamamı istemiyolardı... O yüzden annem-babam gözünden sakınıyolardı. İstediyimi yaparlardı. Bi dediğim iki olmazdı. Ama evliliği ben ısrar ettim. İstiyorum dedim. Onlar da verdiler

beni. (19 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 33 yaşında Türkan) sözleriyle ailesinin evliliğin karar mekanizmasında olduklarını ancak bu mekanizmanın içinde kendisinin de varlığını ifade etmektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların ailemin baskısı ve yönlendirmesiyle sınıflandırması diğer kadın grubuna göre kısmen fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Pınar;

Eşimi hem çok sevdim hem de babamdan kaçmak istedim. Babam despot biriydi... Bazen vurduğu oluyodu, hep doğruları o biliyodu. Benim ne düşündüğüm ne hissettiğim önemli değildi onun için... Bir gün evlilik hakkında bi problemimiz olmuştu. Bayağı şiddetli bir tartışmaydı. Bu tuz-biber oldu. Böyle olmasaydı okulumun bitmesini bekler daha sonra evlenirdim... (17 yaşında evlenen, Lise terk, 24 yaşında Pınar) ifade ederek evliliği aile içerisinde karşılaştığı şiddet ve baskıdan bir kurtuluş ya da kaçış yolu olarak görmektedir.

Benzer şekilde Nazan;

Aile baskısıyla... Babamın baskısı olsun, çevreden isteyenler olsun, evlenmek istemediğimi söylediğimde niye evlenmek istemiyosun? diye soruyolardı... Sanki illa bi neden belirtmem gerekiyodu... Ama baktım çok baskı var, evde de oluyodu... En sonunda olsun dedim... Ama kendim isteyerek evlenmedim (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Nazan) şeklinde ifadesiyle ev içi ve yaşanılan toplum tarafından evliliğin kendisine “baskı” unsuru olarak karşısına çıktığını belirtmektedir.

Fatma;

İstemeye geldiklerinde bile bana bir şey sormadılar. Anam-babam hep benim adıma karar verdiler... Ben nişanlanınca kaynanamlar babamın hoşuna gitmeyecek bazı hareketler yapmış. Anneme demiş bunu babam “kızı vermeyelim bunlara” demiş. Annemde “kızı nişanladık, herkes duydu, kızın namusuna bi helal gelir.” demiş. Babamı da fikrinden caydırmış... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 40 yaşında Fatma) belirterek kendisi adına verilen evlilik kararına “rıza” gösterdiğini ve herhangi bir söz hakkının olmadığını ifade etmiştir. Buna göre ataerkil toplumlarda “namus” kavramının sadece kadınlar üzerinde tanımlanmasının sonucu olarak yanlış geleneklerin etkisiyle evlilik zorla gerçekleşmekte veya yanlış evliliğe devam edilmektedir.

Yetişkin yaşta evlenen Dilara;

Çok düşündüm çok soru işaretleri vardı kafamda. Ben evliliği yapabilir miyim? Acaba ilerde çok sorun yaşar mıyım? Çocuğuma iyi bir anne olabilir miyim? Neler var neler. Bunalıma girmiştım hatta... Annemin baskısı zaten en önemli sebepti. Annem “evde kalıcan evlen” deyip duruyodu. Dilinden kurtulmak için evlenmeye karar verdim... Ama gerçekte istemiyordum (21 yaşında evlenen, ilkökul mezunu, 39 yaşında Dilara) ifadesiyle evdeki baskıdan kurtulmak için evliliği tercih ettiğini belirtmektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların evdeki baskıdan kaçmak için sınıflandırması yetişkin yaşta evlenen kadınlarla kıyaslandığında yanıtın sınırlı ancak aynı olduğu görülmektedir.

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Saliha;

Bizde öyle. Bi kız çalışmıyosa, okumuyosa evleniyo... Bizi en büyük abim büyüüttü. Ben bebekken babam-annem vefat etmiş... Beni, ablamı en büyük abime emanet etmişler. Birde ablam evlenince yalnız kaldım. Sevdiğimle evlenmek istedim. İstemeye geldiler. Yengem vermedi. Bende yengeme senin yanında kalıcama, sana hizmet edeceğime evlenirim, evime hizmet ederim daha iyi dedim. Bende ilk isteyene hemen olur dedim...Hatta abim istemiyorsan evlenme dedi ama ben yine de istedim...Başlık istendi... (16 yaşında evlenen, okur fakat yazamaz, 24 yaşında Saliha) deneyimiyle karşılaşılan olumsuz durumları ifade etmiştir. Ayrıca çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları, aileler için önemli bir kazanç kaynağı olarak görülmektedir. Bu durum ise kız çocuklarının para karşılığı evlenmesi anlamına gelmektedir. Ancak görüşmelerde düşünülenin aksine “para karşılığı” evlendirilen kişi/kişiler olmamakla beraber, bulunulan yerde başlığın geleneksel olması dolayısıyla evliliğin sonucu olarak kendilerine “başlık” ödendiği ifade edilmiştir (Saliha’nın deneyimi).

Yeşim;

Evimiz yuvamız olsun diye... En önemlisi abimlerde kalıyoduk kardeşimle ben. Anam-babam vefat etmişlerdi... Yengem her işi bize yaptırıyodu. Okula da göndermedi bu yüzden evdeki işler bizi bekler tabi... Kendisi patron gibi keyif yapardı. Komşuya giderdi. Gezerdi. Bi de kimi zaman bizi laftıyla döverdi...Mesela evde başörtüsü gezdirmezdi. Biraz başım açılrsa hemen kızar bağırırdı. Eliyle bizi dövmezdi ama çok

kız, bağırdı. Bende onun elinden kaçmak için evlendim... evlenirken başlık istendi... (20 yaşında evlenen, okur-yazar, 30 yaşında Yeşim) ifadesiyle evdeki baskıdan dolayı evliliği kurtuluş yolu olarak görmektedir. Buna ek olarak kız çocukları bazen, ekonomik kazanç kaynağı olarak görülmekte ve başlık almak için aileler tarafından zorla, baskıyla evlendirilmektedir. Ancak Yeşim'in deneyimlerine dayanarak, kız çocuğu kimi ailelerde ekonomik kazanç kaynağı değil ama "işgücü" kaynağı olarak görülmektedir. Ayrıca "kız çocuklarının evlilik düşüncesi içinde yetiştirilmeleri ve evlenmeme halinde sosyal yaşamlarında zorlanacaklarına dair görüşler de erken evliliklerin artmasına neden olmaktadır. "(Şen, 2014: 37) Ancak ilgili durumun sadece erken yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için değil aynı zamanda yetişkin yaşta evlenen kadınlar için de benzer olduğu görülmektedir ve her iki grup kadın için geleneksel beklentilerin olması ve kendisinin severek isteyerek evlenmesi hem geleneksel bakışın hem modern bakışın iç içe geçmiş olduğunu görmekteyiz.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara "Okulunuzu yarım bıraktınız mı? Cevabınız evetse kim veya kimler yüzünden okulu bıraktınız?" şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.5: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET	
a) Ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle	
Köyde ailem tarlada, ev içinde çalıştırdı bu yüzden ilkokuldan sonra okutmadılar	7
Köyde ailem tarlada, ev içinde çalıştırdı bu yüzden okula hiç gitmedim	3
Yengem evdeki işleri yapmamız için göndermedi	1
Kardeşlerim küçüktü, babamda anneme yardım etsin diye göndermedi	1
Ben evlenmek isteyince babam "okumasına gerek yok" dedi liseyi bitirmedim	1
Okul ortamını seviyordum ama dersleri sevmiyordum, notlarım kötü gelince ailem göndermedi	1
Annem kurana git dedi, beni okula göndermedi	1
İlk sene okula ben gitmek istemedim, öbür senede ailem göndermedi	1
Toplam	16
b) Ailenin maddi durumunun kötü olması nedeniyle	
Maddi durumumuz çok kötüydü	9
Babam vefat edince göndermediler	3
Toplam	12

Tablo 3.5 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

c) Ailedeki geleneksel rollerden dolayı	
Ailem “Kız çocuğu okuyunca ne olacak” dedi göndermediler	4
Okuma- yazma öğrenince babam” yeter, bu okuduğun! okula gitmene gerek yok” dedi	1
Toplam	5
d) Eğitim yerinin uzak olmasından dolayı	
Okul uzak diye ailem göndermedi	4
Toplam	4
e) Çalışma zorunluluğu olduğu için	
Maddi durumumuz kötüydü çalışmak zorundaydım	1
Toplam	1
f) Diğer	
Toplam	0
Ara Toplam	38
HAYIR	
Okulu sevmiyordum, bu yüzden okula devam etmek istemedim	1
Toplam	1
Ara Toplam	1
Genel Toplam	39
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET	
a) Ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle	
Kız çocuğu diye babam göndermedi	2
Okuma – yazma öğrenince artık babam istemedi	1
Toplam	3
b) Ailenin maddi durumunun kötü olması nedeniyle	
Maddi durum olmadığı için	8
Toplam	8
c) Ailedeki geleneksel rollerden dolayı	
Komşumuzun okul hakkında yalan-yanlış sözlerinden dolayı annem-babam istemedi	1
Toplam	1
d) Eğitim yerinin uzak olmasından dolayı	
Okul oturduğumuz yere uzaktı	2
Köyde okul yoktu, ailem de göndermedi	1
Toplam	3
e) Çalışma zorunluluğu olduğu için	
Babam olmadığı için, maddi durumumuz da kötü olduğu için çalışmak zorundaydım	1
Toplam	1
f) Diğer	
Okul devlet tarafından zorunlu tutulmamıştı	1
Toplam	1
Ara Toplam	17
HAYIR	
a) Okulumu bitirdim	
Üniversite mezunuyum	6
Toplam	6
b) Sınavı kazanamadığım için ben bıraktım	
Üniversite sınavını kazanamadığım için ben bıraktım	2
Toplam	2

Tablo 3.5 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

c) Ben devam etmek istemedim	
Okul sıkıcı geldiği için	1
Bölümümü sevmediğim için devam etmek istemedim	1
Okumak istemediğim için	1
Toplam	3
Ara Toplam	11
Genel Toplam	28
Hepsi Toplam	67

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki grup için evet kategorisi görece fazladır. Ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar diğer grubun evet kategorisine göre ortalama %50 daha fazladır. Bu grubun evet kategorisinin sınıflandırmasına bakıldığında ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle başlığı diğer başlıklara oranla görece fazladır. Diğer grubun evet kategorisine bakıldığında ise ailemin maddi durumunun kötü olması nedeniyle başlığı daha fazladır. Dolayısıyla her iki grubun okula gitmemesinin en fazla nedeni arasında farklılık mevcuttur.

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Fatma;

Babam devam ettirmedi, okutmadı...Babam anneme yardım etsin diye beni okutmadı...Tarlamız vardı, ev işleri de vardı. Bide kardeşlerim küçüktü onların bakımıyla da ben ilgilendim... Anneme yardım edecek kimse yoktu...(17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 40 yaşında Fatma)
sözleriyle ailesinin yanlış yönlendirmesi dolayısıyla okula gidemediğini ifade etmektedir.

Saliha;

Okula hiç gitmedim. Abim bizim okula gitmemizi istedi. Ama yengem istemedi. Yengemin dediği oldu. Yengem abimi parmağında oynatıyordu... Göndermediler...(16 yaşında evlenen, okur ancak yazamaz, 24 yaşında Saliha) ifadesiyle okula hiç gidemediğini ifade etmektedir. Bunlara göre, eğitimi kesintiye uğrayan ve çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlara bakıldığında; önemli bir “işgücü” kaynağı olarak görülen kız çocukları tarlada, ev hizmetinde, kardeşlerinin bakımında önemli görev üstlendirilmişlerdir. Ayrıca eğitim hayatının kesintiye uğraması veya eğitime hiç

başlamamasının bir diğer nedeni “kız çocuğu okuyunca ne olacak” şeklindeki geleneksel bakış açısıdır. Bu durumu deneyimleyen Zeliha şöyle aktarmaktadır:

...babamgil kız çocuğu okuyunca ne olacak dediler, ha bide fakirlik de vardı derken göndermediler işte...(17 yaşında evlenen, okur-yazar olmayan, 31 yaşında Zeliha)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen 2 katılımcı 13-14 yaşlarında okula devam etmeme kararını “baskı” ortamında aldığını ifade etmiştir. Bu kararın sağlıklı olmaması dolayısıyla bu 2 katılımcıyı evet kategorisine ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesi başlığıyla sınıflandırmak uygun olacaktır. Konuyla ilgili Deniz;

...Evde çok sorun olmuştu getirdiğim düşük notlar. Böyle olunca evde kızdılar bayağı, bende okulu bıraktım... Aslında yine ben bırakmak istemiyodum okulu, çok problem olunca dayanamadım bende... Şimdiki aklım olsa yine de okula devam ederdim... (16 yaşında evlenen, orta okul terk, 29 yaşında Deniz) ifadesiyle katılımcı kendisini okulunu bırakmayı zorunlu hissetmiştir. Sunulan örneklerden farklı olarak; baba kızını okutmak istemiş olmasına ve imkanlar sunmasına rağmen, sevdiği kişi olması ve evliliği çekici görmesi dolayısıyla eğitimi yarıda bıraktığını Pınar şöyle ifade etmektedir:

Evlenmeden önce devam ediyordum liseye. Evlilik kararı kesinleşince babam “okumasına gerek yok o zaman” dedi. Bayağı kızdı. Bıraktım okulu... Ama okula gitmeyi isterdim... (17 yaşında evlenen, lise terk, 24 yaşında Pınar)

Yetişkin yaşta evlenen kadınların ailemin maddi durumunun kötü olması nedeniyle başlığına baktığımızda Hande;

Köyde okul yoktu. Okul uzak diye ailem beni göndermedi. Maddi durumumuz çok iyi de değildi... O zaman eğitim de zorunlu değildi. (19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hande) sözleriyle okula gitmeme nedeni olarak ekonomik ve diğer nedenlere bağlamaktadır.

Reyhan;

Annem- babam ayrıldığı için. Mahkeme bizi anneme verdi. Maddi durumumuz kötüydü o zaman. Ben de çalışmak zorunda kaldım. Çünkü büyüktüm ve eve bakmak

zorundaydım. Bu yüzden okuyamadım. Annem okutmak istedi ama olmadı. (25 yaşında evlenen, Orta okul terk, 40 yaşında Reyhan) deneyimiyle benzer nedenden dolayı eğitimine devam edemediğini belirtmektedir. Aynı zamanda evinin maddi geçimini sağlamak yükümlülüğü dolayısıyla okula gitmesinin engellendiğini/engellediğini görmekteyiz. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen bazı kız çocukları aile fertleri tarafından ev içinde ya da dışında “işgücü” olarak görülmekteyken, karşılaşılan bu problem değerlendirildiğinde, kadın kendisini “işgücü” olarak değerlendirmektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için evet kategorisinin 2.sınıflandırması ailenin maddi durumunun kötü olması nedeniyle başlığı önemli derecede fazladır. Yetişkin kadınların evet kategorisinin eğitim yerinin uzak oluşu ve ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle nedeniyle yanıtları eşit düzeydedir. Bu iki grubun eğitime devam etmeme/edememe veya hiç gidememe nedenleri kıyaslandığında; çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların nedenleri sayısal olarak daha fazladır.

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların örneklerine bakıldığında Nazan;

Çok istedim okula devam etmeyi. Köyümüzde okul yoktu ama. Başka bir yere de beni göndermediler. Maddi imkanlarımız kısıtlıydı. (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 38 yaşında Nazan) ifadesiyle okula gitmeme nedeni olarak maddi imkanların olmayışına ve diğer nedenlere bağlamaktadır.

Ayşe;

Durumumuz yoktu zaten. Yokluk içindeydik. Babam okutmadı bu yüzden...Babam çok sinirliydi, bazen vururdu bize, bunu bildiğimiz için karşı da çıkamazdım... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 34 yaşında Ayşe).

şeklinde ifadesiyle benzer nedenlerle okula devam edemediğini belirtmektedir. Döndü;

Beşe kadar okudum. Babam vefat edince maddi açıdan gönderemediler ... 5. Sınıfı bile bitiremedim aslında... evlendikten sonra; eşim okulu, okumamı teşvik etti hep. Şu yaşıma geldim liseyi dışardan bitiriyorum. Hala da arkamdadır eşim...(16 yaşında evlenen, açık lise okuyor, 40 yaşında Döndü) ifadesiyle eğitim hayatını yarıda bırakmak zorunda kaldığını ancak eşinin teşvik etmesiyle tekrar eğitimine devam ettiğini belirtmektedir. Eğitim hayatının kesintiye uğramasını sadece maddi olanaklarının

yetersiz oluşuna bağlayan ve olumsuz geleneksel bakışın ailesinde olmadığını Hacer şöyle belirtmektedir:

Maddiyat yoktu. Okula devam edemedim yoksa bizimkiler “kız çocuğu okumaz, ne yapacak” diye düşünmezler...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hacer).

Karşılaşılan bu durumla çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Dolayısıyla bu tür düşüncede olan kişilerin varlığı, devletin veya sivil toplum kuruluşlarının kız çocuklarını okutmaya yönelik politikalarında yanlış geleneksel düşüncenin engel olmayacağını göstermektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, yetişkin yaşta evlenen kadınların evet kategorisinin 2. ve 3. sınıf başlıkları olan eğitim yerinin uzak oluşu ve ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle başlıkları eşit düzeyde olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu grubunun örneklerine bakıldığında Harika;

Babam beni göndermediler, “kız çocuğu okuyunca nolacakmış, yeter okuma – yazmayı öğrenmiş” dediler. Okula göndermediler bu yüzden... (28 yaşında evlenen, ilkokul terk, 40 yaşında Harika)

belirterek eğitim görmesini ailesi tarafından değersiz görüldüğünü bu nedenle okula devam edemediğini ifade etmektedir.

Melike;

Aile kız çocuğu okumaz diyodu... Bizim dönemimizde öyle sadece ilkokul vardı. Devamı için ilçeye gitmek lazımdı. Tabii maddiyat da yok. Derken okutmadı ailem... (22 yaşında evlenen, ilk okul mezunu, 32 yaşında Melike) şeklinde bir açıklama yaparak eğitimine devam edememesini ailesinin maddi imkânın olmaması ve okulunun uzak oluşuna bağlamaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle başlığı ile ailedeki geleneksel rollerden dolayı başlıklarının iç içe geçtiğini ve birbirinden ayrı düşünmenin imkânsız olduğu söylenebilir. Okula gitmeme nedeni olarak belirtilen söz konusu neden ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle başlığı birlikte düşünülmelidir. Köyden kente

göç edilmesi sonucu çevreye ve sisteme “yabancı” olan bireyler, karşılaşılan olay ve olgulara karşı önyargılı yaklaşabilirler. Konuyla ilgili okula gitme imkânı olmasına rağmen aile büyüklerinin önyargılı olması dolayısıyla okula devam edemeyen Elif bu konuyu şöyle aktarmaktadır:

Biz o zaman pek çevreyi bilmiyoduk. Köyden, buraya (İstanbul) yeni taşınmıştık. Komşumuz okulu kötüledi. Ortamı kötüledi... Bizimkilerde göndermediler. (22 yaşında evlenen, Orta okul terk, 32 yaşında Elif)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için evet kategorisinin 4. Sınıflandırması eğitim yerinin uzak olmasından dolayı başlığı her iki grup için aynı ve sınırlı denilebilir. Yukarıda yetişkin yaşta evlenen kadınların okula devam etmeme nedenleri arasında eğitim yerinin uzak olmasından dolayı başlığı açıklandığı için burada tekrar aynı şeyler ifade edilmeyecektir. Evet kategorisinin 5. Sınıflandırması çalışma zorunluluğu olduğu için başlığı her iki grup kadının yanıtları için sınırlı ve benzer sayıdadır.

Çocuk gelin deneyimi yaşayan Kübra;

Babam vefat etmişti. Gelirimiz yoktu. Çalışmak zorundaydım. Bu yüzden bende devam edemedim okula...(16 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 29 yaşında Kübra) sözleriyle evinin maddi geçimini sağlama yükümlülüğü dolayısıyla okula gitmesinin engellendiğini/engellediğini görmekteyiz.

Benzer durumu yaşayan yetişkin yaşta evlenen Reyhan konuyu şöyle ifade etmektedir;

Annem- babam ayrıldığı için. Mahkeme bizi anneme verdi. Maddi durumumuz kötüydü o zaman. Ben de çalışmak zorunda kaldım. Çünkü büyüktüm ve eve bakmak zorundaydım. Bu yüzden okuyamadım. Annem okutmak istedi ama olmadı. (25 yaşında evlenen, Orta okul terk, 40 yaşında Reyhan)

Hayır kategorisi değerlendirildiğinde, yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları görece fazladır ve çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların hayır kategorisi sınırlıdır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Duygu bu durumu şöyle aktarmaktadır:

Ben okumak istemedim. Sevmiyodum okulu. Evdekilerde bunu bildikleri için ısrar etmediler zaten. Aldığım karardan da pişman değilim... Dersler, öğretmenlerin anlatım şekli beni okuldan iyice soğuttu çünkü... (17 yaşında evlenen, ortaokul mezunu, 24 yaşında Duygu)

Yetişkin yaşta evlenen kadınların hayır kategorisinde ben devam etmek istemedim sınıflandırması önemlidir. Konuyla ilgili Belkıs;

Sevdiğim kişi olunca evlenmek istedim, okulu istemedim. Okul sıkıcı geliyordu bana (19 yaşında evlenen, lise mezunu, 26 yaşında Belkıs) sözleriyle benzer durumda olan Aygül okula devam etmeme nedeni olarak şöyle ifade etmiştir:

Meslek lisesiydi. Bölümümü sevmiyordum... Devam etmek istemedim (22 yaşında evlenen, Lise mezunu, 27 yaşında Aygül).

Yetişkin yaşta evlenen kadınların hayır kategorisinde sınavı kazanamadığım için ben bıraktım sınıflandırması mevcuttur. Konuyla ilgili Nagehan'nin açıklaması şöyledir:

Lise mezunuyum, üniversite sınavına girdim ama kazanamadım, sevdiğim biri de olunca evlendim... (23 yaşında evlenen, lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar genel olarak okula gitmemesini kendi iradesi dışındaki nedenlerle ifade etmektedir. Benzer şekilde yetişkin yaşta evlenen kadınlarda kendi iradesi dışında nedenlerle okula devam edemediğini ifade etmiştir. Ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtlarından farklı olarak yetişkin yaşta evlenen kadınlardan bazıları kendi iradesi ve kararı sonucu okula devam edemediğini ifade etmektedir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Evlenmeden önce ilk geceye dair bilginiz var mıydı?*” şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.6: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET BİLGİM VARDI	
Bilğim vardı	5
Az bilgim vardı	2
Toplam	7
HAYIR BİLGİM YOKTU	
Düğün gecesi öğrendim	5
Birkaç gün önce anlattılar	5
Toplam	10
Ara Toplam	17
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET BİLGİM VARDI	
Bilğim vardı	13
Az bilgim vardı	4
Toplam	17
HAYIR BİLGİM YOKTU	
Düğün gecesi öğrendim	5
Birkaç gün önce anlattılar	1
Toplam	6
Ara Toplam	23
Genel Toplam	40

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar hayır bilgim yoktu kategorisi daha fazla iken, yetişkin yaşta evlenen kadınlarda evet bilgim vardı kategorisi görece fazladır. Böylece iki farklı grup arasında görece farklılık vardır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Duygu;

Bilğim yoktu, her şeyi düğün gecesi öğrendim...(17 yaşında evlenen, orta okul mezunu, 24 yaşında Duygu) diyerek düğün gecesi öncesi bilgisinin olmadığını ifade etmektedir. Ataerkil düşüncenin ağır bastığı geleneksel çevrelerde kadının cinsel arzusu ötelenmekte, bu durum kadını ikinci sınıf duruma düşürmektedir. Bu açıdan kadının cinsel bilgisi ve yaşantısı günlük hayatta yok sayılmaktadır. Konuyla alakalı Döne şöyle aktarmaktadır:

Bizim oralarda nasıl biliyor musun? Evlenmeye bir gün kala sana her şey anlatılır... Anlatıldı da bilgim oldu, yoksa nerde?... (15 yaşında evlenen, ilkokul terk, 32 yaşında Döne)

Ataerkil kesimde kadının cinsel hayatının yok gibi davranılması trajikomik bir durum yaratmaktadır. Konuyla ilgili Zeliha düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Vardı. Ama hep korkutuyolardı. Acıyabilir, korkma falan diyolardı bende daha çok korkuyodum... (16 yaşında evlenen, Okur-yazar değil, 31 yaşında Zeliha)

Benzer bir örnek Nazan;

Sadece kulaktan dolma bilgiler ama ben sadece ilk gece beraber olunuyo zannedyodum... Acınası bir durum. Bunu insan daha sonra farkediyö...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Nazan) diyerek deneyimlediği durumu acınası bir durum şeklinde tanımlamaktadır. İlgili kategoride 2. Sınıflandırma çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar evet bilgim vardı şeklindeyken yetişkin yaşta evlenen kadınlar hayır, bilgim yoktu şeklindedir. Dolayısıyla diğer yetişkin yaşta evlenen kadınların evlilik öncesi cinsellik hakkında bilgi düzeyi çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlara göre daha fazladır. Yetişkin yaşta evlenen Reyhan;

Hayır. O gece öğrendim sayılır. Filmlerden televizyondan gördüğüm işte. Düğünden önce bi akrabamla bu konuda konuştuk. Ama yine de gergin oluyosun. Bilmediğin yaşamadığın için oluyo gerginlik. (25 yaşında evlenen, Orta okul terk, 40 yaşında Reyhan).

Düğün gecesi ilişki hakkında bilginin az olduğunu ifade eden Emel bunu şöyle aktarmaktadır:

Çoğu şeyi bilmiyodum. O gece öğrendim sayılır...(22 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 40 yaşında Emel)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların cinsellikle ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmamaları cinsel hayatlarında problem yaşamaları beklenen bir durumdur. Bu açıdan evleneceği kişiyi belirlemede yeterince özgür olmamaları, cinsel açıdan olgunlaşmadan ilk cinsel birlikteliğini yaşamaları cinsel deneyimlerinin sorunlu olması beklenebilecek bir durumdur. (Aktepe, Atay, 2017: 418) Ayrıca yukarıdaki tablodan hareketle çocuk yaşta evlilik yapmayan sınırlı sayıda kadın bu tür sorunları da yaşamaktadır. “Türk kadınına arzuya boğulmuş bir kadın cinselliği yerine, annelik ve zevcelik gibi toplumsal cinsiyet rolleri uygun görülüyordu.” (Köse 2014: 57) Bu durum

ise kadının cinselliğini yok sayar hale getirmekte ve kadınlar geleneksel düşünceye uygun olarak ilk cinsel deneyimlerini genel olarak düğün gecesi yaşamaktadırlar. Kadının cinselliğinin bastırılması veya yok sayılması yerine cinselliğin çeşitlendirildiği görüşü de vardır. Buna göre, “Foucault *Cinselliğin Tarihine* göre, cinsellik bastırılmaktan çok, söylemle kuşatılmış, söze hapsolmuştur. Gölgede bırakılmaktan çok, kışkırtma mekanizmaları ve çağrı teknikleriyle konuşurulmuştur. Bu, iktidarın işleyişine dair bir kavrayışı da beraberinde getirir: İktidar ret, inkâr, engelleme, yasaklama ya da saf dışı bırakmadan çok kurma düzenleme, kışkırtma ve çoğaltma teknikleriyle işlemektedir. Bastırmayı ya da yok etmeyi değil, ayrıştırmayı, çeşitlendirmeyi, görünür kılmayı içerir.” (Gürbilek 2001s: 41) Sonuç olarak sosyo-ekonomik kriterler temelinde her iki gruba baktığımızda; yetişkin yaşta evlenen kadınlar eşini seçme açısından daha fazla özgürdürler ancak geleneksel olarak bulunduğu toplumun beklentileri evlilik olması dolayısıyla karar mekanizması içinde olma açısından her iki grup arasında anlamlı farklılık yoktur. Yetişkin yaşta evlenen kadınların eğitim olanaklarından faydalanma, cinsellik deneyimi hakkında bilgili olma hali diğerlerine göre daha fazladır.

3.2. Aile İçi Rollerin Karşılaştırılması

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar, hayatları boyunca onları olumsuz etkileyecek farklı birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu problemlerden bazıları çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların evlilik öncesi ve sonrası yaşadıkları deneyimler oluyorken; yetişkin yaşta evlenen kadınlarda farklı birtakım sorunlarla karşılaşabilmektedir. Dolayısıyla farklı yaş gruplarında evlenen kadınların deneyimlediklerinin benzer ve farklı yönlerini ifade etmek önem taşımaktadır. Kadınların iş hayatında olması, düzenli gelirinin olması, kadına aile içinde hem kendisiyle hem de ailesiyle ilgili kararlar vermesine olanak sağlamaktadır. Çünkü kadın para kazanarak toplumda ve ailede konumunu yükseltmektedir. Ancak örneklem grubundan çoğu kadın çalışmadıklarını belirtmiştir. Bunun üzerine kadınlara niçin çalışmadıklarını sorulmuştur.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “Niçin çalışmıyorsunuz?” şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.7: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
a) Geleneksel aile içi roller yüzünden çalışmayanlar	
Küçük çocuklarım olduğu için	10
Eşim/eşimin ailesi istemediği	1
Toplam	11
b) İş piyasasına uygun olmadığını düşündüğü için çalışmayanlar	
Mesleğim olmadığı için	8
Yaşım ilerlediği için	5
Okuma-yazma bilmediğim için	2
Kötü koşullarda çalışmak istemediğim için	2
Hasta olduğum için	2
Toplam	19
Ara Toplam	30
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
a) Geleneksel aile içi roller yüzünden çalışmayanlar	
Küçük çocuklarım olduğu için	8
Eşim/eşimin ailesi istemediği için	1
Toplam	9
b) İş piyasasına uygun olmadığını düşünenler	
Mesleğim olmadığı için	9
Yaşım ilerlediği için	6
Memur olarak atanamadığım için	2
Mesleğime uygun iş bulamadığım için	2
Hasta olduğum için	1
Toplam	20
Ara Toplam	29
Genel Toplam	59

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile diğer kadınların çalışma durumuna bakıldığında, görüşmecilerden 3 kişi ile yetişkin yaşta evlenen 5 kişi çalışma hayatında olmakta ve düzenli gelir elde etmektedirler. Ancak bu yanıtlardan hareketle çocuk yaşta evlenen 14 kadın ile yetişkin yaşta evlenen 18 kadına ilgili soru yöneltilmiştir. Öncelikle çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki gruptan kadın benzer olarak aynı düşünce veya deneyim paylaşmaktadırlar. Buna göre her iki gruptan kadın iş piyasasına uygun olmadığını düşündüğü için çalışmayanlar sınıflandırması görece fazladır. İlgili sınıflandırmada her iki gruptan kadın benzer olarak mesleğim olmadığı

için çalışmıyorum yanıtını vermişlerdir. İlk olarak çocuk yaşta evlilik deneyimi yaşayan Zeliha,

Çalışmıyorum...Eşime katkı olsun diye. Evime fazla para girsin. Bu durumdan kurtulayım diye. Evim rutubet içinde, doğru düzgün evimde eşya yok. Evime eşya alırdım, evimi tamir ettirirdim. Çocuklarıma daha iyi imkânlar sağlardım, istediklerini hemen alabilirdim, çocuklarımla okul çağına geldiklerinde okula gönderebilirdim. En büyük kızım 12 yaşında daha 3. Sınıfa gidiyo. Van'da okula gönderemedik, burada (İstanbul) okula gitmeye başladı... Her yerde yoksulluk, cehalet karşımıza çıkıyo. Bunlardan kurtulmak için düzenli bir gelirim olsun isterdim... Okuma-yazma yok mesleğim yok. Daha küçük çocuklarım var, onlara bakacak kimse yok. Bu yüzden nerede çalışabilirim ki.... (17 yaşında evlenen, okur-yazar değil, 31 yaşında Zeliha)

açıklamasıyla yaşadığı yoksulluktan kurtulmak için çalışmak istediğini ancak mesleğinin olmayışı ve diğer sebeplerden dolayı çalışamadığını belirtmiştir. Yetişkin yaşta evlenen ve benzer deneyimden bahseden Türkan;

Çalışmıyorum. İstediklerimi alayım eşime söylemeden. Çünkü biliyorum benim zaten yetmiyor diyecek. Söylenecek. Evime yetmeyince mecburen susacan. Bunları bildiğim için ondan kolay kolay para bile istemem... Eğitimim yok, Mesleğim yok, 2 tane küçük çocuğum var onlara kimse bakamaz, bu halde nasıl çalışabilirim ki... (19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 32 yaşında Türkan)

sözleriyle mesleğinin olmayışını ve diğer nedenleri deneyimlediğini belirtmektedir.

Benzer neden olarak Begüm;

Merdiven temizliyorum. Az da olsa eve katkım oluyo... Sigorta falan nerde. 4 yıldır merdiven temizliği yapıyorum. Kendi apartmanımızın merdivenini... Mesleğim olmadığı için geliri düzgün bi işte devamlı çalışmıyorum. Bi de bizim yörelerde, eskiden kız çocuklarının okuması, çalışması pek hoş görülmezdi...(19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 39 yaşında Begüm)

deneyiminden bahsederek benzer nedenlerden dolayı çalışamadıklarını belirtmektedirler. Her iki gruptan kadına yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, 2. alt basamağında yine benzer olarak yaşım ilerlediği için çalışmıyorum yanıtını vermişlerdir. İlk olarak çocuk yaşta evlilik deneyimi yaşayan Nazan;

Çalışmıyorum..Yani özellikle gençliğimde, eşimin ailesi ile oturduğum dönemlerden onlardan uzaklaşmış olurum.... Çok karıştıyolardı bana, rahat bi nefes almak için elbette isterdim... Şimdi de isterim, kendi param olsun, çocuklarımla istediklerini alayım, kendim kocama bağlı kalmadan istediğimi alayım... Bu yaştan sonra bi yerde çalışamam ki... Hem kolumda yırtılma ve kist var. Bazen ağrılarım oluyo, bu halde nerde çalışayım. (17 yaşında evlenmiş, ilkokul mezunu, 38 yaşında Nazan)

ifadesiyle yaşının ilerlemiş olması ve diğer nedenlerden dolayı çalışmadığını belirtmektedir. Yetişkin yaşta evlenen ve benzer deneyimden bahseden Türkan;

Çalışmıyorum. Çalışmak isterdim. Rahat olurdum maddi açıdan. Eskiden çalışıyordum bi estetik merkezinde satış bölümünde. Orada çok iyi kazanıyordum. Ama şimdi çocuk var, onu bırakıp çalışmam. Çocuk büyüyünce tekrar başlarım herhalde. (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu,33 yaşında Hacer).

Her iki gruptan kadına yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, 3. ve 4. alt basamağında bu iki farklı grup kadının yanıtlarının farklılaştığını ifade edebiliriz. Yani çocuk yaşta evlenen kadınlar yanıt olarak okuma-yazma bilmediğini ve kötü koşullarda çalışmak istemediğini belirtirken, diğer kadınlar memur olarak atanmadığı ve mesleğine uygun iş bulamadığı için çalışmadıklarını/çalışamadıklarını belirtmişlerdir. İlk olarak çocuk yaşta evlilik deneyimi yaşayan Fadime;

Çalışma hayatım olmadı. Çalışmak da istemem... Ya ilkokul mezunuyum, benim yapacağım iş buralarda ya konfeksiyon olur, ya temizlikçilik. Mesleğim yok çünkü. Mesleğim olmadığı ve kötü şartlarda çalışmak istemediğim için diğer işleri de yapmak istemem. Kendi evimin hizmetçisi olurum daha iyi... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 30 yaşında Fadime).

görüşiyle kötü koşullarda çalışmak istemediğini belirtmektedir. Benzer şekilde ifade eden Duygu düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Çalışmıyorum. Çalışmak da istemezdim. Meslek yok bişey yok...Çevreme bakıyorum genelde tekstille ya da ona benzer şeylerle ilgileniyorlar. Orada çalışıp, akşama kadar milletin ağız kokusunu çekmek istemem... Bir de küçük çocuk var 2 tane, onları bi yere bırakmam... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 24 yaşında Duygu)

Çocuk yaşta evlenen kadınların yanıtlarına bakıldığında Hale;

Çalışmıyorum. 2 yıllık üniversite mezunuyum ve ben onu 4 yıla çevirdim. Memur olarak çalışmak isterim sınavlara girdim ama yerleşme olmadı. Bu yüzden çalışmıyorum... Şimdi de 2 tane çocuk var biri yeni doğdu. Onlarla ilgileniyorum...(23 yaşında evlenen, Üniv. Mezunu, 28 yaşında Hale).

deneyiminden bahsederek çalışma hayatında olmayışını mesleğinin olduğunu ancak memur olarak atama olmadığı için çalışmadığını/çalışmadığını belirtmektedir. Her iki gruptan kadına yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, 5. alt basamağında bu iki farklı grup kadın yanıtlarının benzer olduğunu ifade edebiliriz. Yani her iki gruptan

kadın hasta olduğu için çalışmadıklarını/çalışamadıklarını belirtmişlerdir. İlk olarak çocuk yaşta evlilik deneyimi yaşayan Deniz;

Evin içinde hareketsiz oluyorsun. Çok kilo aldım. Hep hareketsizlikten... Sosyal hayatım olurdu. Sıkılmazdım bu kadar... Ama bende ciddi sağlık sorunu var. İğne oluyorum iğne olmazsam felç haldeyim, bakıma muhtaç oluyorum. Bu haldeyken çalışamam ki...(16 yaşında evlenen, Orta okul terk, 29 yaşında Deniz)

ifadesiyle maddi koşullarının daha da iyileşmesi için çalışmak istediğini ancak hastalığının ciddiyeti dolayısıyla çalışmadığını belirtmektedir. İkinci olarak yetişkin yaşta evlenen Harika ise şöyle aktarmaktadır:

Bende göğüs kanseri var, 2 haftada bir diyalize girmek zorundayım. Diyaliz sonrası yerimden kalkamıyorum nasıl çalışabilirim... (28 yaşında evlenen, İlkokul terk, 40 yaşında Harika)

Bu durum da gösterir ki çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların iş piyasasına uygun olmadığını düşünerek çalışma hayatına katılmama arasında önemli bir farklılık yoktur. Diğer bir olgu geleneksel aile içi roller yüzünden çalışmayanlar sınıflandırmasıdır. Bu sınıflandırma her iki grup için benzerdir. Buna göre, her iki gruptan kadın benzer yanıt olarak, küçük çocuklarını olduğu için çalışmıyorum yanıtını vermişlerdir. İlk olarak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Saliha;

... bi ilkokul diplomam bile yok, küçük çocuklarım var onları bırakıp da nasıl çalışabilirim ki... Hem kaynanam zor izin verir benim çalışmama... Buraya gelirken bile onlardan kaçarak gelebiliyorum...(16 yaşında evlenen, okur ancak yazamaz, 24 yaşında Saliha)

şeklinde yanıt vererek çalışmama nedeni olarak çocuk bakımı ve diğer nedenleri belirtmektedir. Yetişkin yaşta evlenen ancak çocuk bakımı dolayısıyla çalışmadığını Elif şöyle aktarmaktadır:

Ben önceden konfeksiyonda çalışıyordum şimdi bıraktım evdeyim çalışmıyorum, çünkü küçük çocuğum var ona bakıyorum... Çocuk büyüdüğünde büyük bi ihtimal çalışmam. Maddi durumumuz kötüleşirse çalışırım tabi ki... (20 yaşında evlenen, Orta okul terk, 32 yaşında Elif)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, geleneksel aile içi roller yüzünden çalışamayanların 2. alt kategorisinde eşim/eşimin ailesi istemediği için yanıtları her iki grup kadın için benzer ve sınırlıdır. Genel olarak değerlendirildiğinde her iki gruptan kadın benzer nedenlerle çalışmıyor. Ancak sadece yetişkin yaşta evlenen kadınlar eğitimlerini tamamlamış olmalarına rağmen mesleklerine uygun iş olmayışı ve memur olarak atanamama nedenleri dolayısıyla çalışmamaktadırlar/çalışmamaktadırlar.

Aşağıda yer alan tablolar da çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların “Eşiniz ev içinde size yardımcı oluyor mu? Yardımcı oluyorsa hangi koşullarda ve nasıl yardımcı oluyorlar?” şeklinde soruya verdikleri yanıtların analiz sonuçları yer almaktadır. Ayrıca Türkiye gibi geleneksel rollerin ağır bastığı ataerkil toplumlarda kadının ev içi rolleri fazladır. İçselleştirilen bu roller ise sorunun sorulma şeklini dahi etkilemiştir.

Tablo 3.8: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
HAYIR	
a) Erkeğin dışarda çalışma şartları nedeniyle zaman-güç kalmaması	
Eşimin kendi işi dolayısıyla çok çalışıyor bu yüzden evin bütün işi bende	1
Toplam	1
b) Ev işini kadının asli görevi olarak görenler.	
Asla yardımcı olmaz. Ev işi bana aittir.	7
Toplam	7
Ara Toplam	8
EVET	
a) Geleneksel erkek rolleri çerçevesinde yardım edenler	
Evin mutfak ihtiyacı için alış-veriş yapar.	7
Evin tadilatı için veya eve bir şeyler alınması gerekiyorsa, onları yapar	2
Toplam	9
b) Olağandışı zamanlarda geçici olarak yardım edenler	
Eskiden yardımcı olmazdı ama şimdi yapabileceği şeyse “yapar mısın” derim, yapar	5
Normalde yapmaz ama hastaysam yemek hazırlama, ufak-tefek temizlik gibi şeyler yapar	2
Evde birileri varsa iş yapmaz, ama kimse yoksa şunu yapar mısın derim hemen yapar	2
Çalıştığım zamanlarda olurdu ama çalışmadığım zamanlarda hiç yardımcı olmaz	2
Çalıştığım zamanlarda evde olmadığım için evin ufak-tefek ihtiyaçlarını karşılar	1
Toplam	12
Ara Toplam	21
Genel Toplam	29

Tablo 3.8 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
HAYIR	
a) Erkeğin Dışarda çalışma şartları nedeniyle zaman-güç kalmaması	
Toplam	
b) Ev işini kadının asli görevi olarak görenler.	
Ev işi bana aittir, asla yardımcı olmaz	6
Toplam	6
Ara Toplam	6
EVET	
a) Geleneksel erkek rolleri çerçevesinde yardım edenler	
Evin mutfak ihtiyacı için alış-veriş yapar.	12
Evin tadilatı için veya eve bir şeyler alınması gerekiyorsa, onları yapar	8
Evde birileri varsa iş yapmaz, ama kimse yoksa sunu yapar mısın derim hemen yapar	1
Evde çocuklar yoksa bana yardımcı olur	1
Toplam	22
b) Olağandışı zamanlarda geçici olarak yardım edenler	
Eskiden yardımcı olmazdı ama şimdi yapabileceği şeyse “yapar mısın” derim, yapar	6
Sadece çocuklarla ilgilenir o kadar evin diğer sorumlulukları bende	5
Normalde yapmaz ama hastaysam yemek hazırlama, ufak-tefek temizlik gibi şeyler yapar	5
Diyalize girdiğim dönemlerde hiçbir işe dokunamam, eşim yapar; onun haricinde yine ben yaparım	1
Bazen yükümü hafifletmeye çalışır, bazen de televizyonun karşısına geçer	1
Toplam	18
c) Diğer	
Mutfak temizliği, yemeği yapar, çok sever mutfakta uğraşmayı	1
Eşimle ikinci kez evlendim, ilk evliliğimizde hiçbir iş yapmazdı, 2. kez evlendiğimizde çoğu şeyi yapar	1
Çoğu kez yardımcı olur, bazen ben süpürürüm o siler	1
Eskiden yardımcı olurdu şimdi olmaz.	1
Toplam	4
Ara Toplam	44
Genel Toplam	50
Hepsi Toplam	79

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, evet kategorisi görece fazladır. Bu kategoriden her iki gruptan kadın birbirlerinden farklı olarak çocuk yaşta evlilik yapan kadınların yanıtları olağandışı zamanlarda geçici olarak yardım edenler yanıtları fazla iken, diğer kadın grupları ise geleneksel erkek rolleri çerçevesinde yardım edenler yanıtları fazladır. İlk olarak çocuk yaşta evlilik deneyimi yaşayan Döne;

Oooo çok yardımcı olur... Eşim eskiden hiç yardımcı olmazdı ama artık şunu yapar mısın diyorum. Onun yapabileceği şey. Hemen yapar...Onun(eş) ailesiyle beraber yaşadığımız dönemlerde hiç yardımcı olmazdı, şimdi evimiz ayrı karışanımız yok, eşimde sağ olsun anlayışlı yardımcı olur bana...(15 yaşında evlenen, ilkokul terk, 32 yaşında, Döne)

şeklindeki ifadesiyle eşinin zaman zaman kendisine yardımcı olduğunu belirtmektedir.

Yetişkin yaşta evlenen Hale;

Yardımcı oluyor. Bazen ekmeğe getir götür. Bazen alışveriş. Bide evde kimse yokken bayağı yardımcı olur...(23 yaşında evlenen, Üniv. Mezunu, 28 yaşında Hale)

sözleriyle geleneksel erkek rolleri çerçevesinde eşinin yardımcı olduğunu belirtmektedir. İlgili sorunun evet kategorisi analiz edildiğinde çocuk yaşta evlenen kadınların yanıtları geleneksel erkek rolleri çerçevesinde yardım ederler ve diğer evli kadınların yanıtları ise olağandışı zamanlarda geçici olarak yardım ederler ve diğer şeklindedir. Buna göre çocuk yaşta evlilik deneyimi yapan/yaptırılan Döndü;

Kızlarım evdeyse, evde birileri varsa asla yardım etmez, evde yoklarsa yardım eder... Eşim “kızlar varken bana iş düşmez” diye düşünür... (16 yaşında evlenen, şu an açıktan lise okuyan, 40 yaşında Döndü)

ifadesi ile geleneksel erkek rolleri çerçevesinde eşinin kendisine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca yapılan açıklamaya göre “kadın işi” yapan erkek başkaları tarafından görünür olmadığı süreci eşine kadın işi diye tanımlanan işlerde yardımcı olmaktadır. Yetişkin yaşta evlenen Sevdâ;

Hastaysam şu işi yapar mısın derim. Hemen yapar. Onun haricinde ev işi bana aittir. (22 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Sevdâ)

deneyimi ile kendisinin olağan dışı zamanlarında eşinin kendisine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Diğer sınıflandırmasında ise Nagehan;

Ay ay yüküm artıyo. Bazen yalnız yaşıyor gibiyim. Eşim iyice boşveriyö... Onun yapabileceği bir şey varsa o(eşi) yapıyö ben yapıyorum artık... Mesela priz takılması gerekiyor benim becereceğimi düşünür benim üstüme kalır. (23 yaşında evlenen, lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

evliliğinin ilk yıllarında eşinin ev işlerinde yardımcı olduğunu ancak zaman ilerledikçe eşinin ilgisiz ve yardımcı olmayışını belirtmektedir. Dolayısıyla bu durum, geleneksel roller dışı hareket eden bazı erkeklerin tekrar geleneksel erkek rolleri içine büründüğünü göstermektedir. Hayır kategorisi incelendiğinde, ev işini kadının asli görevi olarak görenler sınıflandırması her iki grup kadın için fazladır. Buna göre çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlardan Nazan;

Hayır olmaz... Eskiden de yardımcı olmazdı şimdi de olmaz...(17 yaşında evlilik yapan, İlkokul mezunu, 38 yaşında Nazan)

diyerek ev işinde eşinin hiç yardımcı olmadığını belirtmektedir. Aynı sınıflandırma içinde olan yetişkin yaşta evlenen Derya benzer sorunu şöyle aktarmaktadır:

5 sene sevgiliydik ve zannediyodum ki bana çok değer veren birisi... Evlenince hayal kırıklığına uğradım resmen... Ev işleri de bana aitti. Hiç yardımcı olmaz... (23 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Derya)

Yukarıdaki sınıflandırmalara göre her iki grup kadın için erkek eşine geleneksel erkek rolleri çerçevesinde yardım eder ve olağandışı zamanlarda geçici olarak yardım eder sınıflandırması görece aynıdır. Yani ilgili grupların yanıtlarında erkeğin yardımcı olması arasında aralarında önemli farklılık yoktur.

Aşağıda yer alan tablo çocuk yaşta evlenenlere/evlendirilenler kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Ev dışında işlerinizi kendiniz yapabiliyor musunuz? Yapamıyorsanız neden?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.9: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
HAYIR YAPAMAM	
a) Kişisel nedenler	
Okuma-yazma olmadığı için çok az yaparım	2
Hastalık olduğu için yapamam	1
Toplam	3
b) Geleneksel kadın rollerine uygun olmadığı için	
Çocuklardan dolayı evden ayrılamıyorum, bir şey olur diye çok korkuyorum, eşim yapar dışardaki işleri	1
Toplam	1
Ara Toplam	4

Tablo 3.9 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

EVET YAPARIM	f
a) Kişisel nedenler kırıldığı için	
Evlenince buraya taşındığım zaman hiçbir yer bilmediğim için yapamazdım, şimdi rahatça yaparım	5
Evleninceye kadar sorumluluk yoktu, bu yüzden dışardaki çoğu şeyi eşim veya eşimin ailesi yapardı	3
Eskiden okuma-yazma yoktu hiçbir şey yapamıyordum sonra okumayı öğrenince işler değişti	1
Toplam	9
b) Geleneksel kadın rolleri kısmen kırıldığı için	
Eskiden eşimin ailesi izin vermediği için yapamazdım, şimdi karışma olmadığı için rahatça yaparım	6
Küçük olduğum için izin verilmezdi, şimdi yaş ilerleyince, ben buna izin vermemeye başladım	1
Evliliğim yeniyken tek başına hareket edemezdim şimdi kısıtlama azaldığı için yapabilirim	1
Eskiden akrabalarımız dedikodu yapar diye dışarı çıkamazdım, şimdi istediğim gibi çıkarım	1
Toplam	9
c) Kısmen geleneksel kadın rolleri yaşanmadığı için	
Her şeyi rahatça yapabilirim	6
Toplam	6
Ara Toplam	24
Genel Toplam	28
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
HAYIR YAPAMAM	
a) Kişisel nedenler	
Toplam	0
b) Geleneksel kadın rollerine uygun olmadığı için	
Toplam	0
Ara Toplam	0
EVET YAPARIM	
a) Kişisel nedenler kırıldığı için	
İstanbul'a yeni taşınınca hep eşim dışardaki işleri yapardı şimdi ben yaparım	2
İstanbul'a yeni gelince yabancılık çektim burada ama şimdi rahatım	2
Türkçe öğrendiğim, okuma-yazma öğrendiğim için şimdi rahatım	1
Toplam	5
b) Geleneksel kadın rolleri kısmen kırıldığı için	
Yeni evlendiğimde yapamazdım aynı evdeyken çok karıştırlardı ama şimdi farklıdır	3
Eşimin ailesi çok karıştırdı bu yüzden dışarı adımımı atamazdım ama şimdi rahatım	2
Toplam	5
c) Kısmen geleneksel kadın rolleri yaşanmadığı için	
Her şeyi rahatça yapabilirim	13
Toplam	13
Ara Toplam	23
Genel Toplam	23
Hepsi Toplam	51

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, evet kategorisi her iki grup kadın için görece fazladır. Yani her iki gruptan kadın benzer olarak aynı düşünce veya deneyim paylaşmaktadırlar. Ancak evet kategorisinde alt sınıflandırmalar farklılık göstermektedir. Şöyle ki çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ilgili sorunun yanıtlarının analizinde kişisel nedenler kırıldığı için ve geleneksel kadın rolleri kısmen

kırıldığı için sınıflandırmaları eşit düzeydedir. Yetişkin yaşta evlenen kadınlar ise kısmen geleneksel kadın rolleri yaşanmadığı için sınıflandırması altında yanıt vermektedirler. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Saliha,

Van'dan İstanbul'a ilk geldiğimde dışardaki işlerimi yapamıyordum. Bi yer bilmiyodum ki... Evlenince İstanbul'a geldim. Başka zaman hiç gelmemiştim bi yer bilmiyodum, okumayı da burda öğrendim... Kendim çabamla gazetelerden falan öğrendim...Şimdi çoğu yeri biliyorum, istediğim yere gidiyorum... (16 yaşında evlenen, Okur ancak yazamaz, 24 yaşında Saliha)

açıklaması ile kişisel nedenlerden dolayı dışardaki işlerini yapamadığını ancak bu nedenlerin kırılmasıyla rahatça yapabildiğini ifade etmektedir. Hacer ise;

Yok, evlendiğim ilk yıllarda yapamıyordum. Hep evdeydim. Küçüksün bide. O zamana kadar evin sorumluluğu nedir bilmeden yaşamışsın... Bu yüzden sesim çıkmazdı. Kimseye bişey diyemezdim. Aile apartmanı olduğu için akrabalar beni çok kısıtladılar, dışarda bi iş olduğunda onlar yapardı. Bana gerek yokmuş... Şimdi istediğim ne varsa yapabiliyorum, ama eskiden nerde...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

belirterek geleneksel kadın rolleri dolayısı ile dışardaki işlerini yapamadığını ancak bu rollerin kısmen kırılmasıyla dışardaki işlerini yapabildiğini ifade etmektedir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtlarına bakıldığında kısmen geleneksel rolleri yaşamayan kadın sayısı görece en fazladır. Evet kategorisinde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların kısmen geleneksel kadın rolleri yaşanmadığı sınıflandırması sınırlıdır. Buna göre çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile diğer kadınların ilgili sınıflandırma ile kıyaslandığında, diğer kadın grupları görece fazladır. Yetişkin yaşta evlenen kadınlarda ise kişisel nedenler kırıldığı için ve geleneksel kadın rolleri kısmen kırıldığı için sınıflandırmaları sınırlıdır. Çiçek;

Evet. Kendime güvenim var şimdi. Eskiden yapamazdım. Eşim hariç herkes bişey derdi. Bende onların diline düşmemek için evde otururdum. Çok sıkıntı yaşadım... (20 yaşında evlenen, ilkököl mezunu, 39 yaşında Çiçek)

ifadesi ile kişisel nedenden dolayı dışarı dahi çıkamadığını ancak bu nedenin kırılmasıyla artık dışardaki işlerini yapabildiğini belirtmektedir. Harika,

Yapabiliyorum...Önceden yapamıyordum, buraya (İstanbul) yeni taşındığımız için çoğu yeri bilmiyodum.... Eşim yapardı dışardaki işleri... Zamanla ben öğrenince eşim bana bıraktı... Rahat rahat istediğimi yaparım şimdi... (28 yaşında evlenen, ilkököl terk, 40 yaşında Harika)

sözleriyle kişisel neden dolayısıyla dışardaki işlerini yapamadığını belirtmektedir. Benzer deneyim yaşayan Türkan;

Mardin'de ilkokulu okudum ve öğretmenimiz de Arapça konuşuyodu, çoğu şeyi umursamazdı, Türkçe bi kelime öğretir insan değil mi? Yok. O bize bişey öğretmedi, buraya(İstanbul) gelince de devlet okuma-yazma bilmeyenlere eğitim veriyodu, bende oraya katıldım Türkçeyi öğrendim işte... Şimdi daha rahatım...(19 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 32 yaşında Türkan)

şeklindeki düşüncesiyle kişisel neden dolayısıyla dışardaki işlerini yapamadığını ancak yine bu nedenlerin kırılmasıyla artık dışardaki işlerini yapabildiğini belirtmektedir. Hayır kategorisinde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar görece sınırlıyken, yetişkin yaşta evlenen kadınlar bulunmamaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Meryem;

Van'da eşimin ailesiyle 8 yıl beraber yaşadık, o zaman dışarı işlerden çok tarla, bağ-bahçe işleriyle uğraşırdım... Onun haricinde dışarda kendi başıma bişey yapamazdım, bide okuma-yazma yok... Sonra eşimle buraya (İstanbul) taşınınca, çocuklarla hep evde kalıyodum, okuma yazma bilmeyince pek dışarı çıkmıyorum, bi de evimiz kömür sobalı, çocuklara bişey olur diye çok korkuyorum, bu yüzden nadiren dışarı çıkarım...(15 yaşında evlenen, Okuma-yazması yok, 38 yaşında Meryem)

şeklindeki ifadesiyle geleneksel kadın rollerine uygun olmadığı için ve kişisel nedenlerden dolayı dışardaki işlerini yapamadığını belirtmektedir. Kısacası, bu bölümde ev işi ve dışarda kendi işini halletme üzerinden sorgulanan aile içi rollerine göre bakıldığında, çocuk yaşta evlendirilen kadınların durumu yetişkin yaşta evlenenlere göre önemli farklılık göstermemektedir. Bir başka deyişle kadın kaç yaşında evlenirse evlensin görünen o ki geleneksel kadın rolleri doğrultusunda yaşamını sürdürmektedir.

3.3 Karar Verme Mekanizmalarında Olma

Kızlar toplumun toplumsal, ekonomik ve siyasal işleyişini öğrenmek ve katılmak konusunda daha az desteklenir. Bunun sonucunda da onlara karar verme süreçlerine katılmaları için erkek çocuklara tanınan fırsatlar tanınmaz. (Arat 1992: 20). Ancak konunun bu iki grup kadın arasında bu kadar keskin olup olmadığının analizi

önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu durumu tespit etmeye yönelik sorular ve yanıtları aşağıda verilmektedir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Evde maddi konuları kim kontrol ediyor?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.10. Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi

	Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri
Geçmişte		
Kaynanam-Kayınpederim kontrol ederlerdi	11	2
Eşim kontrol ederdi	5	5
Ben kontrol ederim	1	6
Eşim ve ben kontrol ederiz	0	9
Eşimin annesi çok despottu, hep onun dediği olurdu	0	1
Toplam	17	23
Günümüzde		
Eşim	5	6
Eşim ve ben	4	10
Ben	6	7
Görünürde eşim ancak genelde ben	1	0
Toplam	17	23

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki gruptan bazı kadınlar ilgili soruya geçmişte ve günümüzde şeklinde ayırım yaptığı görülmektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen ve diğer gruptan bazı kadınların böylesi bir ayırım yapmadığını ancak yine de geçmiş ve günümüzde kategorisinde bu grubu da ifade etmek sınıflandırmanın kolaylığı ve rahatlığı için uygun olacaktır. Geçmişte kategorisi analiz edildiğinde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ilgili soruya kaynanam-kayınpederim kontrol ederlerdi sınıflandırması görece fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Fatma;

5 yıl kaynanamlarla beraber yaşadım. O dönemde ne eşimin ne benim maddiyatla ilgili bi sözü vardı, köy yerindeydik zaten. Maddi bi gelir yoktu ki, olduğu zaman da kaynanam-kayınpederim ayarlıyordu her şeyi... Ama evimiz ayrılınca daha rahattık, eve ne geliyor ne gidiyo bunu biliyoduk...Buraya (İstanbul) taşınınca da tamamen rahatladık...Artık ben kontrol ediyorum, eşim bana güvenir, elimdekini har vurup harman savurmam...(17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 40 yaşında Fatma)

sözleriyle eşinin ailesiyle beraber yaşadığı dönemde evde maddi anlamda söz sahibi olamayışını aktarmaktadır. Benzer sorunu yaşayan çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Meryem yaşadıklarını şöyle aktarmaktadır:

Eskiden Batman'da eşimin ailesiyle beraber yaşıyoduk ev kalabalıktı. Rahat 15 kişi vardık. Eşim askerden yeni gelmişti, o da pek söz sahibi değildi ki...Büyükler karar verirdi hep. Bize denilen şey neyse onu yapardık biz. Şimdi öyle değil ama evimize kimse karışmaz. Beraber ortaklaşa bişeyler yaparız...(15 yaşında evlenen, okuma-yazması olmayan, 38 yaşında Meryem)

Eskiden ve şimdi diye bir ayırım yapmamanın yanında, eşine bağımlı yaşayan, genel olarak evin maddi konularını eşin kontrol ettiğini ifade eden Pınar yaşadığı deneyimi şöyle aktarmaktadır:

Maddi konuları daha çok eşim yapar, çok az ben... Eşim biraz pahalı bişey almaya kalkışsam o pahalı onu alma der, engeller beni. Bende merdiven temizliği yapıyorum eşim 2.sini bilmiyor...Onu da bilirse elimdeki parayı alır diye bilmiyor... Mesela 50 liraya bi şey aldığımda eşime 30 liraya aldım diyorum aradaki farkı böyle kapatıyorum...(17 yaşında evlenen, lise terk, 24 yaşında Pınar)

Geçmişte kategorisi analiz edildiğinde, yetişkin yaşta evlenen kadınlar ilgili soruya eşim ve ben kontrol ederiz sınıflandırması görece fazladır. Bu açıdan çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlarla kıyaslandığında ilgili soruya yanıtları aralarında farklılık göstermektedir. Günümüzde kategorisi değerlendirildiğinde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların ben sınıflandırması görece fazla iken yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları eşim ve ben sınıflandırması görece en fazladır. Yetişkin yaşta evlenen Nagehan ilgili soruya ben ve eşim şeklinde şöyle aktarmaktadır:

Eşimin ailesiyle 2 sene beraber yaşamak zorundaydık. Bu süre zarfında genelde kaynanam maddi konularla ilgileniyodu... Tamam ben çalışıyordum ama aldığım asgari ücret, aldığım paranın bir kısmını eşime gönderirdim. O son sınıf matematik öğretmenliği okuyodu ona para gönderiyodum elimde genelde az bişey kaldırdı. Evde tartışma falan istemediğim için kalan parayı onlara verirdim... Şimdi ayrıyız ev aldık eşimle beraber evin masraflarını karşılıyoruz. Tabi para ondadır, benim banka kartım eşimdedir. Onunki direk borca gidiyo çünkü...(23 yaşında evlenen, Lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

Görüşmecilerden bazıları genel olarak; evdeki kazancın ve giderlerin ne olduğunu bilmekte ve bu duruma hâkim olmasına rağmen; harcamalarını evin ihtiyacına

göre yaptığını belirtmektedirler. Dolayısıyla kadının rolü ve erkeğin rolü şeklinde geleneksel rollerini benimseyen bu kadınlar evin ihtiyaçları için “Eşim ve ben” ortak karar alırız şeklinde ifade etmesine rağmen, alınan önemli kararlarda eşin kararı geçerli olduğunu ifade etmektedirler. Bu durumu Hande şöyle aktarmaktadır:

Ya ortaktır. O benim harcamalarımı bilir ben onunkileri bilirim... Ama mesela ev alınacaksa eşim “yok, olmaz” derse onun dediği olur...Ufak tefek harcamaları ben kontrol ederim, büyük masraf olacaksa ağırlık eşimdir...(19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hande)

Her iki gruptan kadına maddi konuları kontrol eden kişi/kişiler kim olduğu sorusunun analizi yapıldığında çocuk yaşta evlenen kadınların evliliklerinin ilk yılları ve sonrası arasında önemli farklılıklar olmasına rağmen yetişkin yaşta evlenen kadınlarda bu sayı oldukça azdır. Dolayısıyla ilk gruptan kadınların aile içi söz sahibi olma en alt seviyedeysen, bu seviye zamanla geleneksel rollerin kırılmasıyla artmıştır. İkinci gruptan kadınların evliliklerinin ilk yılları ile sonraki yılları arasında aile içi söz sahibi olma açısından önemli farklılıklar bulunmamaktadır.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Kendinize ait kullandığınız maddiyat var mı? Varsa bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*” Şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.11: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
VAR	
a) Kendisi için harcar (sigara, banka hesabıma)	
Sigara masrafım var	2
Toplam	2
b) Çocuklar ve aile için harcar	
150– 200 lira uzak bi yere gittiğimde yol masrafımı karşılarım; günlük evin, çocukların ihtiyaçları için	6
Maaşımı kendimin, evin ve çocukların masrafları için harcarım	3
Bazen 250-300 TL bazen hiç olmuyor evin, çocukların ihtiyaçları olsun kendime bir şey olsun harcarım	3
Aylık 250 lirayı kimi zaman kendime, kimi zaman çocuğuma evin ihtiyacı için kullanırım	1
Olunca çocukların masrafı için kullanırım	1
Yarım gün çalışıyorum onu da evin ihtiyaçları için kullanırım	1
Çalışıyorum ama kazancımın çoğu evin ve çocukların ihtiyacı için kullanırım	1
Toplam	16
c) Maaşımı eşine verir	
Kendi iş yerimiz var, kazancım olmaz eşim alır	1
Toplam	1
Ara Toplam	19
YOK	
a) Kendisine ait maddiyatı yoktur	
Hiç elime para geçmez	1
Toplam	1
Ara Toplam	1
Genel Toplam	20
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
VAR	
a) Kendisi için harcar	
Sigara masrafım var	4
400-500 TL kendi masraflarım oluyor	3
Bankada kendi hesabımda param var ama kullanmam	1
Aylık kendi 200 lira harcamam var, düzenli harcamam yok ara da kendime satın aldığım bişeyler var	1
Toplam	9
b) Çocuklar ve aile için harcar	
Maaşımı Kendi İsteğime göre kullanırım, aileme ya da kendime	6
250 – 300 ufak tefek kendi masraflarım için, bazen çocuklar için ya da evin ihtiyacı için	4
Para bendedir ancak evin ihtiyaçları için kullanırım, kendim için kullanmam	4
Çok az 150 – 200 ancak kullanırım	3
Merdiven temizliyorum ama bunları da evin ihtiyacı için harcarım	2
Kendim ve evin ihtiyacı için kullanırım	1
Toplam	20
Ara Toplam	29
YOK	
a) Kendisine ait maddiyatı yoktur	
Toplam	0
Ara Toplam	0
Genel Toplam	30
Hepsi Toplam	48

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, var kategorisi her iki grup kadın için görece fazladır. Yani her iki gruptan kadın benzer olarak aynı düşünce veya deneyim yaşamaktadırlar. Ayrıca evet kategorisinde alt sınıflandırmalar kısmen benzerlik göstermektedir. Her iki gruptan kadın ilgili soruya çocuklar ve aile için harcar sınıflandırması yanıtı vermektedirler. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Kübra;

Kendime ayırdığım pek bişey yok. Hastanede temizlik işçisiyim. Kazandığım parayı da evin ihtiyaçları için, çocukların ihtiyaçları için kullanırım. Belki 150-200 lira kendime ayırıyorum... Ama bazen o bile değişiyor... (16 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 29 yaşında Kübra)

ifadesiyle çalıştığını ancak kendisine ayırdığı bütçenin az olduğunu gelirinin çoğunu evin ve çocukları için harcadığını belirtmektedir. Deniz;

Baskın bir karakter yapım var, tabi eşimde bana güvenir bu yüzden para evdedir ama onu da evin ihtiyacı için kullanırım. Bazen kendi ihtiyacım, evin ihtiyacı oluyo. Gidiyorum ordan harcama yapıyorum... Belki aylık 300 lira harcamam vardır. Kimi zamanda hiç olmaz. Ev kadınıyız sonuçta...(16 yaşında evlenen, Orta okul terk, 29 yaşında Deniz)

ifade ederek çalışmadığını ancak gelirin kendisinde olduğunu belirtirken, evin ve kendisinin günlük ihtiyaçları için buradan harcama yapabildiğini ifade etmektedir. Evet kategorisinde yetişkin yaşta evlenen kadınlar parayı kendisi için harcar sınıflandırması çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtları karşılaştırıldığında önemli farklılık mevcuttur. Buna göre Melike;

Öyle büyük harcamalarım yok, sadece bi sigara masrafım var... Bi de ufak tefek harcamalar olur bazen...Mesela kıyafet alırım falan öyle...O da aylık 250 falan... (22 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 32 yaşında Melike)

bahsederek kendisi için büyük miktarda harcamaların olmadığını belirtmektedir. Benzer örneği yaşayan Hayat,

Kendime ait kullanabileceğim para bankada var... Ama harcamıyorum ilerde lazım olur diye bi kenarda bekletiyorum...(25 yaşında evlenen, Üniversite 2 yıllık mezun, 28 yaşında Hayat)

şeklindeki ifadelerde kendilerine ait harcamaların olduğunu ve bu konuda rahat davrandıkları söylenebilir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen bazı kadınlar ise kişisel harcama olarak sigara masraflarının olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla yukarıdaki analize göre, yetişkin yaşta evlenen kadınlar çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlara göre ekonomik olarak daha özgürdürler. Evet kategorisinde her iki gruptan birer kişi maaşını eşine verir sınıflandırmasında yer almaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Meral;

Kendime ayırdığım bütçe yok. Kazandığımı kocam ya kendine harcar ya da evin ufak-tefek ihtiyaçlarını karşılar. Kimi zaman gücü yeter ama eve bile almaz...Eşimin alkol bağımlılığı var gider kazandıklarını alkole yatırır. Bize harcamaz her zaman... Çocuklarımın kırtasiye masraflarını bile çoğu zaman karşılamazdı... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

ifadesiyle maaşını eşinin keyfi olarak kullandığını belirtmektedir. Yetişkin yaşta evlenen Nagehan;

Yeni ev aldık eşimin tüm maaşı evin borcuna gidiyo. Bende eğitim danışmanı olarak çalışıyorum ama banka kartım eşim de. O çeker maaşımı, benim elime geçmez. Onu da evin giderleri için harcarız. Bunları da beraber yapmaya çalışıyoruz...(23 yaşında evlenmiş, Lise Mezunu, 28 yaşında Nagehan)

deneyimiyle maaşını geleneksel kadın rolüne uygun olarak kadının “fedakarlığı” dolayısıyla maaşı eline geçmemektedir. Evet kategorisinde her iki gruptan kadın maaşını kendisi ve ailesi için harcar sınıflandırması arasında sınırlı sayıda farklılık vardır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Döndü;

Belirli bir şey yok. Ben çalışıyorum ama onu da evin ihtiyaçları için kullanıyoruz. Eşim benim parama dokunmaz... Ben istediğim gibi paramı kullanabilirim... Eşim anlayışlıdır. Ama ben sağa-sola harcamam evin ihtiyaçları için, çocuklarımın okul ihtiyaçları için kullanırım...(16 yaşında evlenen, şu an açık lise okuyan, 40 yaşında Döndü)

ifadesiyle maaşını harcadığı yer konusunda eşinin anlayışlı olması dolayısıyla özgürce harcama yapabildiğini belirtmektedir. Benzer deneyim yaşayan Fatma;

Hastanede temizlik işçisi olarak 7 yıldır çalışıyorum... Eşim inşaat ustası bazen çalışır bazen çalışmaz, şu an çalışmıyor o çalışmadığı zamanlar evin gelirini ben sağlıyorum. Onu da evin ihtiyaçları için ya da çocuklar için kullanıyoruz. O çalıştığı zamanlarda kendime de rahatça harcama yapabiliyorum... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 40 yaşında Fatma)

deneyimiyle maaşını evi ve kendisi için belli dönem içinde harcama yapabildiğini ifade etmektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, yok kategorisi çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için sınırlıdır. Yetişkin yaşta evlenen kadınlarda ilgili soruya verilen yanıt hiç olmamıştır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Zeliha;

Sadece eşim çalışıyor onunda getirdiği 1300-1500 lira, evimiz kira, faturalar var, eee çocukların ihtiyaçları derken elde avuçta bişey kalmıyor... (17 yaşında evlenen, okur-yazar olmayan, 31 yaşında Zeliha)

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, her iki grup kadın az veya çok kendine ait gelirlerini kendisi ve ailesi için harcamaktadır. Sadece kendisine ait harcama olduğunu belirtenler yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları diğerlerine göre daha fazladır. Sonuç olarak yetişkin yaşta evlenen kadınlar evde maddi konuları kontrol etmede ve harcamada daha özgürdürler.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların “Eşiniz dışında size karışan var mı?” Şeklinde yöneltilen soruya verilen yanıtların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.12: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET	
a) Ataerkil yapı nedeniyle	
Eşimin ailesiyle yaşamıyorum ama çok müdahale ediyorlar	1
Toplam	1
Ara Toplam	
HAYIR	
a) Ataerkil yapının zayıflığı	
Karışmazlar	2
Nadiren kayınpederim ama karışması zarar olmaz evime	1
Bana karışmazlar kocama hatası varsa söylerler	1
Eşimin ailesiyle 1,5 sene oturduk ama yine de karışma olmadı	1
Toplam	5
b) Ataerkil düşüncenin zaman içinde çözülmesiyle	
Eşimin ailesiyle yaşarken karışarlardı, ev ayrılınca karışma bitti	6
Eskiden kaynanam, kayınpederim karışırdı şimdi karışmazlar	3
Evliliğin ilk yıllarında oluyordu ama ben tavrımı koydum artık olmuyor	1
Aile apartmanında yaşarken bütün akrabalar karışırdı	1
Toplam	11
Ara Toplam	16
Genel Toplam	17
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET	
a) Ataerkil yapı nedeniyle	
Kayın validem çok karışır	1
Görünürde yok gibi ama çoğu zaman eşimi yönlendiriyorlar	1
Karışarlardı bu yüzden evlilik bitti	1
Bazen kendi annem karışır	1
Toplam	4
Ara Toplam	4

Tablo 3.12 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

HAYIR	
a) Ataerkil yapının zayıflığı	
Hiç Karışmazlar	10
Asla, eşim izin vermez	1
Ara ara olur ama son karar yine bizimdir	1
Bazen eşimin ailesi karışmaya çalışır ama ben izin vermem	1
Toplam	13
b) Ataerkil düşüncenin zaman içinde çözülmesiyle	
Evliliğin ilk yıllarında karışarlardı, şimdi karışmazlar	6
Toplam	6
Ara Toplam	19
Genel Toplam	23
Hepsi Toplam	43

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki grup için hayır kategorisi görece fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların hayır kategorisinde ataerkil düşüncenin zaman içinde çözülmesiyle sınıflandırması ataerkil yapının zayıflığı sınıflandırmasına göre daha fazladır. Burada 1. alt kategori olarak eşimin ailesiyle yaşarken karışarlardı, ev ayrılınca karışma bitti sınıflandırması en fazladır. Döne;

Ooo (el sallama) evliliğin ilk yıllarında amcam bir yere gitmeme bile izin vermiyordu... bana çok karışıyorlardı. Eşimden çok kaynanam-kayınpederim söz sahibiydiler. Ayrı evde oturmaya başlayınca kimse karışmamaya başladı, bide uzaktayız tabi. O yüzden karışan falan hiç olmaz...(15 yaşında evlenen, ilkokul terk, 32 yaşında Döne)

ifadesiyle eşinin ailesiyle beraber yaşarken karşılaştığı sorunu ifade etmektedir. Meral;

Önceden vardı da beraber yaşarken, ayrıldıktan sonra bu karışma bitti. Evlendiğimizde 7 sene beraber yaşadık... O zamanlarda kaynanam bana çok karışırdı. Hatta annem beni görmeye gelmiş, annemi kapıdan kovmuş... Eşimin erkek kardeşlerinin yanında bişey konuşamazdım... Ama evimize taşınınca karışma falan olmadı... (17 yaşında evlenen, orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

şeklindeki deneyimiyle benzer problemi sunmaktadır. Başka alt kategori olarak Hacer;

Eşim dışında herkes. Bütün akrabalarım nerdeyse. Zaten onların bu kadar karışması yüzünden evliliğimiz bitti... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

şeklindeki ifadesiyle ailesine ve kendisine karışılması dolayısıyla evliliğinin bitmesine neden olduğunu belirtmiştir. İlgili soruya yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları

hayır kategorisinde ataerkil yapının zayıflığı sınıflandırması ataerkil düşüncenin zaman içinde çözülmesiyle sınıflandırmasından görece fazladır. Buna göre Reyhan;

Eskiden vardı kayınpederim çok karışırdı... Aile apartmanıydı bizim ki karışma olasılığı yüksekti bu yüzden... Ama şimdi kimseye karışmaz. (25 yaşında evlenen, Orta okul terk, 40 yaşında Reyhan)

diyerek evliliğin ilk yıllarında kendisine karışanların olduğunu ancak zamanla bu durumun geçtiğini ifade etmektedir. Benzer ifade Begüm;

Şimdi yok. Önceden vardı, eşimin ailesiyle beraber yaşıyoduk halen de beraber yaşıyoruz. Ama şimdi olgunlaştık, yaş ilerledi diye kimse karışmıyor artık...(19 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 39 yaşında Begüm)

ifadesiyle kendi yaşının ilerlemesi dolayısıyla karışılmasının olmadığını ifade etmektedir. Yukarıda ki çocuk yaşta evlenen/evlendirilen ve diğer evli kadınlar arasında hayır kategorisinde sınıflandırma başlıkları arasında önemli farklılık vardır. Her iki grup için evet kategorisi sınırlıdır. Yetişkin yaşta evlenen kadınlar ataerkil yapı nedeniyle sınıflandırması çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlara göre fazladır.

Konuyla ilgili Nagehan;

Tabiki... Kayınvalidem. Mutfakta bardakları yukarı koysam aşağı koyuyo. Ben her şeyi en iyi bilirim havasında. Koltukları değiştiriyorum olmamış diyip kendi bildiğini yapıyo. Hep o en iyisini bilir... kayınvalidem bi günde üstüme saldırdı. Oğlunu elinden alıyomuşum... Ara ara yine bu karışmalar var...(23 yaşında evlenen, lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

şeklindeki ifadesiyle evine ve kendine karışmaları dolayısıyla birçok problem yaşamakta olduğunu belirtmektedir. Benzer sınıflandırmada olan Çiçek;

Aile apartmanı olduğu için karışan çok vardı. Eşimi etkilemek isteyen özellikle. Biz kendi aramızda hiç kavga etmezdik. Ama onların karışmasından, kavgalarımız hep onlardan dolayıydı... Bu yüzden ayrıldık... (20 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 39 yaşında Çiçek)

şeklinde ifade ederek eşi dışında kendisine karışılması dolayısıyla evliliğinin bittiğini ifade etmektedir. Tablodan anlaşılacağı üzere evet kategorisinde yetişkin yaşta evlenen kadınlar ilgili soruya ataerkil yapı nedeniyle sınıflandırmasına daha çok yanıt vermişlerdir. Tabloya genel olarak bakıldığında, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlara eşi dışında karışma olasılığı evlilik süresiyle ters orantılıdır. Yani söz konusu grup evlilik süresi arttıkça eşi dışında karışma olasılığı azalmakta hatta tamamen bitmektedir. Ancak yetişkin yaşta evlenen kadınlarda ataerkil düşüncenin zaman içinde çözülmesine bağlı olarak eşleri dışında karışma durumu azalmaktadır. Kısacası, bu

bölümde ev işi ve dışarda kendi işini halletme üzerinden sorgulanan aile içi rollerine göre bakıldığında, çocuk yaşta evlendirilen kadınların durumu sonradan evlenenlere göre önemli farklılık göstermemektedir. Bir başka deyişle kadın kaç yaşında evlenirse evlensin görünen o ki geleneksel kadın rolleri doğrultusunda yaşamını sürdürmektedir.

3.4. Annelik Kimliğine Sahip Olma Biçimleri

Çocuk yaşta evlenme olgusunda ortaya konulan belki de en önemli sorun çocuk yaşta evlenen kadınların annelik rollerini tam benimseyememeleri daha anne olmaya hazır olmamaları mevzusudur. Bu yüzden bu bölümde örneklemimizdeki kadınların annelik rollerine yaklaşımını analiz edeceğiz. Ama ondan önce bu kadınlar açısından erken yaşta evlenme ve çocuk sahibi olma durumu nesiller arası kendini tekrarlayan bir durum mudur, dahası ailede kanıksanmış bir durum mudur bunu ölçmek istedik. Bunun içinde ilgili sorular ile katılımcıların evlilik yaşları ile ilk çocuğunu doğurma yaşları arasında kıyaslama yapılmıştır.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Anneniz kaç yaşında evlendi? Anneniz ilk çocuğunu kaç yaşında doğurdu? Evlilik yaşı kaç? İlk kaç yaşında çocuk doğurdunuz? ve Diğer kardeşleriniz kaç yaşında evlendi?*” şeklinde yöneltilen sorulara verilen yanıtların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.13: Bütün katılımcıların ilgili sorulara verdikleri yanıtların ortalamasının analizi

Ortalaması	Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınlar		Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
	Kız	Erkek	Kız	Erkek
*Annelerinin Evlilik Yaşı	15.5		16.5	
*Annelerinin ilk kaç yaşında çocuk doğurduğu	17.5		18	
*Katılımcının Evlilik yaşı	16.5		22	
*Katılımcının ilk kaç yaşında çocuk doğurduğu	17		23	
*Diğer kardeşlerinizin evlilik yaşı kaçtır?	17	23	20	24

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki gruptan kadın benzer olarak annelerinin evlilik yaş ortalaması 18 yaş altındadır. Bu yanıtlar analiz edildiğinde her iki gruptan kadının annelerinin evlilik yaşı kıyaslandığında aralarında bir farkın olmadığı ifade edilebilir. Ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen sınırlı sayıda kadın annelerinin “işgücü” olarak görülmesi dolayısıyla evlilik yaşlarını 18 yaşından büyük olarak ifade etmişlerdir. Bununla ilgili görüşmeci Fatma ve Ayşe benzer yanıtları vermişlerdir.

Annemi 19 yaşında evlendirmişler. Annemi isteyen olmuş ama evde iş yapıyo diye evlendirmek istememişler. (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 40 yaşında Fatma)

Yetişkin yaşta evlenen kadınlar ilgili soruya yukarıda belirtilen örnek gibi bir cevap vermemişlerdir. Katılımcıların annelerin evlilik yaş ortalaması ile ilk çocuk doğurma yaş ortalaması kıyaslandığında, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlarla aralarında anlamlı fark olmazken, yetişkin yaşta evlenen kadınlarda aralarında anlamlı fark vardır. Yani çocuk gelin deneyimi yaşayan kadınlar anneleri ile evlilik yaşı ve çocuk doğurma yaşı kıyaslandığında aralarında anlamlı fark yok iken, yetişkin yaşta evlenen kadınlar da tablo önemli farklılık göstermektedir. Tablo analizine göre, Yine her iki gruptan kadın için diğer kız kardeşlerin evlilik yaş ortalamasına annelerinin ve katılımcıların evlilik yaş ortalaması ile kıyaslandığında aralarında anlamlı fark yoktur. Her iki grup kadının erkek kardeşlerinin evlilik yaş ortalamasına bakıldığında ise yine aralarında anlamlı fark yoktur.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Gebelik için herhangi bir korunma yöntemini kullanıyor musunuz?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.14: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	
EVET	
Ben korunuyorum	8
Eşim korunuyor	4
Toplam	12
HAYIR	
Çocuk istediğim için kullanmıyorum	2
Menopozda olduğum için kullanmıyorum	2
Yumurtalıklarım çalışmıyormuş, bu yüzden gerek duymuyorum	1
Toplam	5
Ara Toplam	17
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET	
Ben korunuyorum	8
Eşim korunuyor	6
Toplam	14
HAYIR	
Çocuk istediğim için kullanmıyorum	4
Hamileyim, kullanmıyorum	2
Yumurtalıklarım çalışmadığı için kullanmıyorum	2
Çocuğum olmadığı için tedavi görüyorum	1
Toplam	9
Ara Toplam	23
Genel Toplam	40

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki grup için evet kategorisi görece fazladır. Ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile diğer grubun hayır kategorisi benzer ve evet kategorisi ile ilişkilidir. Yani her iki kadın grubunun hayır demesinin nedeni; çocuk istediğim için, hamile olmadığım için vb. nedenlerle korunmaya gerek duymamaktadırlar. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde gebelik için korunma yöntemi kullananlar görece fazladır. Kullanıyorum ifadelerinde ön plana çıkan düşünce kadının korunuyor olmasıdır. Konuya ilgili Fadime;

3. çocuğumu doğum yaptıktan sonra, hastane de spiral taktırdım... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 30 yaşında Fadime)

İlgili soruya genel olarak kadınlar korunma yöntemi uygularken, erkekler de korunmaktadırlar. Konuyla ilgili olarak Ayşe şöyle ifade etmektedir:

Ben korunmama rağmen yine de en son çocuğum oldu... Eşim korunuyor bu yüzden (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 34 aşında Ayşe)

Yöneltilen soruya kullanmıyorum şeklinde ifade edenler görece azdır. Niçin kullanmadıkları sorulduğun da ise çocuk istemesi, yumurtalıkların çalışmaması ve menopozda olması nedenleriyle korunmadıklarını belirtmektedirler. Korunma yöntemi kullananların fazlalığı ve kullanmama nedenlerine bakıldığında çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların aile planlamasını bildikleri buna göre hareket ettikleri sonucu çıkarabiliriz. Yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde gebelik için korunma yöntemi kullananlar görece fazladır. Söz konusu soruya hayır, kullanmıyorum diyenlerin oranı ise görece azdır. Bunun nedenini sorduğumuz da çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar gibi yanıtlar vermişlerdir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “İlk kaç yaşında hamile kaldınız?” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.15: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

	Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri
16 yaş ve altında hamile olanlar		
15 yaşında	0	0
15 yaşında bebek öldü	1	0
16 yaşında	1	0
16 yaşında bebek öldü	3	0
Toplam	5	0
17-18 yaşında hamile olanlar		
17 yaşında	6	0
17 yaşında bebek öldü	1	0
18 yaşında	1	0
Toplam	8	0
19 yaş ve sonrasında hamile olanlar		
19 yaşında	1	3
20 yaşında	1	4
21 yaşında	1	3
22 yaşında		3
23 yaşında		2
24 yaşında		2
25+		4
Toplam	3	21
Genel Toplam	16	21

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen 1 katılımcı çocuk sahibi değildir, yetişkin yaşta evlenen 2 kişi de çocuk sahibi değildir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen kadınların bebeklerinin öldüğü veya düşük yaptığı sayısı görece az olmakla beraber azımsanmayacak kadar da çoktur denilebilir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtlarında ise böylesi bir sorunsalla karşılaşmamıştır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Saliha çocuğunun ölü olarak doğduğunu şöyle aktarmaktadır:

16 işte... 17 yaşında ilk çocuğum düşük doğdu (16 yaşında evlenen, okur ama yazamaz, 24 yaşında Saliha)

Benzer durumu aktaran Döne,

16 yaşındaydı ama bebek öldü... ölü doğdu...(15 yaşında evlenen, ilkökul terk, 32 yaşında, Döne)

şeklinde ifadesiyle bebeğinin ölü doğduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla fiziksel gelişim tamamlanmadan yapılan evlilik ve sonrasında hamile kalınması yetişkin yaşta evlenen kadınlara göre çocuk ölüm riskini arttırdığı araştırma sonucu olarak ifade edilebilir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Nerde, nasıl bir doğum gerçekleştirdiniz?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.16: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

	Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri
Sağlık Merkezi		
Hastanede doğum	14	20
Klinikte doğum	1	1
Toplam	15	21
Ev		
Evde normal doğum	1	0
Toplam	1	0
Ara Toplam	16	21

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen 1 katılımcı çocuk sahibi değildir, bir diğer katılımcı ise hamiledir ve yetişkin yaşta evlenen 2 kişi de çocuk sahibi değildir.

Ancak hepsi normal koşullarda sağlık hizmetinden faydalanan kişilerdir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki grup için sağlık merkezi kategorisi görece en fazladır. Klinikte doğum oldu diyen her iki gruptan katılımcının yanıtları sınırlı ve benzerdir. Çocuk yaşta evlenen Döndü bu durumu şöyle aktarmaktadır:

Köyde klinikte doğum oldu, hastane çok uzaktı... (16 yaşında evlenen, açık lise okuyan, 40 yaşında Döndü)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlardan ev kategorisinde olan kişi sayısı sınırlıdır ve yetişkin yaşta evlenen kadınlarda ev kategorisi bulunmamaktadır. Çocuk yaşta evlenen Meryem çocuğunu ölü doğurduğunu şöyle aktarmaktadır:

Evde normal doğum oldu. Hastane bulunduğumuz yere çok uzakmış... Çocuk ölü doğdu bu yüzden, hastane de doğum olsaydı belki çocuk yaşardı... (15 yaşında evlenen, okur – yazar değil, 38 yaşında Meryem).

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların neredeyse hepsi, yetişkin yaşta evlenen kadınlarla kıyaslandığında doğumun gerçekleştirildiği yer arasında önemli farklılık yoktur.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Hamile olduğunuzu ilk öğrendiğinizde neler hissettiniz ve bunu ilk kimle paylaştınız?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.17: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
OLUMLU DUYGU	
a) Geleneksel kadın rolüne uygun davranabildiği için	
Çok sevindim yanımda kaynanam olduğu için ilk ona söyledim	3
İlk evliliğimde çocuğum hiç olmadı, ikincisinde çocuk olunca dünyalar benim oldu, hemen eşime söyledim	1
Mutlu oldum, heyecanlandım, ilk görümceme söyledim	1
Çok Sevindim eltim yanımdaydı ona söyledim sevindim	1
Toplam	6

Tablo 3.17 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
b) Kişisel olarak duygulandığı için	
Sevinmişim ilk eşime söyledim	4
Çok mutlu oldum yanımda annem vardı, ona söyledim	1
Şoka uğradım, sevindim	1
Toplam	6
Ara Toplam	12
OLUMSUZ DUYGU	
a) Kadın cinselliğinin toplum tarafından görünür olmasından dolayı	
Utanmışım, hamileyim diyemiyordum çok utanıyordum	3
Toplam	3
b) Kişisel olumsuzlukların çocuğun da yaşamasından korkulmasından dolayı	
Evladım da benim yaşadıklarımı yaşar diye korktum, çok ağladım, karmakarışık	1
Çok üzülmiştim, çocuğa bakabilir miyim, iyi bir anne olabilir miyim diye endişelendim	1
Toplam	2
Ara Toplam	5
Genel Toplam	17
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
OLUMLU DUYGU	
a) Geleneksel kadın rolünü uygun davranabildiği için	
Çok istiyordum zaten, anlatılmaz bir duygu	2
Yıllarca çocuğum olmadığı için, bunu ilk duyar duymaz sevinçten ağladım	1
Eşimle beraber sevinçten ağladık, çünkü uzun zaman tedavi olmuşum çocuk olması için	1
Çok sevindim, hastaneye elimle gitmiştik, ilk ona söyledim	1
Toplam	5
b) Kişisel olarak duygulandığı için	
Çok sevindim hemen eşime haber verdim	10
Sevinçten yerimde zıpladım, komşum yanımdaydı ona söyledim ilk	1
Çok sevinmişim hemen en yakın arkadaşımı aradım ona söyledim	1
Hem çocuğuma bakamayacağım korkusu hem sevinç, karmaşık, eşime söyledim hemen	1
Çok sevindim, yanımda kardeşlerim vardı hamileliğimi ilk onlara söyledim	1
Sevinçten ağladım, hemen abilerime, ablalarımaya söyledim	1
Çocuk hemen istemediğim için şaşkınlık vardı yine de sevindim, eşim yanımdaydı ona söyledim	1
Çok sevindim, arkadaşım yanımdaydı ona sarıldım, ilk eşime söyledim	1
Toplam	17
Ara Toplam	22
OLUMSUZ DUYGU	
a) Kadın cinselliğinin toplum tarafından görünür olmasından dolayı	
Eşimin ailesiyle beraber kalırken kayınpederimin hamileliğimi duymasını hiç istememişim	1
Toplam	1
b) Kişisel olumsuzlukların çocuğun da yaşamasının korkulmasından dolayı	
Toplam	0
Ara Toplam	1
Genel Toplam	23
Hepsi Toplam	40

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, olumlu duygu kategorisi her iki grup

kadın için benzer ve görece en fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar geleneksel kadın rolünü uygun davranabildiği için ve kişisel olarak duygulandığı için sınıflandırmaları eşit düzeyde iken, diğer evli kadınlar kişisel olarak duygulandığı için sınıflandırması daha fazladır. Çocuk yaşta evlenen kadınların görüşleri belirtildiğinde Meral,

Çocuğum olacağını duyunca dünyalar benim oldu sanki...çocuk doğuramasaydım ya hastanelik olana kadar beni döverdi ya da kapının önüne koyarlardı... iyikide olmuş yoksa bunlar beni çocuk doğuramıyo diye dünyayı zindan ederlerdi... Kaynanam yanımdaydı ona söyledim ilk...(17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

sözleriyle geleneksel kadın rolünü uygun davranabildiğini ifade etmektedir. Nazan,

Ben şahsen çok mutlu oldum. Görümcem yanımdaydı ona söyledim... Bunların zihniyetini öğrendikçe çocuk olmasaymış bide onu da kusurlu görürlermiş bunlar... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Nazan)

ifadesiyle bireysel olarak bu duruma çok sevindiğini ancak daha sonra geleneksel kadın rolüne uygun davrandığını belirtmektedir. Olumlu duygu kategorisi analiz edildiğinde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların için kişisel olarak duygulandığı için sınıflandırmasında Duygu,

Çok sevindim, kız olmasını istiyodum kız da oldu... Tarif edilmez bi duygu. Eşim için de benim için de sağlıklı doğmaları en çok istediğimizdi... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 24 yaşında Duygu)

şeklindeki sözleriyle kişisel olarak mutluluğunu ifade etmektedir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların geleneksel kadın rolünü uygun davranabildiği için başlığı 2. sınıflandırma olarak görülmektedir.

Eşimle beraber sevinçten ağladık, çünkü uzun zaman tedavi olmuşum çocuk olması için...Eşimin ailesi çocuk olmuyor diye çok sorun yapmıştı. Çocuğumun olmasını bu açıdan da çok istemiştım... (22 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Sevdâ)

şeklinde ifade ederek çocuğunun olmayışından dolayı problem yaşadığını ifade etmektedir. Olumsuz duygu kategorisi her iki grup kadın için sınırlıdır ancak sayısal olarak farklılık göstermektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtları kadın cinselliğinin toplum tarafından görünür olmasından dolayı ve kişisel olumsuzlukların çocuğun da yaşamasından korkulmasından dolayı sınıflandırmaları mevcutken, diğer evli kadınlar sadece kadın cinselliğinin toplum tarafından görünür

olmasından dolayı sınırlandırması görece azdır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Kübra,

Çok üzülmüştüm aslında... Çocuğa bakabilir miyim, iyi bi anne olabilir miyim diye. Daha çocuktum çünkü ...Bunların endişesini yaşadım... Anlamadım ne olduğunu...Eşime ilk söyledim (16 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 29 yaşında Kübra)

ifadesiyle çocuk yaşta evlenmesi dolayısıyla çocuğu için endişelendiğini belirtmektedir. Yine benzer deneyimi yaşayan Pınar,

Evladım da benim yaşadıklarımı yaşar diye korktum. Çok ağladım... İlk ablamlarla paylaştım. (17 yaşında evlenen, lise terk, 24 yaşında Pınar)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların, cinselliğinin toplum tarafından görünür olmasından dolayı sınıflandırması diğer evli kadınlara göre görece fazladır. Ataerkil toplumlarda geleneksel bakış açısı kadın cinselliğini “yok saymakta” bu inanç ise, hamile (Kadının cinsel deneyiminin toplum tarafından görünür hale gelmesini sağlayan belirti) kadını dünyanın en güzel duygularından biri olan annelik gibi bir deneyimi “utanç” şeklinde hissetmesine sebep olmaktadır. Bu hissi yaşayan Meryem,

Adete (regli) girmeyince teyzeme (kaynana) söyledim. O da hamilesindir dedi. Bizim orda ebe bi kadın vardı. O baktı, ilgilendi. Hamile olduğumu söyledi... Daha çocuk sayılırım hamile bile olsam. Nasıl hissedeceğimi bile bilemedim. Ama utanmıştım çok, evde kayınpederim, kayınlarım vardı. Onlardan bu yüzden aynı oda da bile kalamazdım...(15 yaşında evlenen, Okur yazar değil, 38 yaşında Meryem)

Yukarıda verilen açıklama ve örneklerden hareketle çoğu çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların hamilelik hissini olumlu duygularla ifade ederken görece az kadın ise, olumsuz duygu yaşamıştır. Yetişkin yaşta evlenen kadınların çoğu ise olumsuz duygu yaşamamıştır. Buna dayanarak olumsuz duygunun geleneksel bakış açısının çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlarda kısmen var olduğunu ancak yetişkin yaşta evlenen kadınlarda ise çok az olduğu ifade edilebilir. Çalışmanın analiz kısmında ilgili soruya verilen yanıtların çok sağlıklı olmadığı düşünülmektedir. Şöyle ki çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Hacer,

Çocuk olmadı ayrı bi sorun tabii... Doktora gittim bu yüzden. Doktor tahlil falan yaptı hiç bişey çıkmadı bende. Eşinin tedavi olması gerek dediler... Normalde eşimle bi sorunum yoktu benim...Hep kıskırtıyolardı bana karşı özellikle çocuğum olmuyo diye... evliliğim çocuğum olmuyo diye bitti aslında... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

sözleriyle çocuk sahibi olamadığı için yani geleneksel kadın rolüne uygun davranmadığı için büyük bir baskıyla karşılaştığını belirtmektedir. Hacer'in deneyiminden hareketle kadın çocuk sahibi olduğu için geleneksel kadın rolüne uygun davranıp-davranmadığını fark edemeyebilir. Çocuk sahibi olmadığında yani geleneksel kadın rolüne uygun davranmadığı zaman bu süreç kadının baskıyı fark etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle verilen yanıtların sağlıklı olmadığı düşünülmektedir. Yapılacak başka çalışmalarda bu durumu engellemek için “Çocuk sahibi olmasaydınız, problem yaşar mıydınız? Cevabınız evetse hangi problemlerle karşılaşırdınız? Şeklinde diğer bir soru sorulabilir. Kısacası çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların hamilelik sonrası olumsuz duygu yaşaması diğer evli kadınlara göre daha fazladır. Ancak geleneksel kadın rolüne uygun davrandığı için olumlu duygu yaşamaları arasında önemli fark bulunmamaktadır.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Kadının evlilik için erken yaşı sizce ne olmalıdır? Neden?*” şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.18: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
a) Olumsuz geleneksel kadın rollerinin yaşanmasını istemediği için	
25 olmalı, kendi geliri olur, ekonomik açıdan eşine bağlı kalmaz	5
23 olabilir. Susmaz, kendini ifade eder, çoğu şeyde söz sahibi olur	2
23-24 iyidir. Mesleği olunca kendini kimseye ezdirmez, kararlarını kendi alır	2
23-24 olmalı, bilinçli olur kendini ezdirmez.	2
20 olmalı her şeyi bilir, gerekirse karşı çıkar, birileri onu ezmez.	1
25 olmalı, bilgi bakımından donanımlı olmalı ki, birisi tarafından seçilmesin, gerektiğinde seçsin	1
Toplam	13
b) Kişisel gelişimin önemli olduğunu düşündüğü için	
25 olmalı, okulunu bitirip, mesleğini eline aldıktan sonra olur	3
25 olmalı, daha bilinçli olur, sorumluluk sahibi olur	3
25 olmalı, karşılaştıkları şeye çocukça yaklaşmaz, gerçekçi olurlar	1
20 olmalı, çocukluğu bitmiş olur, kendini rahat ifade eder	1
24-25 idealdir, okulu biter, mesleğini eline alır	1
Toplam	9
c) İleri evlilik yaşını problem olarak gördüğü için	
19-20 olmalı, çok geç de olmamalı, hayata geç başlanılmamalı	1
Toplam	1

Tablo 3.18 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
d) Evliliği özgürlüğü kısıtlayıcı olarak düşündüğü için	
Toplam	0
Ara Toplam	23
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
a) Olumsuz geleneksel kadın rollerinin yaşanmasını istemediği için	
En az 23 olmalı, kendine güvenen, ezdirmeyen, bilinçli birisi olur	2
25 olmalı, kendini dinlettirir, her şeye susmaz	2
23 olmalı, daha olgun olur, hayır denmesi gereken yerlerde hayır der	2
20 olmalı kız gerekirse karşı çıkar, haksızlıklara sessiz kalmaz	1
25 olmalı, ekonomik özgürlüğü olur	1
28 iyidir, kız kendini rahatça ifade eder, istediklerini rahatça dile getirir	1
Toplam	9
b) Kişisel gelişimin önemli olduğunu düşündüğü için	
30 olmalı, daha olgun olur, ayakları yere sağlam basar	2
20 olmalı, kız daha olgun olur, kocasına saygılı olur	1
20 olmalı, kendine güvenir, kendini ezdirmez	1
25 olmalı, evliliği çocukça düşünmez, gerçekçi düşündür	1
25 olmalı, fikir anlamında daha güçlü, daha sağlam olur	1
23 olmalı, insanları iyi tanır, hayata bakışı daha iyidir	1
30 olmalı, boşanmalar az olur, hata yapma oranı düşer	1
24-25 olabilir ama bu durum yaşla ilgili değil, olgun olmalı, başkalarının her sözüne gitmemeli	1
20 olabilir ama yaşla ilgili değil, bu sorumluluk sahibi olmayla ilgili	1
Toplam	10
c) İleri evlilik yaşını problem olarak gördüğü için	
23 olmalı ama çok geç de evlilik olmamalı, hayata geç başlarsın, geç çocuk sahibi olursun	2
23 olmalı, okulu varsa bitirsin, çok geç de evlilik olmasın tabi	1
Toplam	3
d) Evliliği özgürlüğü kısıtlayıcı olarak düşündüğü için	
28 olmalı, özgür oluyorsun ama evlenince kısıtlanıyorsun	1
Toplam	1
Ara Toplam	23
Genel Toplam	46

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar olumsuz geleneksel kadın rollerinin yaşanmasını istemediği için sınıflandırmasına en fazla yanıt verirken, yetişkin yaşta evlenen kadınlar kişisel gelişimin önemli olduğunu düşündüğü için sınıflandırmasına en fazla yanıt vermişlerdir. Ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar kendi içinde ilgili sorunun yanıtları farklılık göstermektedir. Şöyle ki olumsuz geleneksel kadın rollerinin yaşanmasını istemediği için ile kişisel gelişimin önemli olduğunu düşündüğü için sınıflandırmaları

arasında görece fark bulunurken, diğer kadın grubundan ilgili fark görece sınırlıdır. Olumsuz geleneksel kadın rollerinin yaşamasını istemediği için kategorisinde olan Saliha düşüncelerini şöyle aktarmaktadır.

25 olmalı... Her şeyi bilecek kız. Gerekirse karşı çıkacak birilerine... Eskiden kaynanam ne derse evet derdim. Küçüktüm çoğu şeye aklım yetmiyordu... Ama evlilik şimdi olsaydı öyle olmazdı. Karşı çıkardım bazı şeylere. Ağırlığımı koyardım...(16 yaşında evlenen, Okur ama yazamaz, 24 yaşında Saliha).

Benzer fikirde olan Ayşe ilgili kategori üzerinden düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Okuduğunu, mesleğini eline aldığını düşün 24-25 yaş ideal. O da evlensin yuvasını kursun. 35 yaşında evlense 40 yaşında çocuk oluyor. Geç oluyo. Hayata geç atılıyorsun... 24-25 yaşında eğer mesleğini eline alıp, para kazanmaya başlarsan eşine karşı daha çok söz sahibi olursun. Eşe bağlı kalmazsın. İsteddiğini istediğin zaman yaparsın. Birisine bağlı kalmamak kadar güzel bir şey var mı... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 34 yaşında Ayşe).

Yetişkin yaşta evlenen ve olumsuz geleneksel kadın rollerinin yaşamasını istemediği için kategorisinde yanıt veren Elif görüşünü ve deneyimini şöyle ifade etmektedir:

25. eğer 25 olsaydı biraz daha olgunlaşırđım. Yapılan haksızlıklara karşı hep susmazdım. Eskiden ya susardım, ya da kimseye hayır diyemezdim. Bu yüzden kaç defa psikiyatriye gittim. Bana ilaçlar verdi doktor...Onları kullandım daha sonra psikoloğa gittim. Onun dediklerini uyguladım. İlaç içmeyi bıraktım ve bi süre sonra "bana ihtiyacın kalmadı" dedi... İşte benim gibi olmazlar diye 25 bence uygun... (20 yaşında evlenen, Orta okul terk, 32 yaşında Elif)

Çocuk yaşta evlenen kadınlar ile diğer evli kadınlar arasında ilgili soruya kişisel gelişimin önemli olduğunu düşündüğü için sınıflandırması arasında görece fark yoktur.

Konuyla ilgili Meral;

En az 25 olmalı bir kız. Ancak 26-27 yaşlarında olunca bazı şeyleri anlayabilirsin. Ben kendi çocuklarımdan biliyorum. Anlattıkları şeyler çocukça, zannediyorlar ki evlilik çocuk oyuncağı... 26-27 yaşlarında olduklarında konuştukları zaman birbirlerini anlayabilirler... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

görüşünü ifade ederken çevresine gözlemleyerek düşüncesini ifade etmiştir. Aynı sınıflandırma içinde olan Nagehan benzer deneyimini şöyle aktarmaktadır:

25 olmalı. En azından daha mantıklı olurdu. Evlendiğim zamana daha çocukmuşum diyorum kendime. Sonunu düşünmeden bi işe atılmak gibiymiş benim ki. Sorumluluğu bilmiyosun. Evin sorumluluklarını bilmiyosun. 23 yaşındaydım ama yaptığım şeyin farkında değilmişim. Gerçekçi düşünememişim. (23 yaşında evlenen, lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, ileri evlilik yaşını problem olarak gördüğü için sınıflandırması her iki grup kadın arasında sınırlı sayıda fark bulunmaktadır. Ayrıca kız için uygun evlilik yaşı çocuk yaşta evlenen/evlendirilen grup için 19-20'iken, bu yaş yetişkin yaşta evlenen kadınlara göre 23'tür. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Zeynep;

19-20 olmalı. Daha geç saçma bence. 30 yaşında evlendiğini düşünsene çocuğun olacak çocuk büyüdüğünde sen erkenden yaşlanmış olacaksın. Çocuğunun çoğu şeyini belki göremeyeceksin... Çocuk büyüyünce sen yaşlanmış olacaksın, çoğu şeyiyle ilgilenemeyeceksin...(17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 25 yaşında Zeynep)

şeklindeki görüşüyle ileri yaşlardan yapılan evlilikleri saçma olarak nitelendirmektedir. Benzer düşüncede olan ve evlilik yaşının geç olmasını “evde kalmak” olarak tanımlayan Dilara fikirlerini şöyle aktarmaktadır:

23 olmalı. Geç yaşta evlilik taraftarı da değilim. Evde kalmış oluyosun. Ama bu yaşlarda da sorumluluk duygusu gelişmiş oluyor. Biraz daha olgunlaşıyorsun. Anlayabiliyorsun çoğu şeyi. Küçük yaşta sorumluluk nedir ne değildir nereden bilcen.(21 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 39 yaşında Dilara)

Her iki gruptan kadınlara ilgili soru yöneltildiğinde yalnızca yetişkin yaşta evlenen kadınlar evliliği özgürlüğü kısıtlayıcı olarak düşündüğü için sınıflandırmasını içindedirler. Yani ilgili sınıflandırmada çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtları bulunmamaktadır. “Özgürlük ve çocuk sahibi olmak arasında ters bir orantı kurulduğundan, evlilik ve çocuk sahibi olmak, en üst değer addedilen özgürlüğü kısıtlayıcı bir unsur olarak kabul ediliyor.” (Şişman 2013: 102) Buna benzer görüşü belirten ve yetişkin yaşta evlenen Hale düşüncelerini şöyle aktarmaktadır.

28-30 olmalı. Özgürce olabiliyorsun o yaşa kadar. Ama evlenince hele de çocuklardan dolayı kısıtlanıyorsun. İstedğin gibi tek başına olduğun gibi karar

veremiyosun. Evlilerin çocukların var sonuçta. (23 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 28 yaşında Hale)

Sonuç olarak yanıtlar değerlendirildiğinde her iki grup kadına göre kadının evlilik için erken yaşı ve nedenleri arasında önemli fark bulunmamaktadır. Her iki grup katılımcı kadınların eğitim hayatını bitirmesini, meslek sahibi olmasını, en önemlisi kendine ait maddi kazanç olmasını önemli olarak görmektedirler.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Erken yaşta evliliğin çözümü ne olmalıdır?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.19: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
a) Ailenin görevi	
Anne – baba bilinçli olmalı	6
Anne – babaya bu konuda eğitim verilmeli	3
Anne- baba çocuk yaşta evladını evlendirmemeli	2
Anne – baba çocuğuna evlen diye baskı yapmamalı	1
Anne – baba çocuğuna mesafe koymamalı, onu anlamaya çalışmalı	1
Baba, kız çocuğuna karşı soğuk davranmamalı, kız çoğu şeyi babaya anlatabilmeli	1
Anne – baba çocuklarını evlendirmeye kararlıysa onları bu konuda bilinçlendirme çalışması olmalı	1
Toplam	15
b) Devletin Görevi	
Küçük yaşta evlenenleri devlet kontrol etmeli, gerekirse evlere yetkililer göndermeli	1
Devlet çocuğu ellerinden almalı	1
Devlet, erken yaşta evlenen çocuğun anne-babasına ceza vermeli	1
Devlet evlilik yaşını 20 olarak belirlemeli	1
Toplam	4
c) Medyanın Görevi	
Televizyonda konuyla ilgili aktiviteler olmalı	1
Toplam	1
d) Aile, Toplum ve Devlet Birlikteliğinin Görevi	
Kız okumalı, meslek sahibi olmalı	3
Özellikle kız çocuğu kendini ifade edebilmeli	1
Toplam	4
e) Fikrim yok	
Bilmem	2
Kız evlenmek istiyorsa ne yapılabilir ki	1
Toplam	3
Ara Toplam	27

Tablo 3.19 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	f
a) Ailenin Görevi	
Anne – baba bilinçli olmalı	8
Aile kızı okumaya teşvik etmeli	2
Anne-baba erken evlenen çocuğunu engellemeli	2
Babanın eğitimi çok önemli, baba bu konuda eğitilmeli	1
Aile çocuğa karşı anlayışlı olmalı	1
Aile çocuklarına karşı mesafeli olmamalı, onlarla rahatça konuşabilmeli	1
Toplam	15
b) Devletin Görevi	
Devlet, aileleri cezalandırabilir	3
Devlet zorla evliliğe müdahale etmeli	2
Evlenecek kişi en azından liseyi okumalı	2
Kaçarak evlenildiyse devlet bu tür evlilik yapanların peşini bırakmamalı, danışmanlık yapmalı	2
Anne-baba psikoloğa gönderilmeli	1
Devlet, aileleri bilinçlendirme programları yapabilir	1
Okullarda bilgi verilmeli	1
Halk eğitimlerde bilgi verilmeli	1
Devlet 25 yaş sınırı koymalı	1
Evladının evlenmesi için zorlayan aileler bilinçlendirilmeli	1
Toplam	15
c) Medyanın Görevi	
Toplam	0
d)Aile, Toplum ve Devlet Birlikteliğinin Görevi	
Kıza kaçarak evlenmenin yanlışları anlatılmalı	2
Evlenecek kişi bilinçlendirilmeli	2
Bu konuda seminerler verilmeli	1
Facebook gibi internet sitelerinden çocuğu uzak tutmalı	1
Toplam	4
e) Fikrim yok	
Bilmem	3
Toplam	3
Ara Toplam	39
Genel Toplam	66

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuk yaşta evlenen kadınlar ilk olarak ailenin görevi sınıflandırmasına daha fazla yanıt verirken, diğer evli grup ilk olarak ailenin görevi ve devletin görevi sınıflandırmasında içinde yanıt vermektedirler. Çocuk yaşta evlenen kadınlar ilk sınıflandırmada anne – baba bilinçli olmalı alt kategorisi görece en fazladır. Konuyla ilgili çocuk yaşta evlenen Ayşe;

Anne- baba bilinçli olmalı. Çocuklarına karşı mesafe çok koymamalı. Gerekliğinde alıp karşısına konuşup ona karşısına çıkabilecek şeyleri anlatmalı.

Baba çocuğuna karşı soğuk davranınca, kızlar sevgiyi bir başka adamdan arıyor. Bu da hata üstüne hataya neden oluyo...(17 yaşında evlenen, İlk okul mezunu, 34 yaşında Ayşe)

sözleriyle ailelerin bilinçli olması görüşündedir. Alınan yanıtlara bakıldığında çocuk yaşta evlilikle ilgili anne-babaya eğitim verilmesi gerektiği Nazan şöyle ifade etmektedir.

Eğitim olmalı. Bu eğitim anne-babaya verilmeli öncelikle... Çocuklarını evlendirmek için baskı uygulanmaması gerektiği bilinci verilmeli. Özellikle kızların okuması da gerekli... Hep “keşke okusaydım” dedim. Okusaydım bu yaşında evlenmezdim... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu,38 yaşında Nazan)

biçiminde ifade ederek okuyamama deneyiminden bahsetmektedir. Dolayısıyla eğitimin çocuk yaşta evliliğin çözümü olarak vurgulamaktadır. Meral ise;

Erken evlenmek isteyen çocuğa çözüm zor getirilir...Kanunlarda erken yaşta zorla evlendirilen çocuğun ailelerine ceza verilmeli. Caydırıcı ceza şart bunlara. Ya da devlet çocuğu ellerinden almalı.(17 yaşında evlenen, orta okul mezunu, 40 yaşında Meral).

değerlendirmesini yaparak, kendi iradesiyle evlenen kızların erken yaşta evliliğe çözüm önerisi sunamazken, zorla evlilik gerçekleştirildiğinde devletin önemli görev üstlenebileceğini vurgulamaktadır. Yetişkin yaşta evlenen kadınların ilk olarak ailenin görevi sınıflandırması analiz edildiğinde Derya,

Aile bu konuda bilinçli olmalı gerekirse aileyi bilinçlendirme çabaları olmalı... Aile çocuğu karşı anlayışlı olmalı, kimi zaman onunla arkadaş gibi olmalı ki çocuk üzerinde anne-babanın söyledikleri etkili olsun... Aile çocuklarını uyarmalı... (23 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 38 yaşında Derya).

ifade ederek sorunun çözümü için ailenin bilinçli olmasının önemini vurgulamaktadır. Yetişkin yaşta evlenen kadınların ikinci olarak devletin görevi sınıflandırması analizi diğer sınıflandırmaya göre eşit düzeyde olduğunu yukarıda belirtilmiştir. Yetişkin yaşta evlenen Şeyda devletin bu konuda önemini şöyle vurgulamaktadır:

Devlet, evladını erken yaşta evlendiren aileleri cezalandırabilir. Belediyelere imkân verilip buralarda psikolog, rehber olup insanlara bu konularda bilinçlendirme programları yapabilir... Kız eğer kaçarak evlendiyse devlet bu türde evlilik yapanların peşini bırakmamalı, onlara danışmanlık yapmalı...(21 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 28 yaşında Şeyda).

Benzer şekilde devlet organlarının bu konularda faaliyetler yapmasını Aslı şöyle aktarmaktadır:

İnsanları bilgilendirmek gerekir bunu yapabilecek olan da devletin kurumları. Mesela devlet tarafından okullarda bilgi verilmeli. Halk eğitimlerde bilgi verilmeli... (26 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 32 yaşında Aslı).

Düşüncesini ifade ederek devlet kurumlarının bu konuda çalışmasının önemini vurgulamaktadır. Beren;

Evlenecek kişi eğitilmeli, daha doğrusu okumaya teşvik edilmeli. En az liseyi okumalı ki kendini ifade edebilsin... Zorla kızlarını evlendiren aileler var mesela onları devlet bilinçlendirme çalışmaları yapmalı, gerekirse psikolog eşliğinde aileler bilgilendirilmeli... (29 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 34 yaşında Beren)

şeklinde düşüncesiyle soruna çözüm olarak hem devletin hem toplumun çözümün birer parçası olarak yaklaşmıştır. Benzer şekilde Harika görüşünü şöyle aktarmaktadır:

Zorla evlendirilmesinler öyle olsa bile devlet bu duruma müdahale etmeli... Erken evlenmektense okumaya teşvik edilmeliler...Kocaya kaçmanın yanlışlarını anlatmalılar köy yerinde özellikle. Artık bu okulda mı olur, herkesi toplayıp anlatırlar mı, camide mi bilemem. Artık hangisi devlet için uygunsa o köydeki insanları bilinçlendirmeliler. Çünkü köy yerlerinde daha çok gibi ya da kız kaçtıysa bile, devlet kaçan insanlara -kıza -danışmanlık yapmalı. Böylesi insanların peşini bırakmamalı...(19 yaşında evlenen, ilkokul terk, 40 yaşında Harika).

Çocuk yaşta evlenen kadınlar ilgili sorunun yanıtı olarak devletin görevi ve aile, toplum ve devlet birlikteliğinin görevi sınıflandırması görece sınırlı ve aynıdır. Konuyla ilgili çocuk yaşta evlenen Hacer;

Devletle alakalı... Biraz anne-babadan da kaynaklı. Onlar bilinçlendirilmeli... Küçük yaşta evlenen kişilere devlet belli bi süreye kadar, belli dönemlerde eve yetkililer göndermeliler... Bi sorun varsa olaya müdahale etmeliler gerektiğinde çocuğu erken evlendirenleri cezalandırmalı. Yani devlet küçük yaşta evlenen kişilere ayrı bi özen göstermeli... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

şeklinde görüşüyle söz konusu sorunun çözümün çok fonksiyonlu olması gerektiğini belirtmektedir. Yine konuyla ilgili benzer şekilde Nergiz;

Aileler bilinçli olmalı, onlara devlet eğitim vermeli bu konuda... Kız çocuğu kendini ifade edebilmeli. Gerektiğinde tepki gösterebilmeli, her şeyi kabullenmemeli...Bunun içinde evde okulda rahat ve özgür olmalı kız, öğretmenleri onlara daha fazla söz hakkı vermeli...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 39 yaşında Nergiz)

düşüncesiyle ailenin, devletin ve toplumun söz konusu duruma duyarlı olması gerektiğini belirtmektedir. Yetişkin yaşta evlenen kadınlar ilgili sorunun yanıtı olarak medyanın görevi sınıflandırması ilgili grupta hiç yoktur, ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlarda bu sınıflandırma görece sınırlıdır. Bununla ilgili düşüncesini Fatma şöyle ifade etmektedir:

Anne-babalar bilgilendirilmeli... Zorla kızını evlendiren ailelere devlet caydırıcı ceza vermeli... Televizyonda aktiviteler olmalı. Reklam olsun, filmler olsun bunlar arttırılmalı... (17 yaşında evlenen, İlk okul mezunu, 40 yaşında Fatma)

Her iki gruptan kadın fikrim yok sınıflandırmasında benzer ve eşit düzeyde yanıt vermektedirler. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen 3 katılımcının demografik yapısı, evlilik çeşidi vb. incelendiğinde 2 katılımcının evliliklerini kaçarak gerçekleştirdiğini, bir diğer katılımcının ise evdeki baskıdan dolayı evliliği kurtuluş yolu olarak gördüğü için evlendiğini ve hiç okula gitmediğini belirtmektedir. Yetişkin yaşta evlenen 3 katılımcının demografik yapısı, evlilik çeşidi vb. incelendiğinde 1 katılımcı evdeki baskıdan kurtulmak için evliliği istemiş ve okula hiç gönderilmemiştir. Diğer iki katılımcı ise ilköğretim mezunu, geleneksel düşüncenin baskın olduğu ailelerden gelen ve bu durumu devam eden, geliri olmayan, sağlık problemi olmayan kişiler olduğu görülmektedir. Özetle çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar erken evliliğin çözümü olarak ailenin görevini başat rol olarak görüyorken diğer evli kadınlar bu tür görevin aile görevi ve devlet görevinin eşit rolde olduğunu düşünmektedirler. Genel olarak her iki gruptan kadının ilgili soruna çözüm önerisi açısından aralarında anlamlı farkın olmadığı söylenebilir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “Çocukların eğitim durumu nedir? Okuyorlar mı? Çalışıyorlar mı?” şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.20: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

	Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri
EĞİTİM GÖRÜYOR		
Okula gidiyor		
0-3 yaşında	5	1
3-5 yaşında	5	9
Anaokulu	5	6
İlkokul	10	10
Ortaokul	6	4
Lise	5	6
Üniversite	3	1
Toplam	39	37
EĞİTİM GÖRMÜYOR		
Çalışıyor		
Üniversite mezunu çalışıyor	2	0
Lise mezunu çalışıyor	1	0
Toplam	3	0
Evli		
Lise mezunu evli	1	0
Toplam	1	0
Asker		
Lise mezunu	1	0
Toplam	1	0
Çalışmıyor		
Kızım üniversite mezunu çalışmıyor evde	0	1
Toplam	0	1
Ara Toplam	5	1
Genel Toplam	44	38

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, her iki grup kadın için eğitim görüyor kategorisi görece en fazladır. Ancak eğitim görmüyor kategorisi analiz edildiğinde; her iki grup kadında çocuğunun eğitim seviyesi yüksek olmasından dolayı eğitim görmüyor kategorisi vardır. Çocuk yaşta evlenen Döndü;

Ben ilkokul 5'ten terkim ama eşim çok anlayışlıdır. Beni okumaya teşvik etti şu an hastanede endoskopi bölümünde çalışıyorum eşimin teşviği sayesinde oldu... Kızlarımdan biri üniversite mezunu hemşire başladı bu sene, diğeri üniversite okuyo... Bi kız bu dönemde okumalı, mesleğini eline almalı... (16 yaşında evlenen, Açık lise okuyan, 40 yaşında Döndü)

sözleriyle eğitilmiş olmanın, meslek sahibi olmanın önemini vurgulamaktadır.

2 çocuğum var birisi anaokuluna gidiyor. Diğeri daha küçük... 2 sini de okutma derdindeyim, okusunlar, güzel yerlere gelsinler...(19 yaşında evlenen, Lise mezunu, 26 yaşında Belkıs)

şeklindeki ifadesiyle çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlarla benzer düşünce içindedir. Eğitim görmüyor kategorisine göre; çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ilgili soruya evli, asker, çalışmıyor şeklinde belirtmişlerdir ancak çocuklarının eğitim seviyesi en az lise düzeyindedir. İlgili soruya verilen yanıtlara bakıldığında her iki gruptan kadının konuya duyarlı davrandıkları söylenebilir. Başka bir deyişle, kadının kendi evlatlarının eğitimi olmasına önem vermeleri arasında anlamlı farklılık yoktur. Hem çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar hem de yetişkin yaşta evlenen kadınlar eğitim yoluyla geçmişte yaşanan problemleri kısır döndü şeklinde yaşanmasını engellemeye çalışmakta ayrıca eğitimi olmanın önemini ve ciddiyetini kavramaktadırlar. *Ailelerin kız ve erkek çocuklarıyla ilgili arzu ve projeleri hala farklı olsa da başlangıç eğitimiyle ilgili yaklaşıma eşitlikçi bir model hükmediyor. Kızların gördüğü öğrenim, ev kadını modelinin etkisizleşmesiyle orantılı olarak toplumsal bir meşruluğa kavuştu.* (Lipovetsky 1999: 167) Kadınların kız-erkek fark etmeden çocuklarının eğitimine önem göstermesi bu ifadeyi destekler niteliktedir. Ayrıca her iki gruptan kadının anaokulu eğitimi gören çocuklarının sayısı benzerdir ve aralarında anlamlı fark bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu kadınlar anaokulu eğitimini önemsemekte ve çocuklarının temel eğitimini desteklemektedirler.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Kızınızın sizce erkek arkadaşı olmalı mı?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.21: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET, OLABİLİR	
a) Cinsel ilişki olmadan olabilir.	
18 yaşından önce olmamalı, sonra olabilir	7
Erkek arkadaşı olabilir	3
20-25 yaşındayken olabilir	1
Ona doğruyu yanlış anlatırdım son söz onundur	1
Seviyeli ise olmalı, aşırıya kaçmamalı	1
Toplam	13

Tablo 3.21 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

b) Cinsel ilişki olabilir	
Toplam	0
Ara Toplam	13
HAYIR, OLAMAZ	
a) Geleneksel rollerden dolayı olmamalı	0
Toplam	0
b) Kişisel nedenlerden dolayı olmamalı	
Olmasın, okulunu(üniversite) bitirsin, meslek sahibi olsun sonra olabilir	2
Bana kalırsa olmamalı, ama olursa da sesimi çıkarmam	1
Olmamalı çevre çok kötü	1
Toplam	4
Ara Toplam	4
Genel Toplam	17
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	
EVET, OLABİLİR	
a) Cinsel ilişki olmadan olabilir.	
18 yaşından önce olmamalı, sonra olabilir	7
20 yaşından önce olmamalı sonra olabilir	4
Erkek arkadaşı olabilir	3
Seviyeli ise olmalı, aşırıya kaçmamalı	1
19 yaşına kadar olmamalı sonra olabilir	1
Erkek arkadaşı olmalı ama başına kötü bir şey gelir diye korkum var	1
Liseden önce olmamalı	1
Toplam	18
b) Cinsel ilişki olabilir	
Ona ben karışmam ama 18 yaşından sonra olmasından yanayım	1
Toplam	1
Ara Toplam	19
HAYIR, OLAMAZ	
a) Geleneksel rollerden dolayı olmamalı	
Toplam	
b) Kişisel nedenlerden dolayı olmamalı	
Olsun istemem, ama gizli gizli yapacağına bileyim daha iyi	2
Olmasın, okulunu(üniversite) bitirsin, meslek sahibi olsun sonra olabilir	1
Olmasın ben istemem, derslerine baksın zamanı gelince o da olur	1
Toplam	4
Ara Toplam	4
Genel Toplam	23
Hepsi Toplam	40

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, evet kategorisi her iki grup kadın için görece fazladır. Evet kategorisinde cinsel ilişki olmadan olabilir sınıflandırması her iki grup kadın arasında benzerdir. Ancak cinsel ilişki olabilir sınıflandırmasında ilgili

kategoriye yalnızca yetişkin yaşta evlenen gruptan kişilerin yanıtı sınırlıdır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtlarına baktığımızda Nergiz,

Olmalı. Tabii seviyeli olmak koşuluyla... En erken 18'de olmalı. Daha küçük yaşlarda olsun istemem... Çünkü o yaşlarda kandırılmaya daha müsait oluyo insan. Ne denilirse doğru söylüyo diye bakar. Karşısındaki kötü niyetli olabileceğini düşünemez ki...(17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 39 yaşında Nergiz)

şeklinde ifade ederek kız çocuğu evlilik öncesi cinsel deneyiminin olmasını istememektedir. İlgili soruya yaş sınırlaması getiren Deniz;

20- 25 yaşında olmalı. Küçük yaşta olmamalı. Kandırılmaya müsait bir yaş 20'den önce...Yok ilişki olmamalı...(16 yaşında evlenen, orta okul terk, 29 yaşında Deniz)

sözleriyle benzer fikirde olduğunu ifade etmektedir. Meral,

Baba istemez ki... Çocuk benden, aileden soğumasın diye anlatırdım...Doğruyu yanlış anlatırdım ona. Ama son söz onundur. (17 yaşında evlenen, orta okul terk, 40 yaşında Meral)

şeklindeki görüşüyle evladı ile güvene dayalı ilişki kurmak istediğini belirtmektedir. Benzer düşüncede olan Döndü evladı ile güven ilişkisi kurmak istediğini şöyle aktarmaktadır:

Bana kalırsa olmamalı, ama olursa da sesimi çıkarmam... Ya kandırılmaya müsait bir dönem karşıdaki insan iyi niyetli mi kötü niyetli mi bunu idrak edemeyebilir...(16 yaşında evlenen, Açık lise okuyan, 40 yaşında Döndü)

Evet kategorisinde cinsel ilişki olmadan olabilir sınıflandırmasına yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtlarına baktığımızda Filiz;

Erkek arkadaşı olmalı ama başına kötü bir şey gelir diye korkularım var...Ne bileyim erkek arkadaşı psikopatın teki çıkabilir. Görüyoruz televizyonlardan...tabii belli seviyesi olmalı. Evliymiş gibi hareket etmemeliler...(21 yaşında evlenen, lise mezunu, 32 yaşında Filiz)

şeklinde ifadesiyle geleneksel kadın rollerini kısmen kırmakta ancak evlilik öncesi cinsel ilişkiye olumsuz bir tavır almaktadır. Evet kategorisinde cinsel ilişki olabilir sınıflandırmasına yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları sınırlıdır. Buna göre Beren bu durumu şöyle aktarmaktadır:

18 yaşından sonra olabilir, karşı cinsi tanımalı, o yaştan sonra doğruyu yanlış bilir, kendine ne faydalı ne zararlı onu bilir...o konuya ben karışmam kızım kendisi için uygun gördüyse evlenmeden önce ilişki olabilir...(29 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 34 yaşında Beren)

Hayır kategorisi her iki grup kadın için sınırlıdır. Ancak hayır kategorisinde geleneksel rollerden dolayı olmamalı sınıflandırmasına her iki gruptan kadın yanıt vermemiştir. Hayır kategorisinde kişisel nedenlerden dolayı olmamalı sınıflandırması her iki grup kadın için eşit düzeyde ve benzerdir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Meryem deneyimini şöyle aktarmaktadır.

Olmasın. Başıma geldi. Psikopatla tanıştı. Evde büyük sorunlar oldu... Okusunlar okulunu bitirsin sonra olabilir, istemiyorum erken yaşta olmasını. Okusun meslek sahibi olsun... (15 yaşında evlenen, Okur-yazar değil, 38 yaşında Meryem)

Hayır kategorisinde kişisel nedenlerden dolayı olmamalı sınıflandırmasına yetişkin yaşta evlenen Melike,

Asla olmamalı, çünkü ben evlenmeden önce tanıştım sevdim ve evlendim ama sonrası hüsrandır. O yüzden okusun, mesleğini eline alsın sonra olabilir. (22 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 32 yaşında Melike)

sözleriyle yaşadığı deneyim dolayısıyla kızının erken yaşta erkek arkadaşı olma konusuna sıcak bakmamaktadır. Genel olarak ilgili soruya her iki grup kadının verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde, kızlarının erkek arkadaşı olmasına sıcak bakması geleneksel kadın rollerinin kısır döngü şeklinde olmayacağı veya düşüncenin bazı durumlarda yeniden üreilmeyeceği söylenebilir.

3.5. Kadına Karşı Şiddet

“Çağdaş toplumların hemen hepsinde geçerli olan ataerkil sistem altında bütün kadınlar ezilmekle birlikte, hepsinin ezilme derecesi aynı değildir; hatta ezilenler arasında başka ezilenleri ezenler de vardır. Bunun açıkça ortaya konması gerekir. (Michel,1979,133)” Dolayısıyla kadının baskıya maruz kalma nedenlerini araştırmak bu açıdan önemlidir.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara “*Evlenmeden önce aileniz tarafından baskıya maruz kaldınız mı?*” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.22.: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET VARDI	
a) Namus kavramının kadın üzerinde tanımlanmasından dolayı	
Sevdiğim vardı, evdekilerin korkusuna arada kaçamak buluşuyorduk	5
Okul konusunda çok oldu, ben devam etmek istedim ama izin verilmedi	4
Köy yerinde laf olur, adım çıkar diye annem hiçbir yere tek başına göndermezdi	1
Toplam	10
b) Geleneksel kadın rollerine uygun davranılması için	
Her ailede olduğu kadar, ama her zaman şiddet, kavga yok	6
Abim baskıcıydı, annem-babam değillerdi	2
Anne baskısı çoktu, tek başıma dışarı çıkartmazdı beni	2
Yengem bize hep kızardı bağırırdı, evden dışarı adım atamazdım	1
Babaannem baskıcıydı, her dediğini yaptırırdı, bu yüzden hep sessizdim	1
Toplam	12
c) Aile büyükleri tarafından fikirlerin önemsenmemesi dolayısıyla	
Benim isteklerimin önemi yoktu, onlar hep benim adıma karar verdiler	4
Babam çok sert bir adamdı, korkumdan bir şey diyemezdim	2
Babam sen bir şey bilmezsin havasındaydı hep	1
Döverek denileni yaptırıyorlardı, evlenmek istediğimde bile dövdüler beni, bende kaçtım sevdiğime	1
Babam beni zorla birisiyle evlendirmek istedi, baktım kurtuluş yok bende kaçtım	1
Toplam	9
Ara Toplam	31
HAYIR YOKTU	
a) Ataerkil düşünce kısmen yaşandığı için	
Rahat ve özgürlükçü bir ailede yetiştim	1
Baskı falan yoktu, yokluk vardı, istemeye geldiklerinde bile annem sen bilirsin kızım dedi.	1
Ailem beni genelde destekler	1
Toplam	3
Ara Toplam	3
Genel Toplam	34
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET VARDI	
a) Namus kavramının kadın üzerinde tanımlanmasından dolayı	
Sevdiğim vardı, evdekilerin korkusuna arada kaçamak buluşuyorduk	10
Sevgili olmak için teklif aldım aile korkusuna evet demeye cesaret edemedim	1
Köy yeri küçük olduğu için annem laf söz getirme derdi, bende onların haberi olmadan hareket etmezdim	1
Toplam	12

Tablo 3.22 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

b) Geleneksel kadın rollerine uygun davranılması için	
Her ailede olduğu kadar, yoksa öyle sürekli bir şeyler yoktu	6
Oraya gitme, onu yapma diye karıştıkları oluyordu ama büyük problemler yoktu	4
Yaşım ilerleyince annem evlen evlen diye çok baskı yaptı	2
Okula devam etmek istedim ama kız çocuğu dediler, göndermediler	2
Yengem her dediğini bağırarak yaptırırdı	1
Tek başına hareket edemezdim, evdekiler ne diyorsa onu yapıyordum	1
Toplam	16
c) Aile büyükleri tarafından fikirlerin önemsenmemesi dolayısıyla	
Annem sigara içtiğimde döverdi	2
Babam çok sertti, kızardı ama şiddet falan yoktu	1
Baskıyla, kimi zaman vurarak istediklerini yaptırdıkları olurdu	1
Toplam	4
Ara Toplam	32
HAYIR YOKTU	
a) Ataerkil düşünce kısmen yaşandığı için	
Tam tersi rahat bir hayatım vardı	4
Annem-babam ablalarımın evliliklerinde çok problem yaşamışlar, en küçükleriydim beni el üstünde taşıdılar	1
Tek kızdım bu yüzden çok kıymetliydim	1
Bana karışmazlardı, beni bilirlerdi onları üzmeyeceğimi	1
Toplam	7
Ara Toplam	7
Genel Toplam	39
Hepsi Toplam	73

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, evet kategorisi her iki grup kadın için benzer ve en fazladır. İlgili kategoride tüm kadınların yanıtları geleneksel kadın rollerine uygun davranılması için sınıflandırması görece en fazladır. İlgili sınıflandırma için çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Ayşe deneyimini şöyle ifade etmektedir.

Babam sinirliydi. Çekinirdik. Vururdu bazen. Bende kardeşlerimde babamdan çok korkardık. Bir şey canımız çektiyse korkumuzdan bişey isteyemedik ki. Yokluk içinde yaşadık zaten...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu,34 yaşında Ayşe)

Benzer sınıflandırma da bulunan Aygül deneyimini ve düşüncesini şöyle aktarmaktadır:

...Bazen karıştıkları oluyodu. Yok oraya gitme yok bunu yapma. Sanki başıma kötü bişey gelecek. Bi gün kız arkadaşım bizde kal dedi bizimkilerin izin vermeyeceğini bildiğim için söyleyemedim bile... Akşam olunca hemen evde olmak zorundaydım istediğim saatlerde dışarı çıkamazdım. Tamam büyük

sorunlar olmayabilir ama erkek kardeşim kadar da rahat değildim... Mesela o arkadaşında kalmak isterse kalabilirdi ben öle değildim...Ailevi başka problemlerde oldu. Bana karşı değildi ama sıkıntı oluyodu... (22 yaşında evlenen, lise mezunu, 27 yaşında Aygül)

Her iki gruptan kadın benzer soruya 2. olarak namus kavramının kadın üzerinde tanımlanmasından dolayı sınıflandırması sayısal olarak hemen hemen benzerdir. Konuyla ilgili Kübra hem namus tanımının kendi üzerinden yapılması hem de diğer nedenlerle olduğunu şöyle aktarmaktadır:

Sevdiğim biri vardı, hatta çıkmaya başladık ama evdekilerin korkusuna istediğimizde buluşamıyoduk ki... Çok az görüşürdük... Bide babaannem çok baskıcı bi kadındı her dediğini yaptırırdı bizlere. Bu yüzden sessiz büyüdüm hep... Evlendikten sonra bile evlendiğimde haksızlıklara karşı hep sessizdim...(16 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 29 yaşında Kübra)

Benzer şekilde baskıya maruz kalan yetişkin yaşta evlenen Reyhan yaşadıklarını şöyle ifade etmektedir:

Annem diktatör bi kadındı... dikkat et kızım, kimseden laf söz getirme derdi... Bu yüzden erkek arkadaşım olunca nadiren, kaçak göçek görüştüm...Çalıştığım dönemlerde işten çıkınca bi yere uğrayamazdım. Doğru düzgün bi kız arkadaşım dahi buluşamazdım öyle bi baskı vardı üzerimizde. Tamam vurmuyodu ama tek başına da hareket ettirmiyodu... (25 yaşında evlenen, Orta okul terk, 40 yaşında Reyhan)

Aynı nedenle baskıya maruz kalan Çiçek ise baskı dolayısıyla kendince çözüm ürettiği durumu şöyle belirtmektedir:

... Erkek arkadaşına falan çok sıcak bakmazlardı. Bende gizli kapaklı yaptım. Evlendiğim kişiyle böyle oldu. Sanki onunla hiç görüşmemişim gibi yaptım... İstemeye geldiklerinde sanki onu tanımıyomuşum gibi yaptım... Tepki gösterirler diye gizli kapaklı yaptığım işler oldu...(20 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 39 yaşında Çiçek)

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar 3. olarak aile büyükleri tarafından fikirleri önemsenmemesi dolayısıyla sınıflandırması diğer kadınların yanıtlarıyla kıyaslandığında görece fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Nergiz,

Ya söz sahibi değildim hiç bi şey de... Benim adıma karar verirlerdi... Mesela okula gitmeyi çok istemiştim ben. Onda bile annemler dediler “okul-mokul yok, kızlar okuyunca noluyomuş” diye.Bende bişey demedim. Kendimi bile ifade

edemiyodum ki.. Şimdiki gibi öyle değilim ki.... Kızımı da öyle yetiştirmiyorum... Okutmaya çalışıyorum, her zaman evlatlarımın arkasındayım... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 39 yaşında Nergiz)

sözleriyle fikirlerine değer verilmeyişini ifade etmektedir. Ancak Nergiz'in ifadelerinden yola çıkarak geçmişte karşılaştığı durumun özellikle kendi kızının yaşamasını engellemek için (bunun için de eğitimi olmayı çıkış noktası olarak görmektedir.) kızının eğitim almasını istemekte ve bunun için çalışmaktadır. Dolayısıyla geçmişte karşılaşılan bu tür problemlerin gelecekte en az düzeyde olacağını söyleyebiliriz. Hayır kategorisi yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtlarından görece fazladır. Genel olarak tablo değerlendirildiğinde her iki gruptan kadın farklı şekillerde olmak üzere baskı yaşamaktadır. Buna ek olarak her iki grup kadın arasında üzerlerinde baskı olması açısından aralarında anlamlı fark bulunmamaktadır. Görüşme sorularının içinde "Evlenmeden önce, erkek arkadaşınız oldu mu? Sorusu vardı. Ancak yukarıda belirtilen tabloda söz konusu soruya yanıt alınmıştır. Dolayısıyla konuyu tekrar etmemek için ayrıca analiz yapılmamıştır.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara "Hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Bu zorluklarla nasıl baş ediyorsunuz?" Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.23: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
a) Kadının kabullendiği/katlandığı zorluklar	
Eşimin anlayışsız oluşu, çocuklarıma karşı anlayışsız oluşu	2
Çocuklarımla ödevlerine yardımcı olamıyorum	2
Çalışmadığım için eşime bağlı kalmak zorundayım	1
Eşimin anlayışsız oluşu	1
Okumam yazmam yok, hangi minibüse bineceğimi dahi bilemiyorum	1
Eşimin alkolünden dolayı çok dayak yedim hala da aynıdır	1
Kendi başıma hayatta hareket edemem	1
Eşimin kuşa vaktini, parasını ayırmasına üzülürüm, kızarım	1
Çalışırım ama para hiç elime geçmez, bir şey almak gelir içimden ama alamam	1
Evimiz yok, eşimin ailesiyle beraber yaşamak zorunda kalıyoruz ve çok laf işittiğim zaman oluyor	1
Okuma – yazma bilmediğim için çok problem yaşıyorum	1
Bu fakirlikten, bu yoksulluktan çocuklarımla ihtiyaçlarını karşılayamıyorum	1
Toplam	14

Tablo 3.23 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

b) Kadının mücadele ettiği zorluklar	
Kimi zaman çocuklar ve eşimin arasında kalıyorum arayış bulmaya çalışırım	1
Maddi giderlerimi karşılamakta zorlanırım eşimden habersiz bir merdiven siliyorum	1
Aşırı kilolarımdan dolayı çok problem yaşıyorum, iğnelerimi aksattığımda felç gibiyim	1
Çocuğum olmuyor diye çok problem oldu, başka problemlerde olunca da boşandık	1
Eskiden eşimin ailesi karışınca sesim çıkmazdı şimdi cevap veriyorum en azından	1
Maddi zorluklar olunca hastanede 2 senedir temizlik görevlisi olarak çalışmaya başladım	1
Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
Maddi zorluklardan dolayı yarım gün satış bölümünde çalışıyorum	1
Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
Eşim, ablamın yanına gelmeme izin vermez, bende gizliden ablamın yanına gelirim	1
Toplam	8
c) Kadının eşi ile beraber mücadele ettiği zorluklar	
Evde sorunlar oluyor onları da beraber halletmeye çalışırız	4
Eşimin kardeşleri evliliğimizde çok problem yaşattılar ama eşim beni arkalar sorunlarımızı beraber çözeriz	1
Rahatsızlandığımda eşim benle çok ilgilenir, hastaneye yetiştirir	1
Eşim inşaatta çalışıyor iş bulamadığında çok üzülüyorum ona maddi olarak destek oluyorum	1
Toplam	7
d) Kadının eşinin ailesi ile beraber mücadele ettiği zorluklar	
Eşim beni aldattı, yanımda hep eşimin abileri olmuştur, beni hiç ezdirmediler	1
Toplam	1
Ara Toplam	30
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
a) Kadının kabullendiği/katlandığı zorluklar	
Eşimin kendi bildiğini okuması, elimden hiçbir şey gelmiyor	3
Kendi gelirim olmadığı için eşime bağımlı yaşamak	2
Çalışmak istiyorum ama çocuklarıma kim bakacak, çalışmıyorum	1
Kaynanamın evimize çok karışması, her şeyi kendisini biliyormuş zihniyetinde olması	1
Eşimle aramızda problem olunca bunun geçeceğini düşünür sabrederim	1
Kızımın erkek arkadaşı olunca babasıyla kızım arasında çok kaldım	1
Oğlumun okula devam etmesini istiyorum ama o bizim işyerimizde çalışmak istiyor	1
Aile apartmanında mal-mülk davası eksik olmuyor her gün ayrı bir sıkıntı	1
Evimle ilgili sorunlar olduğunu sadece kız kardeşime anlatabiliyorum	1
Eşimin aşırı kıskançlığı yüzünden kavgalarımız çok olur	1
Eşimin eskisi gibi yakın olmadığını düşünürüm	1
Bazen ev işlerini tek yapmak, eşimin yardımcı olmaması	1
Hastalığım, ağrılarımdan dolayı gözüm hiçbir şey görmez	1
Toplam	16
b) Kadının mücadele ettiği zorluklar	
Çalışıyorum evimizin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırım	2
Yaş ilerleyince çocukların problemleri arttı, onların problemlerini halletmeye çalışırım	2
Psikolojik sorunlarım için belli aralıklarla tedavi görmeye gittim şimdi iyiyim	1
Türkçe bilmediğim için çok zorluklar yaşadım, akşam okuluna gittim burada okuma-yazmayı öğrendim	1
Buraya taşınınca hiçbir yer bilmiyordum zamanla öğrendim	1
Ev satın aldık ve 4 yıl onun borcu var bu yüzden 2 apartmanın merdivenini siliyorum	1

Tablo 3.23 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Eşim beni ciddiye almaz, kendi bildiğini okur. Başka problemler olunca da boşanmaya karar verdim	1
Eşimin ilgisizliğinden boşandım 2 sene sonra tekrar evlendik ama tekrar başladı, boşanma aşamasındayım	1
Toplam	10
Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	
c)Kadının eşi ile beraber mücadele ettiği zorluklar	
Eşimle bazı problemlerimiz olur ama beraber hallederiz	3
Eşimin hastalığına çok üzülüyorum ilaçlarını aksatmamaya çalışırım	1
Yemek pişirmesini bilmiyordum, eşim öğretti	1
Çocuklarla her anımı geçirmek zorundasın, bazen eşim yardımcı olur	1
İş yerim de yorulduğumda evde eşim bana hep destek olur	1
Toplam	7
d)Kadının eşinin ailesi ile beraber mücadele ettiği zorluklar	
Toplam	0
Ara Toplam	26
Genel Toplam	56

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, kadının kabullendiği/katlandığı zorluklar her iki grup kadın için görece en fazladır. Katılımcı sayısını değerlendirdiğimizde oransal anlamda her iki grup arasında bir farklılık yoktur. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların kabullendiği/katlandığı zorluklar sınıflandırmasına baktığımızda eşimin anlayışsız oluşu, çocuklarıma karşı anlayışsız oluşu ve çocuklarımin ödevlerine yardımcı olamıyorum alt kategorileri görece fazladır. Konuyla ilgili çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Nergiz;

Ya hala beni anladığını düşündüğüm bi eşim yok...en son 2 sene önce eşim bana kapıyı gösterdi... Ben çocuklarıma bırakıp nereye gideyim... Kızım 1 sene okulda kaldı eğer bir daha bu olursa hemen evlendiririm diyo. Ben kızımın evlenmesini istemiyorum okul çağında. Okumak istemiyorsa bile çalışsın kendi kazancı olsun daha iyi...Hala arkamda güçlü birilerinin varlığını göremiyorum... O beni çok üzüyo... Çocuklarım büyüdükçe kendimi biraz daha güçlü hissediyorum... Onların varlığı beni ayakta tutuyo... Bazen de sıkıntılarımızı eltilerimle birbirimize anlatırız. Sonra halay açar, stress atarız... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 39 yaşında Nergiz)

ifadesiyle eşinin kendisine ve çocuklarına karşı anlayışsız olduğunu ve karşılaştığı soruna karşı katlanıcı bir tavır aldığını belirtmektedir. Meral;

Eşimin alkolü var hala o evime çok büyük sorun yaratıyo. Alkol aldığı zaman kendini kaybediyor. Bi gün gece uyumuşum, eşim kapıyı vurmuş ben duymamışım. Beni hastanelik edene kadar dövdü. Kaderim buymuş demek ki...

Çocuklarım büyüdü de onlar babalarına müdahale edebiliyorlar. Beni 3 evladım da korur, kollar...hala bu yaşta komşum “bize gel, biraz sohbet edelim” der ona bile izin vermez. Kendi başıma hareket edemem zaten. Senle bile görüştürmezdi... Nasıl cesaret edebilirdim. Eşim abini, tanıyo biliyo da görüşmeme bişey demedi yoksa hayatta kimseyle görüştürmez beni... bunlara rağmen sabırlı bir insanım, katlanıyorum çoğu şeye... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

şeklinde belirterek kaderci yaklaşımla bulunduğu durumu kabullenmektedir. Duygu;

Eşimin kuş merakına çok sinir oluyodum. Zamanında çok büyük problemler oldu... Kimi zaman dünyanın parasını kuşlara yatırdığı oldu...Hatta eşimin babası bile demiş “oğlum, yeter artık bırak şu kuşları” ama nerde çocukken alışmış bırakamıyomuş. Bende çok istedim, bu merakını bırakmasını ama ne diyeyim. Eşim de kendini “başka bi kötü huyum yok, ona da karışmayın der” çekilir kenara... diyorum ya bıraktım söylenmeyi ne hali varsa görsün.... Başka problemim yok çok şükür olursa da geçeceğini düşünür, sabrederim... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 24 yaşında Duygu)

ifadesiyle rahatsızlık duyduğu konulara karşı benzer bir kabulleniş/katlanma vardır.

Pınar;

...Hiç çalışma falan bilmezdim ben. Evlendikten sonra mecbur kalınca merdiven bile siliyorum... 2 apartmanın merdivenini siliyorum 2.sini eşim bilmez... Eşim bilirse o kazancımı elimden alır diye bilmez... Bazen kiraya ver, faturalara ver derken bazen elimizdeki yetmiyor. Onun sorunlarını çok yaşıyorum. Yine de çok şükür diyorum ne diyeyim... Bir de evlenmeden önce gözü kara oluyormuş, insanın gözü bir şey görmüyomuş. Bunu evlenince anladım. Sorumluluk nedir bilmezdim ki ben. Faturaları bekarken hiç aklıma bile getirmezdim. Şimdi acaba bu ay yeter mi diye düşünüyorum. Gözümün karalığını sen buradan anla... ama ne kadar sorun olursa olsun kızımı düşündükçe, onun büyüdüğünü, meslek sahibi olduğunu, para kazandığını düşündükçe birçok şeye sabre diyorum. (17 yaşında evlenen, Lise terk, 24 yaşında Pınar)

şeklinde ifade ederek az da olsa kendine bir kazanç sağlamakta ve bunu eşinden gizli yapmaktadır. Pınar'ın yaşadığı bu durum ise, eşine karşı bir mücadele ya da karşı çıkış değil gizli bir kabulleniştir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların kabullendiği/katlandığı zorluklar sınıflandırmasına baktığımızda, eşimin kendi bildiğini okuması ve kendi gelirim olmadığı için eşime bağımlı yaşamak alt kategorileri diğerlerine göre daha fazladır. Yetişkin yaşta evlenen Döne;

Maddi olarak eşine bağlı yaşıyorsun sonuçta. Maddi özgürlüğüm yok bu yüzden istediğim şeyi, istediğim zaman alamıyorum...Eskiden eşim beni çok kıskanırdı, her yere gidemezdim. Bu yüzden kavgalarımız bile oldu...Zor durumlarda İlk başta sabre diyorum. Bu da geçer diye teselli ediyorum kendimi. Ölücez diye düşünüyorum. Çok düşünüyorum. Eskiden ağlardım. Ama şimdi bazı şeyleri

kabulleniyorsun. Kabullendiğim, alıştığım için artık ağlamıyorum. (21 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 39 yaşında Döne)

ifadesiyle maddi özgürlüğünden kaynaklanan sorununu, eşinin aşırı kıskançlığını ve yarattığı problemleri kabullendiğini belirtmektedir. Yine kabulleniş içinde olan Hande benzer durumu şöyle aktarmaktadır:

Ya eşim mesela ortak iş yapacakken akrabalarıyla elini taşın altına koyan hep o olur. Ben bişey desem ciddiye alınmayacak biliyorum. Bu yüzden sesimi çıkaramam. Kendi kendime söylenirim çok. Bazen evde iş yaparken şu işin elinden de sen tut derim. Yapmaz. Benim görevimmiş. Bu duruma alıştım artık. Bi tepkim de yok, bi beklentim de yok... (19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hande)

Her iki gruptan kadının açıklamasına göre, zorluklara karşı kabulleniş veya katlanma sadece çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için değil, aynı zamanda yetişkin yaşta evlenen kadınlarda da aynı durumun olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadınların mücadele ettiği zorluklar sınıflandırmasında her iki gruptan kadının yanıtları hemen hemen benzerdir. Çocuk yaşta evlenen Kübra;

Eskiden karışanımız olurdu. Sesim de çıkmazdı... Hala da öyle genelde sessizimdir... Eskisi kadar olmasa da karışan falan olduğunda cevap verebiliyorum. Çoğu zaman karışmaları engelleyebiliyorum da .. Ekonomik sıkıntılarımız oluyodu.. Çocuğum büyüdüğü de ihtiyaçları çoğaldı... Bu hastaneye başvurduğum temizlik görevlisi çalışmanı olarak... O da kismetime oldu... Kocam başka yerde çalışsam istemez ama burası hem eve yakın, hem güvenilir diye bi problem olmuyo...(16 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 29 yaşında Kübra)

ifadesiyle karşılaştığı sorunlara sesini çıkaramadığını ancak geleneksel kadın rollerinin kısmen kırılmasıyla bu durumu aştığını görmekteyiz. Ayrıca karşılaştığı ekonomik sorunlara karşı da çalışma hayatına girerek kısmen bu problemi aşmaya çalışmaktadır.

Hacer;

Eskiden çok zorluğum oluyodu. Her kafadan bi ses çıkardı yalan yanlış... Çocuk olmadı ayrı bi sorun tabi... Doktora gittim bu yüzden. Doktor tahlil falan yaptı hiç bişey çıkmadı bende. Eşinin tedavi olması gerek dediler... Bunu onlara söylememe rağmen, bunu kabul etmediler... Baktım hala devam ettiler, sorunlar her geçen gün daha da büyüdü... Her gün kavga her gün aşağılamalar. En sonunda bunları aileme anlatınca babam “kızım çık gel” deyince kendimi güçlü hissettim... Evliliği bitirdim... Keşke daha önce yapsaymışım diyorum. Şimdi çok şükür öyle büyük problemlerim yok...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

ifade ederek karşılaştığı probleme karşı geleneksel kadın rolüne uygun olarak katlanma yoluna gitmiş daha sonra kendisini “güçlü” (kadının sosyal güvencesi olması, ekonomik gelirinin olması, ailesinin desteklemesi v.b. kadını güçlü hissetmesini sağlayan nedenler) hissetmeye başlaması sonucu sorunlara karşı katlanmayı, kabullenmeyi bırakarak yani geleneksel kadın rolünü kırarak evliliğini bitirdiğini belirtmiştir. Kadının mücadele ettiği zorluklar sınıflandırmasında yetişkin yaşta evlenen Türkan;

Önceden çok zorlandım buraya gelince. Türkçe okur- yazarlığım yoktu. Öğretmen de bizim gibi Arapça konuşuyodu. Bi Türkçe kelime öğretmedi...Bi yere bile gidemiyodum burada. Okuma işini akşam okuluna giderek hallettim... Bide el – bebek gül bebektim ya. Evliliği dair hiç bişey bilmiyodum. Yemek yapmayı bilmiyodum. Bunları bile bana eşim öğretti. Bigün balığı pişiremedim eşim bana çok şaşırmıştı... Bana onun nasıl pişirileceğini öğretti. Bana çok yardımı oldu eşimin. Ama şimdi biliyorum diye eşim hiç bakmaz, ben yapar önüne getiririm... (19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 32 yaşında Türkan)

şeklindeki ifadesiyle Türkçe bilmediğini ve karşılaştığı problemleri ifade etmektedir. Geleneksel kadın rollerinin bir kısmını yerine getirememesini hem kendisinin uğraşı hem eşinin desteğiyle bu problemlerin üstesinden geldiğini görmekteyiz. Beren;

Eşim beni ciddiye almaz, kendi bildiğini okur. Beni dinlemez başkalarının sözüyle hareket eder... Başka problemler olunca da boşanmaya karar verdim. Şu an boşanma aşamasındayız... (29 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 34 yaşında Beren)

sözleriyle evliliğini bitirme kararı aldığını belirtmektedir. Kadının eşi ile beraber mücadele ettiği zorluklar sınıflandırmasında her iki gruptan kadın eşit düzeyde yanıt vermişlerdir. Dolayısıyla ilgili sınıflandırmada her iki grup kadın arasında anlamlı farklılık yoktur. Konuyla ilgili çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Deniz;

... Hastalığımın dolaylı bazen hareket edemediğim zaman olur. Bu yüzden iğnelerimi aksatmamaya çalışırım. Çünkü bilirim iğne olmadığım zaman bi bardak su bile alamam...Rahatsız olduğumda eşim anlayışlıdır, hemen hastaneye götürür beni, ben bişey yapamadığımda hemen o yardımcı olur... eşim o konularda bana destek oluyo sağ olsun... (16 yaşında evlenen, Orta okul terk, 29 yaşında Deniz)

şeklinde ifadesiyle sağlık sorunu yaşadığını ve bu sorunu eşinin desteğiyle atlattığına çalıştığını belirtmektedir. Fatma;

Eşim inşaatta çalışıyo ama her zaman iş bulamıyo... Ben ona destek oluyorum, üzülmesin istiyorum ama boşta kalınca o da üzülüyo. Bu duruma elimden bişey gelse yaparım ama gelmiyo işte... Anca içime atıyorum bişey yapamıyorum ki...Evimiz kiradayken maddi çok sıkıntımız oluyodu, şimdi ev kendimizin çok

şükür borcu da bitti... Biraz rahatladık... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 40 yaşında Fatma)

şeklinde ifade ederek evin ihtiyaçlarını karşılamak için eşine destek olduğunu belirtmektedir. Fatma'nın ifadesine göre, o geleneksel kadın rolüne uygun olarak erkeğe destek olmaktadır. Çünkü evi geçindirmek ve para kazanmak erkeğin görevidir ve kadının kazancı evine ve eşine destek olarak düşünülmektedir. Kadının eşi ile beraber mücadele ettiği zorluklar sınıflandırmasında yetişkin yaşta evlenen Nagehan;

... Eşimin hastalığına üzülüyorum, tedavi olur ona elimden geldiğince bu konuda destek olurum... Benim maaş kartım Çetindedir(eşi). Benim maaşım ile evin masraflarını karşılıyo, onun maaşı borca kesiliyor...(23 yaşında evlenen, lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

sözleriyle eşinin sağlık problemi dolayısıyla elimden geldiğince destek olmaya çalışırım der. Ayrıca maaş kartının eşinin elinde olması geleneksel erkek rolüne uygun olarak erkekte kalmaktadır. Bu durum ise kadın tarafından eşe destek diye meşrulaştırılmaktadır. Kadının eşinin ailesi ile beraber mücadele ettiği zorluklar sınıflandırmasında çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtları sınırlıdır. Diğer evli kadınlarda ise bu durum belirtilmemiştir. Konuyla ilgili çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Ayşe şöyle aktarmaktadır:

...Eşimin beni aldattığını öğrendim. Çok mücadele verdim. Eşimin abisi, kardeşleri de benden yanaydı. Onların desteği olmasaydı zor atlattırdım bu durumu... Aradan yıllar geçti şimdiki problemlerim çok az. Bazen çocuklarım bir hafta sonu babalarıyla gezmek, eğlenmek istiyolar eşimin vakti olmuyo buna üzülüyorum. Çocuklarımızın her istediğini yapamıyoruz bazen... (17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 34 yaşında Ayşe)

Kısacası her iki gruptan kadının karşılaştıkları sorunlara karşın çözüm üretememesi ve katlanması/kabullenmesi veya mücadele etmesi arasında önemli farklılık yoktur.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar yetişkin yaşta evlenen kadınlara” Evden ayrılma düşüncesi oldu mu hiç?” Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.24: Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET	
a) Aile içi problemlerden dolayı	
Eşimin anlayışsızlığından	5
Eşimle sorunlarımdan, kaba hareketlerinden hatta bana kapıyı bile gösterdi	1
Eşimin alkolik halinden, anlayışsızlığından	1
Toplam	7
b) Eşi hariç başkalarının karışmasından dolayı	
Kayınpederimin evinde yaşarken herkes bir şey derdi, bunalmıştım	3
Eşimin ailesinin karışmasından dolayı	2
Bize kaynanam çok karışıyordu, benim fikirlerim hiç ciddiye alınmazdı	1
Kaynanam her şeyi en iyi ben bilirim derindeydi	1
Kayınpederim bana karşı çok hakaret ediyordu	1
Eşim hariç herkes karışırdı, o dönemlerde gitmeyi çok istiyorsun ama çocuk var işte	1
Toplam	9
Ara Toplam	16
HAYIR	
a) Geleneksel düşünceye karşı çıkmasından dolayı	
Çok problem yaşadım, gidecekse eşim gitsin ben neden gideyim	1
Toplam	1
b) Geleneksel düşünceyi benimsemesinden dolayı	
Eşimle, eşimin ailesiyle problemlerimiz oluyordu ama aklıma gitme gelmedi	1
Toplam	1
c) Eşi ve çocuklarını sevmesinden dolayı	
Hiç öyle düşüncem olmadı, eşimi çocuklarımı seviyorum	4
Toplam	4
Ara Toplam	6
Genel Toplam	22
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET	
a) Aile içi problemlerden dolayı	
Eşimin anlayışsızlığından	11
Eşimi gerçekten tanıyınca kaçmak istedim ama olmuyor	1
Çocuklardan bunalınca oldu	1
Evdeki problemlerden oldu ama geçici şeyler	1
Eşimi hiç sevmemişim, onunla zorla evlendirilmişim, bu yüzden ilk zamanlarda hep kaçmak istedim	1
Toplam	15
b) Eşi hariç başkalarının karışmasından dolayı	
Evliliğimin ilk yıllarında eşimin ailesi çok karışıyordu, gitmek istedim	4
Evliliğimin ilk yıllarında kaynanam eşimi kıskırtırdı, çok bunalmıştım	1
Eşimin ailesiyle beraber yaşıyorduk ve hep karışıyorlardı	1
Toplam	6
Ara Toplam	21
HAYIR	
a) Geleneksel düşünceye karşı çıkmasından dolayı	
Toplam	0

Tablo 3.24 (devamı): Bütün katılımcıların ilgili soruya verdikleri yanıtların analizi

b) Geleneksel düşünceyi benimsemesinden dolayı	
Toplam	0
c) Eşi ve çocuklarını sevmesinden dolayı	
Eşimi çocuklarımı seviyorum	6
Toplam	6
Ara Toplam	6
Genel Toplam	27
Hepsi Toplam	49

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, evet kategorisi her iki grup kadın için görece fazladır. Evet kategorisinde 1. Sınıflandırma her iki kadın için farklılık göstermektedir. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ilgili soruya eşi hariç başkalarının karışmasından dolayı sınıflandırması içinde yer almaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Hacer;

Evet. Birkaç kez dışarda dolaşıp dolaşıp eve döndüm... Üçüncü, dördüncü kişilerden onların bize karışmasından oluyordu kavgalarımız zaten... benim eşimle aramda bi sorunum yoktu... ama onların karışması yok mu... her şeyimize karışıyorlardı...en sonunda ayrıldım zaten...(17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

diyerek eşi hariç başkalarının karışmasından dolayı bu tür süreci sürekli yaşadığını ve bundan dolayı evliliğinin bittiğini belirtmektedir. Nazan;

Çoookk. Kayınpederimin bi geline sarfedilmeyecek sözler söylüyodu, ne hakaretler duydum... Gittim de. Akrabalarım gittim. Erkek kardeşim yanımdaydı. Onun varlığı, arkamda oluşu bana büyük cesaret verdi. Eşim geldiğinde ayrı evde oturmak istediğimi söyledim. O şartla geri geldim...Ayrı oturduk. Kiradaydık. Burda da kira, faturalar, borç falan derken baktık yetmedi... Mecburen 2 sene sonra eşimin ailesiyle beraber oturmaya başladık... Tabi bu sefer eskisi kadar karışmıyorlardı...Eşim anne-babasına belirtmiş, onlara söylemiş bazı şeyleri...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Nazan)

şeklinde ifade ederek eşinin ailesiyle beraber yaşamaları sonucu birçok problem yaşadığını ve evden ayrıldığını ifade etmektedir. Buradan hareketle geleneksel düşünceye kısmen de olsa kadın, kendini güçlü hissetmesi sonucu yaşadıklarına

susmayarak tepki göstermektedir. Yetişkin yaşta evlenen kadınların evet kategorisinde aile içi problemlerden dolayı sınıflandırmasına baktığımızda Türkan;

Evliliğimin ilk yıllarında oldu. Tahammül edemiyodum. Düzen, her şey bizden farklıydı. Eşimin anlayışsız hallerine kimi zaman dayanamıyordum... Ya sen fedakârlık yapacaksın ya da o fedakârlık yapacak. Bizim orda erkek boşayabilir ama kadın bunu yapamaz. Bunu bildiğim için fedakarlık yapanda hep ben oldum...(19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 32 yaşında Türkan)

sözleriyle evden ayrılma düşüncesi olduğunu belirtmektedir. Açıklamadan hareketle geleneksel kadın rollerinden dolayı bu süreci kadın sadece katlanmak/kabullenmekle geçirmektedir. Hale;

Oluyor. Çocuklardan bunalınca, eşimden bunalınca oluyo. Bence kimi zaman erkekte bile gitme düşüncesi oluyodur. Ona ver buna ver derken ayın yetmediğini düşününce o bile kaçmak ister. Herkes de bence oluyodur ara ara... (23 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 28 yaşında Hale)

şeklinde ifadesiyle konuyu çok yönlü düşünerek hem erkeğin hem kadının bu süreci yaşayabileceğini düşünmektedir. Derya;

Oldu. Eminim herkeste bu olmuştur. Erkek de bile olmuştur. Çocuğa şunu al, evin ihtiyaçları için al derken yetişmeyince para... Böylesi durumda erkek de çekip gitmek istemiştir. Bence bu düşünce az da olsun olmuştur. Bende evlilikte eşimi tanıyınca ve farklı olduğunu görünce şimdi ben ne yapıcım dedim. Çıkıp gitmek istedim. Ama hemen isteyince olmuyo işte. (23 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Derya)

ifadesiyle benzer açıdan konuya yaklaşmaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için evet kategorisinde 2. Sınıflandırma aile içi problemlerden dolayı başlıdır. Buna göre çocuk yaşta evlenen Meral;

Hala var... Her fırsatta onu düşündüm. Her günümüz kavgaydı. Eşimin alkol problemi vardı. Dayak yerdim sebepsiz yere. Mesela gece geç geldiğinde uyumuştum kapıya vurmuş. Bende duymamıştım. Kapıyı geç açtım diye beni dövdü. Yemeği beğenmedi diye dayak yerdim. Beni hastanelik edene kadar döverdi...(17 yaşında evlenen, orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

şeklinde yaşadıklarını anlatarak, bu düşünceyi hala geçirdiğini aktarmaktadır. Benzer düşüncede olan Pınar düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Evet. Ben nerden nereye gelmişim diyorum kimi zaman. Babam despot falan diyodum ya, şimdi abartmışım diyorum...Eşimin kimi zaman öyle hareketleri oluyor ki eski günlerimi arıyorum... Şimdi çoğu şeye sabrediyorum...(17 yaşında evlenen, Lise terk, 24 yaşında Pınar)

Benzer durumda olan Nergiz ise;

Oldu. Anlaşamıyodum. Her şey de kavga vardı. Anneme söyledim ama kimse beni aralamadı. Şu an susmuyorum” babama beni alacaksın dedim” ... Bu konuşma 2 sene önce oldu... Babam da “çocuklarını bırakacaksın gel” dedi. “Bende çocuklarımı nasıl bırakayım. Kaç yaşına gelmişler.” Dedim... Gidebilir mi insan çocuklarını bırakıp... bu yüzden kumıldayamadım yerimden... Sanırım eşimde bu durumu bildiği için rahat davranıyo... Keşke ailem beni arkalasa... bunlar böyle olur mu hiç...(17 yaşında evlenen, ilkokul mezunu, 39 yaşında Nergiz)

diyerek yaşadıklarına boyun eğdiğini belirtmektedir. Ataerkil yaşamda geleneksel kadın düşüncesi kadına yaşadıklarını kabul etmeyi, sabretmeyi söylemektedir. Kadının güvencesi olmayışı kadını kocaya veya erkeğe bağımlı hale getirmektedir. Bu durum ise kadını birçok haktan mahrum bırakmaktadır. Yetişkin yaşta evlenen kadınlar için evet kategorisinde 2. Sınıflandırma ise eşi hariç başkalarının karışmasından dolayı başlıdır. Buna göre yetişkin yaşta evlenen Beren;

Her gün oluyo. Anlaşmazlıklar çok olmaya başladı artık. Beni değil hep başkalarını dinliyo. Çok bunaldım artık...Ayrılma aşamasındayız bu yüzden...(29 yaşında evlenen, Üniversite mezunu, 34 yaşında Beren)

şeklinde belirterek eşinin başkaları tarafından etkileniyor olmasından rahatsız olduğunu ve bundan dolayı eşinden ayrılacağını ifade etmektedir. Benzer sorunu yaşayan Nagehan yaşadıklarını şöyle aktarmaktadır:

İlk zamanlar çok oldu. Evliliğimin ilk 2 yılında eşimin ailesiyle beraber yaşıyorduk...Kaynanam çok karışıyordu...Eşim beni kapıdan kaç kez çevirdi. Bende evliliğim için hep katlandım, dayandım...(23 yaşında evlenen, Lise mezunu, 28 yaşında Nagehan)

Hande ise eşinin ailesiyle beraber yaşarken hemen hemen benzer sorunlarla karşılaşmıştır. Ancak eşinin ailesiyle beraber yaşamamaya başlayınca bu tür sorunların kalmadığını belirtmektedir.

İlk zamanlarda oldu. Sıkıntımı paylaşabileceğim kimse yoktu. Yabancılık çektim. Evde aileyle beraberdim çünkü...Onlarla beraberken aynı evi paylaşıırken içten içe oldu. Ama ayrılınca bu sıkıntı bu kadar olmadı. Ayrılınca en azında sorunlar da azaldı... Eskiden hep karıştıyolardı kaynanam, kayınpederim. Ama dedim ya ayrılınca karışmalarda bitti...(19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hande)

Yukarıda ifadelere göre, ataerkil yaşam şekli kadını geleneksel rollerde yaşamaya mahrum bırakmaktadır ancak bu geleneksel rollerin kırılmasıyla bu tür sorunlar devam etmemektedir. Hayır kategorisi her iki grup kadın için görece sınırlıdır. Hayır kategorisinde 1. ve 2. Sınıflandırmalar yani geleneksel düşünceye karşı çıkmasından dolayı ile geleneksel düşünceyi benimsemesinden dolayı başlıkları çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar için diğer kadın grubuna göre görece fazladır. Ancak söz konusu sınıflandırmalar çocuk yaşta evlenen kadınlarda hiç bulunmamaktadır. Geleneksel düşünceye karşı çıkan çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Ayşe;

Yıllar önce ben 2. Çocuğuma hamileyken başka bir kadınla aldattı beni. Kadın 2. Eş olarak bu eve gelmeye razı olmuş. Eşim bana anlattı. Olay çıkardım. O bu eve adım atamaz, “eğer istersen sende git... Ama ben çocuklarımı bırakıp hiçbir yere gitmem dedim.” Kendisi beni evden göndermek istedi. Ama ben direndim, “evden gidecek varsa o da sensin ben neden evimi, çocuklarımı bırakıp da gideyim dedim” ... mücadelemi verdim. Evden ayrılmadım da, o kadını bu eve sokmadım ... Daha sonra öğrendim kadın başka bir şehre taşınmış... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 34 yaşında Ayşe)

diyerek 2 eşli olma düşüncesine şiddetle karşı çıktığını ve bunun için mücadele verdiğini aktarmaktadır. Hayır kategorisinde geleneksel düşünceyi benimsemesinden dolayı evden ayrılma düşüncesi olmayan çocuk yaşta evlenen Fatma yaşadıklarını şöyle aktarmaktadır.

Bu düşünce aklıma gelmedi de... Eşimin ailesi annemlerle beni görüştürmek istemiyodu. Annem ben çocuğumu doğurunca yanıma geldi. Aynı köyde oturuyoduk. O zaman bile annemi eve almadılar. Kovdular annemi. Onların yanına korkumdan gidemiyodum. Abim bi gün beni telefonla aradı. Hazırlan seni götürücem dedi. Bende abime “abi Gizemi(kızı) nasıl bırakıpta geleyim” dedim gitmedim...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 40 yaşında Fatma)

Hayır kategorisinde 3. Sınıflandırma yani eşini veya çocuklarını sevmesinden dolayı başlığı her iki grup kadın için hemen hemen benzer ve sınırlıdır. Sonuç olarak her iki gruptan kadın evden ayrılma düşüncesinin nedenleri arasında anlamlı fark varken, sayısal olarak aralarında anlamlı fark bulunmamaktadır. Bu bölümde yine kadın kaç yaşında evlenirse evlensin aile içinde farklı şekillerde şiddete veya baskıya maruz kalmaktadır. Ancak geleneksel kadın rollerinin kırılmasıyla bazı kadınlar karşılaştığı sorunlara karşı mücadele etmektedir.

3.6. Geleceğe Dair Umutlar

Son olarak, her iki grup kadının geleceğe dair umutlarında bir farklılaşma ve/veya benzeşme olup olmadığına bakılmıştır.

Aşağıda yer alan tabloda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara” *Geleceğe dair umutlarınız var mı? Varsa nelerdir?”* Şeklinde yöneltilen sorunun analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.25: Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
EVET	
a) Kadının kendisine dair umutları	
Evim büyük olsun rahat edeyim	1
Çocuğum olsun isterim	1
Çocuklarım büyüyünce mesleğim olan kuaförlüğü yapmak	1
Sağlıklı bir çocuğum daha olsun	1
Dışardan okuduğum okulumu bitirmek	1
Çok kayıp yaşamak istemiyorum artık. (Eskiden çok şey beni mutlu ederdi artık onlar bitti)	1
Toplam	6

Tablo 3.25 (devamı): Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
b) Kadının çocuğuna dair umutları	
Çocuklarımın mesleği olsun	9
Çocuklarım mutlu huzurlu olsun	4
Çocuklarımın evlendiklerini göreyim	4
Kızlarım birilerinin eline bakmak zorunda kalmasin	2
Çocuklarım sevdiği kişiyle evlensin	1
Çocuklarımın evi huzurlu olsun, evlerinde geçinme olsun	1
Hayal ettiğim şeyleri çocuklarıma alabileyim	1
Her biri güzel yerlerde olursa, kendimi daha iyi yerlerde görüyorum	1
Çocuklarımın hayırlı eşi olsun	1
Çocuklarım evliliklerinde mutlu olsun	1
Çocuklarım kimseye muhtaç olmasın	1
Toplam	26
c) Kadındaki umutsuzluğun umuda dönüşmesi	
Eskiden yaşadıklarımın hiç umudum yoktu. Ama çocuklar büyüyünce umutlarım hep onlar için oldu	1
Toplam	1
d) Kadının kendisine ve ailesine dair umutları	
Evimiz olsun, kiradan kurtulmak istiyorum	5
Öncelikli sağlık isterim	2
Toplam	7
e) Kadının ülkesine dair umutları	
Toplam	0
Ara Toplam	40
HAYIR	
a) Çevremizdeki savaş ve kargaşadan dolayı	
Günübirlik düşünüyorum artık, savaştan dolayı	1
Toplam	1
Ara Toplam	1
Genel Toplam	41
Yetişkin Yaşta Evlenen Kadınların Görüşleri	
EVET	
a) Kadının kendisine dair umutları	
Yükselebileceğim iyi bir iş	2
Memleketime yerleşmek, çocuklarımın orada okumalarını isterim	1
Bir çocuğumun daha olmasını isterim	1
Sağlığıma kavuşmak isterim	1
İlerde mesleğim olan pastacılığı yapmak	1
Toplam	6
b) Kadının çocuğuna dair umutları	
Çocuklarımın güzel günlerini göreyim	9
Çocuklarım meslek sahibi olsunlar, iyi işlerde çalışmış olsunlar	3
Çocuklarım kendilerine yetebilsinler, başkalarına muhtaç olmasınlar	1
Çocuklarımı okutup iyi yerlere gelmelerini sağlamak	1
Çocuklarımı iyi, hayırlı yetiştirmek	1
Kızım mesleğini eline alsın	1

Tablo 3.25 (devamı): Bütün Katılımcıların İlgili Soruya Verdikleri Yanıtların Analizi

Çocuk Yaşta Evlenen/Evlendirilen Kadınların Görüşleri	f
Kızım kocanın eline bakmak zorunda kalmasın	1
Çocuklarımın mutlu huzurlu olduğunu göreyim	1
Çocuklarımın hayırlı evlat olmasını isterim	1
Toplam	19
c)Kadındaki umutsuzluğun umuda dönüşmesi	
Toplam	0
d)Kadının kendisine ve ailesine dair umutları	
Eşimle, çocuğumla beraber mutlu bir yaşam	2
Evimiz olsun, kiradan kurtulmak istiyorum	2
En önemlisi sağlık, eşimin iyileşmesini çok istiyorum	1
Ailem sağlıklı olsun	1
Evi satıp daha geniş ve daha yüksekte ev olsun istiyorum	1
Toplam	7
e) Kadının ülkesine dair umutları	
Devlet politikalarının huzur, barış getirmesi	2
Ortamın sakinleşmesi, kargaşa ya da savaş ortamının olmaması	2
Ülke olarak barış içinde yaşamak	1
Eğitim politikalarının iyi olması	1
Toplam	6
Ara Toplam	38
HAYIR	
a) Çevremizdeki savaş ve kargaşadan dolayı	
Türkiye savaşa gidiyor, ortalık karışık	1
Toplam	1
Ara Toplam	1
Genel Toplam	39
Hepsi Toplam	81

Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınlara yöneltilen soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, evet kategorisi her iki grup kadın için görece fazladır. Evet kategorisinin kadının çocuğuna dair umutları başlığı incelendiğinde ise çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtları en fazladır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Fadime;

Çocuklarımın okuması...Çocuklarımın meslek sahibi olması. Onlar mutlu olsunlar ... İnsan kendini düşünemiyo ki varsa yoksa onlar... Onlar meslek sahibi olsun, kızlarım birilerinin eline bakmak zorunda kalmasın...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 30 yaşında Fadime)

düşüncesiyle gelecekte umudunu sadece çocukları üzerinde tanımlamaktadır. Nergiz;

Sadece çocuklarım. Her biri güzel yerde olursa kendimi daha iyi yerde görüyorum... beni daha iyi, daha güzel yerlerde yaşatacaklar bundan eminim...(17 yaşında İlkokul mezunu, 39 yaşında Nergiz)

şeklinde ifadesiyle çocuklarının iyi koşullarda hayatını devam ettirmesi kendisinin de benzer yerde olacağına inanmaktadır. Ayrıca kadınların çocuklarının önemli konumda olması, kadının da konumunu arttırabileceğini düşündürmektedir. (Nergiz'in düşünceleri) Evet kategorisinin kadının çocuğuna dair umutları başlığı incelendiğinde yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtları da önemli sayıdadır. Yetişkin yaşta evlenen Reyhan;

Çocuklarım evlensin meslek sahibi olsunlar. Mürvetini görüm. Meslek sahibi olsunlar. İş sahibi olsunlar... Her şeyi her planı onlara göre yapıyoruz zaten. (25 yaşında evlenen, orta okul terk, 40 yaşında Reyhan)

şeklinde ifade ederek geleceğe dair umudunu çocuk yaşta evlenen kadınların umuduna benzer olarak çocuklar üzerinden tanımlamaktadır. Evet kategorisinin her iki kadın için kadının kendisine ve ailesine dair umutları başlığı 2. Sınıflandırmadır. Her iki grup için ilgili sınıflandırma arasında önemli farklılık bulunmamaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Deniz;

Evimiz olsun isterim, kiradan kurtulmak isterim... Kilolarımdan kurtulmak isterim, sağlığıma kavuşmak isterim, çocuğum olmasını isterim. Bunlar yani (16 yaşında evlenen, Orta okul terk, 29 yaşında Deniz)

ifadesiyle umudunu kendisi ve ailesi üzerinden tanımlamaktadır. Çocuk yaşta evlilik yapmayan Begüm;

...Kendimizin şahsi bi evi olmasını çok isterim...Ben kaynanamlarla beraber yaşıyorum bu saatten sonra sıkıntı yaratmıyolar ama olsun kendimize ait bi ev olmasını isterim... Çocuklarımın iyi bi geleceğinin olmasını... Onlar kendi ayakları üstüne basabilsin. Kimseye muhtaç olmasınlar. (19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 39 yaşında Begüm)

şeklinde ifade ederek benzer umudun olduğu ancak yine de ailesine ve kendisine dair umudu arasında benzerlik göstermektedir. Evet kategorisinin kadının kendisine dair umutları başlığı incelendiğinde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile diğer evli kadınlar arasında anlamlı farklılık yoktur. Yine benzer sorunu dile getiren Nazan düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Bazen çok umutsuzluğa düşüyorum. Sonra bi ev sahibi olayım, ev kendi üzerimize olsun diyorum... Çocuklarımın iyi bi hayat sürmesini isterim... Çok kayıp yaşamak istemiyorum... Mesela eskiden çok şey beni mutlu ederdi. Onlar

gitti. Eşime karşı içten bir kahkahayı unuttum. Onlar kayıp benim için. Daha fazla kayıp istemiyorum... (17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 38 yaşında Nazan)

Evet kategorisinin kadının umutsuzluğun umuda dönüşmesi başlığı incelendiğinde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtı sınırlıdır. Söz konusu başlık yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtlarında bulunmamaktadır. Çocuk yaşta evlenen/evlendirilen Meral;

Önceki yaşadıklarımla geleceğe dair umudum yoktu... Çocuklar büyüdükçe onlar için bir umut. Şimdi onları düşünüyorum... Çocuklarıma iyi bir gelecek... Beni eşimin zorbalıklarından koruyan da onlar. Hatta en büyük oğlum babasıyla benim hakkımda konuşmuş o günden beri biraz daha anlayışlı eşim... Burada kendimi hep misafir hissettim, geri gideceğimi düşündüm hep... Beni burada tutan tek şey çocuklarımdı... (17 yaşında evlenen, Orta okul mezunu, 40 yaşında Meral)

belirterek hayatta geleceğe dair umudunun olmadığını ancak çocuklarının büyümesiyle bu anlayışının değiştiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla karşılaşılan aşağılanma ve olumsuzlukları kabullenme aynı zamanda kadının geleceğe dair umut beslemesini engellemektedir. Evet kategorisinin kadının ülkesine dair umutları başlığı incelendiğinde yetişkin yaşta evlenen kadınların yanıtlarında bulunmaktadır. Ancak söz konusu başlık çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların yanıtlarında bulunmamaktadır. Yetişkin yaşta evlenen Aygül yaşadığı ülkenin sorunlarından rahatsız oluşunu ve isteğini şöyle aktarmaktadır:

Ülke olarak ferah, barış içinde yaşansın kargaşa ortamı olmasın...Eğitimin daha da ilerlemesi çünkü imkanlar, politikalar hala sınırlı... Çocuklarım için iyi bir gelecek... (22 yaşında evlenen, Lise mezunu, 27 yaşında Aygül)

Hayır kategorisi her iki grup kadın için görece sınırlıdır. Hayır kategorisinin kadınların çevremizdeki savaş ve kargaşadan dolayı başlığına verdikleri yanıtlar arasında bir farklılık yoktur.

Artık günübirlik düşünüyorum. Savaştan dolayı. Etrafa bakarak ülkenin hali nereye gidiyo diyorum... ortama bakınca umut bile kalmadı insanda...(17 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hacer)

Benzer düşüncede olan Hande umudunun olmayışını şöyle ifade etmektedir:

Geleceğe dair umudum yok. Ortalık karışık çünkü. Gördüğümüz bi savaş var . Türkiye’de savaşa gidiyor. Bu yüzden hiç umudum yok...(19 yaşında evlenen, İlkokul mezunu, 33 yaşında Hande)

Kadınları eğitimsizlik, yoksulluk, cahillik ve bağımlılık kısır döngüsüne hapseden erken evlilikler erken evlenenleri geleceğe dair hayallerini de ellerinden almaktadır. (TBMM,2009:4) Ancak yapılan çalışmaya göre erken evlenen birçok kadın hayatındaki olumsuzluklara rağmen geleceğe dair umuları vardır. Sonuç olarak her iki gruptan kadının umutları genel olarak çocukları üzerinden tanımlanmaktadır.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Sonuç olarak, bu tezde, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar ile yetişkin yaşta evlenen kadınların evlilik öncesi ve sonrası durumları kıyaslanarak her iki grup arasında benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Her iki grubun yanıtları niteliksel analiz doğrultusunda incelenmiştir. Bu çerçevede, kadınların sosyo-ekonomik dinamiklerine, aile içi rollerine, karar verme mekanizmalarındaki yerlerine, annelik kimliğine sahip olma biçimlerine, şiddet deneyimlerine, geleceğe dair umutlarına odaklanılmıştır.

Araştırma sonucuna göre yukarıda belirtilen başlıklar temelinde değerlendirildiğinde her iki gruptan kadını keskin bir biçimde ayırtmak olanaksızdır. Örneğin; her iki gruptan bazı kadınlar ailelerin maddi durumu kötü olması dolayısıyla eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Yine başka bir konu evlilik nedenleridir. Buna göre çocuk yaşta evlenen bazı kadınların evlenme nedenleri ailesinin baskısı veya yanlış yönlendirmesi iken, bazılarının ise sevdiği ve evlenmek istediği içindir. Buradan hareketle nedenlerin iç içe geçtiğini görmekteyiz. Dolayısıyla katılımcılar sosyo-ekonomik olarak değerlendirildiğinde onları tek tipleştirmek olanaksızdır. Yani çocuk gelinler ve yetişkin gelinler diye keskin bir ayırım yapmak imkansızdır. Yine de her iki gruptan kadın sahip oldukları çocuk sayısı, eşyle arasındaki yaş farkı açısından benzeşmektedir. Aylık hane gelirleri, eğitim olanaklarından faydalanma, ailenin karar verme mekanizmalarının içinde olma, cinsellik deneyimi hakkında bilgili olma açısından hem benzeşmekte hem de ayrışmaktadırlar. Bu tür sosyo-ekonomik kriterler

temelinde her iki grup bazı kadınlar eğitimden mahrum kalmanın sonucu olarak istihdam dışıdır. Mesleği olmayan bazı kadınlar ya hiç çalışmamakta ya da sosyal güvencesi olmayan, çok düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Ayrıca hem geldikleri aile itibarıyla hem de kendi kurdukları aile bakımından fakirlerdir ve bu fakirliğin sonucunda erkeğe bağımlılık artmaktadır. Yine bazı kadınların cinsellik hakkında bilgilerinin olmayışı kadının cinsel problemleri yaşadığı anlamına gelmektedir.

Bu iki gruptan gelen kadınlar aile içi rollerin sahiplenilmesi ve dağılımı konusunda da benzerlikler göstermektedirler. Özellikle ataerkil yapının zamanla çözülmesi ve geleneksel rollerin kırılmasına bağlı olarak çocuk gelinler aile içinde geçmişteki deneyimlerine kıyasla daha az sorun yaşamaktadırlar. Ancak yine de bazı sorunların azalması veya bitmesi yetişkin yaşta evlenen kadınların sorunlarına benzer sorunlar yaşamayacağı anlamına gelmemektedir. Özellikle her iki gruptan kadınların çalışma hayatında olmayışı ve ataerkil yapı dolayısıyla ev içi işleri ve çocuk bakımı kadının temel rolü olarak görülmektedir. Yine eşlerin yardımcı olması geleneksel erkek rolleri çerçevesinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla her iki gruptan kadın aile içinde geleneksel roller dolayısıyla yaşamlarına devam etmektedirler.

Yine geleneksel rollerin ve kişisel nedenlerin kırılması (önceden okur-yazar olmayıpta sonradan okumayı öğrenmek gibi) kadınların karar verme mekanizmalarında yer almasını olumlu yönde etkilemektedir. Şöyle ki çoğu kadın evliliklerinde artık daha fazla söz sahibidirler. (Ancak evde önemli kararı yine de erkek vermektedir.) Kendilerine eşi dışında karışan kişi kalmamıştır ya da bu durumu engelleyebilmektedirler. Ayrıca her iki gruptan kadının çalışma hayatında olmasına bağlı olarak kendisine ait maddiyatın olması konusunda farklılık vardır. Yani ister çocuk yaşta evlenen olsun ister yetişkin yaşta evlenen olsun çalışan ve kendisine ait maddi geliri olan kadınlar maddi konuları kontrol etmede daha özgürdürler. Ancak çalışmasına rağmen kadının gelirini eşi alıyorsa kadın kaç yaşında evlenirse evlensin erkeğe bağımlı hayatını sürdürür. Genel olarak değerlendirildiğinde her iki gruptan kadının ev içi ve dışında söz sahibi olması açısından aralarında önemli farklılık yoktur.

Çocuk gelinler bağlamında ifade edilen konulardan biride çocuk gelin olgusunun nesiller boyu kısır döngü şeklinde yaşanması üzerinedir. Çalışma sonucuna göre; her iki gruptan kadının anneleri çocuk yaşta evlenmiş ve hamile kalmışlardır. Çocuk yaşta evlenen kadınlar anneleri gibi aynı yaşlarda evlenirken, yetişkin yaşta evlenen kadınlar anneleri gibi aynı yaşta evlenmemişlerdir. Yani yetişkin yaşta evlenen kadınlar geçmiş kuşakla benzer deneyimi yaşamamaktadırlar. Bu ise geleneksel rollerin zaman içinde kırıldığını/çözüldüğünü göstermektedir. Ayrıca her iki gruptan kadın kızlarının eğitime önem göstermektedir. Ayrıca kadınlar kızlarının erkek arkadaşı olmasına sıcak bakmaktadır. Dolayısıyla bazı kadınların çocuk gelin deneyimi yaşamamaları, kadınların sağlık hizmetlerinden faydalanmaları, gebelik için korunma yöntemi kullanmaları, kızlarının eğitime önem göstermeleri, kızlarının erkek arkadaşı olmasına sıcak bakmaları, ideal yaşın 20 yaş ve üstü olarak görmeleri gibi nedenler çocuk gelin olgusunun kısır döngü şeklinde olmayacağını göstermektedir. Başka ifadeyle kadınların hepsi olumsuz geleneksel rollerin yaşanmasını istemeyerek ve kişisel gelişimin önemli olduğunu düşünerek ataerkil yapının olumsuz aktarımını engellemektedirler. Ayrıca kadınların çocuk gelin sorununun çözümü için devletin ve medyanın da görevi olduğunu belirtmesi sorunun kişisel değil, toplumsal bir sorun olarak algılandığını gösterir niteliktedir.

Kadına yönelik şiddet bağlamında, her iki gruptan kadının kendileri üzerinde namus olgusunun tanımlandığı için, geleneksel kadın rollerine uygun davranılması için ve aile büyükleri tarafından fikirlerin önemsenmemesinden dolayı kadınlar farklı şekillerde aileleri tarafından baskıya maruz kalmaktadır. Bu tür gelenekten gelen kadınlar evlendikleri zaman karşılaştığı sorunlara karşı katlanıcı veya kabullenici tavır sergilerken, önemli ölçüde her iki gruptan bazı kadınlar sorunlara karşı mücadeleci tavır sergilemektedir. Dolayısıyla ataerkil yapının zamanla kırılmasıyla karşılaştığı sorunlara karşı susan değil mücadele eden kadın profili ortaya çıkmıştır.

Son olarak iki gruptan kadın geleceğe dair umutları bağlamında karşılaştırılmıştır. Kadınlar umutlarını genel olarak çocukları üzerinden tanımlamaktadır. Yani kadınların hepsi çocuklarının mutlu ve huzurlu olmasını istemektedir. Geleceğe dair umutları olmayan sınırlı sayıda kadın ise bunun nedenini

ülke çevresinde gerçekleşen savaşa bağlamaktadır. Dolayısıyla ülke çevresindeki savaşlar bazı kadınların umutlarını olumsuz etkilemektedir.

Sonuç olarak, bu tez bundan önce yapılan çalışmalarda ortaya konan birtakım bulguları desteklerken, birtakım bulgular ile örtüşmemektedir. Kağıtçıbaşı'nın (1990) yaptığı analize göre kız çocukları aile tarafından zorla evlendirilmektedir. Araştırma sonucu ileri sürülen görüşü desteklerken bazı açılardan desteklememektedir. Şöyle ki; araştırmada çok sayıda çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadın hem sevdiği ve evlenmek istediği için hem de yaşadığı toplumun beklentisi evlilik yönünde olduğu için evliliği kendisi istemekte veya rıza göstermektedirler. Buna ek olarak yetişkin yaşta evlenen kadınlar da benzer deneyim yaşayarak evlilik kararı almaktadır. Şen (1996) kız çocuklarının başlık parası nedeniyle evlendirildiğini belirtmektedir. Ancak araştırma sonucuna göre başlık parası nedeniyle evlilik gerçekleşmemiş başlığın yaşanılan yörede geleneksel olması dolayısıyla evlilik kararının sonucu olarak gerçekleşmiştir. Bu açıdan araştırma Şen'in düşüncesini destekler nitelikte değildir. Yine konuyla ilgili Sezen'e (2004) göre aile sevgi, şefkat, merhamet, himaye, güven duygularının ilk devamlı sığınağıdır. Ancak çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınların eğitim olanaklarından faydalanmama, evlilik öncesi cinsellik deneyimi hakkında bilgili olmama, eşini özgürce seçememe veya zorla evlendirme gibi nedenlerden dolayı Sezen'in ifade ettiği gibi aile herkes için olumlu duyguların yaşandığı yer değildir.

Schroeder'in (2007) yaptığı bulguya göre ataerkillik kadını özel alana sınırlandırmakta, sosyal yaşamdan ve kamusal faaliyetlerden uzak tutmaktadır. Araştırmaya göre, çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar genel olarak okula gitmeme nedenleri ailenin baskısıyla veya yanlış yönlendirmesiyle sınıflandırması en fazlayken, yetişkin yaşta evlenen sınırlı sayıda kadın ilgili yanıtı vermiştir. Bu durum Schroeder'in düşüncesini destekler niteliktedir. Ancak bazı görüşmeciler maddi durumun kötü olması dolayısıyla okula devam edemediklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla Schroeder'in ifade ettiği gibi ataerkillik dolayısıyla kadınlar özel alana sınırlandırılmıyor. Fakirlik nedeni veya iş bulamama nedenleri dolayısıyla da her iki gruptan kadın özel alana hapsolabiliyorlar. Ayrıca her iki gruptan kadın kaç yaşında evlenirse evlensin evliliğinin başlangıç yıllarında eve yani özel alana hapsolmakta ancak geleneksel kadın

rollerinin kırılmasıyla bu anlayış değişmektedir. Bu açıdan Schoder'in düşüncesi kadının bazı dönemlerdeki deneyimlerini desteklerken, bazı dönemlerdeki deneyimlerini desteklememektedir.

Çarkoğlu ve Kayacıoğlu'nun (2013) görüşüne göre; aile içinde kadınların temel rolü çocuk yetiştirme şeklindeki inançtır. Araştırma sonucuna göre, her iki gruptan kadının çalışmama nedenlerinden biri çocuk bakımındır. Dolayısıyla çalışma bu görüşü desteklemektedir. Doltaş'a (1995) göre kadın çeşitli baskılar altında ezilir. Kadını ezen bu ekonomik ve politik sistem bitmez tükenmez bir monotonlukla sonsuz çeşitlilik göstererek kendini ortaya koyar. Ancak araştırmaya göre, her iki gruptan kadın genel olarak kızlarının erkek arkadaşı olmasına sıcak bakmaktadır. Hatta kızlarının eğitimli olmasına önem vermektedirler. Buna ek olarak araştırmaya göre, çocuk gelinler ile annelerinin evlilik yaş ortalaması ve ilk çocuk doğurma yaş ortalaması kıyaslandığında aralarında önemli fark olmazken, yetişkin yaşta evlenen kadınların anneleri ile kıyaslandığında aralarında önemli fark vardır. Yani çocuk yaşta evlenen/evlendirilen kadınlar anneleriyle benzer yaş ortalaması içinde evlenirken, yetişkin yaşta evlenen kadınlar annelerinin evlendiği yaşta değil daha ileri yaşlarda evlenmektedirler. Dolayısıyla düşünüldüğü gibi mevcut kültürel ve geleneksel kurallar çerçevesinde hareket edilerek kadınların yaşadıkları olumsuz deneyimler her kadın tarafından gelecek kuşaklara aktarılmamakta ve çoğu ataerkil değerlerin benimsetilmesine neden olmamaktadır.

Yine Doltaş'a (1995) göre, kadın aile içinde çeşitli baskılar altında ezilerek yaşamayı öğrenir. Araştırmaya göre, her iki gruptan bazı kadınlar karşılaştığı sorunlara karşı katlanıcı/kabullenici tavır sergilerken, azımsanmayacak kadar iki gruptan kadın mücadeleci bir tavır sergilemektedir. Dolayısıyla kadınların zorluklara karşı mücadeleci tavrı aile içindeki baskıya karşı bir savunma şekli yaratmıştır. Bu durum ise kadınların geleceğe karşı umutlu olmasını sağlamaktadır.

4.2. Öneriler

- *Devlet ve özel kuruluşlar tarafından çocuk yaşta evlilikler veya kadın konulu araştırmalar yapılırken konuya tek düze yaklaşılmamalıdır. Konuya çok yönlü bakılarak araştırılma yapılması konuya daha gerçekçi yaklaşılmasını sağlayacaktır.
- *Aile içinde ve okulda çocuğun söz hakkı olması ileride evlilik kararını hem kendisinin vermesini sağlayacak hem de yanlış kararlar vermesini engelleyecek olan tecrübeyi kazandıracaktır.
- * Çocuğun eğitiminin yarıda kesilmesinin önemli bir sebebi yoksulluktur. Dolayısıyla fakir çocukların eğitim politikalarının arttırılması ve bunlardan fakir ailelerin faydalanmaya çalışılması gerekmektedir. Bu şekilde çocuk eğitim imkanlarından faydalanmakla birlikte hem evlilik yaşı artacak hem de evlilik hayatında karşılaşılan olumsuz tablo azalabilecektir.
- *Düğün salonlarında, evlenecek kişilerin kimlik bilgileri alınmalıdır. Böylelikle resmi olmayan çocuk evliliklerine devlet engel koyabilir.
- * Kaç yaşında evlenirse evlensin mesleği olmayan kadınlar meslek edindirme kurslarından -bazı meslekler İSMEK'te verilmekte ve talebe göre iş imkânı sağlanmaktadır- faydalanmalı ve okullarda kadınlara yönelik bilgilendirme yapılmalı. Ya da kadınların bu tür bilgiye ulaşmaları kolaylaştırılmalı. Mesela kadın, muhtarlıklara gelerek ilgili konuda bilgi verilmesi sağlanmalı.
- * Erken yaş evliliklerinin önüne geçilemediği durumlarda evlenecek kişilere ve ailelere nikah öncesi eğitim zorunlu tutulmalı. Olumsuz koşullarla karşılaştığında kadın neler yapabilir bunun hakkında bilgi verilmeli.
- *Eğitimcinin olumsuz davranışları çocuğun eğitim hayatını bitirmesine sebep olabilir. Bu açıdan eğitimcilerin konuya hassasiyet göstermesi önemlidir.
- *Erken yaş evliliğinin yasa dışı suç olduğu ve buna göz yummanın da suç olduğu topluma aktarılmalı. Bunun için de televizyon da kamu spotları olmalı. Böylelikle erken yaş evliliğinin bir kader değil suç olduğu topluma empoze edilebilir.

- *Çocuk yaşta evlilik bir neden değil sonuçtur. Bu açıdan çocuğa aile içinde, okulda yani çocuğun bulunduğu her yerde çocuk odaklı anlayış olmalı ki sorunlar domino taşı etkisi yaratmasın.
- *Okullar çocukların görüşlerini özgürce ifade edebilecekleri platform olmalıdır. Bu tür gelenekten gelen kişi evliliğinde ve diğer alanlarda mücadele eden kişi olabilecektir. Bu açıdan eğitimcinin çocuk odaklı yaklaşım içinde olması önemlidir.
- *Genç insanlara eğitim – öğretim çekici hale getirilmeli. Devlet ulusal ve uluslararası düzeyde hem gelir getiren hem de eğlendiren programları arttırmalı ve buralara daha çok genç katılımı için okullarda bilgilendirici seminerler vermeli. Böylelikle güvenli, destekleyici ve bilgilendirici ortam yaratılarak çocuk tarafından isteyerek yapılan erken evliliğin ve küçük yaşta çocuk sahibi olmanın önüne geçilebilir.
- *Okullarda cinsel davranış ve üreme sağlığı hakkında gençlere yeterli düzeyde bilgi verilmeli. İlerde cinsel sorunların olması bu sayede en aza indirgenebilir.

Çocuk yaşta evlilik sorunu devlet organları ve toplum tarafından sorun olarak görülmesi ve bireylerin bu konuda bilinç düzeyinin geliştirilmesi sorunun çözüme kavuşmasında büyük fayda sağlayacaktır. Ayrıca çocuk ve gençlerin eğlendirici ve gelir getirici projelerde yer alması onların erken yaşta evliliğe karşı özentisini ve isteğinin ötelenmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla devlet, toplum ve birey birlikteliği sorunun üstesinden gelecektir.

KAYNAKLAR

- Acar-Savran, Gülnur (2004). *Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin*, Kanat Yayınları. İstanbul.
- AİLEDER (2014). *Aile Danışmaları Derneği, Bilgilen Güçlen Projesi. Erken Evlilik Sorununun*, Kasım 2013-Nisan 2014, Antalya.
- Akdemir Asena, Karaoğlan Akfer, Karakaş Görkem (2006). Türkiye'de Psikiyatri, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2006, 8(2): 122-128.
- Akın, Erkan (1991). “Aile Araştırmalarında Temel Yaklaşımlar”. *Türk Aile Ansiklopedisi* 1, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Akkutay, Ülker (1991). “İslamiyet'ten Önce Türk Ailesi”. *Türk Aile Ansiklopedisi* 1, Ankara.
- Akpan, Eno Obong (2003). Early Marriage in Easter Nigeria and Health Consequances of Vesigo Vaginal Fistulae (VVF) Among Young Mothers Gender and Development 11 (2): 70-76.
- Aktepe, Evrim; Atay, M. İnci (2017). Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2017, 9(4): 410-420.
- Altınay, A. Gül (2004). *Vatan Millet Kadınlar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arap, İbrahim ve Erat, Veysel (2015). Bir Kamu Politikasının Analizi: Türkiye'de Geçici Köy Koruculuğu. *Mülkiye Dergisi*, 39 (4), 73-108.
- Arat, Necla (1992). *Türkiye'de Kadın Olgusu*. Say Yayınları, İstanbul.

- Arat, Necla (1996). *Kadın Gerçeklikleri*. Say Yayınları, İstanbul.
- Arat, Necla. (1991). *Feminizm'in ABC'si*, İstanbul, Simavi Yayınları.
- Araz, Yahya (2013). *16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Başlarına Osmanlı'da Çocuk Olmak*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Arslan, Yusuf (2015). *Oyundan Düğüne Hayatlar: Güneydoğu'da Çocuk Gelinler*. Belge Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, Elvan (2011). *Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla evlilikler: Çocuk Gelinler*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara.
- Beder-Sen, R. (1998). *Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Özelliklerin Doğurganlık ile İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Berktaş, Fatmagül (2014). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, Fatmagül (1991). *Türkiye'de Kadın Hareketi, Tarihsel Bir Deneyim*, Politikası 1-4 Kasım 1991'de Fraun-Anstiftung Tarafından Düzenlenen Uluslar arası Toplantının Tutanakları, Çev: Meral Akkent, Metis yayınları 1994, İstanbul
- Berktaş, Fatmagül (1994). "*Kadın Olmak, Yaşamak, Yazmak*", .2. bs., Pencere Yayınları, İstanbul.
- Bilican Gökkaya, Veda (2015). Sosyal Teoriler ve Kadın Üzerine, The Journal of Academic Social Science Studies, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü*, 340-350.
- Bock, G. (2004). *Avrupa Tarihinde Kadınlar*, Çev. Zehra Aksu Yılmaz, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

- Bora, Aksu (2005). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Bourne, J. (1991). *Çıkar Koruma Politikası 1-4 Kasım 1991'de Fraun-Anstiftung Tarafından Düzenlenen Uluslararası Toplantının Tutanakları*, Çev: Meral Akkent, Metis yayınları 1994, İstanbul.
- Budak, Selçuk (2009). *Psikoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınevi, Ankara.
- Burcu, Esra; Yıldırım, Filiz; Sırma, Ç. Sema ve Sanıyaman, Seçil (2015). *Çiçeklerin Kaderi: Türkiye'de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma*, Bahar 2015 / Sayı: 73, s 63-98
- Canatan, Kadir (2014). *Gezi Eylemlerini ve Gençliğini Anlamak*. Yıl 2014, Cilt 4, Sayı 1, S: 59 – 7.
- Canatan, Kadir ve Yıldırım, Emre (2011). *Aile Sosyolojisi*. 2.bs., Açılım Kitap, İstanbul.
- Caner, Emre (2004). *Kutsal Fahışeden Bakire Meryem'e Toprak ve Kadın*. Su Yayınları, İstanbul.
- Caporal, Bernard (1982). *Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*. Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, Ankara.
- Calp, Z. Keser (2014). *Çocuk Evliliklerinin Teorik Arkaplanı*. Edit: Hasan Şen, Detay Yayıncılık, Ankara, 8-24.
- Connell, R.W. (1987). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. Çev: Cem Soydemir, Mart 1998, Ayrıntı yayınevi, İstanbul.
- Coşkun, Ali ve Öztürk, Emine (2009). "Türk Kadınının Feminizme Bakışı. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 11-143.

- Çaha, Havva; Sare Aydın, E.; Çaha, Ömer (2014). *Değişen Türkiye'de Kadın: Türkiye'de Kadının Sosyo-Kültürel Ekonomik ve Siyasal Durumu*. Kadem.
- Çaha, Ömer (1996). *Sivil Kadın: Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın*. Vadi Yayınları, İstanbul.
- Çakmak, Diren (2009). “Türkiye’de Çocuk Gelinler”. *Birinci hukukun gençleri sempozyumu hukuk devletinde kişisel güvenlik, bildiri tam metinler e-kitabı* Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 20-1.
- Çarkoğlu, Ali ve Kayacıoğlu, Ersin (2013), *Türkiye’de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet, Başlıklı rapor*, İstanbul.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/cocuk-haklari-sozlesmesi/> 12 Mart 2018'de erişildi
- Dagne, H. Gabriel (1994). “Early Marriage in Northern Ethiopia”. *Reproductive Health Matters* 2(4): 35-38.
- Demir, Zekiye (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İz Yay., İstanbul.
- Donuk, Abdülkadir (1991). “Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile”, *Aile Yazıları I Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, s.290-291. Ankara.
- DPT (1988). Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Ankara, Türkiye.
- Emiroğlu, Haluk (2005), *Roma Hukukunda Kadının Durumu*. Sözkese Yayınıcılık, Ankara.
- Erkal, Mustafa E. (1983). *Sosyoloji*, 2.bs., Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Eröz, Mehmet (1997). *Türk Ailesi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

- Fraisse G. ve Perrot, M. (2005) “Düzenler ve Özgürlükler”, Kadınlar Tarihi 4. Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı, Ed. Georges Duby, Michelle Perrot, Çev. Ahmet Fethi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Giddens, Anthony (2000). “Sosyoloji”. Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gilman C., Perkins (2007). *Kadınlar Ülkesi*. Çev. Seher Özbay, Otonom Yayınları. İstanbul.
- Glesne, Corrine (1992). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Çev. Ali Ersoy, Pelin Yalçınoğlu, Anı Yayıncılık (2012) Ankara.
- Goldberg P, J.P. (1988). “*Women in Fifteenth Century Town Life*”, *Towns and Townspeople in the Fifteenth Century*. der. John S. F. Thompson, Alan Sutton Publishing, Gloucester, UK, p.18-36.
- Gottschalk, N. (2007). Uganda: Early marriage as a form of sexual violence. *Forced Migration Review*, 27, 51-53.
- Gökalp, Ziya (1950). *Türkçülüğün Esasları*, Serdengeçti Yayınları, İstanbul.
- Gökçe, Birsen (1991) “*Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*”, *Aile Yazıları I: Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Ankara.
- Göksel, Burhan (1993). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Güleç, Cengiz (2006). *Ötekini Bilmek*, Say Yayınları, 2006, İstanbul.
- Gürbilek, Nurdan (2001). *Vitrinde Yaşamak, 1980'lerin Kültürel İklimi kitabı*, Metis yayınları, İstanbul.

Gürbüz, Sait ve Şahin, Faruk, (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Helena, Hirata; Françoise, Laborie; Hélène, Le Doaré ve Danièle, Senotier (2000). *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*, Çev: Gülnur Acar-Savran, 2009, Kanat Yayıncılık, İstanbul.

Işık, Emre (1995). “*Beden ve Toplum Kuramı*”. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Juliet, Mitchell ve Ann, Oakley (1984). *Kadın ve Eşitlik*, 1.bs., Çev. Fatmagül Berktaş, Kaynak Yayınları, 1984, İstanbul.

Kandiyoti, Deniz (2007). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. Metis Yayınları. İstanbul.

Kasapoğlu, Abdurrahman (1994). *Tarih, Dini, Psikolojik, Sosyolojik, Ekonomik ve Tıbbi Açından Kadın Modernizm ve Örtünme*, Esra Yayınları, İstanbul.

Kerioğlu, A. (2017). *Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadelede Eylem Planı Toplantısı, Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği*, <http://www.hazarderneği.org/erken-yasta-zorla-evliliklerle-mucadele-strateji-belgesi-eylem-planı-hazirlik-toplantısı/> 15 Ocak 2018'de erişildi.

Kırkpınar, L. (2001). “*Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın*”. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Köse, Elifhan (2014). *Sessizliği Söylemek, Dindar Kadın Edebiyatı, Cinsiyet ve Beden*, Haziran İletişim Yayınları, İstanbul.

Küsmez, Burak (2018) Yoksul Çevrede Büyüyen Çocukların Ailelerinin Sosyodemografik Özellikleri: Bağcılar Örneği, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi / Sosyal Çalışmacı, *Sosyal Çalışma Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 28-50.

- Lipovetsky, Gilles *Üçüncü Kadın* (1999). *Kadında Süreklilik ve Yenilik*, Çev: Filiz Nayır Deniztekin, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Mackinnon, Catharina A. (2003). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, çev.: Türkan Yöney, Sabir Yücesoy, Metis Yayınları, İstanbul.
- Mahmud Es'ad B. Emin Seydişehri (2012). *Hukuk Tarihi*, İstanbul, Medhal İlimi Araştırma Derneği Yayınları, s.61-64.
- Malhotra A., ve Amy Ong Tsui (1996). *Marriage Timing in Sri Lanka: The Role of Modern Norms and Ideas*. *Journal of Marriage and Family* 58(2): 476-490.
- Marshall, Gordon (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev. Osman Akınay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Meriç, Nevin (2004). *Fetva Sorularında Değişen Kadın Yaşamı*. 2004, Elest Yayınları. İstanbul.
- Michel, A. (1986) *Feminizm*, Çev. Şirin Tekeli, Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul, (1993).
- Moroğlu, Nazan ve Serin, Fatoş (2014). *Hukuki Açından Çocuk Gelinler*. CM Basım Yayın, İstanbul.
- Ova, Nalan (2014). Türkiye'de Yazılı Basında Çocuk Gelinler'in Temsili. Selçuk Üniversitesi, *İletişim Fakültesi*, 8 (2): 238-262.
- Özcebe, H.; Ünalın, T.; Türkyılmaz, S. ve Çoşkun, Y. (2007). *2007 Türkiye gençlerde cinsel sağlık ve üreme sağlığı araştırması*. Ankara: Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.
- Özsöz, Cihad (2008). Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş, *Sosyoloji Dergisi*, Eylül.

- PLAN (2011), *Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education*, <https://plan-uk.org/file/breaking-vows-efm-3462225pdf/download?token=RIE5iobL> 20 Eylül 2017'de erişildi.
- Sağ, Vahap (2001). “Tarihsel Süreç İçinde Türk Kadını ve Atatürk”.*C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt:2, sayı:1, 9-23.
- Sarıca, Murat (1980). *100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Schroeder, Kırcı S. (2007). “Popüler Feminizm Türkiye’de ve Britanya’da Dergileri. Bağlam yayıncılık, İstanbul.
- Seydişehri, Esad (2012) “Hukuk Tarihi”, İstanbul, *Medhal İlmî Araştırma Derneği Yayınları*, s.61-64.
- Sezen, Lütfi (2005). “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, Atatürk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 27, Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı, s: 185- 195.
- Sezen, Yummi (2004). *İslam’ın Sosyolojik Yorumu*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Süleymanov, Abulzef; Sönmez, Pelin; Ünver, F. Demirtaş (2017). International Migration and children–*Uluslararası Göç ve Çocuklar*, Edit. Abulzef Süleymanov, Pelin Sönmez, Fatma Demirbaş Ünver, Selami Mete Akbaba, Üsküdar Üniversitesi Katkılarıyla.
- Şen, Hasan (2014) *Çocuk Evliliğine Teoriden Bakmak. Gelinler:* Edit: Hasan Şen, Detay Yayıncılık, Ankara, 25-42.
- Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık İstanbul.

- Şişman, Nazife (2013). *Emanetten; Mülke: Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Taçoğlu, Poyraz T. (2011). Türkiye'de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* ISSN: 1309-9302.
- TAYA (2013), T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı *Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*
- Tayanç, Füsün-Tunç (1981), “*Dünyada ve Türkiye’de Tarih Boyunca Kadın*”, Kardeşler Basımevi, İstanbul.
- TBMM (2009). *Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair rapor*. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. Ankara.
- Temir F. (2011).“*Tarihte Kadın ve Cilbab*”. Sistem Matbaacılık, İstanbul.
- TETA (2015) *Türkiye’de Evlilik Tercihleri Araştırması*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Timisi, Nilüfer; Gevrek, M. Ağduk (2002). 90’lar’da Türkiye’de Feminizm. Edit: Aksu Bora-Asena Günel, İletişim yayıncılık, İstanbul: 13-39.
- TMK (2001). Resmi Gazete: Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası : 4721 Kabul Tarihi: 22/11/2001 Yayımlandığı Resmî Gazete : Tarihi : 8/12/2001 Sayı: 24607 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 41.
- Topaloğlu Bekir (1992). “*İslam’da Kadın*”, 18.bs., Yağmur Yayınları, İstanbul.
- TÜİK (2012). İstatistik Göstergeler: 1923-2011, Ankara: *Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası*, 2012, ss. 65-69.

Tümer, Günay (1994). “İslam’da Kadın,” İlk Kadın Mitinginin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, 10-11 Aralık, Kastamonu, Ankara, *Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, Kastamonu, Ankara.

Türkarıslan, Nesrin ve Demirkan, Semra Y. (2007). *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Önerileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Uçan Süpürge (2011). Uçan süpürge women news site. 7 Ekim 2017, <http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Kat=13>.

Uçan Süpürge (2013). Dünderli ’da neler oluyor? 12 Ekim 2017, <http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Hbr=1289>.

Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi (2012). Karar Sayısı: 2012/4242, 15/11/2012 tarihli ve 11709 sayılı yazısı üzerine, 638 sayılı Kanunun 18. Maddesi.

UNICEF (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. Erişim: 1 ağustos 2017, https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf.

UNICEF (2014). *Her Çocuk Önemlidir: Sayılarla Dünya Çocuklarının Durumu*.

Ünal, Asife (2009). “Hıristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış”, 2000. Yılında Hıristiyanlık (Sempozyum; 09-10 Haziran), Ankara, *Dinler Tarihi Derneği Yayınları*, 2002, s.38.

EKLER

EK-1: Katılımcıların Özellikleri**18 yaşından küçük yaşta evlenenler:**

Döne 32 yaşında, ilkokul terk, 15 yaşında evlenen, Urfa'lı, 2 kız 1 erkek çocuk sahibi, 2 yıldır yarım günlük işte satış bölümünde çalışıyor. Ailesinin aylık geliri 2500 civarında, ev kendilerine ait ama bankadan ev kredisi çektikleri için 4 yıl daha borç ödemek zorundalar. 7 yıl eşinin ailesiyle beraber yaşadıktan sonra İstanbul'a göç ediyor. Evliliği sevdiği insanla değil görücü usulü ile bir başkasıyla evdeki baskıdan dolayı yapıyor.

Döndü 40 yaşında, şu an açıktan lise okuyor, 16 yaşında evlenen, Malatya'lı 2 kız çocuk sahibi, eşinin teşviki ve yönlendirmesiyle ilkokulu, ortaokulu açıktan bitiriyor ve şu an liseyi açıktan okuyor. Özel bir hastanede endoskopi bölümünde çalışıyor. Ailesinin aylık geliri 5000 tl civarında. Kazancını istediği gibi harcar. Evliliğini görücü usulü yapıyor. Ailesinde baskı veya şiddet görmemiş ancak fakirlik dolayısıyla eğitimini bile tamamlayamıyor. Eşinin ailesiyle 1.5 sene beraber yaşamak zorunda kalıyor. O dönemde rahat bir hayatı oluyor.

Hacer 33 yaşında, ilkokul mezunu, 17 yaşında evlenen, Çankırı'lı, 1 kız çocuk sahibi, İlk eşiyle 4 yıl evli kaldıktan sonra birçok problemden dolayı eşinden boşanıyor. İlk evliliğinden eşi hariç başkalarının karışması ve çocuk sahibi olamayışları boşanmanın temel nedeni oluyor. İkinci evliliğinde çocuk olmadan önce çalışırken, çocuk olunca işi bırakmak zorunda kalıyor.

Duygu 24 yaşında, orta okul mezunu, 17 yaşında evlenen, Niğde'li, 2 kız çocuk sahibi, kötü iş koşullarında çalışmak istemiyor. Küçük çocukları büyüdüğü vakit kuaförlük yapmak istiyor. Eşinin kuşa merakı ve onlar için yüksek miktarlarda (neredeyse bir ev parası) para harcaması evde en büyük problem oluyor. Ancak bu durumu artık kanıksıyor.

Nazan 38 yaşında, ilkokul mezunu, 17 yaşında evlenen, Sivas'lı, 2 kız 1 erkek çocuk sahibi, şu an eşinin ailesiyle beraber yaşıyor. Evliliği ailesinin zorlamasıyla, şiddetiyle kabul ediyor. Beraber yaşarken kayınpederi tarafından hakaret içeren sözleri ve diğer problemler dolayısıyla akrabalarının yanına sığıyor. Ancak eşinin bazı şartlarını yerine getirmesiyle birlikte yaşamaya başlıyorlar ancak ekonomik problemlerden dolayı tekrar eşinin ailesiyle beraber yaşamak zorunda kalıyor.

Zeliha 31 yaşında, okur-yazar değil, 17 yaşında evlenen, Van'lı, 4 kız 1 erkek çocuk sahibi, 1600 tl gelirleri var. Eşiyle kaçarak evleniyor. Eşinin ailesiyle 8 yıl beraber yaşıyorlar. Birçok problemi bu dönemde yaşamış. Daha sonra İstanbul'a taşıyorlar. Çocukları İstanbul'da okula gitmeye başlamış. En büyük kızını 12 yaşında burada 4. sınıfa gidiyor. Okur-yazarlığı olmadığı için bunun bazı problemlerini yaşıyor.

Ayşe 34 yaşında, ilkokul mezunu, 17 yaşında evlenen, Çankırı'lı 3 kız 1 erkek çocuk sahibi, eşiyle kaçarak evleniyor. Ailesinden fiziksel şiddet görmüyor ancak aile büyüklerine karşı korku hissinin çok fazla olduğunu belirtiyor. Evlendikten çok sonraları eşi tarafından aldatılıyor ve üzerine kuma getirilmesine razı göstermesi isteniyor. Hatta eş tarafından evden kovulmak isteniyor ama buna rağmen olanları kabullenmek yerine mücadeleci bir tavır sergiliyor.

Nergiz 39 yaşında, ilkokul mezunu, 17 yaşında evlenen, Kırşehir'li, 2 kız ve 1 erkek çocuk sahibi, ailesinin zorlamasıyla evleniyor, evliliğinin ilk yıllarında kendi ailesiyle görüşülmesine izin verilmiyor. Eşinin anlayışsızlığı ve kendi ailesinden destek görmeyişi karşılaştığı sorunları kabullenmesine neden oluyor. Çocuklarının özellikle kızlarının meslek sahibi olmasını çok istiyor. Kızlarının maddi gücü olmasını kendisi ile aynı sorunları yaşamaması olarak görüyor.

Kübra 29 yaşında, ilkokul mezunu, 16 yaşında evlenen, Malatya'lı, 1 kızını var, evlilik kararını babaannesi kendisi adına veriliyor. Hastanede 2 senedir temizlik görevlisi olarak çalışıyor. Evliliğinin ilk yıllarında kendisine karışanın çok olduğunu ancak bu durumun zamanla geçtiğini belirtiyor. Eşi normal koşullarda yardımcı olmuyor ancak çalıştığı zamanlarda becerebildiği kadar yardımcı oluyor.

Meryem 38 yaşında, okuma-yazması yok, 15 yaşında evlenen, Batman'lı, 1 kızı ve 3 erkek çocuk sahibi, evlenmeden önce çevre illerde tarlada çalışıyor. Akrabası ile evlendiriliyor. Resmi nikahı evlendikten 3 sene sonra yapıyor. Çocuğunu evde doğuruyor. 5 yıl eşinin ailesiyle beraber yaşıyor. Bu yüzden kendisine karışanlar çok. Ancak İstanbul'a taşınınca bu karışmalar bitiyor.

Saliha 24 yaşında, okur ancak yazamaz, 16 yaşında evlenen, Van'lı, 1 kız ve 1 erkek çocuk sahibi, anne-baba vefat ettiği için en büyük ağabeyinin evinde büyüyor. Ağabeyinin eşi tarafından sözlü saldırılara maruz kalıyor. Evdeki bütün sorumluluk kendisine ve ablasına ait. Evdeki psikolojik ve sözlü baskılardan kaçmak için evliliği kendisi istiyor. Evlilik görücü usulüyle oluyor. Eşi ablası ile görüşmesine izin vermiyor.

Deniz 29 yaşında, orta okul terk, 16 yaşında evlenen, Batman'lı, çocuğu sağlık problemleri dolayısıyla olmuyor ancak bu durum eşiyle arasında büyük problemlere yol açmıyor. Okuldan getirdiği düşük notlar dolayısıyla ailesi bu duruma tepki gösteriyor ve bu yüzden okulu bırakma kararını kendisi alıyor. Amcasının oğluyla evliliği zorunluluk olarak görüyor. Çünkü eğer evlenmeyi reddederse amcası ile babasının arasında husumet olacağına inanıyor.

Zeynep 25 yaşında, orta okul mezunu, 17 yaşında evlenen, Sinop'lu, 2 erkek çocuk sahibi, maddi problem çok yaşamış bu yüzden okula devam edemiyor. Birisiyle zorla evlendirilmek isteniyor. İsteddiği insanla evlenmesine izin verilmeyince kaçarak evleniyor. Eşinin ailesi tarafından bazı problemler yaratılmaya çalışılıyorsa da eşinin tavrı dolayısıyla bunlara izin verilmiyor. Eşinin anlayışlı olması dolayısıyla sorunları beraberce halletmeye çalışıyorlar.

Meral 40 yaşında, orta okul mezunu, 17 yaşında evlenen, Adana'lı, 3 erkek çocuk sahibi, evliliği görücü usulü. Kendi işleri tekstil üzerine. Çalışıyor ancak kazancı eline hiç geçmiyor. Eşinin alkolik olması dolayısıyla evinde birçok problem yaşıyor. Hatta eşinin fiziksel şiddetine çok fazla maruz kalıyor. Bu duruma ise katlanıcı bir tavır sergiliyor.

Fadime 30 yaşında, ilkokul mezunu, 17 yaşında evlenen, Çankırı'lı, 2 kız ve 1 erkek çocuk sahibi, kötü iş koşullarında çalışmak istemiyor. Çocuklarının sorularına karşı kendini yeterli olarak görmüyor. Karşılaştığı problemlere karşı kabullenici/katlanıcı bir tavrı var.

Pınar 24 yaşında, lise terk, 17 yaşında evlenen, Erzurum'lu, 1 kız çocuk sahibi, sevdiği insanla evlenme kararı kesinleşince babası tarafından kızın okula gitmesi gereksiz görülüyor. Bu yüzden okulunu tamamlamadan okulunu terk kararı alıyor. 2 apartmanın merdivenini siliyor. Eşi birini biliyorken, ikincisini bilmiyor. Bunun sebebi eşinin kazancını alma ihtimali.

Fatma 40 yaşında, ilk okul mezunu, 17 yaşında evlenen, Kırşehir'li, 1 kız 2 erkek çocuk sahibi, eşinin ailesiyle beraber yaşarken kendi ailesiyle görüşmesine izin verilmiyor. İstanbul'a taşındıktan sonra sadece maddi problemleri oluyor.

18 yaşından büyük yaşta evlenenler

Filiz 32 yaşında, lise mezunu, 21 yaşında evlenen, Sinop'lu, 2 erkek çocuk sahibi, evlilik yoluyla İstanbul'a geliyor, akraba evliliği ancak severek evleniyor. Eşi sadece çocukla ilgilenir onun haricinde iş yapmıyor. Yıllarca eşinin tıbbi tedavisi sonucunda çocuk sahibi oluyor. Çocuk sahibi olmadığı dönemlerde birçok problem yaşıyor.

Nagehan 28 yaşında, lise mezunu, 23 yaşında evlenen, Kayserili, çocuk sahibi değil. Bir süre eşinin ailesiyle beraber yaşıyor ancak ev alınca kendi evlerine taşınıyorlar. Maaş kartı eşinde para eline hiç geçmiyor.

Aygül, 27 yaşında, lise mezunu, 22 yaşında evlenen, Iğdır'lı, 1 erkek çocuk sahibi, bölümünü sevmeyi için eğitimine devam etmiyor. Bir mağazada müdür olarak çalışıyor. Sorunlarını eşinin desteğiyle çözmeye çalışıyor.

Türkan, 32 yaşında, ilkokul mezunu, 19 yaşında evlenen, Mardin’li, 5 kız evlat sahibi, İstanbul’a taşınana kadar Türkçe okur-yazarlığı olmuyor. Okulda öğretmeni de Arapça bildiği için bu dilde eğitimini tamamlıyor. İstanbul’da devletin akşam okuluna giderek Türkçe okuma-yazma öğreniyor. Anne-baba 6 kızının evliliklerinde birçok problem olduğu için Türkan’ı el üstünde tutuyor. Mesela hiç mutfakta iş yaptırmıyorlar.

Harika, 40 yaşında, ilkokul terk, 28 yaşında evlenen, Diyarbakır’lı, 2 kız 1 erkek çocuk sahibi. 17 yaşında sevdiği insanla nişanlanıyor. Aileler arasında problem çıkması dolayısıyla nişan bozuluyor. 28 yaşına kadar kimseyle evlenmiyor. Sevdiği insanla evlenmek istediğini belirtince ailesi olumsuz tepki veriyor. Bu yüzden sevdiği insanla kaçarak evleniyor. Şu an göğüs kanseri ve 2 haftada bir diyalize girmek zorunda. Hastalığı dolayısıyla karşılaştığı sorunlara karşı duyarsız.

Emel, 40 yaşında, ilkokul mezunu, 22 yaşında evlenen, Adana’lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, tek kız olduğu için çok kıymetli. Kendi mağazaları var. Eşi çalışıyor. Boş zamanını burada çalışarak değerlendiriyor. Ancak belli bir maaşı yok. Aylık cüzi bir miktar (100 tl) kendisine harcayabiliyor.

Yeşim, 30 yaşında, okur-yazar, 20 yaşında evlenen, Van’lı, 2 kız 1 erkek çocuk sahibi. Okulda eğitim hiç görmüyor. 6 sene önce devletin açtığı kurstan okuma yazma öğrenmiş. Anne-baba hayatta olmadıkları için kendisini büyük ağabeyi büyütüyor. Ağabey okula gönderecekken ağabeyinin eşi bu duruma engel oluyor. Sevdiği insanla evlenmek istemesine rağmen yengesinin engeliyle karşılaşıyor. 20 yaşında görücü usulü ile evleniyor.

Dilara, 39 yaşında, İlkokul mezunu, 21 yaşında evlenen, Sivas’lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, görücü usulü ile evleniyor. Resmi nikah belki bir gün evlilikten vazgeçerim düşüncesiyle 3 yıl olmuyor. Eşinin aşırı kıskançlığı dolayısıyla birçok problem yaşıyor.

Hale, 28 yaşında, üniversite mezunu, 23 yaşında evlenen, Tekirdağ’lı, mesleği var ancak mesleğine uygun iş bulamadığı için çalışmıyor. Evlendikten sonra daha çok kısıtlandığını düşünüyor.

Sevda, 33 yaşında, ilkokul mezunu, 22 yaşında evlenen, Yozgat'lı, 2 kız çocuğu var, Eşinin ailesinin kendilerine karışmasından birçok problem yaşıyor. Karışmalar bitince problemlerin çoğu da bitiyor.

Begüm, 39 yaşında, ilkokul mezunu, 19 yaşında evlenen, Sivas'lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, eğitimini tamamlamak istemeyen birisi. Kendi apartmanının merdivenini düzenli olarak siliyor. Evliliğinin ilk yıllarında eşinin ailesi kendisine çok karışıyor. Ancak zamanla bu durum azalıyor. Şimdi beraber yaşıyorlar ancak bu durumdan şikayetçi değil. Bu durumu benimsemiş biri.

Beren, 34 yaşında, üniversite mezunu, 29 yaşında evlenen, Konya'lı, 1 erkek çocuk sahibi, mesleği olmasına rağmen uygun iş bulamadığı için çalışamayan birisi. Ancak şu an iş arıyor. Eşi kendi bildiğini okuyan birisi. Fikirlerine değer verilmeyen birisi. Boşanma aşamasında.

Yasemin, 24 yaşında, üniversite mezunu, 21 yaşında evlenen, Tokat'lı, 1 erkek çocuk sahibi, memur olarak çalışan birisi. Sevdiği kişiyle evli. Evin sorumluluğu eşi ile ortak. Problemlerini beraber halletmeye çalışıyorlar.

Çiçek, 39 yaşında, ilkokul mezunu, 20 yaşında evlenen, Çorum'lu, 1 kız evlat sahibi, Görücü usulü evleniyor ancak eşinin ailesinin karışmasından dolayı evliliği bitiyor. 5 sene evli kalıyor.

Derya, 38 yaşında, ilkokul mezunu, 23 yaşında evlenen, Trakya'lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, sevdiği insanla evleniyor, evliliği yaşı ilerledikçe istiyor gerçekte isteyen birisi değil. Eşi kendi bildiğini okuyan birisi olduğu için bu durumu benimseyen biri.

Reyhan, 40 yaşında, ortaokul terk, 25 yaşında evlenen, Sivas'lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, eşinin ailesiyle beraber aynı apartmanda yaşıyor. Eskiden eşinin kardeşleri arasında mal-mülk tartışması çok oluyor. Bu tartışma uzun yıllardan sonra kayınpederin taşınmaz malları pay yaptığı için bu tartışma da sonlanıyor. İleri evlilik yaşını asla

istemeyen biri. 25 yaşından sonra yapılan evlilikleri hayata geç atlamak olarak tanımlıyor.

Belkıs, 26 yaşında, lise mezunu, 19 yaşında evlenen, Tokat'lı, 2 erkek çocuk sahibi, Mesleği pastacılık ancak çocukları küçük olması dolayısıyla mesleğini yapamıyor. İlerde çocukları büyüdüğünde kendi mesleğini yapmak istiyor. Eşiyle facebook aracılığıyla tanışıyor.

Hande, 33 yaşında, ilkokul mezunu, 19 yaşında evlenen, Konya'lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, eşinin kendi fikirlerine değer verdiğini düşünmüyor. Görücü usulüyle evleniyor. Eşinin ailesiyle yaşıyor bu yüzden çok problemler yaşıyor. Ama ayrılma olunca karışmalar bitiyor.

Ash, 32 yaşında, üniversite mezunu, 26 yaşında evlenen, Malatya'lı, 2 erkek çocuk sahibi, meslek lisesi okuduğu için kaliteli eğitim almadığına inanıyor. Eşi ev işlerinde genelde yardımcı oluyor.

Hayat, 28 yaşında, üniversite mezunu, 25 yaşında evlenen, Çankırı'lı, çocuğu yok, kendi mesleği hariç başka alanlarda çalışmak istemiyor. Kötü koşullarda başka bir iş yapmak istemiyor. Ayrıca evlenmeden önce iş hayatında oluyor. Eşiyle severek, isteyerek evleniyor.

Melike, 32 yaşında, ilkokul mezunu, 22 yaşında evlenen, Yozgat'lı, 1 kız 1 erkek çocuk sahibi, eşiyle severek anlaşarak evleniyor ancak anlaşamıyor boşanıyor. 2 sene sonra aynı kişiyle tekrar evleniyor ancak yine boşanma aşamasındalar. Eşinin kendi bildiğini okumasından çok rahatsız.

Elif, 32 yaşında, orta okul terk, 20 yaşında evlenen, Yozgat'lı, 1 kız çocuk sahibi, evliliğinde psikolojik sorunlar çok yaşıyor bunun için tedavi görüyor. Bu tedavinin kendisine çok şey kattığını belirtiyor.

Şeyda, 28 yaşında, üniversite mezunu, 21 yaşında evlenen, Batman'lı, 2 kız çocuğu sahibi, genel olarak eşi anlayışlı ve sorunları beraber çözmeye çalışıyorlar. Ama eşinin eskisi gibi değer verdiğini düşünmüyor. Ekonomik olarak eşine bağımlı yaşıyor.

EK-2: Görüşme Formu

Bu görüşme formu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında kullanılacaktır.

Verdiğiniz kişisel bilgileriniz (isim, memleket vb.) araştırma etiğine uygun olarak 3. şahıslarla paylaşılmayacaktır. Bu sayede çalışmanın bilimsel geçerliliği sağlanmış olacaktır.

Bu görüşmenin yaklaşık 1 saat süreceği tahmin edilmektedir. Ayrıca görüşmenin samimi ortamı bozacağı ve sağlıklı yürütülemeyeceği düşüncesiyle söylediklerinizi yazmam olanaksızdır. Bu açıdan ses kaydı yapmam da bir sakınca var mı?

Form Numarası:**Görüşme Tarihi ve Saati:****A) Demografik Bilgiler**

- 1) Yaşınız?
- 2) Nerelisiniz?.....
- 3) Eğitim durumunuz?
- 4) Hanenin toplam aylık geliri ne kadar?

B) Sosyo-Ekonomik Bilgiler

- 5) Çocuğunuz var mı? varsa kaç tane?
- 6) Ne kadar süredir evlisiniz?
- 7) Kaç yaşında evlendiniz?
- 8) Eşinizle aranızda kaç yaş fark var?
- 9) Anneniz kaç yaşında evlendi?
- 10) Anneniz ilk çocuğunu kaç yaşında doğurdu?
- 11) Diğer kardeşleriniz kaç yaşında evlendi?
- 12) Evlenmeye nasıl karar verdiniz?

.....

.....

13) Okulunuzu yarım bıraktınız mı? Cevabınız evetse kim veya kimler yüzünden okulu bıraktınız?

.....
.....

14) Evlenmeden önce, ilk geceye dair bilginiz var mıydı?

.....
.....

C) Aile içi rolleri anlamaya yönelik sorular?

15) Niçin Çalışmıyorsunuz?

.....
.....

16) Eşiniz ev içinde size yardımcı oluyor mu? Yardımcı oluyorsa hangi koşullarda ve nasıl yardımcı oluyorlar?

.....
.....
.....

17) Ev dışında işlerinizi kendiniz yapabiliyor musunuz? Yapamıyorsanız neden?

.....
.....

D) Karar Verme Mekanizmalarında Olma

18) Evde maddi konuları kim kontrol ediyor?

.....
.....

19) Kendinize ait kullandığınız maddiyat var mı? Varsa bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

.....
.....

20) Eşiniz dışında size karışan var mı?

.....
.....
.....

E) Annelik Kimliğine Sahip Olma Biçimleri

21) Gebelik için herhangi bir korunma yöntemini kullanıyor musunuz?

.....
.....

22) İlk kaç yaşında hamile kaldınız?

.....
.....
.....

23) Nerde, nasıl bir doğum gerçekleştirdiniz?

.....
.....

24) Hamile olduğunuzu ilk öğrendiğinizde neler hissettiniz ve bunu ilk kimle paylaştınız?

.....
.....

25) Kadının evlilik için erken yaşı sizce ne olmalıdır? Neden?

.....
.....

26) Erken yaşta evliliğin çözümü ne olmalıdır?

.....
.....

27) Çocukların eğitim durumu nedir? Okuyorlar mı? Çalışıyorlar mı?

.....
.....

28) Kızınızın sizce erkek arkadaşı olmalı mı?

.....
.....

E) Kadına Karşı Şiddet

29) Evlenmeden önce aileniz tarafından baskıya maruz kaldınız mı?

.....
.....

30) Evlenmeden önce, erkek arkadaşınız oldu mu?

.....
.....

31) Hangi zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Bu zorluklarla nasıl baş ediyorsunuz?

.....
.....

32) Evden ayrılma düşüncesi oldu mu hiç?

.....
.....

F) Geleceğe Dair Umutlar

33) Geleceğe dair umutlarınız var mı? Varsa nelerdir?

.....
.....

EK-3: ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Nuray ÇALIŞKAN

Doğum Tarihi : 23.10.1987

Doğum Yeri : Sivas- Gürün

Eğitim Durumu: 2011- Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Bolu) Fen-Edebiyat
Fakültesi Lisans Eğitimi
: 2004 - İzzet Ünver Lisesi

Yabancı Dil : İngilizce

YÖKDİL: 86.50

Deneyimler : Uluslararası Oyun ve Oyuncak Kongresi, (2015) “Toplumsallaşma Sürecinde Küresel Oyuncaklardaki İdeolojik İşlev” Erzurum, s. 975-983